ANUL V. — N. 178

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

Duminică, 4 Maiu 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888-1897 / CONST. MILLE 1897-1920

FONDAT în 1893

„FATMA"

In faptul dimineții, prin parc, îngândurată
Se plimbă visătoare Fatma, frumoasa fată
A marelui Ben-Omar, califul din Bagdad —
Iar tinerele-i plete de peste umeri cad

Pe piept, şi ea le prinde mănunchii în alba-i mână.
Zâmbind s'aşează fata aproape de fântână
Pe-o lespede de marmoră privind cu gândul dus.
La gura de balaur ce-asvârlă apa 'n sus.

Tiptil atunci din umbra tufişului răsare
Niv-Musa, rob din Jemen. El ese din cărare
S'apropie de fată, o prinde pe furiş.

. . . .

M. EMINESCU

Din „O mie şi una de gândiri"

Conştiinţa altora o numim prejudecată şi, bine înţeles, ne par cazuri de conştiinţă prejudecăţile noastre.

* * *

A privi cu prea multă luciditate, cu prea mult spirit critic viaţa, înseamnă a imita pe maniacul care se uită în apă cu microscopul şi n'o mai bea, căci îl desgustă microbii...

* * *

Bâta s'o duci dumneata, să nu te ducă ea.

* * *

Din când în când se face câte un complot ca să fii asasinat pe la spate.

Dac'ai murit, toţi se laudă că te-au ucis. Dac'ai scăpat, fiecare spune c'a vrut să glumească.

* * *

Proorocii: singurii oameni cărora Dumnezeu le permite să-l înfrunte.

* * *

Cu scriitori francezi, cu pictori ruşi, cu tehniciani germani, cu actori români şi cu un public scandinav, s'ar putea face la Paris cel dintâi teatru din lume. Pentru asta, însă, trebuie şi mulţi bani americani.

* * *

In definitiv, de ce n'am clasa şi demagogia printre virtuţi, când însişi zeii au practicat-o?

* * *

Cele mai multe infamii ţi se pot ierta, dacă le-ai făcut cu eleganţă. Singurul lucru impardonabil e vulgaritatea

* * *

Numai oamenii tineri au idei. Ideile bătrânilor sunt ale altora.

* * *

Cea mai preţioasă dintre cuceririle vieţii este învăţătura să nu te grăbeşti.

Cu cât esti mai bătrân, cu atât te grăbeşti mai puţin. Căci toate drumurile duc la moarte.

* * *

In dragoste, bărbaţii cer prea puţin iar femeile prea mult. Bărbaţii au prea mult frica responsabilităţilor, femeile vor prea multe garanţii. Cei dintâi sunt prea lacomi de prezent, femeile se confundă, prea mult, în viitor. Pentru ele, dragostea are prea multă importanţă, pentru bărbaţi, prea puţină.

Şi iată de ce nu ne înţelegem...

* * *

Cei ce trăesc în splendoarea architecturală a Parisului, au tot dreptul să nu admită decât arta, literatura şi spiritul francez.

* * *

Când vorbeşti de modestie, ai încetat să fii modest.

* * *

Şef e cel ce ştie să urmeze cu mai mult discernământ sfaturile celor ce-l urmează.

* * *

Primăvara nu mă simt bine decât în tren.

* * *

Când spunem, cu oarecare milă dispreţuitoare că alţii trăesc într'un vis, să ne întreăm dacă nu cumva ni se pare asa fiindcă noi înşine trăim într'un coşmar...

* * *

Un înţelept arunca o piatră într'un puţ şi zece nebuni se reped s'o scoată.

Şi astfel, înţeleptul a scăpat de nebuni şi-şi poate vedea de treabă.

* * *

Suprema eleganţă e să surâzi cu amabilitate, când oaspele ţi-a spart cel mai rar dintre pahare.

* * *

Ştiinţa a respins, cu dispreţ, mărturiile poetice, tradiţia orală, semnele din altă lume.

Progresând, însă, omenirea se spiritualizează şi elementele idealiste devin material şitinţific.

VICTOR EFTIMIU

* * *

Cântec vechi

Elizo, sânt zările pline de tine!
Coteşti după colţuri de stradă, zorită:
Te văd la răspântii şi treci prin vitrine,
Te pierd pretutindeni, abia răsărită.

In larma maşinii de croitorească,
Azi nu mai cânţi versuri de mine făcute!
Şi coşi fără greşuri vestmânt de mireasă
Şi 'n jurul tău toate sânt lucruri, sânt mute!

Desfă-mă din copcile bluzelor tale
Şi tae cu foarfeca ta legătura,
Ce 'n umbra ta mică mă poartă pe cale
Şi dulce îmi umple cu numele-ţi gura.

O, cum aş putea năzuroasă fetiţă
Ca iar să te 'mpac, să uităm despărţirea?
Scurgând amintirile 'n sghiab de peniţă
Ploua-va pe sufletul tău amintirea?

Elizo, răzbim voiniceşte prin vifor
Vârâtă'n paltonu-mi (îl ştii ce larg este!)
Şi mergem, şi râdem şi 'n colţ la Nichifor
Ne-aşteaptă covrigii fierbinţi — o poveste!

V. DEMETRIUS

* * *

Americăneşte...

(AMINTIRI)

de I. PETROVICI prof. universitar

Era îndată după încercarea de grevă generală din toamna lui 1920. Circulaţia trenurilor, o clipă întremată, se dezorganizase din nou. Chiar pe liniile principale nu mergea de cât cu mare anevoinţă un singur tren pe zi şi trebuia să ai interese arzătoare pentru a te hotărî să călătoreşti. De şi după socotelile cele mai precise puteam să beneficiez încă două-trei săptămâni de graţia de-a sta nesupărat acasă, o telegramă din partea preşedintelui Camerii mă încredinţează din nou de zădărnicia tuturor iluziilor, chemându-mă de urgenţă la lucrările unei comisiuni parlamentare. A treia zi de dimineaţă urma să plec neapărat, cu toată nemulţumirea de-a părăsi ungherul comod al locucuinţii de la Iaşi, pentru a înfrunta înghesuiala, riscurile, însfârşit aventura, lipsită de orice farmec, a unui drum la Bucureşti.

Dar nu mi-era de-ajuns grija propriei mele persoane, a mai trebuit să mă încarc şi cu alta, — suplimentară. De unde nu ştiam cum să mă strecor eu însumi şi să mă regăsesc nevătămat în gara de Nord, iată-mă instituit protectorul unei alte persoane care trebuia de-asemeni să călătorească: o doamnă americană care mi-a cerut sprijinul ca să poată voiaja în compartimentul parlamentarilor şi în genere ocrotire faţă de vicisitudinele unui drum în atari condiţiuni.

Cerut, — vorba vine. Fiindcă nu ştia să grăiască nici una din limbile cu care s'ar fi putut înţelege cu mine. Cât despre limba patriei sale, asta îmi era mie necunoscută. In ajunul plecării s'a înfăţişat la mine acasă cu un interpret, care după ce mi-a spus dorinţa, mi-a adăogat toate lămuririle despre înalta situaţie socială a Doamnei pe care aveam s'o întovărăşesc.

Zis şi făcut! A doua zi de dimineaţă ne-am dat întâlnire pe peronul gării.

Pe lângă toate celelalte motive de enervare mai venéa priveliştea posomorâtă şi temperatura rece a dimineţii. Ploase toată noaptea, însă nourii nu se trecuseră, ba parcă îşi regrupau în chip şi mai ameninţător forţele lor întunecate. Câmpiile ce e dreptul prinseseră o coajă proaspătă de verde, dar care nu putea să biruiască nota sumbră a peisagiilor umede, pustiite de lumină şi de ravagiile toamnei avansate. Ai fi zis că în chip foarte straniu s'au aşternut nişte covoare nouă, într'o casă destinată evacuării, ba chiar aproape evacuată...

Trenul de Bucureşti era tras la peron. Compartimentul parlamentar, cu toate dispoziţiile direcţiunii, fusese năvălit de lume streină care făgăduia să plece d'îndată ce-ar sosi deputaţi ori senatori. Mi s'a făcut numaidecât un loc şi — — după oarecare discuţiune — mi s'a cedat ş'un al doilea, pe care îl eliberam pentru americanca din ajun...

Iat-o că soseşte cu interpretul ei şi c'un hamal încovoiat de trei colete respectabile. Ne dăm mâna pe muteşte în timp ce interpretul îmi mulţumeşte în numele ei pentru că n'o uitasem şi îi oprisem loc. Mai grea a fost aşezarea coletelor pe plasa deja ocupată. Două s'au putut aşeza; al treilea însă a rămas zăcând pe jumătate din locul proprietarii sale, care se silea să se subţie într'un ungher.

Avertismentul unui clopoţel prelung şi plictisit a făcut pe interpret să se retragă, nu fără a-mi mai recomanda din ochi încă odată pe streina călătoare. Curând după asta, trenul îşi făcea opintelele plecării pe care câteva persoane mai evlavioase le-au întovărăşit de semnul crucii...

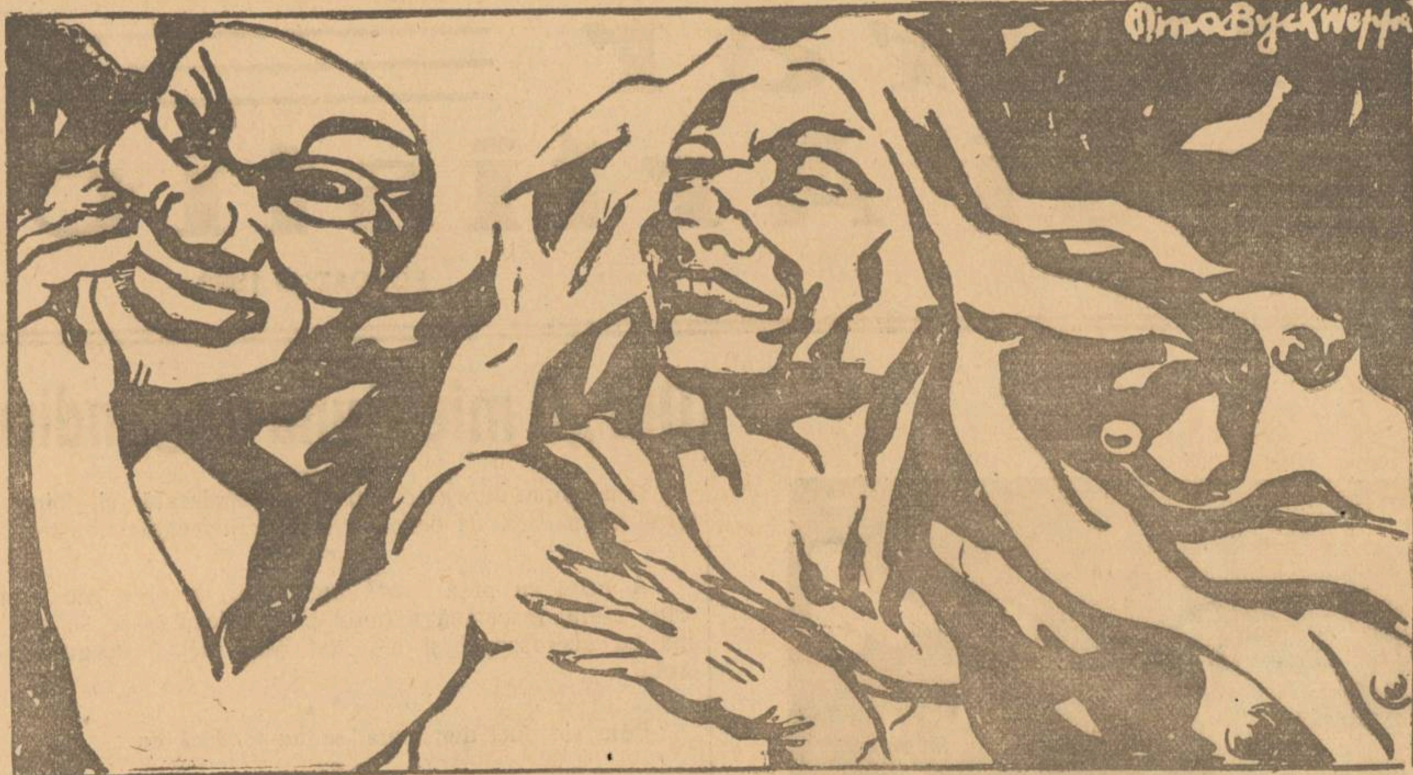
O animată conversaţie închegându-se între toţi care vorbeau limba ţării, a izolat şi mai tare pe biata americană, excluzând-o chiar din acea comunitate vagă, care se creiază între călătorii aceluiaşi drum, — mai ales când sunt perspective de perepeţii. Discuţiunile se roteau în jurul grevii şi a măsurilor luate de guvern. Protejata mea aproape o uitasem, înghemuită parcă tot mai tare de sacul ei de voiaj. De-odată însă, într'un moment de lâncezire a convorbirii, am fost scuturat ca de-o mustrare, care m'a făcut să-mi amintesc de ea. Examinez cu băgare de seamă cele două poliţi cu colete şi caut să văd dacă n'aş putea să i-l ridic şi pe-al ei. Cer şi concursul vecinului meu din dreapta care cu multă bunăvoinţă schimbă poziţia geamantanului său. Un spaţiu gol se deschide pe care îl lărgesc cât pot mai mult. Pun mâna pe toarta coletului americancii, care mă priveşte întâiu nedomerită, până ce-i arăt prin semne ce năzuiam să fac. Urmărit de privirile ei recunoscătoare, îmi încordez muşchii braţelor, şi pe când un val de sânge mi se urcă până în creştet, ridic cu putere sarcina ş'o instalez pe plasă, sus.

Acum streina mea poate şedea comod. O văd totuş agitându-se. Se caută prin buzunare, cercetează prin încheeturile canapelii şi-şi muşcă buzele nemulţumită. Ochii săi metalici — nu lipsiţi de frumuseţe — se înalţă din nou spre mine cu căutări prietenoase. In sfârşit schiţează un gest pe care nu-l pricep prea bine. Să fie cu putinţă?... Parcă ar vrea să mă roage ca să-i scobor coletul din nou. Asta e prea-prea... dar totuş mă supun. Alte eforturi, altă casnă, şi-l dau jos. Tânăra americană îl deschide, îl scotoceşte şi iar îşi muşcă buzele. Probabil că nu găsea vre-un lucru de care avea trebuinţă şi care îi va fi adus aminte chiar iniţiativa mea generoasă. Un nou semn către mine ca să-i scobor un alt colet. Intrat în horă o fac şi pe asta, sforţându-mă să nu arăt o mutră supărată. Insă şi de data aceasta are aerul să nu găsească şi cercetarea pare a-i fi tot aşa de zadarnică. Mă pregăteam ca să merg până la capăt şi să-i dau jos şi-al treilea colet, aşteptând semnul pe care aveam siguranţa că nu se va jena să-l facă. Iată-l. Intind mânele, apuc sdravăn pe cel mai mare dintre colete şi — slavă ţie! — cel din urmă... dar un alt gest al americancii mă opreşte chiar când începusem a-l urni. Găsise în ultimul moment obiectul şi s'a grăbit să mă cruţe de-o muncă superfluă. Mă şterg de năduşeală, dar nu mă aşez încă, gândindu-mă că va trebui să ridic geamantanele la loc. Intre timp mă uit pe subt gene şi caut să văd pentru ce lucru fusese toată această răscolire şi pentru ce fusesem aşa de pedepsit. Era o cărţulie cu scoarţe negre, care de-odată am crezut-o o biblie. Mă uit mai cu băgare de seamă şi văd că era un lexicon, nu de cuvinte, ci de propoziţii întregi: o coloană în englezeşte iar coloana paralelă în limba franceză. Degetele americancii îl răsfoiau febril, iar ochii ei străbăteau paginile fără să clipească. De odată se opreşte bucuroasă, sgârie cu unghia o frază franceză şi-mi trece dicţionarul ca s'o citesc. Aveam să aflu poate enigma întregii perturbaţii, ce par'că o provocasem singur cu serviciul pe care l-am făcut.

...Şi-am aflat cetind, aiurit fraza subliniată:

— Vous [illegible] gentil!

* * *

Artista

(Povestire)

de CONSTANȚA HODOȘ.

I.

Stăpânise mai bine de patruzeci de ani scena Teatrului Național din Capitală; — și acum, trebuia să plece.

Inima-i slăbise. La ultima consultație, medicul o amenințase, — după ce de nenumărate ori îi pusese în vedere: că ora renunțării sosise și că orice încordare, oboseală și emoție putea să fie fatală pentru ea:

— Dacă mai joci de multe ori pe Julieta, mă tem că nu vei mai putea triumfa în culminanta scenă de trezire, când, la vederea lui Romeo mort, îți înfigi pumnalul în inimă... Inima d-tale cere odihnă.

Artista se făcu albă, ca și capotul ei alb, și ochii ei mari, negri, din cari se oglindea înțelegerea tuturor durerilor lumei, se înfipseră uimiți în fața aspră a omului științei.

— Crezi că s'ar putea să rămân moartă acolo în coșciug?... Și n'ar fi, oare, o moarte mai frumoasă pentru mine, decât o tânjire îndelungată în trista retragere a singurătății, a uitării?

Medicul o privi compătimitor.

— Nu, dragă Eleonoro, d-ta nu ești un suflet de rând... Și dacă ai fost în glorioasa d-tale carieră artistică o Julietă neîntrecută, o ingenuă cum desigur nu se nasc multe, nici în zece secole, ai știut să fii, uneori, și o mamă duioasă. Gândește-te la fiul, la nepoții d-tale. La bucuria lor, la bucuriile pe cari le mai poți avea în viață, afară de scenă, în viața d-tale familiară.

Eleonora, după ce rămase câteva clipe uluită, pe gânduri, în fotoliul ei, întinse mâna ei albă, diafană, doctorului.

— Iți mulțumesc, doctore. Ai dreptate. Fiul meu, nepoții mei, pot să aibă nevoie de o bătrână, cu experiență multă în viață, care a trăit atâta, cât am trăit eu...

Medicul sărută mulțumit mâna frumoasă.

— Vezi, că revii la sentimentele d-tale adevărate de femeie inimoasă... Du-te la Grigorie. Aud că s'a cumințit acum și-și face conștiincios slujba de judecător. Nevasta lui e foarte cum se cade. Aerul e bun la Râmnic — și'ți va face bine.

Un zâmbet amar crispă buzele artistei.

— Spui lucrul din urmă, fără convingere... Dragă doctore, nu mă amăgi! Spune adevărat, nu minți: voiu muri în curând?... Spune, te rog, te conjur!...

Duioșia nu putu învinge conștiința medicului.

— Nu așa curând, murmură el îngândurat.

— Ei, cât o să mai dureze?... Un an, doi, trei? Sau cum spuneai adineaurea, pot să mor în orice clipă?... Spune, spune-mi, doctore, să știu, am nevoie să știu, să mă pregătesc.

— Doamne, Dumnezeule! Dar eu nu pot să'ți spun, așa, cu termen. Omul, e bine să fie întotdeauna pregătit. Ești bolnavă. Dar dacă te retragi, te duci să trăești liniștită, la țară, poți să mai trăești...

— Cât?

— Cel puțin patru-cinci ani.

— Ei bine. Am înțeles. Patru-cinci luni, cel mult un an! Voi nu spuneți nici odată adevărul,

— Ba da, uneori, la nevoie: da! Dar, te rog, nu mă uca!... Ne-am înțeles, da?

— O singură dată, mai lasă-mă. Să-mi iau adio dela viață. Prea a fost — și frumoasă — viața asta, și nu mă pot despărți de ea, fără să-i zic un: rămas bun!

Doctorul ar fi vrut să protesteze, dar față de elanul ei stăruitor, înclină capul și zise:

— Fie dar, o singură dată. O singură reprezentare. Dar să nu te prea obosești!...

II.

Reprezentarea de adio a Eleonorei Andreescu răscolise Bucureștii.

Se știa că e puțin suferindă, uneori, se știa și vârsta ei, dar nu se știa ce putere supra-omenească anume, îi păstrase tinerețea, frăgezimea încântătoare, în glas, în mișcări, în focul ochilor, în atitudini, în toată făptura ei frumoasă, caldă, răpitoare.

Lumea o sorbea uimită. Avea cincizeci de ani și totuși Romeo n'a strâns nici odată în brațe o Julietă mai dulce, mai ideal pătimașe.

Aplause furtunoase ridicau perdeaua după fiecare act de cinci-șase, de cincisprezece ori, la sfârșit!

Eleonora apărea radioasă, abia stăpânindu-și emoția care o covârșea. Doctorul ei, între culise, o prindea în brațe, oferindu-i calmante, și rugând-o de atâtea ori:

— Nu mai eși, te rog, nu te obosi prea mult!

Dar ea — cum ar fi putut să-l asculte?... Era doar, pentru ultima oară!... Se smulgea din brațele medicului și reapărea, gingașe, zâmbitoare, cum numai ea știa să zâmbească. Cu ochii umezi de simțire, strălucitoare de fericiri, cum numai ea știa să se bucure de triumful artei sale.

In sală, publicul, acest tiran egoist, nu simțea primejdia emoției, nici strângerea ei de inimă, care se oprea din bătăi: o rechema, o rechema mereu. Și totuși, unele femei plângeau în staluri; studentele îi potoleau pe lărmuitori:

— N'o vedeți: ce palidă, ce sfârșită de putere este? E bolnavă! O omorâți cu manifestația voastră exagerată!

Intr'o loje de rangul întâi, ministrul Marcotti, senatorul Nedelcu și poetul Anca, urmăreau cu îngrijorare toate mișcările artistei, dar nu aplaudau. Toți trei erau prietini cu doctorul Aduleanu, intimii Eleonorii, cunoșteau starea sănătății ei, și se temeau de o criză, despre a cărei posibilitate le vorbise medicul.

Intr'o altă lojă, de rangul al treilea, ticsită de capete tinere, câteva absolvente ale Conservatorului de declamație, eleve ale marei artiste, nu voiau să creadă în retragerea ei de pe scenă.

Cum se poate să se retragă cineva, de bună voie, de acolo, unde ele râvnesc cu atâta ardoare!

— Ar fi o nenorocire pentru noi! zise una dintre ele, o fată înaltă, cu părul castaniu, ochii albaștri și trăsături de frumusețe clasică. Cine să ne mai însuflețească, să ne inspire mișcarea, frumusețea, să ne învețe — arta!

Tânăra elevă plângea, lacrămi adevărate, cu expresie sinceră de viitoare tragediană.

— Nu te supăra, Constanțo, măiastra, dacă se retrage dela teatru nu-i urmare să ne părăsească și pe noi, elevele ei dela Conservator. Va rămânea profesoară, măiastra noastră, cea mai iubită, adorată și scumpă din lumea toată!

Spectatorii din lojile vecine întoarseră capetele spre fetița vioaie care strigase cu elan vorbele din urmă, căci pathosul lor melodios, de o sonoritate argintie, semăna uimitor cu glasul Julietei de pe scenă.

Dar iată că, însfârșit, cortina s'a lăsat pentru ultima oară. Și lumea, după ce a înțeles din discursurile mai multor reprezentanți: a societarilor Teatrului Național, a Presei, a Academiei, a ministerului cultelor și a autorilor dramatici, ba chiar și din mișcătoarea cuvântare de adio a artistei: că ea în adevăr, nici odată nu va mai apărea pe această scenă, și nici pe una din scenele teatrelor din lume, — publicul, acest tiran egoist, care are totuși uneori instincte de generositate spontană, însfârșit, mulțimea lărmuitoare, a tăcut. A rămas câteva clipe uimită, în picioare, abia acum înțelegând cu adevărat, enormitatea pierderei ce a îndurat din clipa aceasta, prin dispariția artistei. Apoi plecară cu toții, cu inimile întristate, simțind golul ce rămânea în urmă, ca după o mare înmormântare.

Este eternul regret al sorții omenești pe care îl resimțim de atâtea ori, involuntar, fie în apogeul, sau în declinul propriei noastre vieți.

Numai tinerimea universitară, în nepotolitul ei entuziasm, mai deshamă caii Eleonorei și duse trăsura artistei în triumf, până la scările locuinței sale.

III.

Acasă la ea, Eleonora, în cele trei camere frumoase ale ei, pline de flori proaspete și vechi cununi vestejite, își invitase prietenii intimi la un supeu.

Refuzase banchetul oficial pe care colegii și admiratorii voiau să-l dea în onoarea ei.

Și doctorul se opusese.

— Eleonora Andreescu e foarte bolnavă și după reprezentare va trebui să se culce imediat în pat.

Așa se înțelesese și cu Eleonora. Mare-i fu mirarea deci, când conducând-o de braț din trăsură în casă, văzu odăile toate luminate, candelambrele toate aprinse, servitoarele gătite, profuziune de flori, parfum, iar masa din sofragerie pusă ca de mare sărbătoare; dar numai pentru cinci persoane.

— Ce-i asta? o înfruntă el. Nu ești obosită? Ori vrei cu tot dinadinsul să te omori?

Ea îl îmbrățișă, apucând mâna lui viguroasă între mânuțile ei slabe.

— Nu, nu sunt obosită! Aerul proaspăt de afară și odihna în trăsură până acasă, m'au reintărit... Nu te supăra, dar d-ta nu poți cuprinde, ce este ceasul acesta pentru mine!.... Apoi mult mai grozav m'ar fi obosit mâine vizitile de adio ale colegelor mele, cari nu se poate să nu vină cu stăruitoare întrebări: Cum? Pleci, înadevăr? Și pentru ce?.... Prea a fost subită, surprinzătoare, hotărîrea de-a mă retrage, și colegele, cari în sufletul lor poate s'ar bucura, tot nu pot să creadă că plecarea mea este serioasă, definitivă. De aceia am aranjat totul așa, că voiu pleca chiar mâine dis-de-dimineață la Râmnic.

— Escentrică! Așa ca întotdeauna. Dar cine sunt invitații?

— O să-i vezi îndată. Trei prietini cari m'au iubit cu o sinceritate deosebită de ceilalți admiratori ai mei. ...A, dar iată-i!

In clipa aceea, apărură în anticameră: ministrul Ion Marcotti, bătrânul profesor universitar Radu Nedelcu și poetul, autorul dramatic, Horia Anca.

Despre acesta din urmă, se știa că a fost înamorat pătimaș de Eleonora și că numai ea a fost inspiratoarea principalelor lui opere de teatru, în care tot ea a făcut, tot atâtea creațiuni de tipuri femeești, de mare succes pe scenă.

Doctorul Aduleanu, se uită încruntat la ei.

— Dar ăștia ce mai caută aci? murmură el, pe când invitații, ajutați de subretă, își scoteau paltoanele în anticameră.

Eleonora sări de pe sofa, unde se culcase o clipă, și își întinse amândouă mâinile spre ei.

— Sunt încântată că nu m'-ați lăsat să vă aștept prea mult. Mi-e foame grozav!

Ministrul, cel dintâiu, îi sărută mâna; apoi urmară pe rând, după vârstă, profesorul, foarte emoționat, și la urmă poetul, apăsându-și buzele fierbinți mai îndelung pe mânuța aceea parfumată, care-i răscolea toate amintirile scumpe....

Se servi un supeu ales, nu prea copios, cu puțină șampanie.

— Ca pentru bătrâni, zâmbi Eleonora. Dar să trecem în salon, căci eu nu v'am invitat la un chef, — vremurile acelea au trecut, — și, vai, inima mea îmi spune, și aci doctorul meu confirmă, — că ele niciodată nu se vor mai întoarce!

Se așeză în fotoliul ei favorit, încrucișând piciorușele ei delicate pe un scăunel.

— V'am chemat, urmă ea zâmbind, cu o melancolie dulce, să-mi iau adio și dela voi. V'am văzut în sală, între publicul meu. Dar voi ați fost pentru mine ceva mai mult, decât un public; ați fost pentru mine — viața!

Bătrânul profesor oftă și făcu un gest de nemulțumire. Ministrul rămase nemișcat, cu capul înclinat peste piept, iar poetul se ridică și făcu câțiva pași spre fereastră.

— Să nu murmurați, să nu vă îndoiți, și mai ales tu Radule, să nu te uiți așa urît la mine, par'că ai vrea să-mi faci cine știe ce imputare.... Am ținut la tine odinioară, mai mult decât ai crede.

— Eleonoro!... oftă Nedelcu.

— Da, da, bătrânule savant, să știi că a fost o vreme, când din vina focului ochilor tăi frumoși, nespus de frumoși, pe vremea aceea, nu puteam să dorm, nu puteam să învăț și de pe scenă, din toată lumea aceea care mă privea, mă aplauda cu frenezie, nu te vedeam, nu te simțean decât pe tine. Nu jucam decât pentru tine. Și când uneori se întâmpla să nu te zăresc, la sfârșit de act, alergam nebună în cabina mea, gemând în hohot de plâns și chemându-te pe tine: Radule, Radule, m'ai părăsit!

Nedelcu se aplecă mișcat, suspinând:

— Și totuși, nu eu am fost acela care te-am părăsit.

— Nu, cu adevărat. Niciodată n'am avut răbdarea să aștept părăsirea.... Te-am lăsat eu, când am văzut că nu înțelegi, nu poți cuprinde pasiunea mea fără de hotar. Am plecat la Paris, cu Marcotti. Dar, vezi, acuma, când îți vorbesc ultima oară în viață, pot să-ți spun, că te-am iubit așa de mult, încât dacă ai fi vrut, dacă mi-ai fi spus o vorbă hotărîtă, dinadins, aș fi părăsit scena și toată lumea mea, pentru tine.

— N'aș fi îndrăznit să-ți cer jertfa aceasta.

— Fiindcă nu te-ai simțit tu în stare să te jertfești.

— Arta ta, era mai presus de toate.

— Arta mea!... Ah, ah!... Mascarada asta de prefăcătorie! Ce este jocul pe lângă realitate?!... Aș fi trăit în brațele tale, în căminul meu, lângă inima ta și a copilașilor mei și ai tei, mii de vieți, mii de voluptăți divine, adevărate nu false, ca pe acelea pe cari le-am simulat pe scenă....

— Dacă aș fi știut...

— N'ai știut, fiindcă n'ai simțit așà. Ai iubit în mine o artistă de scenă, nu pe una de inimă.... O, nu-ți fac nici o imputare. Acum toate au trecut.... Am plecat atunci, cu tine, Ionel; vino lângă mine, o clipă; — e cea din urmă oară, în care mai putem vorbi de vremea aceea....

Marcotti se apropiè, càm în silă.

— Ce-ai putea să-mi spui, după mărturisirea de acuma? N'am fost pentru tine decât un mijloc de refugiu.

— Nu fii ingrat, Ionel, nu te micșoră. Tu ai fost pentru mine providența. Și dacă la început am primit dragostea ta, dintr'o necesitate morală, de-a nu mă pierde în slăbiciunea mea pentru Radu, mai târziu ai devenit prin generozitatea ta inepuizabilă, Dumnezeul meu. Intâiu, că m'ai dus la Paris, unde am învățat să joc. In atmosfera aceea caldă, senină, — unde n'am mai simțit apăsarea micimii de suflet și răutatea și intrigile rivalelor mele invidioase, — m'am avântat cu spiritul ușurat în sferele înalte și luminoase ale artei. Ai fost darnic. M'-ai împodobit cu perle, diamante, blănuri și rochii scumpe, cum n'a mai purtat nici una dintre artistele noastre.

— Exagerezi, Eleonoro.

— Nu, nu. Ai fost mâna cerească care m'ai ridicat și m'ai așezat mai sus de cum îndrăznisem eu să visez. Ori poate crezi că nu știu? Crezi că aș putea să fiu așa de presumțioasă, să-mi închipui, că numai talentului meu, datorez certificatele excelente dela marii profesori din Paris, și nu influenței tale? Cum aș fi și ajuns până la ei, fără tine? O, câte talente ar putea să înregistreze cronica teatrelor, cari s'au pierdut când n'au avut norocul meu! Concurența e așa de mare în cariera noastră! Ori câtă râvnă ai: studiu, talent, focul sacru, te mistue zadarnic, dacă n'ai un protector. Tu, Nelule drag, ai fost protectorul meu, puternic, generos și ai făcut totul pentru mine, ca să mă înalț.

— Și totuși într'o zi, mi-ai închis ușa, Eleonoro.

— Da. Și ți se pare că am fost ingrată?... Eu cred că ți-am făcut cel mai mare bine. Te însuraseși, cu o fată tânără, bogată, care te iubeà, și care ți-a mai adus ca zestre, pe deasupra, și un portofoliu de ministru. Cum era să fiu așa fără de suflet?... Mă gândeam mereu la femeea aceea tânără, care te aștepta, seara în iatacul ei.... Când te vedeam la spectacol în loje, cu ea, mă chinuià remușcarea și gelozia. Horia Anca, îmi dedicase un poem.... Horică al meu, unde ești? Vino aci lângă mine, mai aproape! Șezi ici pe scăunelul acesta, și adă mâna ta: mâna ta, care a pus cea mai frumoasă cunună de glorie pe fruntea mea.

Artista se ridică din fotoliul ei, întinse brațele spre cel chemat și poetul căzu la picioarele ei, într'un hohot clocotitor.

— Eleonoro, pentru ce mă expui la atâta chin?

Ea netezi cu blândețe, capul distins, căzut pe genunchii ei

— Horică al meu, — tu, tu ești tânăr încă, ai lacrămi, ai regrete, nu te-a ajuns încă ghiara înghețată a renunțării... Bietul meu poet, pentru ce te-am chemat, mă întrebi? Ca să-mi iau adio și dela tine.

— De ce să-ți iei adio? Dacă nu mai joci, poți să rămâi aci, în casa ta, să-mi dai voie să mai vin din când în când la tine, să mă inspiri ,să-mi dai subiecte, povețe, îndrumare, putere... Ori nu mai vrei să fii muza mea adorată?

Eleonora făcu semn spre doctorul Aduleanu, care răsfoia o revistă ilustrată, tocmai în colțul celălalt al salonului.

— Intreabă-l, pentru ce? Fiindcă voiu muri în curând copilul meu.

— O, nu! Nu se poate să mori; așa de tânără, frumoasă! Ești încă tot Julieta neîntrecută, Julieta mea adorată.....

Artista atinse buzele poetului ,cu degetele ei parfumate.

— Nu profană cele sfinte! Nu mai sunt nimic din câte-ți închipui tu. Ascultă-mă, copilul meu. Tu ai iubit în mine pe artista, iar eu de azi încolo, nu mai sunt artistă. Nu mai pot avea pentru tine, decât o curată dragoste de mamă... Și pentru voi doi, prietenii mei bătrâni, Radule și Ioane, cari ați știut odinioară să treziți în sufletul meu comori aprinse, pasiuni ideale — nu pot să mai simt nici pentru voi, decât infinitul regret, că toate aceste scumpe amintiri, nu pot să redeà sănătatea inimei mele bolnave. Deși ele îmi sunt mai scumpe decât toate gloriile sgomotoase, cununi și flori veștejite.

Nedelcu își simți ochii umezi.

— Și vrei să ne lași acuma când ai redeșteptat, ai divinizat astfel, aceste amintiri? Unde te duci?

— Ai uitat că am un fiu. L-am ținut întotdeauna departe de mine. Un fruct al scurtei mele căsătorii nenorocite. ....Dar e copilul meu. Are și el acum copii, nepoții mei. Voiu să mor între ei, moștenitorii mei.

— Unde?

— La Râmnicu-Vâlcei.

— Voiu veni să te văd acolo.

— Nu, dragă Ionel, să nu veniți, nu vreau. Acolo eu nu voiu mai fi Julieta. Voiu fi foarte curând o babă bătrână, bătrână de tot. Mă voiu uriți, căci boala aceasta de inimă, durerile de cap, au și început să-mi sape ochi în cearcăne negre, să-mi umple pleoapele, să-mi buhăiască obrajii, într'o culoare galbenă, cu pete de fiere... Și eu vreau să rămân în amintirea voastră, frumoasă, tânără, Julieta, pe care ați sărbătorit-o în astă seară — pentru ultima oară. Adio, scumpii mei. Mâine dimineață, când vă veți deștepta din somnul vostru, eu voiu fi departe. Rămâneți cu bine și iertați-mă, dacă cu felul meu de-a fi, v'am tulburat puțin viața și v'am pricinuit uneori dureri. Am suferit și eu. Când admiratorii îmi vor împodobi coșciugul cu cununi de lauri, cu vorbe mari, șoptiți-mi și voi, un singur cuvințel, care mi-a fost mai scump în viață: „Te-am iubit!" Adio!

Artista se ridică și își îmbrățișă prietenii.

Cu toții aveau ochii plini de lacrămi.

. . . .

Numai doctorul adormise în fotoliul său, liniștit în conștiința lui profesională, că avea datoria să-și însoțească clienta scumpă până la Râmnic.

CONSTANȚA HODOȘ.

Stanțe pe zidul unui ospiciu...

— He-hei !.... Nebunilor cu ochi de ceară
De ce-mi băturăți cuiul ruginit în cap ?
Smucesc cu forța sufletului, gândul,
Și'n creer rana tot mai mult o sap

Veniți, veniți, veniți cu toți aicea...
De și-s paiață, — plâng sub fardul meu
Priviți-l cum în plăci de tencuială
Cu plânsu-mi la picioare cade greu...

Eu n'am știut să mă prefac alt'dată
Și-acuma poate-s cel mai prefăcut,
Un crez avui, — și nu mai are vr'unul
Nebunul ce în toate s'a 'ncrezut...

He-hei, he-hei !... Mi-i sufletu-o cangrenă
Saliva'mi leagă vorbele odgon
Voi râdeți, — cum ați râde când pe-o placă
Alunecă un ac de gramofon...

Hei, ochi de ceară. vă măriți în umbră !
(Paiaței ochii îi lucesc făclii)
Iar Universul e un rug de flăcări
Pe care, goi, ne pârjolim de vii

Și despuiați de haina ce în viață
Fu zgaiba 'nșelătorului avânt,
Noi ce am râs 'nălțându-ne spre soare
In focul lui cerși-vom iar pământ !

Și-acum, când dârele de sânge
Pe trupuri arse scriu religii noi,
Intoarceți-vă fața de la soare
Și vă rugați, nebunilor, la voi...

. . . .

Așa vorbii într'o odae goală.
Păcatul râde'n suflet circumscris,
Pe iarbă roua se preface'n smoală
Și însuș Dumnezeu, — s'a sinucis !

N. MILCU

Au înflorit cireșii...

de V. Militaru

Au înflorit cireșii... A câtea oară oare
Au înflorit cireșii sub cerul lui April
Și, ce nespusă vrajă au ei mereu în floare,
Că amintesc de-apururi, oricui, c'a fost copil?...

Au înflorit cireșii copilăriei mele!
Livada lor acuma e toată un altar!...
Pe trunchii roșii, cleiul alunecă 'n mărgele
Rotunde, lunguețe și mari, de chihlibar...

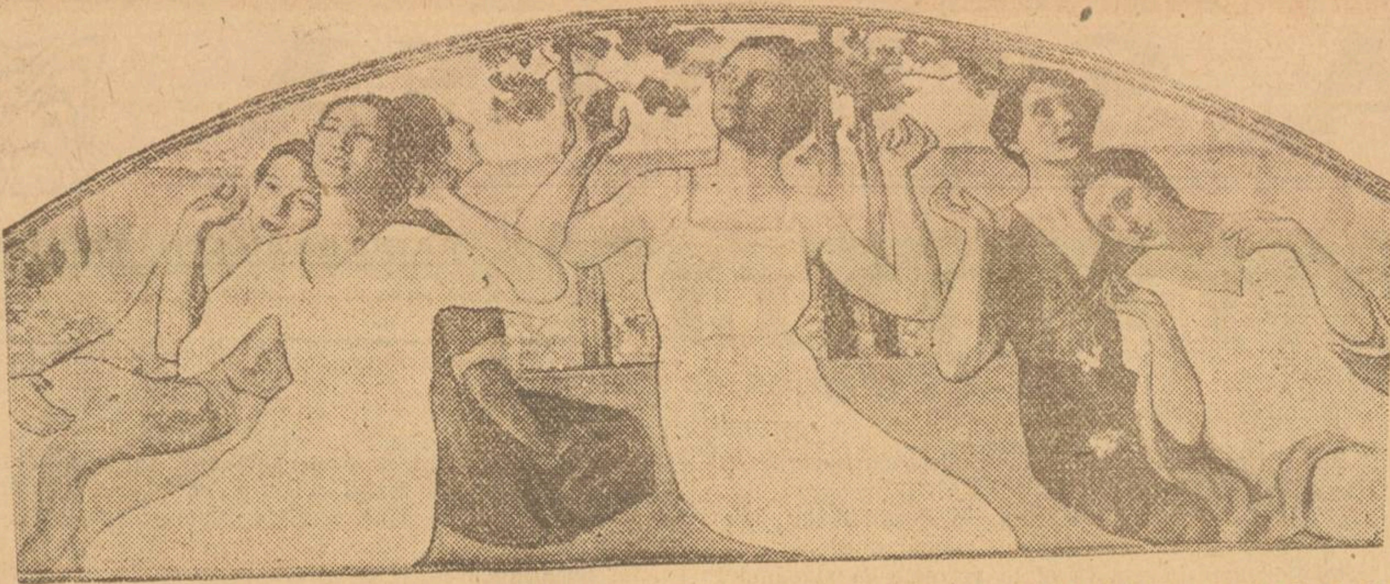
Sunt singur și 'nchid ochii... miresmele mă 'mbată
Nu'i nimeni în livadă... sunt numai doui vițel
Și ...uite, dinspre luncă, a năvălit o ceată
De copilași de școală, veniți s'adune clei...

Aleargă fiecare din trunchi în trunchi, și strânge.
E-atâta veselie, atâta larmă fac!...
Râd unii ca nebunii, în timp ce altul plânge
Că l'a 'nțepat albina cu 'nveninatu-i ac.

Se iau la ceartă patru, pe-un ram gătit c'o salbă
De galbene mărgele de clei, și-acum se bat:
Bătae 'n toată legea... Și-un roi de floare albă
Se cerne din cireșul, în luptă clătinat...

. . . .

Dar visul ține o clipă... M'am deșteptat... mă doare...
De ce-au fugit copiii? Eram și eu cu ei!...
Acuma e tăcere, — și, supt o lină boare
Cireșii ning pe ochii blajinilor vițel!

PORTRETE ŞI OPINII

Pamfletarul intelectualismului Giovanni Papini

de Tudor Teodorescu-Branişte

I.

Se scrie foarte adesea despre sufletul modern ca despre un produs al maşinismului complicat al vitezei ameţitoare şi al implacabilei nevoi de-a câştiga băneşte cât mai mult. Există, desigur, şi latura aceasta în psihologia complexă a contimporanilor. Dar alături de omul, rezultat al uzinei, stă intelectualul. Mai rar, mai anevoie de descoperit, intelectualul există însă şi este unul din tipurile cele mai vrednice de cercetat ale galeriei cotidiane. Depărtat de viaţa intensă, ferindu-se uneori de ea, iar alte ori cătând zadarnic să se amestece în lăuntrul ei, primit câteodată la marele banchet cu zâmbete neîncrezătoare, respins în alte dăţi cu toată violenţa, — intelectualul trăeşte mai pretutindeni tragi-comedia nepoftitului. Prezenţa lui într'un partid politic, ca şi în orice altă asociaţie, e o stânjenire, fie că aduce cu sine un prea rigid criteriu moral, fie că e total lipsit de vr'un criteriu moral. Intelectualul e omul extremelor. I se zice inadaptabil. Aceasta înseamnă că nu calcă niciodată pe cărarea mijlocie, pe aleea locurilor comune...

Intelectualul devine astfel un om supărător. Cel mai mare defect al lui, în această epocă, e că nu se uniformizează. Orice i-se poate ierta cuiva; numai păstrarea personalităţii — nu.

Giovanni Papini, în cartea sa **Un om sfârşit,** se ocupă de intelectualul contimporan. Nu este un roman. Mai puţin încă o autobiografie. Este, mai de grabă, un model de auto-analiză. Giovanni Papini se va fi zugrăvind pe sine, în această carte — dar zugrăveşte, în acelaş timp, o întreagă categorie socială — pe intelectuali. De aceea, cartea lui a avut un răsunet mondial.

--

Copilăria...

Cine n'a destăinuit-o, în accente lirice, ca pe o epocă de fericire de-apururi pierdută? Giovanni Papini o vede altfel:

„... eu n'am fost copil. Am fost un „moş" şi un „ursuz" îngândurat şi răsfiros. De pe atunci, tot bunul meu din viaţă era înlăuntru meu. De pe atunci, răpindu-mi-se, în afară, iubirea şi bucuria, mă zăvoream, mă desfăceam în mine însumi, în închipuirile lacome, în rumegarea singuratecă a lumei trecută prin ea. Nu plăceam altora şi ura mă închise în singurătate. Singurătatea te face mai trist şi mai respingător; tristeţea strânse inima şi ascuţi creerul... Din acel început de viaţă, prinsei să gust bărbăteasca dulceaţă a infinitei şi nedefinitei melancolii, care nu vrea revărsări şi consolări, ci se mistue în ea însăşi, **fără scop,** creind încetul cu încetul acea obişnuinţă a vieţii lăuntrice şi solitare, **care ne îndepărtează pentru totdeauna de oameni".** (Giovanni Papini: „Un om sfârşit", trad. de d. Gh. Călinescu, ed. Cultura Naţională, p. 39).

Din clipa aceasta chiar — din clipa minunată când deschizi ochii înţelegători asupra vieţii — intelectualul simţia un zid despărţitor între el şi viaţa, care — dintr'un presentiment — îl izola.

Singurătatea e una din acele voluptăţi nepermise, care te condamnă pe veci la oprobiul public. Singurătatea ucide. A nu şti să vorbeşti cu oamenii pe placul lor, să te învârteşti între ei, să-i câştigi, să-i utilizezi şi să le fii util, — înseamnă a fi un permanent intrus în viaţă...

Cel mai pervers dintre deliciile singurătăţii este, fără tăgadă, cititul. Papini istoriseşte măiestru clipele minunate, când a citit cele „o sută de cărţi" din săraca bibliotecă paternă.

In izolare însă, îţi pari ţie însuţi mare. De sigur, Promotheu a suferit pe munte, cu sufletul împăcat, pentrucă era izolat, pentrucă se închipuia grandios. Ceeace îţi dă noţiunea valorii tale, este comparaţia cu alţii. Comparaţia, pe care o faci fără voie când eşti în lume, pe care n'o poţi face — oricât de temeinic ai voi-o — când eşti retras de lume, comparaţia aceea îţi dă conştiinţa slăbiciunii tale şi-ţi arată ce anume ai de şlefuit în fiinţa ta.

Intelectualul, în pragul vieţii, în singurătatea lui, se închipue în stare de orice. Vrea să facă tot:

„Ce voiam să învăţ? Ce voiam să fac? Nu ştiam. Nici program, nici călăuză: nici-o idee hotărîtă. De ici 'n colo, răsărit sau apus, în adâncime sau în înălţime. Numai să ştiu, să ştiu tot (iată vorba prăbuşirei mele: **tot!**) De atunci, am fost dintre aceea, pentru cari puţin sau jumătate nu preţueşte. Sau tot, sau nimic! Şi eu am vrut totdeauna totul — ca nimic să nu scape, sau să rămână pe dinafară! Deplinătate şi totalitate — apoi nimic de dorit! adică sfârşitul, nemişcarea, **moartea!**" (vol. cit. p. 47).

E în aceste rânduri, întreaga expunere a acelui anarhism intelectual, — care seceră atâtea mii de energii, care ucide atâtea posibilităţi, care pustieşte atâtea suflete...

III

Dela acest anarhism intelectual încolo, este neantul îndoielilor supreme. Iniţiativele se prăbuşesc rând pe rând. Ceeace încerci să scrii, nu te mulţumeşte. Aspiri vecinic către acel miraculos **tot,** care te fascinează, care te atrage ca cetatea fermecată şi care se depărtează de tine, în măsura în care tu te apropii...

Tot este irealizabil. **Tot** este dincolo de puterile unui om. Incep concesiunile lamentabile, la care stai martor ca un al treilea — deşi tot tu le faci. Zi cu zi, îţi sfâşii o parte din hlamida cu care porniseşi la drum, fiindcă hlamida aceea te stinghereşte şi te face să te ruşinezi. Arunci azi o făşie, mâine alta... Unii cei mai practici, cei meniţi unei izbânzi târzii — dar, oricum, unei izbânzi! — reuşesc până la sfârşit să-şi sfâşie întreaga hlamidă, sau, dacă le mai rămâne vr'un petec, să-l ghemuiască — asemeni lucrurile furate — şi, desbăraţi de compromiţătoarea haină distinctivă, să intre în turma oamenilor comuni...

Cei mai mulţi însă, după o serie de concesiuni tragice, revoltaţi împotriva lumii care le cere atât de barbare jertfe, revoltaţi împotriva lor însăşi pentrucă au consimţit o clipă la jertfiri de acest fel, — se dau învinşi.

Epave ale unor inutile zbuciumări, cu sufletul bătut de îndoeli chinuitoare, aceşti naufragiaţi sărmani călătoresc fără de ţintă, fără de istov:

„Eu nu cer nici pâine, nici glorie, nici compătimire. Nu cer îmbrăţişeri femeilor, bani bancherilor sau elogii „genialilor". Mă lipsesc de asemenea lucruri sau le câştig ori le fur eu singur. Dar cer şi implor, umilit, în genunchiu, cu toată puterea şi patima sufletului meu, puţină certitudine; una singură, o credinţă cât de mică sigură, un atom de adevăr!"... (p. 213).

Iar mai departe:

„... Din nicio parte, nici un adevăr. Un adevăr, vreau să zic, dintre acelea care te fac să cazi cu faţa la pământ ca în faţa strălucirilor divine şi luminează cu lumină nestinsă ce e afară şi ce înăuntru: omul şi chipul său. Din nicio parte, nicio siguranţă..." (p. 215).

Giovanni Papini

In această clipă, Giovanni Papini îşi istoriseşte reînvierea. A reînviat prin credinţă? Poate. A reînviat dintr'o supremă ambiţie? Mai de grabă... Papini e un luptător. E un pamfletar. Atacă şi e atacat. De aceea, poate a reînviat: s'au retrezit în el energii adormite, când a auzit svonul adversarilor că el — luptătorul — s'a prăbuşit cu umerii la pământ...

„Va să zică în Italia merge vorba că eu sunt un om golit, secătuit, sfârşit?... Binişor, băieţi! Mai aşteptaţi niţel, la naiba. Ce sfârşit? Dar dacă nici n'am început? Inchipuiţi-vă că tot ce'am făcut — şi cât! — era o prefaţă, o introducere... tot ce e mai bun, vine acum; de-abia azi, mă nasc". (p. 245).

Iar celor tineri, care intră gălăgioşi în viaţă, Papini le spune:

„Nu vreau să dispar fără să fi rezistat până la ultima suflare. Dacă e printre ei vreunul care crede că mă poate pălmui, şi călca în picioare înainte de vreme, fără drept, acela va găsi în faţă un viu înzănat, iar nu un cadavru slăbănog. Ca să distrugi, trebue să şi faci — iar ca să birueşti, trebue să sângerezi din răni." (p. 249).

Cartea se închee cu aceste rânduri magnifice:

„Şi dacă, dupăce m'aţi ascultat, în ciuda vorbelor mele, credeţi tot ce ştiţi, că adică sunt într'adevăr un om sfârşit, trebue să mărturisiţi cel puţin că sunt sfârşit fiindcă am vrut să încep prea multe lucruri şi că nu sunt nimic fiindcă am vrut să fiu tot". (p. 251).

Cartea lui Papini e o carte de îndrumare. Citiţi-o! Veţi afla, în fiecare pagină, îndrăzneala, cruzimea autonalizei şi lămurirea erorilor, pe care cu toţii le puteţi săvârşi... Citiţi-o! Veţi afla într'însa şi un stimulent. E cartea unui pamfletar şi — nu uitaţi — pamfletarii sunt singurii generatori de energie, sunt singurii îndreptători de greşale. Pamfletarii sunt revoltaţii tuturor inepţiilor zilnice: Papini e din rassa marilor pamfletari.

St. O. Iosif

VIEAŢA (faza a II-a): DEZAMĂGIRE

Trecerea lui Iosif „în ţară", a fost şi dependentă şi independentă de voinţa sa: independentă, întrucât a trebuit să-şi urmeze familia, dependentă, în sensul că şi el, ca, dealtfel atâţi alţi desrădăcinaţi, îşi făcuseră din aceasta un ideal.

Şi lucrul e explicabil: el, fiu şi nepot de intelectual român, după cum însuşi declară într'o scrisoare: (1)

„... sânt român, şi tatăl meu este român, şi moşul meu este român, şi strămoşul meu este român, iar strămoşul meu, cevà mai mult, a fost român pribegit din Macedonia".

El, iobagul dornic de libertate şi de cultură, cunoscător al marilor figuri care suferiseră în Ardeal şi-şi arătaseră măsura talentului lor „în ţară", nu putea să vadă altfel această plecare, decât ca un liman de mântuire şi ca un prilej aţâţător de speranţe.

„In sufletul lui curat îşi închipuia că ţara e „raiul" înflorit în care se răsplătesc toate gândurile bune şi unde nu se putea să nu găsească şi el partea lui de bine pentru toată comoara de porniri frumoase pe care le aducea cu sine" (2).

Dar vai! desamăgire!

Iosif care — după propriile declaraţiuni ale tatălui său — „erà o fire foarte simţitoare", astfel încât „cea mai uşoară atingere îl făceà să plângă şi plângeà nemângâiat ceasuri întregi, fără să spună decât foarte cu greu care era pricina supărării lui" (3), şi care — pe deasupra aveà „o pregătire mult superioară mediului, în circulaţie" (4) în acel timp de secetă literară, curând va începe să regrete cutezătorul pas, odată cu renunţarea la una câte una din binefăcătoarele iluzii.

Şi nici putea fi altfel prin faptul că, în locul visurilor sale, el „află, la noi, o societate în care ceeace formà frumuseţea trecutului, a dispărut, iar ceeace va alcătui strălucirea viitorului, nu este încă. In mediul nostru, de o civilizaţie destul de înaintată, dar de o cultură rudimentară; în această lume, în care subt lustrul formelor occidentale, se ascund pornirile sălbatice ale unor oameni pe cari nu-i înfrânează, nici naivele credinţi de altădată, nici ideile superioare ce călăuzesc aiurea omenirea — cel puţin în raporturile individuale, în acest vălmăşag monstruos de instincte nepotolite de patimi vulgare, de ticăloşie levantină, de lux grosolan si de prostie obraznică; în acest bâlciu perpetuu, în care panglicari îndrăzneţi şi gălăgioşi trăesc în această nouă Beoţie în care inteligenţa serioasă e o povară, iar talentul, aproape o nenorocire, i-a fost dat lui Iosif... să vadă, zi cu zi, vestejindu-se floarea delicată a unui suflet născut pentru o lume mai bună..." (5).

Iată cât de aproape şi cât de adevărat descrie omul politic şi remarcabilul îndrumător cultural, mediul în care misterioasele ascunzişuri ale soartei l-au aruncat pe pribeagul visător Iosif.

Că poetul a cunoscut, a simţit, a îndurat tot acest mediu, se poate dovedi foarte uşor.

Din opera sa, acestui period îi corespunde volumul **Credinţa,** din care — după cum se va vedeà — se desprinde o stare sufletească mult mai duioasă decât din cel anterior — de natură mai mult contemplativă — rezultantă naturală a contrastului dintre curăţenia moral-rustică a Ardealului

.....plin de cântece şi jocuri,
De mândre fete şi voinici flăcăi....

şi levantismul pseudo-cult al mult-doritei Capitale. In **Adio,** poetul zice că

.....mult mai bine ar fi fost,
Să fi rămas în sat la noi.

iar în altă parte — precizează că ar fi fost mai bine, să fi rămas, acolo unde a petrecut ca prunc odinioară,

. . . . . . în Ardeal,
Statornic stâlp al datinei străbune,
Intr'o căsuţă albă, supt un deal,
Ferită de primejdii şi furtune;

. . . . . . în casa de supt deal,
De unde'n neguri vezi sclipind Carpaţii...

să fi muncit acolo — zice poetul.

Inconujrat de oameni cum se cade,
'n albele cămăşi ce strălucesc
Ca spuma de şuvoae în cascade;

Dar lucrurile nu s'au petrecut astfel; întocmai ca „bietul păstoraş" din **Copil sărman** — caracteristică şi prin obiectivismul său — poetul, îndemnat de un „dor neînţeles", s'a dus la oraş să-şi caute norocul şi s'a depărtat

De raiul mândrilor Bucegi
cari-l jelesc „de ani întregi", fără
să ştie
Ce tristă-i vieaţa la oraş.

sau — din altă strofă:

Ce lume rea e la oraş.
Astăzi — însă — dupăce-a aflat
Ce griji, ce patimi, ce nevoi,
Ne bântue în veci pe noi

el, care a venit aşa de curat şi de blând, încât s'a încrezut

In toate câte le-a văzut —

astăzi — după ce a bătut „la porţi închise" şi s'a pierdut „pe căi greşite", urmărit de „steaua fără de noroc".

In goana oarbă din oraş. —

plânge „în darn"

. . . . nopţi întregi
De dorul mândrilor Bucegi

ba chiar: s'ar reîntoarce

. . . . şi-i târziu
Tot e'ntuneric şi pustiu...

Dacă Iosif ar fi fost un temperament revoltat — acest fundamental motiv al inspiraţiunii sale, l-ar fi dus la..... elegica filosofică eminisciană şi satira socială. Lucrul acesta, însă, nu s'a întâmplat şi din puţinul operei sale melancolice desprindem două fragmente de adevăr poetizat, în legătură cu societatea în mijlocul căreia trăià, şi pe care, dacă marele Eminescu a descris-o admirabil în cunoscuta-i „Satiră a III-a, nici d-nul C. Banu n'a cruţat-o în fragmentul citat mai sus.

Iată-le: sunt două scrisori. In una îi zice „scumpului său prieten, I. Păun-Pinciu", că, trăind, ar fi văzut „că cinstea-i vorbă goală, că totu-i fals şi sterp" şi că

. . . . . cel mai bun prieten te înşeală
Cu cât mai mult în el te-ai încrezut.

Prin cealaltă — **Scrisoare** — al căreia tonalitate se ridică până la satira vehementă — îşi îndeamnă un „frate", „poet idilic", să rămâie acolo

. . . . în căsuţa dela ţară

şi să nu jertfească „ pentru nişte ambiţii vane", pentru

. . . . un crâmpeiu de viaţă seacă fără
pic de poezie
nici „liniştea ce-l impresoară",
Nici măreţile privelişti ce natura-i
le'mbrie...

Intr'adevăr: un „câtăreţ de prin dumbrave", „un copil cumite al naturii" ca el, n'are ce căuta

In nămolul vieţii triste pline de patime
mârşave —

sau:

. . . . prin localuri
Unde viţiul stăpâneşte şi pustiul curge'n
valuri.

ori — în fine:

Toată liota de fameni, toată şleahta de mişei,
Trubaduri, uitaţi de muze şi dispreţuiţi de zei,
Trântori sterpi de cafenele, glasuri de flaşnetă, sparte
Venetici, perverşi şi cinici şi cu capete deşearte,
Fabricanţi de versuri şchioape şi de proză incoloră

toţi aceştia formează o „horă" în care să nu cuteze să se prindă.

Iată — prinurmare — ce credeà să găsiască, aici, Iosif şi ce-a găsit. In acest contrast, majorat şi de firea lui schimbătoare şi închisă, trebue căutată originea puţinului decepţionism, a puţinei amărăciuni de până la 1905.

Acest lucru se poate dovedi, mai ales, prin vieaţa poetului — în aproape tot acest timp în care doar două momente fericite i-au fost rezervate: cunoştinţa cu poetul Vlahuţă şi — apoi — cu femeia iubită.

PAUL I. PAPADOPOL

1) Dintr'o scrisoare a poetului către d-l **C. D. Fortunescu** publicată în rev. **„Ramuri".** 1913.

2) Dintr'un art. al d-lui **C. Banu,** publicat în rev. **„Flacăra".** IV — 30 (1915).

3) Dintr'un alt art. al d-lui **C. Ap. Itasnaş,** publicat în rev. **„Flacăra"** IV — 30.

4) Dintr'un art. al d-lui **C. Rădulescu-Motru,** publicat în: **„Noua rev. română"** (1913).

5) Vezi nota cu No. **2.**

* * *

Lumină nouă

— In calea unui nou Mesia —

Săracilor:
Flămânzi, înseloşaţi şi goi!...
Ca tunetul în preajma unei ploi
Pe timp de secetă pustiitoare,
Aşa pătrundă vorba mea spre voi!

Cu stropi de lacrămi
Spălaţi-vă de orice pată,
Dereticaţi căsuţa voastră 'ntunecată
Şi sufletele triste vi-le primeniţi
In haine albe ca de sărbătoare:

In zori se plămădeşte-o ziuă mare...

Ca fraţii buni luaţi-vă de mână
Şi să privim în zori
Cum noaptea cu lumina se îngână.
In dimineaţa asta nouă
Vom şterge atâtea urme de plânsori
Şi rănile ne vom spălá cu rouă.

Căci „adevăr zic vouă"...
Şi să răsune până 'n marginele lumii
Al adevărului ecou:
Va răsări pe cer un soare nou;
Pliviţi din timp grădina
Ca să zâmbească peste flori lumina

Săracilor:
Flămânzi, înseloşaţi şi goi!...
Va încolţi un nou grăunte pentru voi
Sub brazda cea mănoasă;
Vom stinge setea de pe buza arsă
Cu roua unei dimineţe noui, —
Şi 'n locul zdrenţelor pătate 'n tină
Vom îmbrăcá veşminte de lumină...

George A. Petre

LITERATURA STRAINA

Cei doi Amati, acrobați

Traducere de Ana Codreanu Niculescu
după Carola Prosperi

Era ora de repetiție. Amândoi repetau un exercițiu la trapezul cel mai înalt. Deodată Frantz scrâșni din dinți și ca fulgerul se lăsă să alunece de-alungul fringhiei. I se păruse că din întunericul în care era cufundat circul, doi ochi arzători se uitau în sus, la Fanni. Dar când ajunse jos, nu găsi pe nimeni, de cât pe un rândaș, un măturător de arenă, care fuma liniștit într'un stal, cu mâinile în buzunar.

— Cine a mai fost aici? întrebă Frantz, tremurând. A fost cineva din public?

Celălalt ridică din umeri, ca și cum ar fi răspuns:

— „Ce știu eu?"

In vremea asta Fanni continua să se legene pe un trapez privind în jos, și buclele blonde îi atârnau ca o ploaie de aur.

— Toate umbrele ți se par „el", îl întâmpină ea ironic pe Frantz, cum îl văzu iar sus. L-ai găsit?

Acrobatul își mușcă buzele până la sânge.

— Să mai poftească! Spune-i că-l aștept. Nu-i ajunge că 'n fiecare seară se 'nfige la reprezentație? A 'nceput să vină și la repetiție? Ii arăt eu...

— Bum! făcu, râzând, fata și se azvârli ca o săgeată la dreapta lui, legănându-și în aer corpul mlădios, strâns în tricoul cu paiete de aur.

— Eu atâta-ți spun, mai zise Frantz. Și-acum să mai repetăm odată figura din urmă. Incepură iarăși exercițiile primejdioase, în care-și riscau viața la fiecare gest, în fiecare clipă.

Ea era tânără, mlădie, ușoară, sbura în aer, de la un trapez la altul, ca o pasăre. El, cu dinții strânși, obosit, aproape că se silea la fiecare mișcare. Iși simția încheieturile dureroase, genuchii grei, brațele țepene. Nu, nu mai era cel de odinioară! Și apoi blestematul cela de gând, care i se înfipsese ca un cuiu în creer: „celălalt".

Il obosia s'o supravegheze, să fie mereu cu ochii pe ea.

Când era chemat de directorul circului, de impresar, nevoit să stea de vorbă cu ei, își ținea mereu privirile ațintite spre stradă la intrarea circului, unde Fanni se instala cu mâinile în buzunar și cu zulufii blonzi împrăștiați în dezordine, căzuți de sub bereta trasă pe ochi.

Ah! cu ce poftă i-ar fi zis el directorului:

— Mi-ai face mare plăcere dacă n'ai mai primi la reprezentație un domn așa și-așa...

Dar nu putea. Și „acela" venea regulat în fiecare seară. Nu-și mai lua privirea de la Fanni; o urmărea cu ochii liberi, cu binoclul pe ea, numai pe ea.

Și ticăloasa când saluta mulțumind, numai spre „domnul" cu pricina se uita și zâmbea, trimițând bezele, pe care dânsul părea că le prinde din văzduh.

Era cu ochi și cu sprâncene că se 'nțelegeau prin semne. Acasă era un iad. El aprindea gazul, încălzea mâncarea, o chema:

— Nu vii să mănânci?

Fanni se lăsa așteptată și când venea, strâmba din nas la vederea cutiei de sardele, sau a fripturii cu sos, pe care gazda i-o lăsa în bucătărie, pe masă.

— Nu mi-e foame de așaceva!

Mai întotdeauna își încălzea lapte, pe care-l bea din fugă, în picioare lângă mașina de gătit.

— Nu șezi jos? întreba Frantz.

— Nu! mi-e somn: mă duc să mă culc repede.

— La birt nu te plictiseai așa curând.

— Vezi bine că nu, răspundea ea, provocătoare și sarcastică.

— Sunt cei doi Amati, acrobați. Fratele și sora. I-ai văzut? Extraordinari!

— Frate și soră pe hârtie, numai pe afișe... Dar figuri frumoase.

— Interesanți.

Fanni, copilă slabă, negricioasă, nu prea interesa mult încă. El era totul. De sigur că nu mai avea frumusețea, elasticitatea de altă dată, dar păstrează totuși profilul regulat de o frumusețe greacă. Plăcea încă. O simția și se bucura.

Iată însă că deodată Fanni începuse să se facă frumoasă, de-o frumusețe care-l neliniștea.

Toate colțurile oaselor ei de fetișcană slabă începuseră a se rotunji, a se îndulci într'o armonie de curbe grațioase. Alarmat, el îi zicea:

— Te'ngrași, bagă de seamă că n'ai să mai poți lucra la trapez.

Parcă nu s'a mai îngrășat, ci tocmai atât, cât i-a trebuit ca să fie un corp admirabil, nimic mai mult. Invățase să-și oxigeneze buclele, să le potrivească frumos în jurul feței ei de un oval delicat, seducător. Il lăsase pe el cu mult îndărăt. Acum lumea zicea:

— Frații Amati, acrobații.

Ce fată frumoasă! Ce tip interesant!

Și avea acum Fanni gusturi rafinate. Frantz o mustra mereu:

— Par'că ai uitat de tot de unde te-am cules...

O culesese în adevăr, dintr'un bâlciu, de la niște bieți saltimbanci, care-i dedeau mai multe ghionturi decât pâine. N'avea habar de cine îi erau părinții; n'avea pe nimeni. Pe Frantz îl uimise flexibilitatea și preciziunea cu care executa mișcările. O cumpărase ca pe o marfă. Tocmai căuta o „soră" de afiș. Totdeauna se anunța: „Frații Frantz și Fanni, acrobați". Cine știe care pe unde vor fi mai ajuns Fannile, surorile acestea improvizate! Acum era rândul lui să fie schimbat. „Tipul", cum numea el pe admiratorul fetei, avea gând s'o întrețină ca pe o prințesă cu banii câștigați de tată-său, negustor cu vază. Ii propusese să lase circul, să-l urmeze. Și ei îi surâdea viitorul de lux și de plăceri și, când Frantz îi făcea scene, ea repeta dârză:

— Are bani, are bani. Tu ești sărac.

Da! era sărac, în adevăr. Sta ceva mai bine ca alți acrobați, dar totuși era un saltimbanc și alt nimic.

Acum o iubea pe Fanni, o iubea cu patimă, nebunește.

Și noaptea visa că ea îl lasă și atunci gemea prin somn, plângea de o deștepta și pe fată.

Intr'o noapte visase că ea a fugit cu „tipul". A sărit în sus ca mușcat de șarpe. Și atunci ea s'a trezit, a aprins lumina, și ca să-l liniștească, l-a mângâiat, i-a zâmbit dulce, atât de dulce, că pe el l-au cuprins mii de fiori. A sărutat-o lung, pătimaș, murmurând:

— „Ah! dacă ar fi totdeauna așa drăguță cu mine..." Dacă mi-ai zâmbi așa! Aș fi robul tău, câinele tău. Ai face din mine ori ce ai vroi...

Ea zâmbi din nou și 'n ochii albaștrii îi licări o lumină, ca o fulgerare de oțel.

Găsise ce căuta de mult...

* * *

Dragostea lor ținea de câteva zile. Fanni era atât de dulce, atât de pasionată. In sfârșit îl iubea! Se putea o mai mare fericire?

Dar în fiecare seară la reprezentație, el își simția membrele mai moi, mai obosite.

In clipele cele mai primejdioase, în fața publicului, când muzica tăcea, în acele clipe, când prin aer zbura vedenia morții, obosit, striga comandele aproape cu asprime, comande repezi, ascuțite ca niște urlete. Vedea corpul ei avântându-se de ea un trapez la altul și închidea ochii instinctiv, ca să nu mai vadă ispita. Il dureau brațele, îl dureau amintirile clipelor de fericire, de beție.

— Curaj! striga el.

— Curaj — răspundea Fanni.

Publicul tremura. Cucoanele își ascundeau fața în mâini în acele supreme clipe de primejdie. Circul era atât de înnalt!

Era seara ultimei reprezentații. De cu ziuă el îi comunicase planurile pentru scurta vacanță. Complectă recreare într'un sat de munte. Ei singuri cu fericirea lor!

— Ce lume! zise Fanni la intrarea în teatru. Sala e arhiplină.

Nu se uită în spre locul unde „celălalt" ședea de obiceiu.

Era sigură că e acolo, în fotoliul lui, că o așteaptă. Il simția.

Incepură figurile lor, care uimeau și'nfiorau publicul. Se urcaseră repede pe fringhia lungă sus, sus de tot, în vârful cupolei, la trapezele cele mai înalte. Ea îl vedea bine cum se încordează, îi vedea privirile pline de teamă. Intr'un rând i-a șoptit:

— Parcă sunt beat.

— Curaj — îi strigă ea.

— Curaj — strrigă el și când muzica tăcu, în acea clipă de unanimă palpitare și înfiorare, de supremă groază, ea îi zâmbi cu zâmbetul ei de dragoste pătimașă, care-l făcea să tremure, și îl făcea robul ei. Frantz Amati întinse brațele spre ea, ca și cum ar fi voit s'o cuprindă s'o strângă la sân și se prăbuși cu capul în jos. Ea închise ochii. Când îi deschise, publicul țipa îngrozit. Se lăsă binișor de-a lungul fringhiei și o clipă își aruncă privirile. Văzu o massă informă de carne, de sânge. Apoi pieri în mulțimea care eșia.

Maxim Gorki

Albatrosul

Pe deasupra întinderii cenușii a valurilor vântul grămădește norii. Intre mare și nori, asemenea unui fulger negru, planează cu mândrie albatrosul, mesagerul furtunei.

Aci atingând cu aripa valurilor, aci înălțându-se drept spre cer asemenea unei săgeți, el umple văzduhul de strigarea lui sălbatecă și norii înțeleg adânca veselie care răsună în strigătul îndrăzneț al pasărei.

In aces strigăt se vădește setea de furtună. Puterea mâniei, focul pasiunei, siguranța triumfului, toate acestea le recunosc norii în strigătul aruncat în văzduh.

Pescărușii gem când vine furtuna, gem și sboară învălmășindu-se ca nebuni pe deasupra valurilor; ei ar voi să se ascundă în fundul mării, ca să se adăpostească aci de groaza uraganului.

Găinușele se plâng și ele. Găinușele nu înțeleg beția luptei: uruitul tunetelor le înspăimântă.

Ursuzii și molatecii pinguini, cu corpul lor greoiu, se refugiază cuprinși de frică în stânci. Numai albatrosul, îndrăznețul mesager al furtunei, planează, îndrăzneț și beat de libertate, pe deasupra valurilor albe de spumă.

Mereu mai greoi, mereu mai întunecați, norii se coboară deasupra mării; valurile cântă și sar în sus, sus de tot, voind par'că să se întâlnească cu fulgerul.

Tunetul răsună. Atunci valurile plâng, fierb de mânie, se ceartă cu vântul. Și iată că furtuna, ca într'o îmbrățișare sălbatecă, ia cu sine valurile și într'o pornire de furie nedomolită, le izbește în stânci pe care o stropește cu un praf de smarагd.

Și fără să obosească, asemenea unui fulger negru, albatrosul planează, aruncându-și în văzduh strigătul sălbatec; se ascunde în nori, taie cu aripa spuma valurilor.

Iată-l zburând asemenea unui demon plin de mândrie, e plin de veselie și de disperare în acelaș timp. Işi bate joc de nori, plânge cu hohote de bucurie.

Demon plin de atenție el a și simțit o mică oboseală în uruitul tunetului. Este sigur că norii nu vor fi în stare să ascundă soarele; nu, ei nu vor putea să-l ascundă cu totul.

Vântul urlă fără încetare și tunetul urue încă. Norii grămădiți ard în licăriri albastre deasupra prăpastiei mării.

Marea prinde pe măsură ce ele apar săgețile fulgerelor și le stinge în abisul valurilor. Aceste fulgere au luciri de șerpi de foc care se zbat, apărând și dispărând unul după altul în adâncimea apei.

— Furtuna ! Indată va izbucni furtuna !...

El este îndrăznețul mesager al furtunei, care planează cu mândrie printre fulgere, deasupra oceanului care roșește. Este el, profetul biruinței, și iată ce strigă:

— Vie uraganul ! Vie furtuna ! Să se deslănțuiască tot mai tare, tot mai tare.

RABINDRANATH TAGORE

GITANJALI

(PRINOS DE CÂNTECE)

Lumina! Unde este lumina? Cuprinde-o cu flăcările mistuitoare ale dorinței.

Iată lampa fără scântee, acolo e destinul tău, inima mea! Ah! moartea ar fi mai bună pentru tine!

Teama lovește la ușa ta și te vestește că stăpânul te cheamă la întâlnire prin negurile nopții. Cerul este acoperit de nori și ploaia nu încetează. Eu nu știu ce tresare în mine, eu nu știu ce va să zică asta. Fulgerul care trece face vederea mai întunecată și inima dibue, pentru a găsi poteca către care mă cheamă muzica nopții.

Lumina! Unde este lumina?

Să se aprindă la flacările mistuitoare ale dorinței.

Tună și vântul se ridică urlând prin văzduh. Noaptea e neagră ca o piatră neagră. Fă ca ceasurile să nu se scurgă în întuneric. Cu viața ta, aprinde lampa iubirii.

Lumină, lumina mea! Lumină care umpli lumea, lumină care săruți ochii, dulceață a inimii, lumină!

Ah! lumina danțează în mijlocul vieții mele, iubitul meu. Dragostea mea răsună la atingerea luminii.

Cerurile se întredeschid; vânturile se deslănțuesc; râsul străbate pământul.

Fluturii întind aripele lor pe o mare de lumină, iubitul meu!.

Crinii și iasomiile strălucesc pe crestele valurilor de lumină.

Lumina iradiază în ploae de aur peste noi, iubitul meu, și se risipește în mii de pietre scumpe.

Bucuria sboară din floare în floare, iubitul meu, și-o veselie fără de curagiu. Fluviul cerului s'a revărsat peste țărmuri și bucuria se revarsă în lume.

Toate sunetele vesele să se topească în cântecul meu suprem. Bucuria care face ca pământul să se reverse în îmbelșugata risipă a ierbei, bucuria care face să danțeze prin lume surorile ei gemene: viața și moartea; bucuria care aruncă furtuna — și atunci râsul deșteaptă și zgudue toată viața, bucuria care se așează liniștită, cu lacrimile ei, pe potirul roșu al lotusolui deschis, de durere și bucuria care aruncă în pulbere tot ceea ce are și nu știe de altceva.

Da, eu știu; aceasta nu e decât iubirea ta, iubit al inimii mele, această lumină aurită care joacă pe frunziș, acești nori cari rătăcesc, încet, pe cer, această adiere fugară care lasă răcoarea pe fruntea mea.

Ochii mei sunt copleșiți de lumina răsăritului — iată solia ta către inima mea.

Fața ta se coboară către mine, privirile tale se afundă în ochii mei și inima mea a atins picioarele tale.

* * *

Acolo unde sufletul e fără teamă și unde capul stă sus;
Acolo unde conștiința e liberă;
Acolo unde lumea n'a fost împărțită între pereți înguști;
Acolo unde cuvintele pornesc din adâncul sincerității;
Acolo unde sforțarea neobosită întinde brațele spre desăvârșire;
Acolo unde mersul limpede al rațiunei nu s'a rătăcit în pustiul încruntat și sărac al obiceiului;
Acolo unde sufletul cârmuit de tine, înaintează în liberarea neîncetată a gândirei și a faptei.

In acest paradis de libertate, Tată, ingădue să se deștepte patria mea.

* * *

Aceasta e rugăciunea mea către tine, Doamne, — lovește, lovește în adânc, această nesimțire din inima mea.

Dă-mi putere să sufăr cu ușurință durerile și bucuriile mele.

Dă-mi putere să fac dragostea mea bogată în fapte.

Dă-mi putere să nu osândesc niciodată pe cel slab și să nu 'mi plec niciodată genunchii înaintea puterii nerușinate.

Dă-mi putere să 'mi înalț sufletul sus, d'asupra nimicniciilor zilei,

Și dă-mi putere să supun puterea mea voinții tale cu dragoste.

* * *

Când inima mi-e aspră și uscată coboară asupra mea într'un potop de ertare.

Când viața a pierdut tot farmecul ei, vino asupra mea într'o isbucnire de cântec.

Când vijelia ridică din toate părțile larma ei, isgonindu-mă de ici de colo, vino la mine, Domn al tăcerei, cu pacea și odihna ta.

Când inima-mi păcătoasă zace încătușată, pitită într'un colț, sfărâma ușa, Regele meu, și vino în ceremonialul unui rege.

Când dorința îmi orbește sufletul cu amăgirea și pulberea ei, tu unul sfânt, tu veghetor, vino în fulgerul și trăsnetul tău.

* * *

Divinitate a templului în ruină. Strunele rupte ale Vinei nu mai slăvesc gloria ta.

Clopotul de aur al serii nu mai cheamă pe nimeni la cultul tău.

In locașul tău pustiu co'index, primăvara, adierea sglobie.

Ea aduce veștile florilor — ale florilor cari nu se mai aduc ca prinos cultului tău.

Credinciosul tău de odinioară umblă mereu ca brahmin după o favoare neîngăduită. Seara, când luminile și umbrele se toposc în penumbra amurgului, el vine trist la templul tău în mine, cu durerea în inima lui.

Atâtea zile de sărbătoare nu-ți aduc decât tăcere, Divinitate a templului în ruină. Atâtea nopți de venerație se scurg fără ca lampa să fie aprinsă.

Atâtea chipuri noui, cioplite de artiști cu renume, fluviul sacru al uitării le duce când li-s'a împlinit timpul.

Dar tu, neadorată, tu trăești Divinitate a templului în ruină, uitată pentru totdeauna.

* * *

Nu ți-am cerut nimic, nu te-am supărat cu numele meu. Când tu m'ai părăsit eu am rămas tăcută.

Stam singură la isvorul unde copacul își lasă umbra pieziș; femeile intraseră toate în case, după ce își umpluseră până în buze ulcioarele lor negre de pământ.

Ele mă chemau și'mi ziceau: „Vino cu noi, căci dimineața trece și amiaza vine îndată".

Dar, lenevind, eu tot întârziam, perdută în visările mele deșarte.

Nu ți-am auzit deloc pasul când ai venit. Ochii tăi erau triști când s'au odihnit peste mine; vocea 'ți-era obosită când mi-ai spus încet: „Ah! sunt un călător însetat!"

M'am scuturat din visările mele și am turnat apa ulciorului meu în pumnii tăi uniți.

Frunzișul fremăta deasupra noastră; cucul cânta în umbră și parfumul floarei de babla ne venea dela cotitura drumului.

Am rămas mută și plină de rușine, când m'ai întrebat cum mă cheamă.

Ce făcusem eu, cu adevărat, ca tu să-ți aduci aminte de mine?

Dar, fiindcă am putut să-ți potolesc setea, cu apa ce ți-am dat, gândul acesta îmi apasă inima cu o dulceață de nespus.

Ora dimineții a trecut, pasărea cântă când și când și frunzișul de neem freamătă d'asupra mea nemișcată și pe gânduri.

trad. de **GEORGE ULIERU.**

Henri de Régnier

Tainice gânduri

Tainice gânduri !
Cum începuse marea ca să cânte pe prund iară
Refrenul cel de veci al orelor în acea seară !
Tainice gânduri,
Ca algele ce se 'mpletesc de jur în jur
— Algă de-argint, mlădios și pal,
Algă de aur înverzit de val —
Alcătuind șarpele dublu din toiagul lui Mercur,
Suliță împrejmuită 'n vârf cu iederă și viță
Răs împrăștiat ca părul blond, șuviță cu șuviță
Și dureri trecute în atâtea rânduri
In a mele gânduri.

Aceea care mi-a surâs, o zăresc par'că
In barca ei de flori, frumoasa-i barcă,
Cum tu, copilărie 'n veci pierduto,
Pe vremuri cunoscută mi-ai făcut-o :
Odinioară așezată 'n prag
La casa veche și cu porțile deschise
Ea se ivește iar, cum se ivise,
Ca să-mi aducă râsul ei cu drag...
Și valul îl aud, puțin dacă mă 'nalț
Rostogolindu-se prin alge și ghioacele de smalț ;
Și par'că tot mai sus cu el mă sui :
I-ascult trecutul care îi re'nvie,
Mare, spumă, vânt și vijelie
Și bucuria și durerea lui.

O, iată-te deci, scumpă Visătoare !
Apari în rochia-ți pală, întristată
Și barca plânge, pare că o doare
Un gând ascuns pe mare când se-arată
Și vâslele ei marea când le'nghite.
Eu te-auziam în seri de griji, în alte vremi.
Cum cu catartul și cu funiile gemi,
Și cu acele păsări mari și liniștite
A căror aripă tăcerea o atinge.
Eu te-auziam în seri de griji, în alte vremi,
Plângând în umbra 'n care Ora 'ncet se stinge
Cu aripile Liniștii trudite.

Tainice gânduri !
Valuri ce se isbesc de plajă în murmur,
Vârtejuri de nisip care se 'ngână,
Pași depărtați, glas depărtat și dur,
Alge ce se'mpletesc de jur în jur,
Sânge terestru, ce din vână 'n vână
Curge și face carne din granit
Tainice gânduri
Ce stați ascunse până
Ce 'ncepeți să cântați necontenit,
Mai legănați ghioacele din mine ce mă mână
Spre orele trecute care 'n atâtea rânduri
Doriam să 'nvie iar, tainice gânduri !

trad. de IOAN CIORANESCU

* * *

NOTE

In Grecia au loc mari serbări cu prilejul comemorărei lui Byron. Cortegii istorice înfățișând principalele momente din războiul independenței Greciei au defilat prin fața monumentului dela Athena, al poetului ce și-a jertfit viața la Missolonghi.

* * *

Guvernul grecesc a hotărât ca un oraș din Asia Minoră să poarte numele **Byronia** și străzile orașului vor purta numele altor poeți, ca : Thomas Moore, John Murray, Schelley, etc..

* * *

S'a găsit un manuscris al lui Dumas, autorul „Muschetarilor". Poartă titlul : „Le Pape devant les évangiles" și e scris în italia pe vremea luptei între biserică și stat. De fapt a apărut de mult un volum al lui Dumas cu această lucrare, dar censura l'a distrus imediat. Retipărirea lui e prin urmare o noutate.

Prima mea întâlnire cu Caragiale

de EMIL ISAC

Nu am fost nici măcar „Reichskanzler”, ca să-mi scriu memoriile. Şi nu pot scrie în activul meu, de cât multe-multe deziluzii. Azi, când se preţueşte atât de puţin idealismul şi goana după oportunism înjunghie intelectul — este anahronic să evoci epoca trecută, care — ori cât de des am dispreţuit-o — ne-a adus multe frumoase momente în vieaţă. Erau şi multe lacrimi, poate mai multe de câte am meritat — dar pe toate le-am uitat când ne-a zâmbit cineva lung în ochi. Şi zâmbetul lui Carageale nu-l voiu uita niciodată. Era la începutul lui August în 1911. Pe această vreme, colabora la „Românul”. Avea puţini colaboratori dintre „tineret”, care se asociase campaniei „Tribunei” — aşa numiţilor „oţeliţi”. Intre colaboratorii cei mai devotaţi ai „Românului” era şi Carageale, care trimetea articolele sale de la Berlin-Schoneberg (Innsbrucher-strasse No. 1).

Ei scriau la „Românul”, mai ales entrefileuri şi croquisuri. Publicul nostru le citea cu destul interes, dar nu le-a dat importanţă nici chiar directorul „Românului” d-nul Vasile Goldiş, care în fond nu era prietenul literaturei „moderniste”.

Altfel le judecase Carageale şi poate chiar le judecase aşa cum se cuvine.

Fără intermediari primii dela dânsul o telegramă, datată din Berlin, în care Carageale mă anunţă că va sosi la Blaj, la serbările **Astrei**, cari erau pentru noi Ardelenii, ceeace erau pentru Francezi: Champigny ...cu discursurile lui Deroulède.....

Toată lumea românească se îndrepta spre Blaj, unde la 30—31 August 1911, erau anunţate serbările Astrei.

Cu Carageale m'am întâlnit în curtea Mitropoliei catolice. Era către seară şi Carageale se plimba în curte. Il însoţea un domn gras, scund, cu părul roşatec şi cu mâini lungi, enorme. Domnul cu părul roşu, gesticula şi Carageale, privind peste ochelari, părea că-l ascultă cu interes. In curte era imensă ceata de români, şi se observa că lumea cunoaşte pe Carageale, îl priveau cu respect şi-l însoţeau cu atenţie.

Un teolog îmi arătă pe Carageale. Şi eu fără să cer sprijinul cuiva, mă îndreptai spre Carageale şi-l opri cu cuvintele :

— Bună seară, Maestre !

Carageale crezu că-i stă în faţă vre-un solicitator de autografe, ori un autor de romane nepublicate şi trecu făr' să se oprească.

Pe mine mă indispunea nepăsarea lui Carageale, presupunând — că fiecare tânăr de 20 de ani — că mă cunoaşte şi după figură.

L-am oprit din nou :

— Nu mă cunoaşteţi ?

— Nu ! fu răspunsul categoric, tremurat de-un zâmbet.

— Sunt Emil Isac !

— A, dumneata !

Se uită cu o privire mustrătoare, care mi-a intrat ca o săgeată fierbinte în inimă. Privirea scrutătoare, a unui aspru şi bun scrutător al sufletului omenesc, mi-a pătruns până în cele mai tainice gânduri.

— Dumneata scrii foarte interesant !

L-a concediat pe domnul cu părul [illegible] şi m'a prins de braţ şi m'a târît pe-o bancă.

— M'am interesat de multe ori la Goldiş, de dumneata. In „Românul” am citit schiţele dumitale şi am cerut redacţiei relaţii asupra dumitale. Cineva mi-a spus că eşti evreu... Ştiu... Eşti creştin! Şi încă dintr'o veche familie ardelenească. Şi mă bucur, că mi s'a scris, că eşti tânăr. Ai scris o piesă ? „Maica cea tânără”?

— S'a respins !

— Cum s'a respins? Nu se poate. Se va juca ! Piesa dumitale se va juca! Ii voiu face eu un raport şi vei vedea că se va juca !

— Maestre....

— Se va juca. Las' în seama mea. Ii voiu scrie lui Bacalbaşa *) să o joace. Nu ştiu de ce să nu fie jucate piesele tinerilor, cari prezintă calităţi. N'ai nici o teamă, au păţit-o şi alţii cu piesele. Comitetele de lectură, sunt „comitete”. Şi spunea cu atâta dispreţ „comitete”, încât mă năpădi un fior de încurajare, pe care-l simte jucătorul care câştigă întâia partidă de joc.

Ne-am aşezat pe-o bancă, şi Carageale întreba mereu :

— De câţi ani eşti ?

— Douăzeci !

— Douăzeci ?... Tânăr... Tânăr de tot. Scrii de mult ?

— De un an !

— De un an? Ce fericit! Scrii mai ales liric? Incearcă să scrii lucruri mai mari. Concentrează-te! Ai lecturi serioase ? Lectura serioasă este necesară unui suflet de artist, dar înainte de toate să înveţi meşteşugul scrisului. Este şi aceasta o meserie şi să-o înveţi bine. Şlefueşte diamantul, înainte de-al pune în comerţ. Căci şi arta este un comerţ. Iţi plac florile? Şi femeile? Dar vinul? Să iubeşti vinul, căci este sfânt ! (Imi aduc bine aminte, accentuia „sfânt”). Şi mai ales, să nu-ţi pese de critici. Insultele ce se aduc unui talent, sunt şi ele, recunoaşteri aduse temperamentului. Scriitorul care nu este hulit, este ca fata de măritat, pe care nu-o invidiază nimeni.

Catedrala din Blaj, începu să-şi agite clopotul.

Mii de oameni defilau pe străzi.

— Atâţia români ! Ce mare de români ! Este o nespusă plăcere pentru un „berlinez” să asculte norodul românesc ! Şi ce tristă şi dulce-i limba românească, păcat că o nenorocesc ştiutorii de carte?

Se apropia Coşbuc.

— A, domnul profesor ! Iată-l pe Isac fiul, il cunoşti?

— Cum să nu-l cunosc pe „pubi”, răspunse Coşbuc. E feciorul lui Aurel Isac! Bun prieten al meu. Multe zile bune am petrecut la dânşii. Doamna Elisa este nepreţuită pentru oricare român.

— Şi ce zici, tânărul scrie !

— Ştiu ! Dar face pe decadentul !

Vorbeşte mereu de absint ! Absint şi Isac ! Las' că-i dă tat' său, numai să-l audă ! Râdea Coşbuc.

Carageale îngână serios :

— Fireşte, tu nu admiţi decât vin ars?... Dar la urma urmelor, de ce să nu fie şi absint! Spune băete, îţi place absintul ?

Declaraţie simplă :

— Niciodată n'am băut absint !

— Şi de ce minţi ?

— Pentrucă imaginez beţia frumosului !

— Foarte bine ! Poetul imaginează !

Se apropia de noi Scurtu, pe care Carageale nu-l simpatiza. Cu 'n gest nervos, îmi spunea :

— Emile, am terminat cu literatura. Vom vorbi de altele. Iată adresa mea ! Imi dădu o carte de vizită, pe care scrisese cu creionul, adresa şi-mi strânse lung mâinile :

— Piesa ta se va juca. O iau cu mine, i-o duc lui Bacalbaşa şi am să-i vorbesc să ţi-o joace. Aristizza va juca-o. Rolul de frunte îl va juca Aristizza. N'ai teamă, Carageale îţi promite! Iar acum, fă faţa veselă, du-te şi petrece cu prietenii dumitale.

Scrie cum simţi, oricum simţi să nu-ţi pese. Viitorul se cucereşte uşor, dacă-l imaginezi !

S'a înserat de-a binele.

Iuliu Maniu făcu un compliment adânc, şi Carageale îl apucă de braţ. Şi cu paşi mărunţi, dispăru Carageale în mulţime. S'a întors încă odată. Imi făcu semn.

Şi îl îneca ceata de oameni.

Un reporter dela un ziar bucureştean, mă opri brusc:

— Ce ţi-a spus maestrul Carageale ? Emoţia mi-a înmuiat cu lacrimi ochii. Am răspuns încet :

— M'a încurajat !

— Şi a înjurat pe cineva ?

— Nu !

— Ciudat ! Carageale înjură....

— Se poate. A fost ultimul cuvânt. Şi am dispărut şi eu în mulţime. In noaptea aceia, am dormit foarte puţin. Bucuria mi-a ucis somnul.

. . . .

Iar peste zece zile, mi-a sosit o telegramă dela Bucureşti iscălită de Carageale.

„Maica cea tânără”, primită de Teatrul Naţionul din Bucureşti ...se va juca în stagiunea aceasta..... sincere felicitări.....

Şi d-nul Goldiş, publică în acelaş „Românul”, la care colaborarea mea a fost acoperită de veşnice conflicte cu zeii mărunţi din redacţie, că piesa d-lui Emil Isac, se va juca la Teatrul Naţional din Bucureşti.... şi cea dintâiu felicitare a fost a d-lui Alexandru Vaida...

...Carageale s'a întors la Berlin, de unde mi-a scris multe-multe scrisori. Atâta dragoste era închisă în plicurile reci, încât şi acum când le recitesc, mi se umple camera de lumină şi căldură şi desprinde din unghere figura nemuritoare a acelui Carageale, care a botezat vieaţa unui suflet osândit să moară în întunerecul urei consemenilor săi.

...Voiu urma să spun, de câte ori l-am mai văzut de atunci pe Carageale, îi voiu publica şi multe din scrisori, cari vor destăinui lucruri, cari nu se cunosc şi cari acum se pot spune, căci nu pot supăra pe nimeni, poate numai pe-acei, cari nu erau apreciaţi de marele scriitor al veacului nostru.

Emil Isac

*) Director al teatrelor în 1911. (Nota red.).

* * *

ALARMA

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Maslu nu mai fusese primit; se mâniase şi Dumnezeu pe sărăcime; prea îi ceruse multe!

S'a mai canonit o vreme după citanie, şi în revărsat, vameşul şi-a dat sfârşitul. Chihoteam în curte, toţi cu toţii, copii ai maidanului, — orfani care de tată, care de mamă, care stingher pe lume, — sub bolta cu mischet a mamii Mariuţa Căruţăşoaia, **stăpâna casii**. Mama plângea în broboada ei de mohair, pregătind cu ţaţa Tinca, membră în comitetul societăţii birjarilor, bliduri'e de doliu. Căruţăşoaia uluită în prag, cerceta gânditoare, buzunarele malacovului. I se cam golise; — prea ajutase multe înmormântări.

Se lupta, oricum, să nu apese prea mult pe împovărarea casei. Ne-a scăzut chiria, o fărimitură de chirie plătită cu ţârâita, fără termen... fatal, fără... ofertă reală, fără... denunţarea contractului, dar cu o... perpetuă... tacită relocaţiune şi înumărată la întâmplare, în curte, sub gutui, pe ghizdura puţului, la un tablionet, la miruit, la un descântec sau la vre-o... **sindrofie** — doisprezece napoleoni pe an, pentru casele **„ale mari”**, din faţă — două găuri reci şi mâniate, păstrând în aspectul lor posac îndurerarea unui hypopotam căruia 'i s'ar fi amputat câte şi patru picioarele şi în care se aprindea lampa la toacă şi se stingea când fluera la Mandrea, **dă opt.** Aci a sălăşluit canonul văduviei, — fruntea **ecaretelor** mamii Mariuţei, în firide'e cărora trăia mizantropia stafiilor, şi în ferestrui, priviri'e balaurului, — o pepinieră a ruinii peste care surveia lumina verde a boabelor de linte din ochii proprietăresii. De acolo a eşit în „pieziş” şi cosciugul vameşului. Dar cu tot scăzământul, tot mare era... chirioara!

Pensia se regula târziu. **„Nenea-mare”** da meditaţii pentru ca să-şi cumpere „VINUL BRAVAIS”.

Incolo... haosul scăpătăciunii şi nepăsarea dregătorilor dela vamă. Atunci, Ghiţă brutaru, bogătaşul de peste uluci, ne-a trimis un semn de îmbărbătare; un zâmbet întretăiat brusc, de un acces de compătimire ce i se proptise în lumini şi care îi aşeza în caerele favoritelor ninse, o caldă bunătate şi o înduioşătoare omenie! Am trecut fără zăbavă sipetul, scatiul şi deşteptătorul peste mischetul din uluci şi am şters covrigii laptagiului însemnaţi pe pervazul babii. **„Mobila”** cea mare, am strecurat-o pe înserat — o înserare funebră peste o înmormântare şi un calabalâc mai funebru — prin uliţa Ivăncioaei, ploconindu-ne cu dulapuri cu tot, spre favoritele de unt-delemgiu ale Domnului Ghiţă care trecea plictisit, în revistă, trofeele vameşului. Altă văgăună, mai posacă ca a Căruţăşoaei, păstrând în luminele turburi ale ferestrelor îngândurate, oblăduirea înfometaţilor din năuntru, şi a piroanelor potcovăreşti, cari îi cangrenase adânc, păreţii firimiţiţi.

Şi în globul grunjos al lămpii, s'a înălţat timidă, flacăra anemiată a gazului borlău, aşezând pe păreţi, fantome stacojii de lumină. Roşcovul sălbatec din prispă, îşi înălţa furca obosită, în burhaiul înserării, ronţăind cu atingerea lui leneşă, urechelniţă de pe înveliş şi scriind pe obrajii lunii, zâmbete îndurerate. Şi aci, în pervazurile date pe spate, urmele de tibişir ale laptagiului Domnului Ghiţă, păstra într'o discreţie amară, scăpătăciunea chiriaşului, ascuns în bălăriile „CUŢITULUI DE ARGINT”. Şi Domnul Ghiţă brutaru, îşi revărsa nesinchisit, zâmbetul lui de burghez al... Olympului, peste sfiiciunea golăneţilor din jur savurând voluptatea avuţiei şi înjosind umilinţa ploconiţilor visteriei fără de fund, cu „s'leta” lui cârză din care se degaja rigid, belşugul prostiei, aşa cum încremenea între găini, cu pumnii plini de grăunţe, dăşertate ca nişte bani de aur în buzunarele vestei de creton, şi de aci prelinse, cu măsură în guşi'e dobitoacelor, strigând păsări'e pe nume, huiduind pe ce'e streine, ocărând neoutoarele şi desclocind pe cele căzute

O plută de argint, îşi fulgera podoaba, pe despărtitura bătăturilor. Din creasta ei 'mi-am înălţat porumbii, şi sub umbrela ei imensă cu resfrângeri de ivoriu, am aşteptat pe Fi'ofteia să-mi ara'e la gramatică — Mucenica Filofteia fata cantaragiului dela uzină, baca'aureata mahalalei — un caş palid-roz, care eşea sfios şi alb din bluza îndoliată a pensionului, pătată între sâni de un crucifix de alpaca şi peste care se revărsă pulberea de aur a zulufilor în dezorcine, — mândria cărbunarului şi fala despărţirii de Albastru, care frunzărea cu o mână pe Teine, iar cu alta nivela migălos, un muşuroi de vinete tocate. In casă, venea cu gura plină de reproşuri şi cu buzunare'e doldora de seminţe de dovleac, Lina din... Muze, podoaba lui Domnu Fane, paznicul castelului Inochentie, patriarhul Buzăului, pentru a asculta la gura sobii, vioara lui Nenea-mare dela Interne, şi a înfăptui, planuri'e.. logodnei. Dar mezelicul prins în cleşte'e dinţilor, ţipa în iatacul scund, turburând cu schincetul lor sărac, entusiasmul legământului. Şi seminţele prăjite plesneau rând pe rând şi Nenea-mare dela Interne, înebunea vioara şi Lina lui Madam Fane cădea pe gânduri urmărind cu ochii ei de email, gângăniile de aur din tăciuni.

Dar într'o vreme Inochentie şi-a chemat fata la curte, şi de atunci vioara nu s'a mai tânguit şi ietăcelele Domnului Ghiţă brutaru, s'au adâncit mai mult în umbra de argint a plutei.

Şi în poartă, s'a oprit o trăsură de herască.

Caii ei colţuroşi şi grei, cutremurându-se în şleauri, loveau arama clopotelor, grăbind pregătirile din geamlâc. Şi cutia cea mohorâtă cu culcuşul ei de pluş, în care amuţise de mult vioara lui Nenea-mare dela Interne, s'a strecurat ca o înmormântare săracă, pe sub favoritele radioase ale proprietarului, aşezându-se mută, pe pernele mari de plisă stacojie, ale trăsurii de herasca.

Şi clopotele ei arţăgoase au plimbat **„alarma”** aventurii pe uliţele nedumerite ale... Olympului, năucind pe mama în meşii ei de brunel, împietrind pe Ghiţă brutaru între bobocii lui de aur şi încremenind pe Madam Fane printre tufele de agrişe, ale patriarhului Buzăului, crucificat în pantofii lui de atlaz, de fuga lui... **Linaş.**

Sărmanul Klopştock

Cântă Paisie Psaltul:

A doua înviere...

Culcase cerul umbrele pe culmi —
muşchiu verde-ruginiu crescu pe scânduri
strângând mâhniri şi desnădejdi în gânduri:
şi noaptea fu în schitul dintre culmi...

Prin luna nouă Dumnezeu văzând
cum spânzură un clopot şi cum tace —
a risipit în toate — atâta pace
par'că trecuse moartea de curând...

Atunci din pâlcul feţelor ursuze
Paisie, bătrân drept credincios
— vrând a slăvire pre Isus Christos —
rosti povestea care-i sta pe buze:

„...Mulţimea odihnea, gemând, în noapte
„— un furnicar de oameni neîntregi:
„leproşi cu bube mari, schilozi, betegi,
„orbi, — descărnaţi, — femei cu prunci pe moarte..

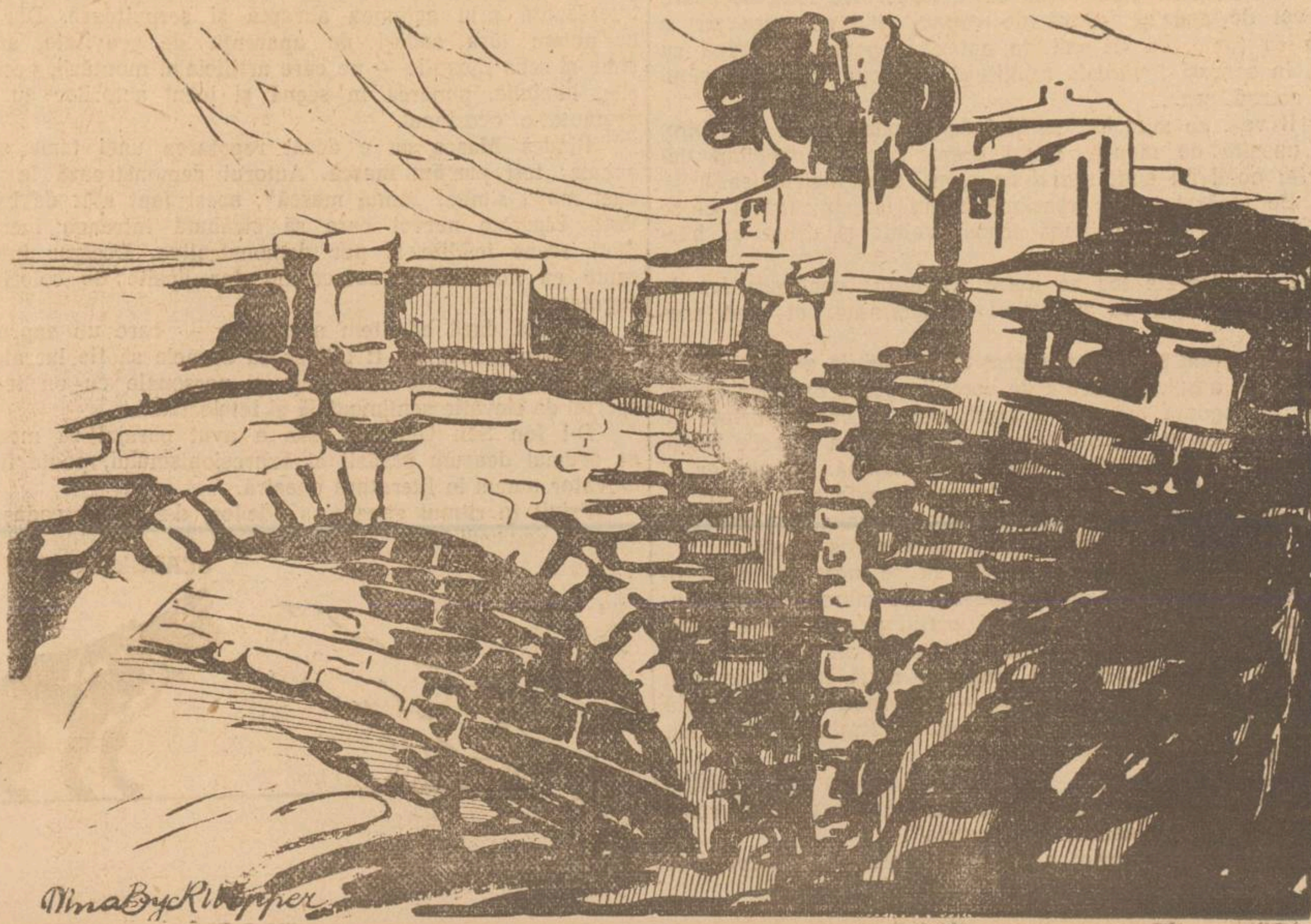
„Dojană murmurată de norod
„— durerea lor îi hăuia 'n ureche
„ca o ispită — a morţii, veche, veche...
„— El, — un smochin uscat şi fără rod!...

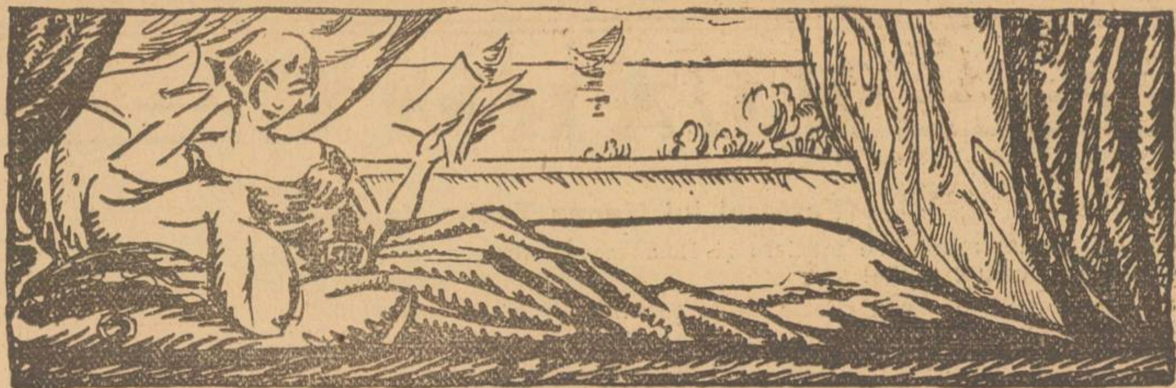
„Inchise ochii mari şi trişti, o vreme,
„— apoi, din amorţite răni crescu
„al doilea chin: un glas — de jos — gemu
„şi ceilalţi izbucniră în blesteme...

„Atunci s'au împlinit minuni de slavă:
„de cruce s'a desprins cel răstignit
„şi, ca un om, Iisus a rătăcit
„de-a mângâiat mulţimea greu bolnavă

...Călugării priviră lung la stăreţ
dar stareţul,.cu ei, tăcu sfios —
şi-aşteptând să-l vadă pe Christos
doar sufletul le tresări, vorbareţ...

GEORGE SILVIU

Mişcarea culturală

MEMORIALE de **Vasile Pârvan**, (Editura „Cultura Naţională).

Cultura Naţională, care şi-a făcut o cinste din arta tiparului, şi-a întrecut sforţările îmbrăcând în vestmânt deosebit, frumoasa lucrare a d-lui Pârvan. Atenţiunea e binemeritată, fiindcă „Memorialele" apar ca o lucrare de înalt sens estetic, un îndrumar necesar al noii generaţii, o chemare inspirată spre idealul unei umanităţi, plină de armonie, pace şi bunătate.

Gânduri despre lume şi viaţă, notaţii pline de înţeles şi înţelepciune, reflecţii personale, amintiri şi sentimente, sensibilitate, cugetare şi cunoştiinţe — iată materialul pe care talentul inspirat al d-lui Pârvan îl mânueşte, îl animează şi-l dirigueşte convingător, în cuvântările adunate în acest volum. „Memorialele" cuprind pe lângă discursul de recepţie la Academie, o frumoasă pagină de evocare a lui Constantin Erbiceanu, discursul funebru ţinut la mormântul lui Onciul, două „lecţii de deschidere", minunate pomeniri a celor căzuţi în război, „Parentalia", o închinare adusă Impăratului Traian şi un imn tăcerii.

Pagini de elocuenţă aleasă, înaripată, convingătoare. Atitudinea retorică se pliază sentimentului animator, gândul logic devine profetic şi suggerează, cuvântul precis, loveşte şi mişcă, fraza clasică, aminteşte refrenul unui cânt biblic. Prin ce meşteşug reuşeşte acest iubitor de clasicism, ca armonia frazei să producă pe lângă admiraţie şi entusiasm cuceritor, — nu ştiu. Simţim totuşi reînnorând antichitatea liniilor armonioase în ritm nou, tumultos şi viu. Lumi de mult apuse, gânduri vechi, obiceiuri şi preocupări de altă dată, le regăsim şi le retrăim în noi, le simţim comanda lor imperioasă şi inevitabilă. In faţa unui trecut, pe care ne obişnuisem să-l considerăm atât de departe şi pe care autorul ni-l descoperă cihar în noi, înţelegem permanenta şi eternul sufletului omenesc, relativul aspiraţiilor noastre, micimea noastră în faţa eternităţii, limitarea existenţii şi a sensului nostru. Proiectând sub „specie aeternitatis" deşertăciunile sufletului nostru, pricepem că singurul sens al vieţii şi adevărata înţelepciune stă numai în iubirea absolută, în acea „simpatie universală", singura cale a cunoaşterii.

„Iar cel ce nu poate obţine gloria: gloria vremii sale, care în alte timpuri poate nu va mai fi o glorie, ci un lucru de ruşine, se mulţumeşte măcar cu numele bun în lumea de aici, care îi va întreţine amintirea după trecerea din viaţa pământească... Gloria este o realitate spirituală de ordin exclusiv social".

„Fericirea este beatitudine negativă următoare satisfacerii complecte a simţurilor... conştiinţa despre încetarea sau absenţa durerii, suferinţii, golului vieţii... fericirea melancolică, disolvarea durerii în lacrimi sau în opera de artă..."

Ascultaţi ce inspirat şi profetic e cel ce predică nemurirea sufletului creator:

„Şi totuşi ceva din noi nu dispare, nu poate muri; nimicnicia omenească e fără îndoială legea supremă a vieţii noastre singuratice, da în viaţa neamului omenesc sunt şi lucruri nemuritoare. Ce sunt şi cum sunt de pot avea atâta putere şi măreţie? Căci ştim bine că tot ce e numai de folos în cercul a doi trei, într'o societate, în mijlocul unui popor, într'un timp, trece. Pentruce s'au bucurat şi au suferit, pentruce au luptat şi s'au sbuciumat nenumărate suflete, adesea nu mai pot înţelege cele ce le urmează. Tot ceii legat de intenţii pur omeneşti dispare. Dar gândurile omului, cari cu simplitate copilărească, fără mândrie, şi fără vanitate sunt consacrate de el zilelor, adevărului, frumosului, tot ce e dar închinat de el eternităţii, vedem că rămâne: pentru toate locurile şi timpurile. Şi gândurile acestea trăiesc de sine, fără legătură cu cel ce le-a creat; adesea nici nu se mai ştie cum l-a chemat pe părintele lor... Putinţa de a trăi noi înşine în sufleutl altora e singura adevărata valoare omenească".

Iar răsplata vieţii, omului muncitor o realizează până la judecata viitoare, aici pe pământ. Nu ştim cum e primită dincolo, virtutea. Aici munca îşi are satisfacţia deplină:

„Iar când o clipă muncitorul se opreşte din lucru şi îşi ridică ochii spre zările depărtate, unde cerul se împreună cu pământul şi marea, sufletul său liniştit şi senin vibrând de ritmul etern al muncii, se simte una cu firea care vibrează în acelaş ritm etern în fiecare rază de soare şi val de apă şi frunză de copac, şi i se pare că e una cu toate, că de mii de ani el e acolo împreună cu ele, în aceeaşi tovărăşie senină şi măreaţă, în acelaş gând de eternă pace.

Il vezi pe muncitor sprijinindu-şi mâna uşor, cu iubire, pe unealta de muncă, stând drept, neclintit, privind departe; ochii lui sunt senini ca cerul, el e maiestatea.

De umărul lui se reazămă blând femeia; trupul ei se mlădie ca o iederă lângă trupul voinic şi drept al bărbatului: ea e iubirea.

La picioarele lor se joacă neştiutori copilaşii; femeia îi păzeşte duios cu privirile-i înlăcrămate: ei sunt speranţa.

In înălţimi se roteşte măreţ un vultur, la orizont marea luceşte ca aurul, presărată de corăbii uşoare ca nişte păsări albe. Pe ogoare scânteie pluguri, săpi şi coase purtate de mâini voinice în mişcări armonios purtate ca valurile mării.

E pretutindeni pace, seninătate, lumină. In cer ca şi pe pământ. Şi din milioane de suflete porneşte acelaş avânt de recunoştiinţă către Cel Atotputernic, Părintele tuturor celor de pe pământ: gloria in excelsis Deo".

Din războiul mondial trebuie să se nască o nouă orânduirea a lumii „se întruchipează din marea suferinţă anonimă a milioanelor de oameni jertfiţi pentru alte scopuri, pentrDu alte gânduri, pentru alte înţelegeri ale lumii şi vieţii, o „nouă libertate", o nouă frăţie, o nouă iubire, un nou ideal. Voi milioane de martiri, — grozava voastră jertfă nu va fi zadarnică. Căci nu omul, ci Raţiunea supremă, îngrijeşte de buna rodire a sângelui nostru.

Cartea cu litere de foc e războiul, din care mintea neastâmpărată a popoarelor lumii învaţă din veac în veac, ce e jertfa, ce e idealul, ce e patria".

Dar întreaga lucrare e plină de aforisme, observaţii şi gânduri filosofice, toate subordonate unui înalt ideal etic, scrise cu pasiune convingătoare, într'un stil desăvârşit, clasic.

„Cât e de greu eroismul, când ştii că toate gândurile, pentru care trebue să-ţi dai viaţa, ar fi fost aşa de uşor de îndeplinit în pace şi bună învoire, dacă umanitatea ar fi fost păstorită de oameni înţelepţi, drepţi şi buni".

Profet ca şi zaralhustra, autorul spune:

„Ci adevărul e acesta:

„Fericiţi cei cari nu-şi irosesc viaţa, căci o alta nu e.

„Fericiţi cei cari luptă împotriva morţii, creiând mereu, gânduri şi viaţă, căci fiecare clipă trăită mai mult, trăită în frumuseţă e o eternitate;

„Fericiţi veţi fi, când veţi avea credinţa că în Cosmos nu e nici viaţă, nici moarte, nici bucurie, nici întristare, ci numai mişcare, numai devenire — din eternitate în nemărginire".

Acesta este catehismul moral al înţeleptului, suportul sufletesc al omului de ştiinţă şi al creatorului de artă, reazămul luptătorului şi al soldatului, evanghelia muncitorului şi a omului predestinat la conducerea noroadelor.

Răsplata este pe pământ. Viaţa ţi-e dată ca s-o trăieşti, dar n'o risipi. Luptă să înfrângi moartea, care te pândeşte la tot pasul şi biruieşte-o. Asigură-ţi nemurirea prin creaţiune.

Ori unde soarta te-a aruncat, sus sau jos, în locul pe care-l ocupi, fă-ţi datoria şi dacă aspiri la nemurire, creiază. Creiază orice în domeniul tău, dar adaugă cu energia ta spirituală ceva nou, la ceia ce ai moştenit. Atunci idealul moral se va confunda cu cel estetic. Şi fericirea, aducătoare de linişte supremă, acel admirabil **amor intellectualis dei**, de care ne vorbeşte Spinoza, nu-l vei obţine decât reuşind să înţelegi că omenirea nu înseamnă decât devenire şi mişcare, că noi suntem atomi infinitezimali ai Cosmosului, în care ne reintoarcem după o efemeră vagabondare. Cu toţi ne reintegrăm în marea nemărginire...

„Memorialele" d-lui Vasile Pârvan, constituiesc o lucrare reconfortantă, plină de interes, cu largi orizonturi, frumosc scrisă, de un înalt sens etic şi social — azi, mai actuală ca niciodată.

Insemnări teatrale

Masca, grotescă într'un act de Ion Sân Giorgiu.

D-l Ion Sân Giorgiu încearcă aclimatizarea expresionismului, în literatura dramatică originală. După ce Karlheinz Martin, în cursul unei stagiuni arătase că pentru montările expresioniste, numai literatură consacrată sau clasică e stilizabilă, d-l Ion Sân Giorgiu, proaspăt reintors din Germania, ne-a dat o lucrare scrisă sub influenţa lui Georg Kaiser.

Sân-Giorgiu

E curios că autorul caută să încetăţenească expresionismul la noi, azi, când în Germania, el e în plin declin. Literatura expresionistă chiar în ţara de origină, n'a putut creia un curent viabil, aşa încât marii regisori au montat în ritmul nou, nu lucrările expresioniste ci operile clasice.

Dar rolul imitaţiei se restrânge cu o apreciabilă întârziere în literatura noastră.

D-l Ion Sân Giorgiu, care şi-a luat misiunea de a fi steagul curentului, a scris o piesă demonstrativă, intitulată — **Masca**. Nu vom nega valoarea tehnică a lucrării, interesantă prin acţiunea abruptă şi şerpuitoare. Dar nu ne putem lăsa seduşi de aparenţa de gravitate, adâncime şi sens filosofic — pe care artificialul montării, decorurile, luminile, punerea în scenă şi jocul actorilor au împrumutat-o ocazional.

Findcă **Masca** nu e decât repetarea unei teme arhibanale: **toţi purtăm mască.** Autorul demonstrează în faţa unei măşti simbol „omul mască", acest fapt atât de banalizat. Lipseşte nervul care să străbată întreaga lucrare. Sunt scene înădite şi pur demonstrative. Desigur interesante ca noutate de succesiune dar lipsite de colorit şi cugetare.

Fiindcă dacă admitem acest gen — care un expresionism aproximativ, am fi înţeles ca scenele să fie lucrate în paradoxe, observaţii îndrăzneţe şi personale cu un tempo special de elevaţie sentimentală şi intelectuală.

D-l Ion Sân Giorgiu, care a avut curajul să meargă pe drumul deacum părăsit al expresionismului, poate fi un inovator numai în literatura noastră.

Privit în ritmul general al ideilor, d-sa e un codaş încruntat, dar copiilăros.

SCARLAT FRODA

Shakespeare în româneşte

de Dr. **AD. STERN**

IV.

Urmez cu numerotarea păcatelor *reale* ale d-lui I. Botez şi a greşelilor pe cari mi le atribue mie:

12. PIRATUL. *Nu apucarăm a fi două zile pe mare, când un pirat bine armat se luă după noi. Văzând că eram cu pânzele prea încete, am îmbrăcat vitejie silită şi, în timpul încerării, sării pe bordul lor.* (Haml. în scrisoarea către Horatio, p. 159).

„Ere we were two days old at sea, a pirate of very warlike appointment grave us chase. Finding ourselves too slow of sail, we put on a compeled valour, and in the grapple I boarded them".

Trebuia — găseşte d. Botez — să zic pe bordul *lui*, acordând pronumele cu subiectul în singular *pirat;* îi răspund că prin *pirat* se înţelege *o corabie de piraţi*, deci un nume colectiv şi că atributul se poate aici pune în plural. Aşa face Shakespeare (them) şi aşa fac traducătorii germani, italieni şi francezi.

D-l Botez persevereazä,— de astă dată, printr'o întâmpinare îngăimată *pe patru pagini*, care e smălţată cu expresii triviale şi insulte, flori Boteziane. Astfel spicuiesc: *„d-nul Stern e avocat, avocat pentru orice fel de chestii, avocat fără talent; a făcut omisiuni voite, a recurs la falşificări, incompetenţă urmată de rea credinţă, escrocherie".*

D-nul Botez are această gălgăire de sudălmi pentru că în citaţia din răspunsul meu, aş fi *alterat* textul englez omiţând cuvintele *of very warlike appointment*. Cu care scop criminal? Pentru că aceste cuvinte „la un loc formează un atribut al cuvân- „tului *pirate*, şi care traduse în româneşte înseamnă *echipagiu „de răsboiu*. Iată dar că există în textul original substantivul „colectiv care e cerut de gramatică şi de înţeles".

Şi mai departe:

„Cuvântul *appointment*, în glosarul lui Shakespeare, (care?) „are înţelesul de echipagiu şi reapare în a doua parte a frazei „lui Duval: j'abordai *l'équipage*. D. Stern n'a observat că Duval „îl *trădează, în partea a doua a frazei;* căci în partea întâia se „îngrijise d. Stern, ca şi *la toţi ceilalţi autori citaţi de d-sa, să „suprime atributul echipagiu*, după cum l-a suprimat şi în tex- „tul lui Shakespeare. Modul cum sunt transcrise exemplele din „*cei trei traducători* citaţi de d. Stern, cari *toţi au pus lângă „cuvântul pirat atributul echipagiu, în limba respectivă*, înlă- „tură orice altă explicaţie decât *falşificarea voită a textelor*, in- „competinţă urmată de rea credinţă".

Atâtea neadevăruri câte ocări!

1. *Appointment* nu înseamnă *echipaj*, ci *echipament*. Clark şi Wright (op. cit. nota 16, p. 215) explică cuvântul prin *equipment*. Kellner (op. cit.) traduce: *„Rüstung, Ausrüng"*. Schlegel zice: *„Ein wohlausgerüstetes Schiff"*. Duval: „Un pirate *armé sérieusement en guerre*" D. Angeli: „Un pirato *armato in guerra*".

Traducerea d-lui Botez este dar radical falşă şi deci n'am avut interes a omite pe *appointment* în citatul meu, ci nu l-am reprodus ca fiind fără interes în polemica cu d. Botez.

2. Cuvântul *equipage* este *adăugat arbitrar* de Duval, dar în partea *a doua* a frazei — deci nu *reapare* aici.

3. *La nici unul din ceilalţi autori citaţi de mine* şi nici la *Shakespeare*, nu se găseşte cuvântul *echipagiu*, fie lângă *pirat*, fie în altă parte.

Cine falşifică dar? Cine-i incompetent? Şi a cui incompetenţă e întovărăşită de o straşnică lipsă de bună credinţă?

D-nul Botez mai spune că dacă zic: *lor*, trebuia să spun „un pirat *se luară* după noi" şi nu *„se luă"*.

Un pirat se *luară* după noi? Chiar dacă scrisul meu ar însemna o tăgadă a „simţului limbei româneşti", n'aşi fi putut spune aşa ceva! Dar am putut pune atributul în plural după ce a intervenit în frază un alt element, care deşteaptă ideea colectivităţii, anume *încăierarea*. Astfel Schlegel, în prima frază, zice: „Als ein wohlausgerüsteter Korsar Jagd auf uns *machte*" şi apoi: „Während des Handgemenges enterte ich, in dem Augenblick *machten sie sich von unserm Schiffe los*".

Diego Angeli zice:

„Un pirata armato in guerra ci *ha* dato la caccia" şi „sono salito al abordagio ad un tratte la *loro* nave".

E. Montégut traduce: „un navire pirate fortement armé en guerre nous a donné la chasse; le grappin jeté, je me suis lancé à l'abordage, mais en un instant, *ils* ont balayé notre visseau"! Deci şi Shakespeare şi toţi traducătorii fac aceeaşi „greşeală"!

13. *Pocky corses. Morţi de boli lumeşti* (Haml. Act. V Sc. I).

D-nul Botez a susţinut că aceste cuvinte nu există în *textul englez* şi *nici nu corespund ideii înţelesului acestui text.*

I-am dovedit că aceste cuvinte *există în text* (d-sa s'a servit de un text pentru şcoli, de unde s'au şters cuvintele indecente) şi *sunt exact traduse*.

D-nul Botez, la prima întrebare, nu [illegible] mai putând tăgădui faptul; în ceeace priveşte traducerea lui tând tăgădui un fapt brutal; în ceeace priveşte traducerea lui *pocky* zice: „mai mult mă încred în diagnoza groparului, decât în a d-lui Stern. In adevăr, *pocky corses*, chiar d. Stern ne spune după ce a consultat destule traduceri şi dicţionare, înseamnă *cadavres vérolés*, adică *morţi de vărsat*, nu de *boli lumeşti*".

Adică d-sa trece peste toate celelalte traduceri, şi, în desperare, se agaţă de traducerea franceză, ca de singura scândură de scăpare. Dar, vai, se dă mai rău afund: căci *vérolé nu înseamnă bolnav de vărsat* (în franţuzeşte *vărsat* se zice „petite vérole") ci — *sifilitic*. Diagnoza groparului e, dar, bună, ceeace d. Botez n'a priceput nici în englezeşte nici în franţuzeşte! Şi fiindcă *diagnoza* nu e făcută numai de gropar, ci şi de Shakespeare, acesta nu putea spune prăpastiile pe cari i le serveşte d. Botez, căci numai bolile lumeşti dau bolnavului „putreziciunea" în timpul vieţii.

14. *Imnurile şi simfoniile lui Hamlet.* Cetitorii îşi vor aduce aminte că d. Botez s'a declarat dureros jicnit de *„proiecţia viziunii gigantice* (a lui Hamlet) *făcută de mine pe fondul literaturii noastre*". Şi a exclamat tânguios:

„Hamlet, a cărui limbă cântă simfonii ce-ţi topesc sufletul în extaz, să vorbească cu a şterpeli ,daravera, face mendrele, perdaf"!

Iată dar teza d-lui Botez: Hamlet, compozitor exclusiv de simfonii cari etc., *nu poate întrebuinţa cuvinte vulgare*. Şi pentru ilustrarea acestei teze, d. Botez indică trei pasagii din Hamlet, despre care zice că sunt *„imnuri dumnezeeşti care se ridică de pe buzele lu Hamlet"*.

Aceste imnuri sunt:

1. Apologia prieteniei (Act. III, Sc. II).

2. Prinosul de admiraţie pentru creaţiile naturii (Act. II, Sc. II).

3. Elogiile tatălui lui Hamlet (Act. III, Sc. IV).

Am răspuns arătând că în nici unul din aceste trei pasagii *nu se află vreunul din cuvintele vulgare care l-au jicnit dureros* pe d. Botez.

Că dealtminteri:

1. Pasagiul întâi nu conţine nici o apologie a prieteniei.

2. Că pasagiul al doilea, departe de a fi un *prinos de admiraţie* pentru *creaţiile măreţe ale naturii*, este tocmai *contrariul*. Şi am citat cuvintele lui Hamlet:

„Vedeţi, acest polog minunat, aerul; acest măreţ firmament plutind deasupra-ne, acest acoperiş majestos presărat cu foc de aur, nu-mi par altceva decât o *îngrămădire putredă şi pestilenţială de aburi*. Ce cap de operă este omul! Cât de nobil în raţiune! Cât de nemărginit în facultăţi! In chip şi mişcare cât de *ţială de aburi*. Ce cap de operă este omul! Cât de nobil în radesăvârşit şi admirabil! In fapte, cât de asemenea unui înger; în înţelegere, cât de asemenea unui Dumnezeu! Frumuseţea lumii! Pilda vieţuitoarelor! Şi, totuşi, *ce este pentru mine această quintesenţă de pulbere?*"

Taine citează tocmai acest pasagiu pentru a ilustra că lui Hamlet nu-i rămâne decât *desgustul* şi *desperarea* şi *G. Brandes* (Englische Persoenlichkeiten) zice despre acest pasagiu: „Ce capo d'operă e omul, etc.; aceste cuvinte exprimă senina sa *concepţie de mai înainte* despre lume. *Acum a pierdut-o, acum lumea nu e altceva decât ogrămadă putredă şi pestilenţială de aburi*. Şi omul? Ce poate fi pentru el această „quintesenţă de pulbere"? El nu găseşte bucurie nici la bărbat nici la femeie".

3. Că în convorbirea cu mamă-sa (Act. III, Sc. IV) Hamlet după ce laudă pe tatăl său, se dedă la cuvintele cele mai crude „vorbind cuţite".

Cum răspunde d. Botez?

După ce batjocoreşte traducerea mea din acele imnuri, 1) le numeşte „culmi de frumuseţe poetică", „pasagii de neîntrecută frumuseţe poetică şi *banală* (sic!) şi citează pe Bradley care a zis că „Hamlet avea suflet de poet cu nemărginită înclinare spre bun şi frumos" şi că imnul No. 3 e citat de Bradley ca exemplu de frumuseţe poetică, adăugând că aceleaşi lucruri le spune şi Dowden şi Brandes.

D-nul Botez crede că eu „aceste bucăţi nu le pot gusta", pentru că traducerea mea „mă opreşte de a gusta marile plăceri estetice pe care un altul le poate simţi, mulţumită că (!) *n'a tradus pe Shakespeare ca mine*". Şi observă: „ce bine ar fi fost, pentru d. Stern, dacă d-sa nu s'ar fi repezit atât de furios asupra acelor pasagii din Hamlet pentru că mi-au plăcut şi mie".

D. Botez vrea să scape iar prin diversiune. Nu a fost vorba de *frumuseţea poetică* a acestor pasagii, admirabile ca formă, ca limbă şi cugetare — ci de teza d-sale că Hamlet *nu poate întrebuinţa cuvinte vulgare*, pentru că vorbeşte numai în imnuri şi simfonii, şi de acele pasagii ca *ilustraţii* citate de d-sa în sprijinul acestei teze. *That is the question*, d-le Botez!

Eu am scris: „Hamlet, departe de a cânta numai simfonii şi imnuri, fiind adânc sdruncinat în urma destăinuirii crimei unchiului său, şi a misiunei sângeroase cu care-l încărca Duhul tatălui său, se îmbracă într'o nebunie prefăcută, împroaşcă pe toţi cu ironia sa înţepătoare, cu satira sa nemiloasă care merge până la cinism, şi prin urmare *nu cântă numai* imnuri şi simfonii".

B. Croce zice (Ariosto, Shakespeare şi Corneille): „Hamlet e expresia unei stări sufleteşti: *desafecţiunea, desgustul vieţii;* el *moare interiormente*, el *nu mai poate trăi ca mai înainte, nu mai poate iubi, râde, coordona actele sale* şi *se lasă dus de hazard*". Iar *H. Taine* spune: „Hamlet este povestirea unei otrăviri morale. Spiritul său plesneşte, nervii îi se stârcesc. De-acum încolo gândirea sa *veştejeşte tot ce atinge. El batjocoreşte iubirea, căsătoria, frumuseţea, nevinovăţia*. Nu-i rămâne *decât desgustul şi supărarea*".

Şi Croce şi Taine nu pot gusta plăcerile estetice ale acelor pasagii?

Dowden şi Brandes, pe cari d. Botez îi citează în favoarea tezei sale, ce spun? Dowden (Shakespeare, p. 121) scrie: „Sensitiv din fire, el (Hamlet) capătă o lovitură dureroasă prin a doua căsătorie pripită a mamei sale; *resorturile credinţei şi ale bucuriei în firea lui sunt amărite*. O adâncă melancolie pune stăpânire pe spiritul lui şi *toată viaţa devine mohorîtă şi tristă*. Intreaga lui fire morală este adânc desordonată..."

Iar G. Brandes (Englische Persoenlichkeiten, Vol. VI, pag. 168) scrie: „Hamlet nu este un erou de virtute. Nu este numai curat, nobil, moral, etc., ci este sau *devine şi sălbatic, amar, aspru, când tandru, când obscen, exaltat până la marginea nebuniei, indiferent, crud*". Şi (p. 174) „Firea lui este un *uragan*, adică *mânie* şi *indignare, om disperat, care curăţă lumea, mătu- rând-o*". 2)

Dar mai e altceva, din cale afară de nostim. D. Botez, după ce citează „pasagiul lui Hamlet cu *cuvinte tari, voit (!) insultătoare* împotriva mamei iui, din act. III, Sc. VI", adaugă:

„Prin această citaţie, d. Stern *vrea să spună că Hamlet nu era de o fire poetică şi delicată* (!) ci un *grosolan* şi un *brutal* care-şi insulta mama. *Ieşirile brutale ale lui Hamlet*, d-le Stern, sunt expresia celei mai sfâşietoare tragedii sufleteşti: ele sunt provocate de conflictul dintre sensibilitatea lui morală şi degradarea faptelor unei fiinţe iubite, sunt indignări tragice. Prin înalt idealism, iubire şi mândrie jicnită, se explică şi *brutalităţile lui Hamlet faţă de Ofelia*".

D-nul Botez îşi răstoarnă dar singur teza d-sale! D-sa îi recunoaşte chiar *ieşiri brutale!* De! d-sa are dreptul să spună asemeni prăpăstii, „mulţumită că"... e profesor de literatură engleză.

1) D. Botez incriminează termenii *polog* şi *clădire*, dovedind şi aici ignoranţa sau reaua credinţă. Căci traducerea e cât se poate de exactă: *canopy*=baldachin, polog, *frame*=clădire (v. Kellner l. e. care *trimite anume la pasagiul acesta).*

2) A se vedea şi a mea Notă introductivă la Hamlet.

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

A apărut:

No. 1. — *M. Sadoveanu:* **Războiul Balcanic**

No. 2. — *I. Agârbiceanu:* **Diavolul.**

No. 3. — *P. I. Jouve:* **Spitalul.** (traducere de Victor Ion Popa

No. 4. — *Gérard de Nerval:* **Mâna Vrăjită.** (traducere de Eugen Boureanul)

Sub tipar:

No. 5. — *Oscar Wilde:* **Crima Lordului Arthur Savile.** (traducere de Victor Ion Popa)

No. 6. — *A. de Herz:* **Şeful Gării.**

No. 7. — *Gleb. Uspenski:* **Lăcustele.** (traducere de M. Sevastos)

No. 8. — *Gala Galaction:* **Toamne de odinioară.**

CITIŢI

SPORTUL

CEA MAI MARE PUBLICAŢIE CARE REDA AMĂNUNŢIT ÎNTREAGA VIAŢA SPORTIVA DIN ŢARA ŞI STRAINATATE

DE VÂNZARE LA TOŢI CHIOŞCARII ŞI DEPOZITARII DE ZIAR

INFLUENŢA ITALIANA IN LITERATURA ROMÂNA

(contribuţii de istorie literară)

Gheorghe Asachi

Dacă Muntenia îşi avea — după şirul încheiat de Iancu Văcărescu moştenitorul nu numai al caftanului boeresc ci şi al dragostei de a ajuta *„creşterea limbii româneşti şi a patriei cinţire"* — omul de acţiune culturală la care nu tradiţia ci spiritul modern era cuvântul de ordine: Heliade Rădulescu, nici Moldova nu rămăsese la poesia lui Conachi, sau chiar a lui Cârlova.

Mişcarea culturală şi literară din Moldova, trecea în mâna unui dascăl care nu avea altă vină, de cât că — jucând rolul unui profesionist — cu puţin talent şi multă dragoste de artă căuta să împărtăşească tuturor, taina sfântă a slovelor, culeasă în zilele însorite ale tinereţii. Era Gheorghe Asachi.

„Născut la Herţa dintr'o familie originară din Ardeal, Gheorghe Asachi studia la Lemberg filosofia căpătând titlul de doctor şi ingineria. Venind în ţară, deşi foarte tânăr, începu să practice ingineria şi arhitectura; dar din cauza sănătăţii sale sdruncinate fu nevoit să părăsească ţara iar, şi se duse la Viena unde după ce se făcu sănătos, învăţă astronomia şi pictura. De aci se duse la Roma, unde se ocupă cu studiile şi mai ales cu arheologia, publicând în acelaş timp prin ziarele italiene diferite sonete ca *„La Tibru"*, *„La Italia"* şi altele, pentru meritele cărora societatea literară din Roma îl numi membru extraordinar 1)".

Activitatea sa triplă de dascăl şi referendar al şcoalelor, de scriitor şi de ziarist, natural, ne descoperă o mare putere de muncă şi mult spirit de iniţiativă.

Manualele lui şcolare, studiile pedagogice, cuvântările şi rapoartele către Domn sau Eforie, năzuinţa lui de a organiza Universitatea cu profesorii străini, ca şi lucrările şi traducerile mai mult sau mai puţin nimerite, ori ziarele, albumele şi buletinele literare sau oficiale, însfârşit toată străduinţa lui de a răspândi cunoaşterea literaturei în publicul mare, ne-ar îndreptăţi şi pe noi să spunem cu toată seninătatea convingerei, că nu cunoaşetm decât pe *„Marele restaurator al şcoalelor şi conducător al culturei naţionale timp de o jumătate de secol"* 2).

Dar viaţa scriitorului — şi suntem nevoiţi să ţinem seamă de ea; nu spre a întări afirmaţia ce nu s'ar putea face, că în opera lui întâlnim ceva mai mult de cât roadele unei concepţii mediocre despre adevărata artă, ci pentru a arăta prin ce mijloace şi în ce împrejurări a adus partea lui de netezire în forma literaturii româneşti, ne arată cum s'a răsfrânt în opera lui o simţire nepotrivită cu isvoarele de inspiraţie ce i le prilejuia Moldova.

Gheorghe Asachi a fost atras şi înrâurit de cultura occidentală şi chiar cea italiană, prin însăşi educaţia primită în sânul familiei, mai întâi, şi—ca o urmare—prin viaţa sentimentală din „oraşul artei"—în al doilea rând.

Tatăl sau *Leon Asachi* în traducerile *„Bordeiului indienesc"* caută şi el să propage ideile despre latinitatea noastră spunând că: *„limba carea o vorbim s'au urzit din acea latină într'o epohă cu cea italiană, franţeză, spaniolă şi portogheză"*: 3).

El, părintele conştient de vremurile nouă care se apropiau, spre a-i da o creştere potrivită cu ceeace se cerea de la omul care avea să joace un rol important în educarea ţării, îl trimite la Viena şi apoi la Roma unde tânărul găseşte cea mai deplină satisfacţie a spiritului său multilateral şi simţului său artistic, muzical, plastic şi poetic. Lui Gheorghe Asachi îi trebue însă numai un stimulent pentru a se afirma.

Sunt unele temperamente îndrăgite de frumos sub toate formele în cât din simpli admiratori sau diletanţi cari găsesc o distracţie într'un domeniu al artei, — fără a avea un talent născut, — prin intervenţia unui sentiment puternic omenesc caută să se apropie cât mai mult de artă. Aşa s'a întâmplat cu Asachi căruia „dealminteri i-a plăcut totdeauna să trăiască într'o atmosferă de artă: în Italia şi-a petrecut cei mai buni ani ai tinereţii, copiind tablouri din stanzele lui Raphael, fiind în legătură cu artiştii ca Keck şi Canova şi sub dulcea văpae ocrotitoare a unei fiinţe ideale, *Bianca Milesi*, o artistă şi dânsa; mai târziu în Moldova în tovărăşia nevestei, Elena Teuber, o pianistă desăvârşită, o compozitoare, ca şi fiica lor, Ermiona". 4).

Pe toate aceste fiinţe scumpe Asachi le-a pus la contribuţie în folosul culturii neamului său. Cele din urmă în mod direct i-au ajutat la ridicarea teatrului naţional înjghebat de el, iar cea dintâi Bianca în mod indirect, i-a inspirat în afară de o dragoste platonică şi ideală pentru ea, o nepreţuită dragoste pentru arta din ţara ei. Asachi a scris sugestionat de maeştrii versului italian, poezii erotice în *italieneşte* şi a rămas un discipol credincios lui Petrarca, dând, pentru întâiaş dată, construcţia poeziei româneşti, aşa de nsigură până atunci, în forma grea a sonetului.

In Bianca, Asachi găseşte o a doua Laură, pe care a cântat-o în versuri de o eleganţă şi o preţiositate de simetrie cum numai un „cetitor harnic al literaturii italiene, om de artă şi de gust, cu un simţ ales, pentru armonie, care-şi da toată osteneala pentru a săpa în româneşte versuri desăvârşite, tăiate ca în marmură antică" 5) reuşeşte să le cristalizeze.

Bianca Milesi pe care a cunoscut-o în timpul de trei ani (1809-1812), cât a stat în Roma, fiinţă superioară care-i luminează toată viaţa intensiv cărările activităţii sale, „s'a născut în 10/22 Maiu 1790 în Milano. Era o adâncă iubitoare a literaturii şi a artei. Cetise pe Condillac, Rousseau, Voltaire, Plutarc, Corneille, Platon, Tacit, Roberston, Alfieri, Cellini, Hume" etc. Pretutindeni era bine văzută, şi la Curtea Regală; casa părinţilor săi era vizitată de cei mai renumiţi artişti de atunci." 6).

Bianca — despre care Asachi spune într'o notă de pe cartea lui *Emil Sourestre, (Blanche Milesi Mojon: Notice biographique* Paris 1854), trimisă de fiica lui Ermiona, că a văzut-o întâia oară „în magazinul Moscaldini din piaţa Spania cumpărând articole de pictură în 1809"— venind cu mamă-sa, după moartea tatălui în Roma, a lucrat cu el în acelaş atelier şi sub sfaturile aceluiaş mare maestru: *Canova.*

Iubirea lor a fost curată, eterică, şi cu nevinovăţie împărtăşită, fără frica sub care se ascund patimile vulgare.

In Bianca, Asachi nu întâlnise numai femeea cu inimă caldă şi frumuseţi pământeşti, ci şi femeea cu suflet distins, independentă de caracter, cultură aleasă, înflăcărată patriotă, care ştia să se apropie de literatură şi de celelalte arte cu sinceritatea căutătorului de frumos şi de adevăr.

Asachi a fost atât de mult urmărit de icoana aceasta ideală a Leucăi lui în cât şi după ce s'a întors în Moldova, s'a însurat şi avea copii mari — n'a uitat-o, ci o şi „plânse cu patimă când muri în 8 Iunie 1849 la Paris măritată deja şi cu copii mari; şi chiar la vârsta de 82 ani, în anul morţii sale, la 10/22 Maiu ziua aniversării naşteri ei; el încă îi închină în stiluri italiene, căldura inimii sale, durerea sufletului său; aducându-i pare-se, odată cu ultima sa suflare încă o dovadă de iubirea sfântă ce o avea pentru ea, de toată fericirea de a o fi cunoscut şi a o fi făcut părtaşă un moment, gândirii şi iubirii sale, şi ca recunoştinţă Muzei, care cu adevărat îl înălţase ca om, îl întărise în caracter, şi-l făcu mai bun patriot şi mai hotărît luptător: Daco-Român—cum zicea el", 7).

Putem face o apropiere între felul cum a înţeles Petrarca să cânte dragostea lui pentru Laura şi înainte şi după moartea ei şi între maniera lui Asachi, care a făcut tot aşa nu dintr'o imitaţie dusă la exagerare ci dintr'o stare sufletească tot atât de obişnuită şi omenească.

Femeea aceasta despre care în notiţele sale biografice Emile Sourestre scrie că: „Italia modernă îi dăduse graţiile sale seducătoare, inteligenţa sa vioae, tandreţea sa expansivă, lăsându-i casta energie a anticelor romane" 8) a ştiut şi ea să se facă neuitată prin darul artistic pe care îl face prietenului ei. E vorba de un mic volum legat în piele, ornamentat cu aurituri, purtând pe dungă *„Amori"* iar pe scoarţa din faţă o elipsă de piele verde înconjurată de foi de dafin, şi cu chipul ei făcut de pictorul Appini, în care stă scris în italieneşte: *„A te Corintio Alviro. L'inrsubra Leuca dona"*. Poesiile sunt ale lui *Ludovico Savioli-Bolognese.* (Pisa. Dalla Nuova Tipografia 1793). Conţine — începând cu *A. Venere* 24 de bucăţi urmate de *Amore e Psiche*, care nu e numerotată. 9). Cartea e şi mai frumoasă prin cele 17 gravuri făcute de ea, representând pe Cupidon în diferite ipostaze.

Asachi scrie de sigur şi el pe portretul ei în italieneşte şi în româneşte. *„Aceasta de sigur în paradis e născută"* (Petrarca) şi *„Această carte ilustrată cu desenuri mi-a fost muza mea şi primul meu amor. Roma 1809 Alviro"*.

Sub fiecare din cele 17 icoane din cartea *„Amori"* se află câte o sentinţă scrisă de Bianca. Cea de sub a IV-a „Amorul care naşte din virtute este nemuritor", cu adevărat se potriveşte la iubirea trainică ce a legat acestea două fiinţe virtuoase şi superioare până la moarte. 10).

Dovada că Asachi era conştient de sfinţenia sentimentelor sale şi de valoarea morală a sufletului prietenei sale sunt rândurile scrise de el în preajma morţii pe a doua pagină a volumului *„Amori"*.

„Doresc ca familia mea şi urmaşii mei să păstreze ast dar a *nobilei mele amice; spre unitatea sentimentelor mele, care m'a tras din vulgul compatrioţilor.* Drept care doresc ca astă carte să rămâie spre model în familia şi suvenir che amorul care naşte din virtute este nemuritor: Iassy 1866".

Poeziile inspirate de această muză italiană şi închinate ei zicându-i când *Leuca* sau *Lefca* ori *Cintia* le-am găsit în ediţia din 1854 şi în cea din 1863 sub titlul: *Poezii ale lui Aga G. Asachi*, Iaşi, cât şi în alte ediţii cu alte intitulări precum şi în albumul comemorativ al d-rului C. Istrate, care dă printre cele câteva sonete mai remarcabile ca închiegare a unui vers românesc— atât în italieneşte cât şi în româneşte şi pe acela publicat în No. 154 din *„Campidoglio"* de la 26 Dec. 1811, graţie căreia fu ales membru extraordinar al Societăţii Literare din Roma:

Roma, 11 Giugno 1811

D'aniene alle fiorete e fresche rive
Pasce il grege d'avene al suon Alviro
E spesso un dolce del suo cor martirio
In sull'a rena Bianca mesto scrive

Tesse fiscelle verghe estive
Piè gando in nuovo maestrival giro,
Con ogni nodo ei tesse un suo sospi
E mille Amor soave rime e schive

D'ambroseo latte al condensato siero
Ve da Sabina ancor il sol risorge
Ch'in vaso accoglie con gentil pensiero

Non mai fra sue primizie Pale scorge
A questa opera simil ch'un cor sincero
A Leuca bella in umil dono porge.

tradusă astfel:

Pe malul înflorit şi răcoros al Amienului
Alviro pasce oile la făşiitul ovăzului
Şi adesea un martir dulce al inimii sale
Scrie melancolic pe nisip „Bianca".

Impleteşte coşuri cu nuele văratice
Indoind un nou cerc măestru;
Cu fiecare împletitură scapă un suspin
Şi o mie de rime suave de amor

N'a răsărit încă soarele la Sabina
Când culege în vas zer concentrat al laptelui
De ambrozie cu un gând bun.

Nici odată Pale nu vede între trufandalele
Ei, opera ce ar semăna ceeace o inimă sinceră
Dedică drept dar umil frumoasei Leuca.

Acest sonet—mărturiseşte Asachi i l'a trimis într'un coş cu urdă. In *Către Italia*" preconizează tot ceeace îl va încânta şi-l va face să instruneze lira în întreaga lui poesie erotică şi patriotică din mijlocul căreia întotdeauna vor răsări două imagini *Bianca* şi *Patria: latinitatea*

Vă urez frumoase ţărmuri ale Auzoniei antice
Conjurate de mări gemeni împărţite de-Apenini
Unde lângă dafin verde creşte-olivul cel ferice
Unde floarea nu se trece sub un cer ce-i tot senin
Unde mândre monumente ale domnitoarei ginte
Inviază mii icoane la aducerea aminte...

Cugetul lui se înalţă dornic de emoţii superioare în lumea fanteziei cu repeziciune sau „cu răpegiune" cum zice el:

Căutând frumoase teme 'ntre cele luminate
Pentru liră-mi umilită, doritoare să răsune".
(*Al mio pensiero*—către cugetarea mea)

contopind dragostea lui intelectuală şi senină cu admiraţia pentru arta Italiei — şi această unificare sentimentală, l-a urmărit în toată viaţa sa omenească şi artistică, aşa cum el însuşi doreşte:

Acea stea a mântuirii, care astăzi mă 'nviează
Fie ca să mă conducă şi în timpul viitor
Şi-amorţita mea simţire pentru patrie fac'o trează.

Şi într'adevăr că încetând poezia erotică — în înţelesul realisării ei — odată cu moartea prietenii sale scrie şi poesii patriotice tot în aceeaş versificaţie, cu acelaş suflu de lirism toscan însămânţând pe pământul Moldovei lui, *dafinul* care avea să prindă rădăcină şi să înflorească în urmă, — simbolul gloriei ce încunună fruntea copiilor artei...

Influenţat de Petrarca nu numai în privinţa formei ci şi sub impresia fondului îl cântă în versuri ca acestea:

„Nici sunând pe fluer — doine încă'n Dacia umbroasă
N'auzitam în junie dulce viersuri aşa line
Precum sun'a lui Petrarca lira cea armonioasă.

ci dându-l ca pildă în *„Oda către poeţii romani"* îi tălmăceşte versurile (şi poate şi din ale lui Horaţiu) pe care le găsim alături de ale lui în volumul apărut la 1836, versuri cari „sunt nu numai o dovadă de virtuositate poetică dar şi de pricepere atât a originalului cât şi a limbii literare în care le-a tradus". 11).

Traducând versuri a păşit şi în lumea teatrului şi simţind nevoia unui teatru şi graţie Conservatorului înfiinţat de el şi compus din el cu familia, fii şi fiice de boeri improvizaţi 'n muzicieni, compositori şi scriitori, încearcă în anul 1838 să represinte o *operă.* Astfel, traduce el *Norma* lui *Bellini*, *Camerierul cu doi stăpâni* de Goldoni şi altele. Da însă totdeauna preferinţă pieselor lui *Aristia* (traducerile lui *Alfieri)* despre care şi scrie în *„Alianţa"* atunci când activitatea lui atât de intensă îl duce tot mai mult pe terenul publicisticei.

In ceeace priveşte limba întrebuinţată de Asachi în scrierile sale — şi de insuficienţa căreia s'a plâns el în prefaţa *„Istoriei Imperii Rosiene"* folosul ce i-l aduce cultura italiană e exemplificat chiar de vocabularul de cuvinte dat la urma cărţii unde găsim cuvinte francese şi italiene rămase şi astăzi în limba literară ca:

ambasador, agricultură, arest, asalt, asediu, atac, autor, brav, bătălie, buletin, vagabond, vulcan, golf, guvern, declaraţie, expediţie, extraordinar, energie, entusiasm, institut, complot, coloană, companion, congres, curaj, cult, lux, melancolie, murmur, monstru, operaţie, opinie, reservă, haos, genune, etc. cari după cum observă şi d. *Lovinescu* 12) nu au fost toate făurite ci au meritul că le-a dat o circulaţie mai răspândită.

Incetăţenirea cuvintelor *arte frumoase* formate prin analogie de la: *belle-arte*, lui i se datoreşte.

In volumul de poezii din 1854 găsim deasemeni cuvinte latino-italiene ca acestea:

arină (nisip) aurora, azur, amonirare, gintă, zefir, lucor, leghioană, eho, not (un vânt) matronă, dafin, filomelă, fatul (soartă) etc. etc.

Cel ce scria înainte de a pleca din Roma versuri ca acestea

...Şi ca pasere albie decât Icar mai uşor
Adria şi a Ioniei Mare, Arhipelag şi Bosfor
Trec, şi în sborul meu veni-voi în a Daciei câmpie
Car'aşteptat'un restaurator, dintre fiii ei se'nvie
Deci speranţa nu o pierdeţi, o voi juni plini de ardoi.

Nu se întorcea în ţară cu fumuri de transformare desăvârşită a limbii şi literaturii ci era conştient de măsura în care străinii îi puteau fi de folos în multipla lui propagandă culturală.

CONSTANT. C. CRISTEA.

1) Gh. Adamescu: noţiuni de istoria limbei şi a lit. rom. 1894 pag. 229.
2) V. A. Urechia: George Asachi, Bucureşti 1890.
3) O. Densuşianu (Lit. rom. mod. Vol. I, p. 157).
4) E. Lovinescu: Gh. Asachi, viaţa şi opera lui; pag. 118.
5) N. Iorga (Istoria lit. rom. în veac. XIX,) pag. 45—46.
6) *Sofia Ciora:* Gheorghe Asachi la Roma—după mărturisirile autoarei care publică aceste rânduri într'o cronică în *Luceafărul* (XIII, 1914 p. 150) şi în urma controlului meu personal aceste informaţii şi altele ce vor urma, sunt date din scrierea dătorită *Dr. C. Istrate: Din trecutul nostru*, Buc. 1909 (Petrecerea lui Asachi la Roma).
7) Art. cit.
8) Dr. Istrati, Din trecutul nostru, pag. 7.
9) Ibidem.
10) Art. cit. pag. 150 (Luceafărul XIII. 1914).
11) N. Iorga (Ist. lit. rom. din veac. 19, pag. 180).
12) *„Viitorul"* publicat din scrisorile d-nei Ana C. Ghica Bibl. Acad. Rom. mss. No. 1668 fol. 345) de d-na Sofia Ciora.

Cărţi şi Reviste

REVUE BLEUE (5 Aprilie) aduce un articol interesant asupra unei civilizaţii necunoscute până acum la noi: este vorba despre civilizaţia letonă. Stând timp îndelungat sub opresiunea germană, Letonia deabia acum îşi începe o eră a renaşterii sale. Şi, ca o recunoştinţă pentru aliaţii liberatori, sau poate din cauza cerinţelor sufleteşti ale poporului, spiritul nouei civilizăţii se îndreaptă cât mai mult către cultura romană, am putea-o numi latină, şi din aceasta, mai ales către cea franceză. In toată mişcarea culturală contimporană a ţinutului, spiritul francez prodomină: un liceu francez la Riga; asociaţii franco-letoiene; profesori şi diplomaţi de-ai Franţei cultivă şi îndrumă noile generaţii; centenarele Franţei sunt comemorate cât mai pios şi mai solemn în Letonia; abundă antologii franceze înxlocul celor germane. In mod general sunt citiţi şi răspândiţi: Hugo, Flaubert, Maupassant, Zola, Molière, Musset. Dela literatură, care pe vremuri purta marca influenţelor germane, ruse sau scandinavice, tendinţa de apropiere către Franţa a trecut, puternic, în artele plastice, în muzică. **J. A. Kuraters**, care ne dă informaţiunile de faţă, vede în toată această mişcare actuală, fenomenul care va contribui la slăbirea culturii germane de pe ţărmurile baltice.

In locu-i, cultura franceză va determina caractere, va construi suflete, va deschide orizonturi, creind drumuri care vor duce la desfăşurarea liberă a culturii letone. Ceeace face rău însă autorul articolului de care ne ocupăm aci, e că nu pomeneşte nimic de starea actuală pur-literară a provinciei. Şi lucrul acesta se cerea, în primul rând, ca o exemplificare.

* * *

NAZUINŢA (Martie) isbuteşte şi de data aceasta să închiege un număr bun. Este în preocuparea intelectualilor craioveni un efort către frumos şi mai ales către variaţia acestuia. Astfel „Năzuinţa" ţine piept cu toate revistele noastre bune.

In scrisul d-lui **Ion Dongorozi** calităţile se accentuiază din ce în ce mai mult. Schiţa „la hotarul dobrogean", conturată cu îngrijire, prinde aspecte de realism din viaţă şi trece mai departe la descrierea viguroasă şi la analiza situaţiilor de un tragic întunecat. Despre romanul „Renunţare" al d-lui **Al. Popescu-Telega** ne rezervăm o judecată completă atunci când tipărirea lui va lua sfârşit. D-l **Paul I. Papadopol** se ocupă de basmele şi legendele lui Coşbuc cărora le găseşte inspiraţia democratică sub înfăţişarea romantică şi clasică. Versurile sunt semnate de d-l **Ştefan Bălceşti** care în „Noaptea de vară" aduce imagini bogate:

In clipa asta dac'ai fi pe drum
Şi dac'am fi 'mpreună,
Ca o soră mai mică şi bună
Ai pune mâna pe umărul meu acum
Şi nemişcaţi, am asculta cum
Fulgue din lună...

sau în strofa penultimă:

Pe pârti-asta 'ngustă de sulfină
Pe unde trec cu pas şovăitor,
M'a nins atât omăt de lună plină
Că umerii de sarcină mă dor...

Inspiraţie fragedă conţin versurile d-lui **Radu Gyr** din „Primăvara ne-a adus tristeţi" din care citãm cea mai conturată strofă şi cea care aduce o factură precisă:

De-alaltăieri ne vin ţăranci la târg,
ducând pe vergi de lemn, ca pe fuioare
un caier nins de ghiocei ce'n pârg
îşi lăcrimează fiecare floare...

Contemplativ şi sburdalnic în „Primăvară în cimitir" d. N. Milcu isbuteşte să închiege în trei strofe întreaga poezie a primăverii.

O traducere bună din spaniolul **Eça de Quciroz** semnează d. Al. Popescu-Telega. Cronica, cu multă bogăţie de informaţiuni, este susţinută de d-nii I. B. Georgescu, Al. P. Telega şi I. Dongorozi. D-l **C. Gerotă** aminteşte în puţine rânduri figura celui mai erudit custode pe care l'a avut biblioteca Academiei Române: **N. Zaharia.**

ICOANE MARAMUŞENE (Martie—Aprilie) închină câteva pagini scriitorilor morţi de curând: Ion Pavelescu, Cora Irineu, N. Zaharia.

Din restul sumarului se relevă schiţa d-lui **Ion Dongorozi** (Licăr stins) împreună cu versurile d-lui Dem. Bassarabeanu şi George Mihail-Zamfirescu. Cronica destul de vioaie.

* * *

ARCHIVELE OLTENIEI (Mart.—Aprilie) apare cu următorul sumar: **C. I. Caradja:** Ceva despre Turnul Roşu: I. O hartă veche, II. Călători streini prin Turnu Roşu; **Ioan C. Băcilă:** Oltenia sub Austriaci: Un document cartografic; **G. Mil. Demetrescu:** Craiova în veacul trecut (Inceputul sec. XIX); **Romul S. Molin:** Hore voiniceşti din Banat.

Celelalte rubrici (Oltenia preistorică, Acte şi documente, Note şi comunicări, Oltenia culturală, Cronica ştiinţifică) bogat completate cu scrisul d-lor **N. Plopşor**, N. G. Dinculescu, C. V. Obedeanu şi **Ch. Langier.** Recenziile şi Revista revistelor scrise cu obişnuita competenţă a omului de gust: C **D. Fortunescu.**

GEORGE BASCULESCU.

* * *

Paltonul...

— Schiţă —

Bătrâna aprinse lampa, îngriji de focul din sobă care era să se stingă şi se aşeză din nou în fotoliul învechit şi ros.

Afară era o vreme din acelea care ţi-aduc aminte de moarte: ploua, era rece şi bătea vântul.

Bătrâna privea lucrurile lung şi cu ochi mari, străini par'că. Nu o chinuiau grijile mici din preajma-i, nici nu lua seama la frigul care-i pătrunsese în sân: i se părea că aşa trebuia să fie, că toate se împlineau după o lege neînţeleasă şi statornică...

Tresări de câteva ori şi clătină apoi, tristă, din cap. Ca niciodată, Christache întârzia...

Motanul, bătrân şi el, se trezi din somn, se încovoiă leneş curbându-şi spinarea ca un arc şi se apropiă cu paşii rari, de fotoliul bătrânii.

Tăcut, îşi alese un locşor la picioarele ei şi, ghemuindu-se se pregăti să adoarmă din nou.

Mare minune de întârzie Christache şi nu mai vine, gândi ea. Cine ştie pe unde s'o fi dus... S'a făcut deabinelea noapte.... poate o fi avut ceva treburi... poate... cine ştie?... De câţiva ani îi merge tare prost cu avocatura: abia dacă poate câştiga pentru ale gurii... Au venit vremuri grele: întâiu războiul cu nevoile lui; pe urmă, când să înceapă iar să zică „Doamne ajută" şi-a dat seama că a îmbătrânit... S'au ridicat alţii mai tineri, mai pricepuţi şi cu mai multă ştiinţă de carte... Christache a mai uitat el câte ceva în patruzeci şi cinci de ani de când a venit în orăşelul ăsta, cu licenţa în buzunar, cu renume mare şi cu gând de însurătoare! Vezi dumneata — mare lucru e şi bătrâneţea! Pe zi ce trece îşi dă seama că nu mai sunt — nici Christache, nici dânsa, — la fel cu ceilalţi oameni. Chiar lucrurile din odăi sunt altele, sunt vechi şi par'că miroase a mucegaiu. Intr'o zi a vrut să-i spuie şi lui Christache toate acestea, dar s'a răsgândit ca să nu-l supere...

Işi aduse aminte că s'a făcut şi mai târziu şi că nu se întorsese încă dela tribunal. Incepu să se teamă ca de o mare nenorocire şi simţi cum rămâne singură, — singură de tot, — bătrână, sbârcită, adusă din spate, albită, — într'o lume de nebuni veseli, de oameni sburdalnici, voioşi, dornici de viaţă, într'o lume străină cu oameni tineri şi frumoşi... I se păru chiar că aude melodia grăbită a unui vals cântat la vecini, care pătrunde pe sub uşi şi printre ferestre, fluturând note vesele şi batjocoritoare în odaia ei slab luminată...

Tristeţea, apoi groaza singurătăţii, o copleşiră. Incercă să se gândească la alte lucruri. Unde o fi Christache de nu mai vine?! De nu i s'o fi întâmplat ceva rău, — Doamne fereşte! Abia acum îşi aminti că i s'a plâns de junghiuri la piept şi că şi tuşise de dimineaţă...

Bătrâna se cruci, înfiorată. Pe urmă închise ochii şi nu ştiu dacă nu trebuia să doarmă, aşa, în fotoliu, pentru totdeauna...

Intr'adevăr, se mai gândi ea când se aşeză din nou la loc după ce se repezise la uşe crezând că-l aude venind, — toate ca toate! a întârziat şi pace! — dar prea ţine mult! Mai ales pe o vreme ca asta... Nu e vorba că şi-a făcut el, Christache, de unde avea, de unde nu avea, un palton nou care-l ţine vre-o câte-va mii de lei, — dar tot! vreme rea, ploaie, vânt, şi el prea slăbuţ pentru vreme ca asta, păgână, nu glumă! Ei, dar paltonul e bun, n'are ce zice! Bun de tot! şi ce bine îi stă lui Christache când să îmbracă cu el! e bine croit, par'că-i crescut pe dânsul.. Doamne, Doamne şi când te gândeşti că stofa nici n'a plătit-o încă... lucrul nu l'a costat, că a avut Lazăr un proces şi s'au învoit să-i lucreze un palton în schimb... Dar face câteva mii de lei... adică, aşa vine vorba. Când îl întreba cineva:

— „Iiii! coane Christache, frumos palton! să-l porţi sănătos!... Te ţine mult?"

Christache răspundea, aşa, cu aerul unui om care nu dă prea mare importanţă faptului:

— „Ia, vre-o şase-şapte mii de lei!..." şi se bucura că-l cred oamenii pe cuvânt, şi că au impresia „că-i merge bine"...

Nu... nu... niciodată nu s'a plâns Christache. Nu e el omul care să aibă ceva de cârtit, când nu se cuvine!... Se mulţumeşte cu cât are...

Bătrâna tresări din nou. De astădată sgomotul din odaia alăturată a făcut-o să se însenine. Sări, grăbită, din fotoliu şi-i ieşi înainte:

— „Bună seara, Christache..."

Dar în loc de răspuns auzi un geamăt greu. Făcu ochii mari de spaimă, fugi şi aduse lampa.

Christache căzuse, moale, pe un fotoliu şi plângea ca un copil.

— „Ce-i?! ce-i cu tine omule?"

Când îl apucă de umeri băgă de seamă că-i erau hainele ude de ploaie. Nu-i mai puse nici o întrebare. Intr'un târziu Christache gemu:

— „Paltonul... mi-au furat paltonul!..." şi sguduit de tuse, izbucni din nou în plâns....

GEORGE SILV

* * *

INSEMNĂRI

Eleonora Duse

La Pittsburg, în America, a murit Eleonora Dusse în timp ce făcea ultimul său turneu înainte de a se retrage definitiv din teatru. Corpul ei, întovărăşit de toţi actorii plecaţi cu marea artistă în turneu, a fost adus în Italia unde i se face o înmormântare regească. Intreaga Europă artistică e în doliu şi plânge pe aceea, care timp de câteva decenii şi-a disputat cu Sarah Bernhardt întâietatea în arta dramatică.

Eleonora Duse a fost în primul rând simbolul simplicităţei în concepţia artei sale şi a fost actriţa care în plin romantism impus **verismul.** Complect dezrobită de şcoala lui Rossi în trupa căruia a cunoscut primele succese, Duse a fost premergătoarea teatrului liber, punctul de plecare al naturalismului în dramă.

S'a născut în drumul de fier dintre Padua şi Veneţia. Naşterea i-a fost înregistrată la 3 Octombrie 1859 în registrele sătuleţului Vigevano. Familia ei era de multă vreme înrudită cu scena. Un Duse jucase în comedii, pe vremea lui Goldoni prin veac XVIII. Bunicul ei fondase, la Padua, teatrul Garibaldi ş tatăl ei Alessandro Duse fusese un foarte apreciat comedian. In fruntea unei companii ambulante cutreera Piemontul şi Lombardia. Femeile din această familie de artişti nu apăruseră nici o-

Eleonora Duse

lată pe scenă. Eleonora a fost cea dintâi. Ţinea mult la acest amănunt, explicând astfel cum produsul strămoşilor masculini cu talent mediocru şi artificială sensibilitate, a beneficiat din partea femenină de o ereditate strălucită.

A debutat în teatru la vârsta de **trei ani**. Inceputurile au fost silnice. Multă vreme se simţi străină de tot ce este scenă. La 12 ani juca în turneu rolul principal din Francesca de Rimini. Publicul a acceptat-o cu toată vârsta fragedă care îi dădea oare cari ezitări. Primul mare succes îl obţinu la 14 ani în Romeo şi Julietta, în arena dela Verona. Desfăşura, în rolul iubitei lui Romeo, atâta pasiune în cât reprezentaţia deveni pentru dânsa un măreţ triumf. Cu toate acestea continuă cu viaţa nomadă, interpretând din teatrul francez **Kean, Graţia lui Dumnezeu, Copii lui Eduard,** etc..

De-abea în 1879, la Neapole, Eleonora Duse dădu dovada temperamentului care avea să-i aducă celebritatea. O mare tragediană, Giocinta Pezzana, o lăsă să joace alături de dânsa în Thérèse Raquin, în care era admirabilă. Făcu parte din trupa lui Rossi, pe care o părăsea din când în când ca să zboare cu propriile sale aripi. Din ziua aceea îi creştea reputaţia văzând cu ochii. In 1887 începu turneurile în Europa întreagă cu o trupă proprie. Joacă toate rolurile din repertoriul francez şi câteva din cel italian : **Camille** din Horace de Corneille, **Fedora** de Sardou, **Francillon, Streina, Dama cu Camelii,** de Dumas, **Magda** de Sudermann, **Locandiera** de Goldoni, etc..

A fost măritată şi din această căsătorie s'a născut o fată măritată şi ea la rândul ei cu un aristocrat german. Avea mare admiraţie pentru Dumas cu care fusese în corespondenţă înainte de a-l cunoaşte personal. Intovărăşită de poetul italian Gualdo întâlni pe Dumas, într'o zi, la Marly. Când îl văzu nu putu să rostească nici o vorbă şi începu să plângă. Dramaturgul foarte impresionat n'a mai putut s'o vadă niciodată.

Germania, Rusia, Austria, Englitera, America, România au întâmpinat-o cu entusiasm. A fost sărbătorită şi răsfăţată de întreaga societate înaltă a Europei şi a celor două Americi. Singurii oameni pe care nu-i putea suferi erau... ziariştii, din pricina indiscreţiei lor ! Nu putea suporta parfumul şi bijuteriile.

Una din marile ei desamăgiri în viaţă a fost legătura de amoroasă prietenie cu d'Annunzio, pe care l'a ajutat mult la începuturile lui literare, creând rolul din „Gioconda", cu care avea să-i ducă faima în toată Europa.

CITIŢI

Cuvântul Liber

Numărul 15

viguroasă revistă
politică şi culturală
scrisă de cei mai
apreciaţi publicişti
:: independenţi ::

Exemplarul 5 Lei

Alexandru Marghiloman ca orator

(Din volumul **„Schiţe parlamentare"**, care va apare în curând desprindem aceste rânduri, bine venite astăzi, când d. Marghiloman sărbătorit de partizanii săi împlineşte şeapte zeci de ani.

Singurul în viaţă din marea generaţie a oratorilor de rasă : Alex. Lahovary, T. Maiorescu, B. Delavrancea, Take Ionescu, a rămas d-nul Al. Marghiloman.

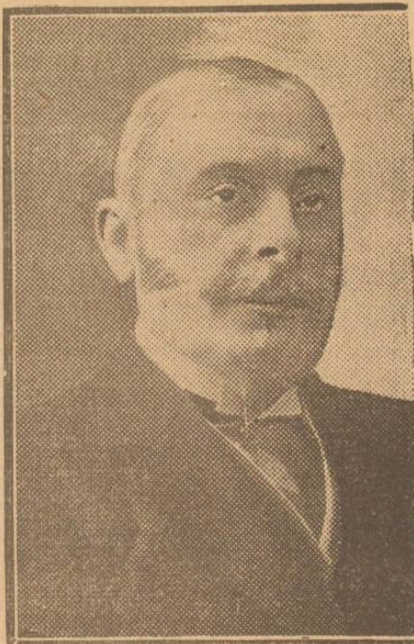
Stăpân absolut pe sine, demn, elegant şi afabil, d-nul Marghiloman este acelaş astăzi, ca şi acum 25 de ani, acelaş în convingeri, în prestanţă, în tinereţe par'că. Vorbeşte limpede şi precis, într'o formă impecabilă, într'o frază turnată în bronz. Fără impetuozitate oratorică, fără a-şi impune brutal voinţa, fără a cerşi aplauzele maselor prin ridicarea meşteşugită a vocei după o perioadă oratorică învăţată pe de rost, convinge prin claritatea ideilor, prin argumentarea logică ce i-o inspiră o sănătoasă experienţă, o intuiţiune puternică a realităţilor.

Expunerea e atât de simplă încât o înţelege ori ce om cu bun simţ, e susţinută cu o atât de constantă tenacitate, încât soluţiunile se impun ca adevăruri elementare, se copiază — fără indicare de autor — de adversari şi au darul să inspire maselor o încredere atât de absolută în cinstea desăvârşită, în innalta garanţie morală a vorbitorului, în cât ai siguranţa deplină a putinţei de înfăptuire, prin acel om, a dorinţelor de bine ale unei ţări.

Prin puterea patriotismului său, gata ori când la sacrificiul popularităţei, este în aparenţă impasibil la atacurile pătimaşe, la calomniile ce le inspiră gelozia, ce i svârlă tocmai cei mai vulnerabili, prostituaţii politicianismului, acei cari folosesc pe rând partidele ca o trambulină pentru a sări mai sus în partidul care dă mai mult; simte însă adânc jicnirea şi n'o iartă, şi de aceea, în mijlocul unei fraze elegante, te surprinde o ripostă care vine ca o lovitură de cravaşă.

In haosul gălăgios al parlamentului, votului universal, în penuria mare de oameni în toate domeniile a zilelor de astăzi, când în loc ca toţi cei ce simt româneşte să formeze un bloc pentru mântuirea ţărei, vezi cu mâhnire că oamenii politici nu se pot grupa nici măcar pentru a răsturna un guvern, necum în jurul unui program; când ambiţiile mărunte de şefie sunt mai puternice decât patriotismul sincer al unora, boicotarea d-lui Marghiloman, neutilizarea unei rezerve de înnaltă cinste şi moralitate, este o mare greşeală. O regretă îndurerat orice observator imparţial, care-şi dă seamă că în clipa tragică a nesiguranţei viitorului, care a precedat intrarea în acţiune, a trebuit să se găsească un om destul de patriot, pentru a primi să atragă asupra-şi toată hula maselor, dar să facă ţărei serviciul ca, cu preţul popularităţei sale, să se arunce în cealaltă parte a balanţei.

Marea afluenţă a celor ce vin la întrunirile publice, anunţate de d-nul Marghiloman, la o conferinţă — ca cea ţinută la „Institutul Social" — te face să crezi că opinia publică începe să înţeleagă mărimea sacrificiului acestui om. Dacă un riviriment făţiş nu se face încă, este dintr'o lipsă de curaj, la cei mai mulţi, de a afirma hotărît o părere care tot mai adânc se sapă în suflete. Şi astfel, din laşitatea civică, opinia publică se lasă terorizată de cei cari, din gelozie sau alte motive, au tot interesul ca Marghiloman să nu poată vorbi, şi cari, stăruind într'o operă de cioclu, îi închid sistematic uşile parlamentului, se silesc să îngroape de viu, un om nedreptăţit fără să-i dea măcar putinţa să spulbere calomniile, să facă dovada deplină a profundului său patriotism.

Al. Marghiloman

O asemenea cooperare de gelozie şi ură este o greşală cu atât mai mare, cu cât d-nul Marghiloman, cu toată vigoarea frumoaselor sale bătrâneţi, a atins vârsta de 70 de ani.

Iată adânca convingere a unui om, care nu face politică.

H. STAHL.

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor :

In ţară :

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate :

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Biblioteca „Dimineaţa"

Cum era de aşteptat noua bibliotecă — venită ca un superb dar de sărbători — a avut un imens succes. Primele numere ale broşurilor, pe coperta cărora strălucesc numele lui **Sadoveanu** şi **Agărbiceanu,** sunt aproape epuizate.

„Războiul Balcanic" această prefaţă a marelui măcel care avea să răstoarne lumea mai târziu, şi-a găsit în maestrul povestitor Sadoveanu un duios evocator. Citeşti aceste pagini cu înfiorare şi retrăeşti zilele de grije care anunţau, celor mai optimişti dintre conducătorii popoarelor, groaznicele vremuri ce se arătau.

M. Sadoveanu

„Diavolul" culegerea de schiţe a povestitorului ardelean I. Agărbiceanu, coprinde : **Cuminţenia Pământului.**

I. Agârbiceanu

Pentru Pace. Ghimpele. Intâiul sbor. Omul de Piatră. Doi Morţi. Revederea, etc... Mici giuvaeruri demne de cele mai pretenţioase antologii.

* * *

BIBLIOGRAFIE

D. D. Pătrăşcanu : Trei comedii. (Steinberg).

Lia Hârsu: Din ţara pieilor roşii.

M. Eminescu: Poezii, (publicate şi adnotate de Bogdan-Duică).

George Murnu : Odisea.

Marin Simionescu-Râmniceanu : Istoria Artelor. (Cultura Naţională).

Const. Râuleţ : „Pălăria", comedie într'un act, reprezentată pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti şi apărută în „Adeverul Literar".

Dr. Westfried : Perversiune sexuală.

Berariu: Cheleş Impărat.

C. Rădulescu-Motru : Ţărănism. Un suflet şi o politică, edit. „Cultura Naţională".

Em. Bărbulescu : Iubire albă.

Viaţa Românească, an. XVI nr. 3.

In editura *„Cultura naţională :*
Amintiri din copilărie de *Ion Creangă ;*
Diavolul şchiop de *Lesage*—în româneşte de Despina Sadoveanu ;
Scrisori bănăţene de *Cora Irineu ;*
Lângă pământ de *Adrian Maniu ;*
Clujul de *Victor Lazăr ;*
Drumul cu plopi de *Cezar Petrescu ;*
Un om sfârşit de *Giovani Papini,* în româneşte de Gh. Călinescu ;
Sociologie de *Emil Durkheim ;*
Republica cehoslovacă, de *I. St. Ioachimescu şi A. Kudrnac.*
Memoriale de *Vasile Pârvan.*
Luchian de *Virgil Cioflec.*

In editura „Cartea românească": Şoimii de *M. Sadoveanu* ediţia V.

Capitala

...Un suflet aspru, în simplicitatea vieţii sale, rătăcitor printre orizonturi mereu înoite şi privelişti fecunde, îşi oprise odată, demult, turma de oi pe o colină, lângă o apă limpede curgătoare. Poate că urca la munte, poate cobora spre şes, — legenda nu ne lămureşte. Nu ne spune nici ce simţiri vibrau atunci în inima sa. Ne închipuim însă că era o noapte înstelată, cu o minunată strălucire. — Şi boabele de stele picură în sufletul ciobanului. In el creşte o năzuinţă; şi năzuinţa aceasta pâlpăie ca o flacără aurită. Pieptul său e atât de strâmt, căci flacăra e atât de încinsă, atât de avântată... Printre adormitele oi, ca o stană alburie, cu privirea cuprinzând nemărginirea, omul duce fluerul la buze — şi cântă. Intinderile sure par că oftează în ritmul doinei, iar stelele tremură, mai încinse Cântecul sporeşte, se întinde ca o apă, iar arătări cereşti zâmbesc în ochii înlăcrămaţi ai ciobanului.

Din noaptea aceia, când puterile creatoare se iluminară într'o sărmană fiinţă omenească şi cântară hotărârea unei noui plăsmuiri, pe colina singuratică, în vârful unei turle lucia, pentru trecătorii smeriţi, cea dintâi cruce. Şi ciobanul poate că pornise cu oile sale mai departe...

...Azi, între colinele unde răsunase odinioară doina ciobanului, clocoteşte o cetate năprasnică.

Atât de întinsă, încât orizontul e gonit departe şi nu se poate vedea cum răsare şi cum apune soarele. Cu fier, cu piatră, cu asfalt, bucată cu bucată, mâna omului acoperise iarba grasă a păşunelor, răşluise păduricele, robise şi murdărise sglobia apă, ce curge acum între maluri drepte, legate cu poduri. Şi clădirile creşteau, — sbucneau masive, întunecate, tot mai înalte. Zid de zid se strângea; o înghesuială nemiloasă săpă acele străzi-canale, trudnice sau capricioase... Se întinde mereu oraşul, ca o revărsare de lavă, ce-ar isvorî din colina pe care mai durează întâia bisericuţă. Se înmulţesc uriaşele coşuri de uzini, ce cuprind zarea, ca o îngrădire de piroane. Negrele valuri de fum mânjesc cerul, târîndu-se leneşe, lascive, mereu topindu-se în nesfârşire şi mereu urcând din subteranele înflăcărate.

Ca braţele unei apocaliptice hidre, pornesc în tot cuprinsul ţării drumurile de fier şi, prin nenumăratele-i lacome ventuse, se prind adânc de locuri virgine, sorbind hrana, fascinând oameni simpli, adunând energii şi bogăţii proaspete. — Şi dihania se umflă... Creşte strălucitoare, într'o larmă nebunatică, împodobindu-se şi cu ce găseşte mai frumos prin ţări străine. Imită gesturile suratelor mai bătrâne din Apus şi încearcă să cocheteze cu aceiaş graţie...

Dar priveliştea grotească a acestei prolixe desvoltări se schimbă deodată, când coborîm din turn în labirint, în locul perspectivei, frenezia actualităţii... Sutele de mii de vieţi mărunte, ce alcătuesc gigantica făptură a Capitalei, par ca pietricelele unei grămezi învârtite într'o mestecătoare vorace. Individul, care îşi cunoaşte singur drumul, pare totuşi pierdut într'o sălbatică învălmăşeală de turme. Ca un fluviu sărit din matcă, mulţimea se resfiră pretutindeni: prin uzini, abia deosebindu-se de maşinile ce-i robesc; prin miile de încâlcite ateliere, pierdută între lucruri; prin simetrice căzărmi, prin înceţate cafenele, prin teatre, prin prea pline magasine, — înghesuită în tramvae, gonind în automobile săltând pe scări, strecurându-se prin ganguri, dispărând în subterane, sbucnind prin porţi deschise, pulverizându-se prin bulevarde, închegându-se prin uliţe, reptilă monstruoasă, sucindu-se printre blocuri, — furcile agile, târîndu-şi rodul spre celula de răgaz sau de trudă nouă...

Multiple aparenţe contradictorii ale Capitalei! Par'că nici o lege n'ar cârmui această frământare grabnică, multicoloră, stridentă. Par'că fiecare om ar fi un zeu, care îşi are propriile sale legi — şi care luptă totuşi cu înverşunare să stăpânească un locşor. Par'că toţi ar fi fascinaţi de un miraculos ax central, în jurul căruia se învârtesc şi se strivesc, ca nişte naufragiaţi pe o insulă mititică. — O insulă în mijlocul oceanului, pare Capitala. In această insulă, viaţa sporeşte necurmat: neputându-se întinde în larg, ea se înghesue în adâncimi infernale şi se caţără spre albastre înălţimi...

Dar impresiile se încalecă, neaşteptate. — Şi această visiune chinuitoare, se luminează. Titanica luptă a atâtor existenţe se îmblânzeşte. Suflarea gâfâitoare a oraşului se schimbă într'o respiraţie lină şi rodnică: In fiecare om, ce părea că aleargă nebuneşte, se vădeşte o menire frumoasă. Bănuim, în trecătorul acesta cărunt, un cuget ce iradiază seninătatea înţelepciunii; pasul sigur al altuia vesteşte avântul tinereţii, flămândă de idealuri; şi printre atâţia alţii veniţi din toate colţurile ţării, surprindem Aleşii, — puterile în cari sunt strânse năzuinţele milioanelor anonime — şi cari rânduesc, îndrumează, apără, veghează...

Şi ecoul acestor străduinţi armonizate vibrează până în adâncul cerului: un cântec, barbar şi subtil totodată, urcând ca un elan al Progresului etern... Indoiala se opreşte însă la un colţ de stradă: ne este teamă de realitatea acestei alcătuiri. Sunt atâtea contraste, atâtea taine, atâtea orori şi măreţii: atâta îngrămădire de bogăţie şi atâta risipă de sărăcie... Dar nu mai avem răgazul să ne întrebăm. Valul ne târăşte mai departe. Culori, lumini, sgomote,... miragii ale vieţii neînfrânte — iar pretutindeni, acel minunat animal spiritualizat: Omul!

Impräştie peste tot globul, el se adună în anumite centre — caşi minusculii corali în feerice păduri submarine. Acolo se strâng energiile, ca să crească rodul suprem al unei naţiuni: să se pârguiască prin seva civilizaţiei — şi să strălucească sub înstelatele eternităţi, ca o mărturie a miraculoasei dărnicii a Naturii, ce s'a lăsat să fie schimbată de creatura ei, prin gând, prin vis şi prin faptă...

Şi, în jurul bisericuţei lui Bucur, Capitala ţării româneşti se întinde şi se înalţă, ascunzându-şi cu grijă vechile rămăşiţe de cetate orientală, — căci spiritul cultural al Apusului se împacă greu cu ironia contractelor tranzitorii...

EUGEN R

* * *

Atelierele soc. ADEVERUL S...

ANUL V. — N. 179

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

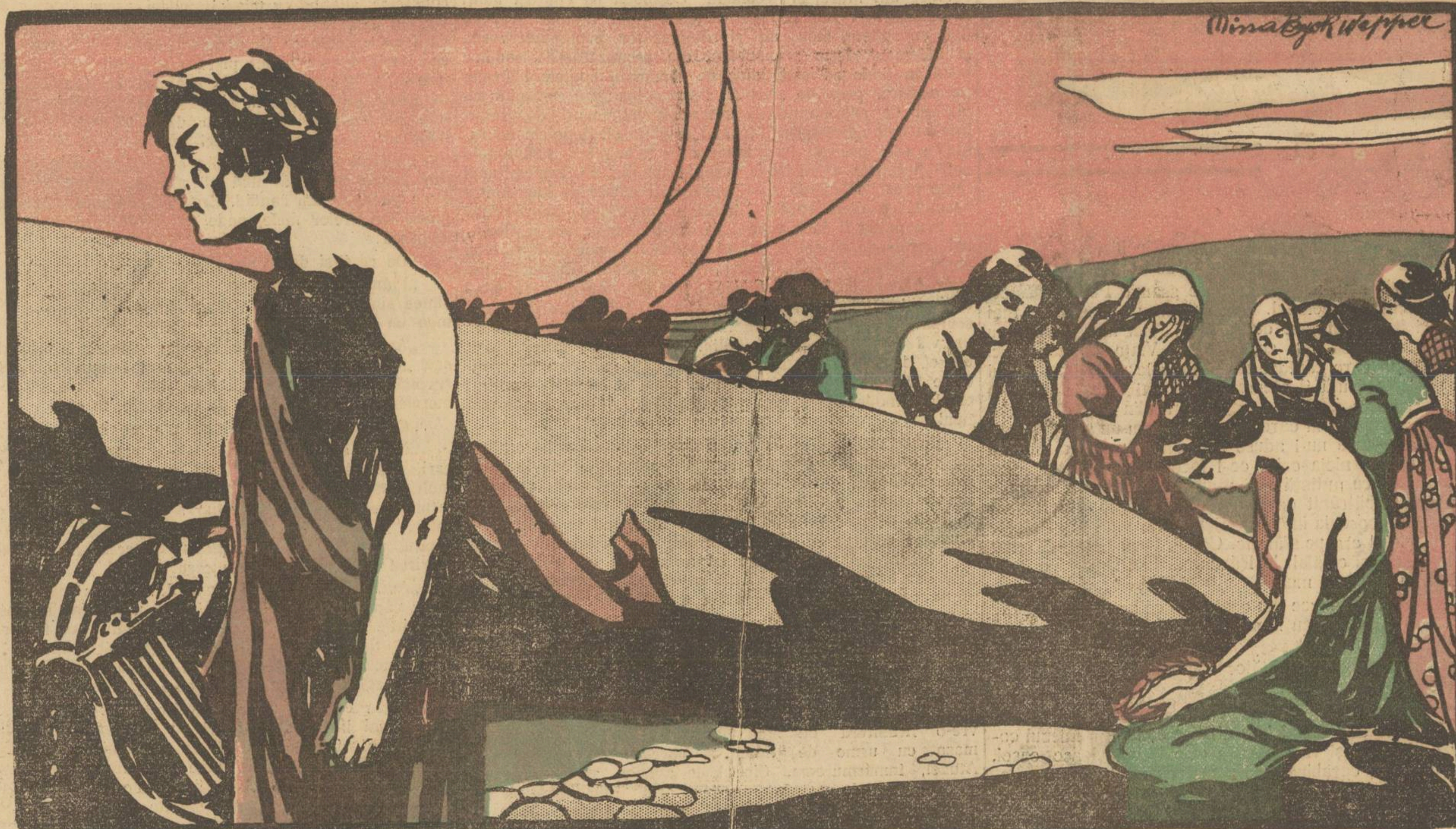
Duminică, 11 Maiu 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888-1897
CONST. MILLE 1897-1920

FONDAT în 1893

Cântărețul de stradă

Intr'un oraş, din întâmplare,
Venise-un cântăreț de stradă
Şi dintr'o țiteră duioasă,
Cânta această serenadă:
«Iubiți-vă, vieața trece,
«Ca adierea unei seri;
«In inimile iubitoare,
«E cald, senin, sânt primăveri!»

Atunci băcanii auzindu-l
L-au dat afară din oraş;
Iar unul dintre ei rostit-a:
«Pe legea mea, e un pungaş!
«Lângă tejghele, toată ziua,
«Ca vai de lume ne trudim,
«Să strângem ban cu ban grămadă;
«Noi n'avem vreme să iubim!»

Femeile au plâns de mila
Acelui cântăreț gonit,
Căci inimile lor duioase
La viersul lui s'au încălzit...
Şi s'au rugat să-l readucă,
Să-i dea un ban, un adăpost,
E sdrențuros, e mort de foame,
Şi e străin... Dar chip n'a fost!

In inimile tineri, însă,
Rămas-a cântecul neşters,
Şi după cum aud pe unii,
Cam astfel treburile-au mers:
Băcanii-au strâns în toată vieața,
Ban lângă ban, cu mare preț;
Pe când nevestele urmat-au
Povestea-acelui cântăreț

TRAIAN DEMETRESCU

Seară

Poteca, peste mirişti, ne duce'n satul strâmb
Pe care-l ştim cu farcuri şi case mici de lut.
Dintre butucii viei care-au rămas pe dâmb
Fără de veste creşte un chip de lună, slut.

Şi stelele pe crengi de cer parcă sânt muguri
Ce n'au să se desfoaie nicicând. In ochi-ți largi
De ce-ai ascuns în ziuă blonde boabe de strugur!
Şi-acum când mi-eşti alături cu gene lungi le spargi?

Peste răscruci, prin viață, cu noi şi vântul trece
Se scutură argintul din vis şi de pe flori.
Azi cât am râs în vie şi-acuma'l simțim rece
In suflete, văzduhul toamnei cu vânt şi ciori.

ZAHARIA STANCU

* * *

Peştera Slănicului

de I. PETROVICI profesor universitar

O frumoasă zi de August,— superbă mai ales la munte. Trecuse ceasul de cură şi lumea se risipea de la isvoare, de-odată cu mistuirea umbrelor dimineții, înghițite de gura de foc a soarelui, care, stăpână mai de mult pe şesuri, îşi râdea acuma şi de parapetele zădarnice ale munților. Totuş căldura era domoală şi mai ales la adăpostul brazilor, viața de aer liber avea un farmec care ispitea pe toți. Mai nimeni nu se retrăsese în casă şi grupuri-grupuri de oameni fără treabă — cum eram cu toții în viligiatură — staționau ori se mişcau agale pe potecile parcului, din căldarea pitorească a Slănicului Moldovii.

Ca nici odată am gust de reverie leneşă, — poate fiindcă ştiu că ziua asta nu-mi pot face voia, ca alte dăți.

Făgăduisem să vorbesc a doua zi la Târgul-Ocnii, la o întrunire politică, unde se aşteptau de la mine declarații, pe care nu le puteam lăsa la soarta improvizării. Aveam deci trebuință de puțină reculegere, — şi de puțină singurătate.

Caut să mă sustrag din ceata cunoscuților, veşnic gata să te întovărăşască, şi mă gândesc la vre-o cărărue dosnică unde să nu mă afle nimeni. Desigur nu iau nici drumul spre cascadă unde e totdeauna lume, nici şoseaua cu necontenită forfoteală. O cale mai rar străbătută, mai ales de la răsboi încoace, este valea Dobrului, unde podețele nu sunt refăcute, poteca dărăpănată şi totul neîngrijit. Altă dată se mergea comod până la stânca unui isvor de apă dulce, acum plimbarea se oprea în genere la jumătate, până la o poeniță rotunjită în codrul brazilor.

Iau toate măsurile să nu mă zărească ochii neocupați ai nimăruia, cel puțin până trec de clădirea poştii, de cealaltă parte a apei Slănicului. Scăpat cu bine, mă afund după perdeaua arborilor şi înaintez tot mai singur, tot mai izolat...

Poiana, la care am ajuns destul de repede, ațipea în valuri de soare. Locul nu era bun şi atuncea fac câți-va paşi înapoi, unde zărisem la umbră, banca primitivă a unui brad doborît. Mă aşez, îmi ferec simțurile, oprind năvala unor senzații care te dispun la visare sterilă şi mă silesc să-mi chem ideile pentru discursul de mâine.

Cât voi fi stat aşa? O oră, mai puțin de-o oră? Dar am simțit că singurătatea mea este amenințată. Un glas care venea din depărtare, dar care creştea apropiindu-se, striga la intervale scurte: Mariana!... Mariana!...

Am vrut să fac abstracție, continuându-mi gândurile a căror înşeilare era pe sfârşite. Dar nu trecu mult şi de după o cotitură a potecii răsări o doamnă pe care nu-mi aminteam dacă am mai văzut-o în stațiune, şi care părea puțintel alarmată.

— Domnule, zise ea dând cu ochii de mine, n'ai întâlnit cumva o fetiță de 14—15 ani? Fetița mea nu ştiu unde este.

— Nu Doamnă, pe-aicea n'am văzut pe nimeni.

— Mata ai fost până mai departe?

Am vrut să-i răspund că până la poiană. Dar distrat cum eram, fiindcă nu revenisem bine din regiunea preocupărilor care mă duseseră acolo, limba a articulat altă vorbă, asemănătoare cu „poiana" doar la cea dintâiu literă, şi-i răspund:

— Până la **peşteră.**

Inainte de-a avea timp să mă rectific, căci am observat numai decât greşeala, Doamna care era probabil o pasionată excursionistă, mă întrebă cu un viu interes:

— Cum? Este o peşteră în Slănic?

Atunci, nu ştiu cum, de-odată mi-a fost ruşine să-i spun că am greşit, să mă prezint ca un om care, în plină linişte, nu-i stăpân pe limbă şi-l iau vorbele pe dinainte. Caut să-mi desființez răspunsul fără să-l reneg:

— A!... mică de tot, foarte mică...

— Imi pare bine că aflu, fiindcă am isprăvit toate plimbările şi aş mai fi vrut să văd ceva nou.

— Dar vă asigur că nu face, e foarte mică...

— Ori cum, o să-mi anunț banda, ş'o să mergem şi la peşteră. Ne-am plictisit cu cascada, cu plimbarea la fabrică, cu suitul pe Puf...

Mi-am scos confuz pălăria şi-am salutat-o dispărând..

A doua zi — fiindcă am stat la pândă — o întreagă Caravană de amatori, au apucat pe valea Dobrului întru căutarea peşterii....

De sigur n'au avut ce să găsească. Legenda însă nu numai că nu s'a topit, dar a luat proporții fantastice. Locuința zmeilor sau palatul Cosânzenii ar fi crescut atâta în închipuirea generațiilor, dacă ar fi fost vre-odată văzute de ochiul cuiva?

Dac'am fi trăit în epoca păgână, peştera născocită de inadvertența limbajului meu, ar fi devenit poate domiciliul unei zâne, tot aşa de reală ca şi peştera...

* * *

Tălpi de ghete

Schiță

Vădana umbla de două ceasuri prin târg, căutând o doniță mică pentru nevoile casei. Trecuse pe la o dugheană, găsise una care-i plăcea, dar se încăpățânase la preț: nu se ajunsese cu negustorul de la cinci lei. Plecase şi'-i fusese ruşine să se mai întoarcă îndărăt. Se depărtase, — şi nu mai găsise donițe.... Ostenită, ajunsese în dreptul tribunalului se aşeză pe treptele de piatră şi se gândi că făcuse o prostie de nu luase donița şi se împotrivise pentru cinci lei. Era să fie de mult acasă, şi nici aşa de ostenită. Privi împrejur... Alături de ea, stând lângă un cărucior în care erau învălmăşite tot felul de lucruri mărunte, stătea un om spânatic, cu privirea iute şi cu semn de invalid pe piept.

Se priviră. Negustorul începu vorba:

— „Nu facem nici o negustorie?..."

Femeia nu răspunse deodată. Işi luă răsuflet şi zise:

— „Caut o doniță... Nu ştii dumneata?..."

— „Doniță-ă?... In piață..."

— „Fusei şi nu-s...."

— „Nu se poate....

— „Sunt, nu zic, da' pe noi, văduvele de războiu, ne speculează toți...."

— „De, asta aşa-i..." răspunse invalidul... Apoi rosti cu mâhnire:

— „După ce ne-am dat sângele pentru țară, acuma işi bat joc de noi...."

Vădana tăcu şi mişcă cu mâhnire din cap. Privirea îi căzu pe lucrurile din dugheana invalidului. Două perechi de tălpi lustruite stăteau înfipte într'o margine a căruciorului.

Fără să vrea, femeea şopti:

— „Tălpi de ghete!..." Şi-şi aduse aminte că ghetele celor doi băeți mari, erau cu tălpile rupte.

Invalidul vru să zică ceva, dar se opri... El ştia cât de bune sunt tălpile şi vru să oprească pe văduvă să le cumpere, dar pe urmă îşi zise: „pe dracu?.. aşa-i negutoria... i-le las mai eftin... ce?... am pus-o eu să întrebe?!...."

Zise:

— „Da, tălpi de ghete... foarte bune... Ceva de calitatea întâi, pervaz... şi nu-s scumpe...."

Văduva întrebă aşa, ca să vorbească:

— „Cât?...."

Invalidul îi spuse un preț mic, adăugând:

— „E o marfă grozavă...." şi luând o talpă în mână, o îndoi tare: „iaca marfă!..."

Femeea se gândi:

— „I-s eftine... Le iau... Cumpăr doniță altădată... E invalid, săracu?..."

Zise tare:

— „Să le iau....''

Invalidul, cu grabă, luă cele două perechi de tălpi, şi le înfăşura într'o bucată de hârtie sdrențuită.

Văduva plăti şi oftând, zise:

— „Eh!.. să nu mai dea Dumnezeu să fie cineva văduvă de războiu!..."

Invalidul oftă şi el:

— „Da' invalid?!... Vai de lume!..."

— „Apoi, cu bine...."

— „Să le poarte sănătoşi!...."

— „Mulțumesc!..."

Invalidul surâse uşor, iar văduva dădu din cap. Şi se despărțiră.

Invalidul, aşezându-şi lucrurile în cărucior, îşi făcu repede în minte socoteala câştigului; iar vădana, mergând repegior spre casă, socoti şi ea că economisise bune parale.....

Casa era departe.... Vremea se închise dintr'odată. Un vârtej iute ridică praful drumului şi răscoli cu furie frunzarul castanilor. Picături mari de ploaie isbiseră în caldarâm, şi, în scurt, o ploaie năstraşnică se abătu. Văduva o luă repede, crezând că poate scăpa de ploaie, apoi se opri puțin, îşi ridică fustele în cap şi porni din nou. Apa curgea şuroaie.... Femeea nu vru să se adăpostească... Nu ştia nici ea, dar în ziua aceea avea o încăpățânare de catâr. In câteva clipe era udă până la piele. Pachetul cu tălpile era muiat de apa care se scurgea de pe el, şuroind pe drum....

Ajunse acasă.... Cu gândurile împrăştiate, văduva îşi zise:

— „Am să le fac nişte ghete grozave.... Mai țin un an...." Gândul acesta o făcu să strângă mai cu putere pachetul în mână. Il simți ud şi moale.... Când privi, avu o tresărire şi zise aproape tare: „vai!..." Tălpile udate de ploaie, se făcură ca de cârpă. Vădana se opri în poartă şi şopti: „îs de carton!...." îi venea să plângă de necaz.

Copiii cei mici o zăriră şi, ca de obiceiu, săriră înaintea ei, lipăind prin bălțile din curte... Ploaia se mai ostoise.....

Copiii strigau veseli:

— „Ce ne-ai adus? Ce ne-ai adus?..." şi privirea lor merse spre pachetul fleşcăit din mâna mamei.

Vădana tăcu şi merse spre casă.

Copiii zbierară din nou:

— „Dă-ne, mămă, dă-ne!...."

Femeeea înciudată şi cu privirea încruntată, asvârli pachetul în noroiu, şi le zise:

— „Na-vă, na-vă!.... Lua-l'ar dracu de păcătos!...."

Tălpile căzură în noroiu, netrebnice.

Femeea, oftând, intră în casă.....

LASCAROV-MOLDOVEANU

A pălit trifoiul

Cerul dogorea.
Un nor în treacăt s'a ivit
Atunci,
Ca un blestem deslănțuit
Şi s'a scuturat de-alungul amețitei lunci
Cu ploae grea;
Şi iar arşița'n urmă s'a 'ntărit.

Căldura soarelui de după ploae
E pe semne stricătoare;
Intreg trifoiul, astfel, a pălit în soare,

A pălit în toiul creşterii, până departe;
Părea că-şi strânge foile în rugăciune
Şi că plânge,
Fiecare cuib întâi în parte,
Apoi toate laolaltă'n zare,
Şi că lunca 'ntreagă-apune
Intr'o vastă rugăciune
De 'ndurare.

N. Davidescu

* * *

Sonet

Frumoasa ta biserică, Isuse,
In forfoteala vieței de Sodomă,
Işi naltă silueta de fantomă,
Ca un reproş al zilelor apuse....

O lume vagă de dureri nespuse
Pluteşte în jurul ei ca o aromă, —
Iar crucile 'nvechite de pe domă
Sunt mărturiile credinței duse....

Şi un stol de porumbei cu aripi albe
Se lasă din senin ca nişte salbe,
Inconjură biserica 'n spirale,

Se'naltă iar spre cer şi se tot duce
Misteriosul stol, pe aceeaşi cale,
Albind pe cer o diafană cruce

Donar Munteanu

* * *

Domnul Colonel

— Schiţă —

I.

Intr'o poeniţă, intr'un scaun leagăn se odihneşte d. Colonel. Alături îngenunchiat în iarbă Ghiţă vistavoiul, ciopleşte cu multă trudă, un fluer dintr'un lemn de soc.

Cel dintâi priveşte gânditor munţii; cel de al doilea scoate cu un bricegus din soc măduva pufoasă.

In preajma lor, o rază de soare usucă grabnic roua din florile de muşeţel.

O pasăre ascunsă picură un cântec iar din pădure se aude un foşnet uşor amestecat cu un vuet îndepărtat de apă curgătoare....

— Bună dimineaţa !
— In revărsat de zori ? Aşa de harnic ?
— Ca şi d-ta.
Răspunde d. Colonel zâmbind.

Gazda, un Rumân înalt cât gorunul, găteşte carul, cuibăreşte pruncii pe un maldăr de fân; işi mai roteşte ochii prin ocol încredinţându-se că n'a uitat nimic şi ridicând un deget la pălărie în semn de „să ne vedem cu bine" îndeamnă plăvanii în spre rodul câmpului.

Ghiţă, purtând raniţa plină cu merinde iar în mâna dreaptă, frânt în catarame scaunul leagăn, o ia arare după d. Colonel.

Nevasta Rumânului, cu o mână streaşină la ochi, iar cu cealaltă în poala plină cu porumb oftează privind în urma lui şi apoi, parecă aducându-şi aminte de ceva, împrăştie cu dărnicie boabe de aur la găini moţate şi cocoşi cu pinteni....

II.

Sub tufanul bătrân din poeniţă în scaunu-i legănător, se odihneşte d. Colonel. De o săptămână încheiată face acelaş lucru. De o săptămână, sculat îndemânatecate merge pe aceiaşi potecă, urcă aceleaşi vâlcele şi cuprins de vraja visurilor dulci aşezat în scaunul legănător, sărută cu ocii obosiţi aceiaşi zarişte albastră.

In anii săi bătătorise doar o singură cale : drumul de acasă la cazarmă şi înapoi.

Două zeci de ani muncă necurmată, adusese primăvăratec omătul la tâmple şi mai de cu vreme două crestături se însemnase dârj pe fruntea sa.

De la un timp se săturase şi de oştire. Aceiaşi ofiteri, aceiaşi ostaşi aliniaţi şi gata cu răspunsurile învăţate într'o noapte întreagă pe de rost; cu acelaş „onor" primit dimineaţa când intra în curtea casarmei îl plictisise.

Vlăguit, se hotărîse să părăsească regimentul pentru 30 zile de odihnă. Intr'o dimineaţă de Iunie când Ghiţă tocmai făcea cafeaua, d. Colonel, cercetă toate ziarele, toate călăuzele în care se găsesc lăudate locurile cu băi şi aer minunat înşirând fălos şi pe larg localurile de petrecere cu cinematografe, serbări, căişori, masă verde şi preţuri scăzute şi apoi le trânti teanc alături pe mescioara sa de fumat cu o vădită nemulţumire. Nici Constanţa, nici Carlovy-var, nici Nizza sau Geneva nu-i făceau pe plac.

Dl Colonel ar fi voit să meargă departe, departe ascuns într'un unghier unde nu pătrundea nici cât o fărâmă din sărbătoarea lumii,... departe... unde-va într'un meleag de codri bătrâni în care şi veveriţa să rămână stâlpită pe creangă de atâta linişte revărsată în preajma ei.

Sătul, cu suflet obosit, fugind de lume cerea singurătatea... Şi iată că în satul cu „trei-patru fumuri", comoară ascunsă într'o văgăună de munte, găsise d. Colonel adevărata mulţumire şi inima i se umplea de o bucurie tinerească preumblându-se zilnic pe plaiuri şi costişe....

Ghiţă îşi încercă fluerul.

D-l Colonel în scaunul leagăn bătea la poarta amintirii. Se vedea mic... copilăria petrecută într'o casă boerească de prin Gorj, revăzut la un an odată de mamăsa care îşi trecea timpul prin streinătate căutându-se de o boală fără leac.

Şcoala din sat... urechelile dascălului înfumurat şi aspru. Liceul, în cetatea Banilor. Şcoala militară, care îl făcuse mai înalt şi mai pieptos. O dragoste agăţată de galonul lui de sublocotenent.

Visuri... avânt...
Ghiţă, zicea din fluer....
Trecutul, se perinda....
Locotenent... datorii la cărţi... căpitan.... maior...
Căsătoria... Cel dintâi copil... Noaptea grozavă... Pritenul ce-i răpise liniştea casei: Un foc de revolver... Apoi: cercetări, târît în dreapta şi în stânga... martori... Judeçata!

Amintirile îi sângerau din nou rana închisă.

Răsboiul cel mare. Doi... trei ani de sbucium!

După răsboiu, nimic, nimic de seamă. Pentru destoinicia sa ajunsese colonel. Era cel din urmă grad... mai marii săi îl încredinţase de aceasta. Deci altă bucurie nu îşi mai găsise popas în sufletul său. Viaţa de schimnic, petrecerile în care căutase să-şi înmoaie amarul vieţii lui pe jumătate trecută îl săturase. Nu mai cerea nimic, nu mai dorea nimic. Zadarnic pieptul era plin de mărturia atâtor viteji. Luptele în care se aruncase cu un nemai văzut dispreţ de moarte nu-i aduse nici o mulţumire ci, numai răutatea şi făţărnicia celor ce-l înconjurau şi întârzierea pe cât a fost cu putinţă mai mult, a gradului de colonel. Acum era îmbătrânit ca stejarul ce aştepta un trăsnet să-i despice oboseala înălţimii ajunse. De mult în candelile nădejdii, uleiul era pe sfârşite. Copiii, bucuria lui, căzuse: unul la Caşin şi celălalt la Răzoare... Era singur pe lume şi lumea îi uitase de mult.

Voia acum să plece din oaste. De ce ar mai rămânea? Voia să se amestece cu lumea care îl bârfise. Ba nu ! să fugă de ea. Dar unde?

Şi sub tufanul fremătător din poeniţă, visând încă, d-l Colonel găsi răspunsul:

— Aici!

...Departe de lume, îşi va clădi o colibă, în miezul codrilor de brad... îşi va cumpăra cele trebuincioase casei, nu va uita nici carabina ce i-a fost de mult folos în ceasuri grele şi când va dori puţină schimbare va porni prin hăuri necercetate ,după vânat... .

D-l colonel se încruntă: un corb de gând îşi croncănea răutatea:

— Bine! O zi... două... o lună... sălbatec... dar dacă vei fi bolnav? cine te va îngriji? Dar dacă mori, cine te va îngropa?

— Da! Vezi! de lucrul ăsta n'am ţinut seamă... Dar ce are aface, eu îmi voiu ciopli crucea... eu îmi voi săpa groapa şi voi adormi liniştit în ceasul din urmă.

Aici... da...
— D-le Colonel! D-le Colonel!
— A!... Eh!... Da!... Ce este? Ce?
Am pregătit masa. E timpul să prânziţi.

Bine! Bine! Şi Ghiţă începu să desfacă din ziarele de acum o săptămână, rămase necetite: o bucată de suncă, o cutie cu icre negre, pâinea şi se depărtă se aducă dela isvor sticla cu vin.

D-l Colonel se întinse pe pătura aşternută şi începu să dumice urmând cu ochi limpezi socotelile sale din vis. Corbul de gând totuşi îşi croncănea răutatea:

— Aici... o colibă... singur pe un creştet de munte.
— Dar dacă eşti bolnav cine te îngrijeşte, dar...
— Eh! cine... cine... A! Ghiţă. Ce zici tu? Dacă plec eu din oştire rămâi la mine să mă slujeşti? Stan, carc se întorsese dela isvor cu sticla de vin într'o mână şi în cealaltă cu o bucată de caşcaval învelită într'un ziar, luă „Drepţi"!
— Da! Să trăiţi D-le Colonel.
— ...căci vezi tu, eu m'am gândit să viu aici în miezul munţilor să-mi fac o casă şi să nu mai dau cu ochii de oameni niciodată...
— ...Păi... Să trăiţi D-le Colonel... la oraş... la oraş da... dar în sălbăticia asta... ştiţi mamă-mea...
— Taci! Spune că nu vrei... ce ştii tu. Bine. Dă-mi caşcavalul. Stan i-l întinse smerit. Ştia că nu se glumeşte cu d-l Colonel.
— Auzi... la oraş... lume rea... făţarnici...

D-l Colonel luă caşcavalul, îl desfăcu bombănind, din ziar, apoi se opri, făcu ochii mari, mari.

—E curat... l-am spălat eu să trăiţi...

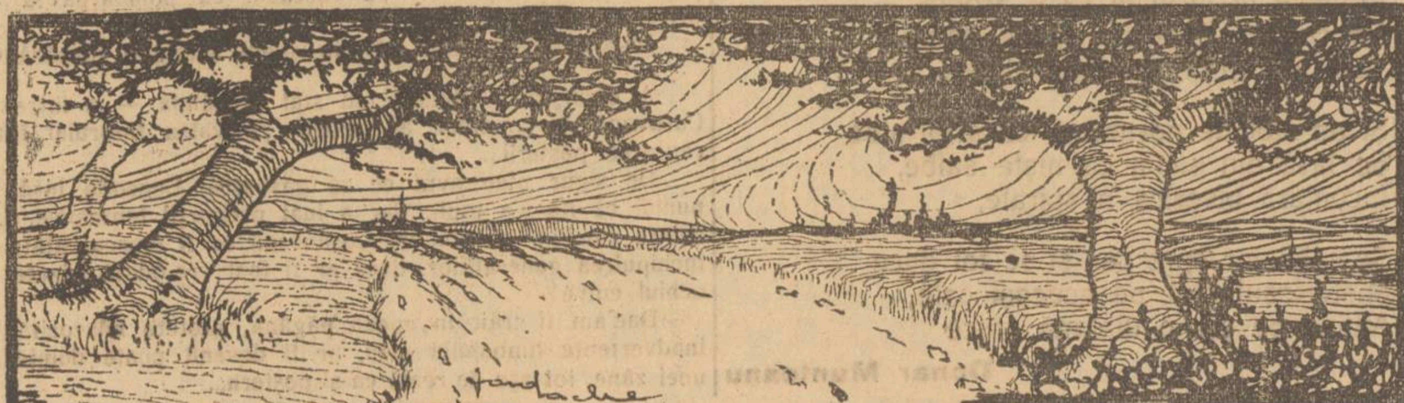
D-l Colonel aruncă o privire nedumerită spre Stan, scoase ochelarii şi-i potrivi la ochi, depărtă ziarul mototolit şi ceti şoptit, apoi cu glas tare: .....La grad... de general..., Colonelul...

— Eu... Eu... Stane!... Eu...

In faţa unui ciob de oglindă, d-l Colonel, cu un chipiu nou de general (cu toate nădejdiile spulberate dăinuise într'un fund de ladă ca o amăgire numai) îşi peria omătul dela tâmple, răsucindu-şi mustaţa argintie.

Alături, pe un scaun, Ghiţă, care îşi amintise că fusese, de nevoie, şi „croitor" la regiment, cosea cu luare aminte, pe un crac de pantalon, — lampasul roşu...

Oradea-Mare CESAR PRUNTEANU

„Ecce Homo"

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Frigurile viziunilor literare şi ale chimerelor debutului, m'au prins în mahalaua... Muzelor.

De acolo, le-am plimbat sub umbra turbure a unei leoneze informe, sinistră ca şi aiurările, în bordeiul făuritorului „Poveştilor Riului", din ulţia Diaconeselor, — Cristache Coşoiu, caligraf diurnist la Culte şi „directorul" Revistei Moderne". Acolo se inseilau anevoios şi amar de nemulţumitor; într'un tafiş de rodioare, ale căror flori cărămizii, îmi stropeau caetele cu lacrimile lor de sânge şi apoi, le duceam abătut şi neîncrezător, „directorului" nemulţumit şi îngândurat. Pe drumul ăsta, dintre dumbrava... roşie a rodiilor din Muze, şi „redacţia" Coşoiului cu chiriaşi mulţi şi împestriţaţi din poalele Cultelor, l-am întâlnit şi l-am lipit de sufletul meu hulit şi neîncrezător, purtându-i vorba şi îndemnul, ferm şi neabătut din ascunzătoarea rodiilor până în tinda revistei, unde ne semănam coatele lustruite pe o masă grea de popotă, şi, mai lustruită, stropită cu lacrimi de spermanţet şi încrustată cu jocuri de ţintar. Intr'un colţ „directorul", tocând grabnic cu degetele lui rahitice, cari păstrau în transparenţa falangelor, străvezeala unui linfatism aristocratic, uşor rumenite de urmele unui tutun prost, sfârcurile unor mustăţi recurbate pe loc, contra nasului, ca două cosoare îndârjite, meditând adânc, dacă ar mai putea fi încă vorba, de vre-o înduplecare a Doamnei Coşoiu de a-i salva revista cu drojdia celor cinci sute lei vechi, dotali. Becescu, ososul şi taciturnul Gheorghe Becescu-Silvan, suspinând în ciocul lui de calamgiu, cu albul ochilor învăluiţi în poleiala proastă a unei lumini dubioase, scursă dintr'un fitil în agonie, torcând parcă de veacuri, un vis straniu, imens ca infinitul, prins din infinit, urzit din el şi revărsat în el, acelaşi vis cangrenos care îşi nimiceşte însă-şi firul nici când tors până în sfârşit, — aceiaşi chimeră molipsitoare, care inădeşte faşa, de piatra mormântului.

Corectam. Becescu nu „colabora". Becescu îşi vorbea sie-şi, urmărind lampa de cizmărie care se asfixia în tavanul... redacţiei, — un tavan murdar şi prăbuşit, din scoroieala căruia se desprindeau umbre şi taine, cocoloşind isprăvile de jos. Becescu îşi furişa din când în când, pândindu-ne corecturile, un zâmbet hidos de îndurerat. Târziu, ne vorbea, printre degetele lui arămii, cu un glas scăzut, grunjos, împedecat de şocuri scurte de suspine, sfătuindu-ne ca mai întâi, să învăţăm a simţi, să înmuem inima tipografului sau cel puţin intrasigenţa Doamnei Coşoiu care ferecase de mult bisacteaua, strigând spre noi că nu mai dă o lăscae, să urmărim „evoluţia" calvarului lui Eminescu cum şi „roadele" uriaşei lui opere, să ţinem bine seama că, după ora corecturilor, la „Gambrinus" se isprăveşte gulaşul şi în urmă, dacă se mai striveşte în noi, vre-o firimitură de elan, atunci să ne întoarcem la masa cu urme de ţintar şi lacrimi de spermanţet! Atunci, înmărmuream. Ciocul de abanos, se înălţa brusc spre gura lui veştedă, pe un oftat plin, care îl ţinea multă vreme răşchirat; apoi, se aşeza obosit pe pieptul înbuibat de clocot; cosoarele blonde ale „directorului" jucau grabnic printre degetele prăjite de tutun, Doamna Coşoiu se scuza că mai sunt „rate în restanţă la „Datelkremer" pentru jumătaeta de garnitură din foaia de zestre, în tiincheaua din tavan, fitilul care aoreola cu văpaia lui puturoasă, dezamăgirea crâncenă de pe masă, îşi da sfârşitul într'o aţipire lentă şi încruntată, întristând stihurile de jos şi pometele de patriarh ale povăţuitorului cu cioc. Atunci ne potoleam în vizuina noastră de rodii. Acolo nu se mai pomenea nimic despre... **literatură.**

Acolo Becescu înceta să sufere, încercând o transfigurare bizară. Acolo Becescu socotea pe Lecca un farseur iar pe Eminescu nu atât de grandios ca în Diaconese! Acolo Becescu visa. Pletele lui de un negru inacciu, sombru, îmbâcsit, învălmăşindu-se în ape neastâmpărate de oţel, se lăsau pe fruntea lui de biaga, înpodobindu-i pometele colţuroase cu o strălucire voevodală.

Ciocul nu mai suspina; dormea profund pe pieptul mulţumit de..... aspiraţii, aşezându-i în lavalieră, o broşă de antracit. In ochii lui de condur, se rostogoleau adâncurile Pacificului. Şi rămânea aşa, în încremenirea asta de suveran al reculegerii, în mijlocul florilor de rodii plânse, sub cununa cărora ne piteam de corecturile „Revistei Moderne", de neînduplecarea Doamnei Coşoiu şi de gulaşul lui Gambrinus, zorit să ne tragă obloanele în nas.

Acolo mi-a vârât în sân, cu mişcări feline de cleptoman „In faţa Morţii" şi „Cuiburi Părăsite" 'şi-a îndreptat mefistofelic spre buzele plesnite de ariditatea atâtor suspine, un deget, tăbăcit şi el ca şi al lui Coşoiu, de tutun mult şi greţos, închizând cu ele, tot ce s'ar fi raportat la literatura pe care o slăvea, dar pe care o dispreţuia ca pe un duşman al ghetelor nepingelite şi al chi[illegible]lor întârziate; apoi, şi-a îndreptat frenetic, palmele larg deschise spre tufele de rodii în care plângea căinţa cerului, cerşind ofranda resemnării, într'un extaz, înspăimântător de suav, — atât şi nimic mai mult!

Atât a pretins Becescu, dărniciei fericirei de aci!

Şi totuşi, erea atât de măreţ în avântul ăsta sec şi umil care îl apropia atât de mult de abnegaţia lui Krist şi îl îndepărta atât de ferm, de corecturile din strada Diaconeselor, sfinţind cu misticismul lui, ascunzătoarea de rodii. Iar eu, îndumnezeind până la delir, această MESIE a umilinţii cu o nedibace şi grosolană risipă de osanale, a făcut ca, într'o vreme să-mi pierd de-apururi zeul! Amintindu-i iară-şi de literatură, el s'a prăbuşit în pâlcurile de rodii, de unde, într'un târziu, ridicându-se şi schimbându-se... la faţă pe Taborul celei de a doua lui vieţi, mi-a zvârlit înălţimile refacerei lui de veci, mustrarea de adio:

„Aseară s'a strecurat din colivia plăpândelor tale sentimente, o păsărică albă şi sfioasă, având în pene, lucirea gândului tău candid. Era nerăbdătoare, acolo pe marginea ferestrelor mele, unde mă aştepta suspinând, să mă lovească!

„De ce 'i-ai dat drumul?

„Plânsoarea ei gingaşă, m'a înduioşat p[illegible] cruzimea sincerităţii ei, m'a umilit amar! Ast-fel dar, bănuiala mea nu s'a desminţit!

„Aşa dar, iar o grindină de compătimiri! In deosebi, acel final, acel intens şi agasant şi iremediabil strigăt de revoltă zadarnică şi surdă care mi-a risipit îndrăg[illegible] chimerelor, cu care intrasem de cu vreme, în casă!

„Ce ai de împărţit cu suferinţa mea?

„'Mi-ai amintit din epizoadele întâei mele ti[illegible] pe cari, cea de a doua, sinistră şi posacă, le cuibărise de mult, într'o nepăsare adâncă. Cum? Zărita-i când-va, in întunecimea feţei mele vre-un semn de rugăciune, de cerşetorie a îndurării? Duc de mult pe umeri, sarcina singurătăţii, a obidei şi a amarelor încercări, dar nici când privirea mea semeaţă nu a cerut ceva!

„Am suferit adânc şi crunt, dar 'mi-am înăbuşit povara chiar când un suflet de elită, mi-a nutrit într'ascuns, compătimirile lui. Nimic mai chinuitor pentru un temperament inavuţit de iluzii, or care ar fi deşertăciunea lor, de cât căinţa nesolicitată! E o tortură, pe care, spre mândria atâtor şi atâtor alte, nu a-şi putea-o îndura!

„Şi la ce bun atâta tânguire? cert fiind că, un alt destin mai blajin de cât cel cu care mă răsboesc acum nu va veni nici când! Afară de asta, vei şti că, suferinţele cari mă rod, sunt pentru mine unul, înălţătoare inpulsiuni. Ingratitudinea lumei? Află că ea este un indemn, o reuniune de îndemnuri, o colectivitate de stimulente, din resonanţa cărora se desprinde un avânt care ar insemna cam aşa: **„Inalţă-te dar, sus, tot mai sus, ca să ne poţi stăpâni şi noi ne vom supune ţie"!**

„Scrie-mi totuşi, drag tovarăş de năzbâtii, inainte şi tot atât de armonios şi blând, de mordant şi de inveselitor, dar cruţă-mă a-mi aminti că trebueşte să mai privesc în lături. In felul acesta, mă vei pune la adăpostul definitivei prăbuşiri, când eu nu am timpul să aleg senzaţie de senzaţie!

„Astfel, mă voi simţi întremat şi mereu iubit de tine.

„Răsplata?

„Iţi dau sufletul meu întreg, din **cuiburile me'e părăsite,** pe eterna amintire a svăpăiatului de VIOREL.

„Ia'l. Cu el mă desrobeşti!

„Iar eu, mă duc să mor."

* * *

Ii pomenisem de Viorel, plângându-i soarta, care nu era decât a lui!

Il scrisese în „redacţie" „Revistei Moderne" pe masa popotei visurilor cu ochi deschişi, masa cea grea, plină de pecingină de spermanţet şi de urme de ţintar. Asta 'i-a amintit literatura, de urgia căreia se furişase în cuibul rodiilor din mahalaua Muzelor.

Şi tânguirea mea nesocotită, fanându-i gingăşia şi desgolindu-i umbra, titanul nepăsărei şi al tutulor înfrângerilor, s'a prăbuşit — **ecce homo.**

A îmbătrânit adânc amintirea mahalalei Muzelor, şi în locul florilor de rodii, lucesc sticloase, suliţe de pir. Clopotniţa Sloboziei seamănă tânguirea ei de aramă, în iarba mormintelor din curte. Drumul lui Becescu străjueşte poalele de atlas ale Mitropoliei cu gherlanda lui gris. Printre firele de lacrimi ce-mi tremură o vreme în spicul pleoapelor şi apoi se întind pe caldarâmul... Olympului, se ivesc paşii lui de monah hulit.

Unde-va, în minte — nu văd bine — sau în putregaiul gardului Domnului Sideri de la Interne, zâmbesc muguri focoşi de rodioare, înpurpurând zarea Bibescului. Pe acolo a apucat Becescu, cu şoşonii în Mai, smintind din loc ciocul lui zmolit, vorbind singur, plănuind la umbra pălăriei lui imense, şi scuturându-şi grabnic grumazul de povara GANDULUI DIN URMA.

Intr'acolo s'a dus SA MOARA, suavul Viorel...

Sărmanul Klopştock

Scrisoare

Ce triste 's câte-odată serile
Când sufletul şi gândul ni-este mut,
Când legănăm în noi durerile
Pe urmele săpate de trecut.

Odaia 'n care-am tras perdelele
Mi 'nchide par'că sufletul pustiu,
La geam s'au veştejit lalelele
Că-i toamnă ....şi'i atâta de târziu.

Claviru 'şi prăfueşte clapele,
Şi 'i gol fotoliu 'n care alt' dată stai,
Sunt singur — şi-mi cad grele pleoapele
Pe-o carte a Contesei de Noailles.

Ce vesele îţi sunt scrisorile
Din ţara 'n care-ţi legăni paşii mici
Şi'n care niciodată florile
Nu veştejesc ca florile de-aici.

Pe masă-am flori uscate'n zilele
Când ne gândeam la despărţire — ştii?
Plângând ca doi copii pe filele:
„Final" din „Toi et Moi" de Geraldy.

Şi-acum când îţi citesc scrisorile,
— Mă iartă că atât de trist iţi scriu,
Dar sunt atât de triste serile
Când plouă... şi e toamnă... şi 'i târziu.

Const. Argeşan

* * *

Un Gorki român: Panait Istrati

pe care marele scriitor Romain Rolland l-a revelat, numindu-l „Un nou Gorki"

Viaţa şi scrierile lui Panait Istrati

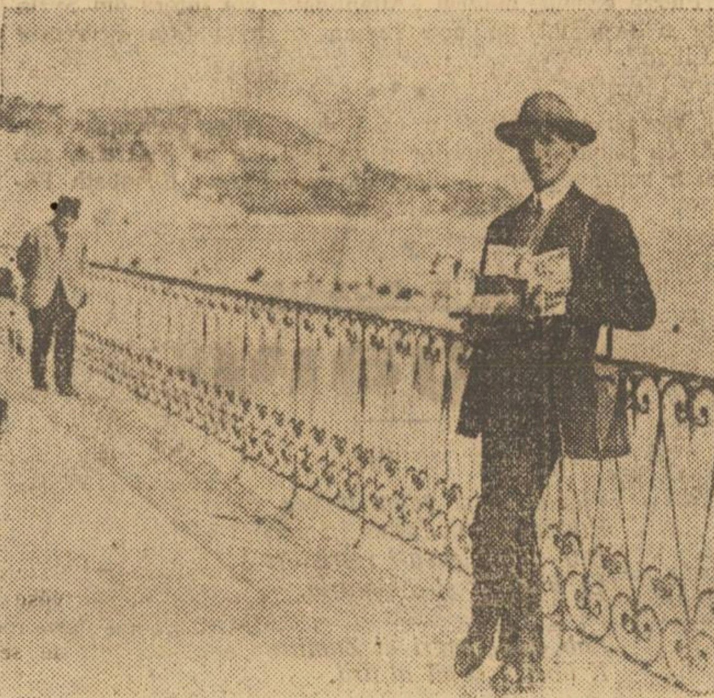
— Povestite de el însuşi —

A ajuns — cam târziu, dar a ajuns în fine! — vestea că există un talentat scriitor român pe care l-ar fi descoperit, în împrejurări tragice Romain Rolland prezintat de dânsul literaturei universale ca pe „un nou Gorki".

Prefaţa extrem de elogioasă pe care i-a scris-o Romain Rolland l-a făcut dintr'o dată foarte cunoscut pe Panait Istrati în literatura universală. Mari publicaţiuni franceze apăreau cu numere consacrate acestui Gorki balcanic, cu numele lui tipărit mare pe reclama revistelor. Vîlva era mare pretutindeni. La noi, — fireşte! — lucrul a trecut neobservat. Afară de câteva ecouri din Adevărul literar, *unde s'a reprodus pe vremuri prefaţa lui Romain Rolland, nimeni nu s'a mai ocupat de Istrati.*

O întâmplare ne-a făcut să putem sta câtva timp în contact cu „noul Gorki" şi să putem lua cunoştinţă de aproape, direct de la dânsul, despre viaţa şi opera lui.

Panait Istrati este originar din Brăila. Aşa cum se prezintă în biografia pe care i-o face Romain Rolland, e fiul unui contrabandist din Brăila. Mama lui era spălătoreasă într'o mahala din port. După ce a făcut patru clase primare, la Brăila, a îmbrătişat meseria de vopsitor. A intrat curând în mişcarea muncitorească şi a început să scrie la gazete. Acum vre-o 12 ani a scris şi la Dimineata *unde a publicat o serie de articole, cu o foarte interesantă descriere a vieţei din porturile noastre. A scris şi la unele ziare pur muncitoreşti.*

Panait Istrati

— În exerciţiul funcţiunei de fotograf ambulant, pe Promenade des Anglais la Nisa —

Fire de vagabond Istrati întreprindea mereu călătorii în streinătate. Apărea în ţară şi iar dispărea. In 1916 a plecat şi nu se mai ştia nimic de dânsul, până acum când Romain Rolland îl prezintă de o dată lumei, cu un entuziasm neobicinuit, ca pe unul din cei mai de seamă scriitori ai timpului nostru.

Ce s'a întâmplat în tot acest timp cu Istrati? Unde a fost el în acest interval? Cum a ajuns să-l cunoască Romain Rolland? Cum a devenit scriitor? Cum a izbutit el să scrie în franţuzeşte? Cum se prezintă el astăzi? Care este caracteristica scrierilor lui? Iată atâtea întrebări cari trebuie să pasioneze pe compatrioţii lui.

La toate aceste întrebări nu vom răspunde noi. Nu-l vom zugrăvi noi pe Panait Istrati, ci-l vom lăsa s'o facă el însuşi.

Ii dăm lui cuvântul să ne povestească el însuşi întâmplările vieţii sale, îl lăsăm pe dânsul să răspundă el direct la toate întrebările de mai sus. Socotim că în chipul acesta figura lui Istrati va putea fi mai bine judecată de către cititori, ascultând povestirea lui.

Inainte de a-i da cuvântul, vom adăuga numai că Istrati continuă să trăiască şi astăzi viaţa de lucrător şi îşi câştigă şi acum viaţa muncind cu braţele şi hoinărind din loc în loc.

Şi acum să-l ascultăm:

Plecarea din ţară

In Martie 1916 am plecat din Brăila, aşa cum am mai plecat de câte-va ori pân'atunci. Am ajuns la Leysin (Elveţia). Meseria mea era văpsitoria. N'am găsit cât-va timp de lucru. Intr'o zi citesc un anunţ că direcţia poştelor caută hamali cari să muncească la instalatul stâlpilor de telegraf. Se plătia 60 de bani pe ceas. Am acceptat şi am făcut această muncă o bucată de vreme în Vallée de l'Orbe. Am plecat apoi la Geneva, unde am lucrat într'o fabrică de obuze — multe din acele obuze erau pentru România. Trăgeam toată ziua de o frînghie care punea în mişcare un imens pilon. Munca era foarte istovitoare. Curînd am avut mâinele umflate. Am reluat atunci vechea mea meserie de vopsitor. Multă vreme n'a mers însă nici cu aceasta. D. Naville, cunoscutul fabricant de cognac, m'a angajat apoi să conduc un tractor american. Un an am lucrat ca conducător în câte-va din cantoanele Elveţiei.

In sanatoriu la Lausanne

Am căzut apoi bolnav.

Crucea roşie americană s'a ocupat de mine şi m'a internat la sanatoriul „Sylvana" lîngă Lausanne. Am stat acolo trei luni.

Acolo, un ziarist elveţian, bolnav şi dînsul, mi-a vorbit pentru prima dată de Romain Rolland.

Auzindu-mă nemulţumit de genul de literatură din prezent, el mi-a vorbit de Romain Rolland, asigurîndu-mă că acesta va fi cu siguranţă pe placul meu şi va deveni autorul meu favorit. Astfel am început să citesc cele zece volume „Jean Christophe", apoi cele trei vieţi: „Beethoven", „Michel-Ange" şi „Tolstoi" şi apoi altele.

Opera lui Romain Rolland a fost pentru mine o revenire la viaţă cînd eram mai desnădăjduit. Am sorbit din ea forţe de rezistenţă în potriva amărăciunilor pe cari le aduce viaţa oricum ar fi omul.

Plecând din sanatoriu m'am înapoiat la Geneva. Am intrat la un garaj. Am început să studiez motorul de exploziune la garajul Peugeot. Acolo, între roţile maşinelor am citit toată opera lui Rolland. Intervine moartea mamei mele, care corespunde întocmai cu moartea mamei lui *Jean Christophe*, — unde vorbele lui Rolland erau expresiunea gîndurilor şi simţirilor mele.

Cad iar bolnav.

După câtva timp citesc, într'un jurnal, că celebrul scritor a sosit la Interlaken, şi a descins la hotel Victoria.

Din pat îi scriu o scrisoare de 20 de pagini. I-am vorbit în acea scrisoare de viaţa mea, şi i-am expus ce-am simţit, ce am dorit şi la ce am aspirat. După patru zile scrisoarea îmi revine cu menţiunea: „plecat fără a-şi lăsa adresa"...

Am crezut atunci că Romain Rolland a refuzat să primească scrisoarea mea. A fost o mare decepţie pentru mine. Doi ani mai tîrziu Rolland mi-a explicat ce se întîmplase: sosise la orele 6 seara şi a doua zi dimineaţa a şi plecat.

Vindecat de boala de care suferisem m'am adresat lui Jean Debrit, directorul ziarului *la Feuille* din Geneva, cerindu-i să-mi dea o ocupaţie. Mi-a răspuns oferindu-mi, în chip foarte amabil, postul de al doilea expeditor. Am devenit în curînd colaborator la acel ziar, unde Henri Barbusse, mi-a răspuns la o scrisoare a mea (Lettre ouverte à un ouvrier), în chestia neîncrederii lucrătorilor faţă de intelectuali. Eu luasem apărarea lucrătorilor şi Barbusse răspunzîndu-mi îi apăra şi mai mult de cît mine.

Debrit mă luase în amiciţie. Aflînd despre scrisoarea pe care i-o adresasem lui Rolland şi care îmi revenise, şi cum eu căzusem din nou bolnav, Debrit îmi anunţă că ar putea remite scrisoarea prin Jean Jouve, secretarul lui Rolland. I-am răspuns că dacă nu mă pot adresa direct lui Rolland şi dacă e nevoie de intermediari, mai bine renunţ.

Am pus scrisoarea în ladă.

Sinuciderea

Au trecut doi ani.

Ianuarie 1921. La Nissa.

Desgustat de a mai tărăgăni o existenţă care nu avea nici un scop, lipsit de prieteni, fără nici o afecţiune, mă decid să-mi pun sfîrşit zilelor. M'am servit de un briciu. Il am şi azi. Un briciu fără mâner....

Destinul a fost mai tare ca lovitura mea de briciu. După cincisprezece zile eşam din spital, readus la viaţă, dar nu la viaţa pe care o voiam eu, ci tot la cea veche.

Aici începe cariera mea de fotograf-ambulant. Un om, fără nume, unul din acei cu inimă, mi-a spus:

— Ia unul din aparatele mele, vino pe *Promenade des Anglais* şi am să-ţi arăt eu cum se trăeşte liber.

La început mi-a fost ruşine. Pe urmă am văzut că totul e obicinuinţă.

* * *

Intâmplarea de mai sus a avut însă o urmare neaşteptată. Cei cari mă culeseseră de pe drum, au scos din hainele mele scrisoarea pe care cu doi ani mai înainte o adresasem lui Romain Rolland. Ei au făcut ca acea scrisoare să-i parvină prin ziarul *l'Humanité*.

Opt zile mai tîrziu Rolland îmi scria:

„Am primit scrisoarea d-tale, scrisă acum doi ani. Ţi-aşi fi răspuns atunci cum îţi răspund astă-zi, dacă ea mi-ar fi parvenit.

„Nu mă mişcă numai faptul că suferi şi că viaţa d-tale mă interesează, ci fiind-că văd printre rânduri „luire le feu divin de l'âme" (licărind focul sacru al sufletului).

Această primă scrisoare a lui Romain Rolland, precum şi noua mea meserie de fotograf-ambulant, m'au ajutat să pot suporta din nou viaţa. E nedrept să spun a „suporta"; astăzi ea mă interesează!... Graţie lui Rolland mi se plăteşte o poliţă veche, care credeam că are să rămîie pe veci neplătită. Nu ştiam că pentru a ajunge să pot fi apreciat în viaţă trebuia să fi lăsat întîi sînge din sîngele meu pe nisipul Nissei... Astăzi sînt convins că sîngele acesta a fost necesar.

* * *

In corespondenţa angajată cu Rolland, acesta îmi spunea într'o zi:

„Nu aştept de la d-ta scrisori exaltate. De la d-ta aştept „opera.

„Realizează opera mai durabilă decât d-ta, mai esenţială „de cît d-ta, care nu eşti de cît pojghiţa ei..."

Deci: carcasa n'are valoare...

Şi am început să scriu.

Am scris sub imboldul lui Romain Rolland, din dragoste pentru Romain Rolland şi ca un omagiu pentru opera care m'a salvat în momentul morţii mamei mele. Din această operă am învăţat că noi nu trebue să ne ataşăm la existenţele cari se pierd, ci la idei şi sentimente cari sînt nemuritoare. Exemplul lui Jean Christophe care, în tot lungul drumului său pierde tot ce i-a fost mai scump, dar rămîne cu muzica şi cu idealul că într'o zi omenirea va fi mai bună:

„Demain, ou dans des siècles chacun y arrivera".

Da, m'am pus pe scris.

Dar la a 80-a pagină m'am oprit pentru că trebuiam să-mi câştig pâinea...

Cizmarul Gheorghe Ionescu

Aici intervine un al doilea om, care, alături de Romain Rolland, — şi aşa cum o spun în prefaţa volumului ce e pe cale să apară — formează trinitatea datorită căreia s'a putut realiza ceea ce se va vedea.

Omul acesta e un român: *Gheorghe Ionescu*, cizmar de meserie, stabilit de aproape 20 de ani la Paris. Gheorghe Ionescu este acel Mecena, din vremuri, care l-a îmbrăţişat pe artistul martir al clasei muncitoare, pe poetul Theodor D. Neculuţă.

Aflînd de corespondenţa cu Romain Rolland, el mi-a spus:

— Dacă Romain Rolland îţi dă astfel de bice, eu sînt gata să-ţi dau ovăz!

Şi timp de şase luni, la Trielle, lîngă Paris, Ionescu — om nevoiaş şi el — îmi dă ovăz, şi eu scriu. Scriu *„Istoriile lui Andrei Zografi"*. (Les recits de Andrei Zografi, şi *„Kyra Kyralina"*, legenda copilăriei mele la Brăila — care apare zilele acestea, şi *„Unchiul Anghel"*, care va urma în câteva luni. Acestea toate sînt primele poveşti ale adolescentului care face cei dintîi paşi în viaţă.

Aprecierile lui Rolland

Cum a apreciat Romain Rolland cele 700 de pagini pe cari i le-am trimis se ştie puţin din prefaţa pe care el mi-a scris-o şi care a apărut în revista *l'Europe*. Mai mult se va şti când corespondenţa lui va fi cunoscută.

Ce fel vor gîndi amicii mei din ţară şi lectorii romîni despre cele ce viaţa m'a obligat să scriu în franţuzeşte, viitorul ne va arăta.

Iată una din scrisorile pe cari Romain Rolland i le-a trimis lui Panait Istrati sub impresia primelor pagini scrise de acesta:

Mon ami,

Je n'attends pas d'avoir du temps pour vous répondre. Je ne puis pas attendre, après avoir lu „Kyra Kyralina" au milieu de la nuit. Il faut que je vous le dis tout de suite: c'est formidable! **(Subliniat în text).**

Il n'y a rien dans la littérature d'aujourd'hui qui soit de cette trampe. Il n'y a pas un des écrivains d'aujourd 'hui — moi compris, tous compris — qui soit capable de l'écrire.

Je ne veux pas vous tourner la tête. Tâchez de l'avoir solide! Il y a des gros — des très gros défaux que je vous signalerai sans ménagements.

Mais, bon dieu! Cette force, cette passion, ce démon devie... ce n'est plus de notre temps en occident. Cela me fait penser au XVI-ème siècle et aux grands tigres du théâtre elisabethèen Schakespeare et ses terribles rivaux: Webster, Walorve.

Magnifique!

Je vous écrase les mains.

Et dire que cet animal voulait se tuer — s'est tué! — il y a un an. Je le comprends pourtant. Tout ce monde de passion en lui! Il y avait de quoi éclater.

Maintenant ne recommencez plus! Le volcan est debouché: erruptez!

Romain Rolland

Traducerea:

Amicul mieu,

Nu aştept să am timp pentru a-ţi răspunde. Nu pot să aştept după ce am citit „Kyra Kyralina" în mijlocul nopţii. Trebuie să ţi-o spun imediat: E FORMIDABIL (subliniat în text).

Nu există nimic în literatura de astăzi care să fie de această trampă. Nici unul din scriitorii de astăzi — inclusiv eu, inclusiv toţi — nu ar fi capabili să scrie aşa ceva.

Nu vreau să-ţi întorc capul! Caută să-l ai solid!

Sînt şi greşeli mari, foarte mari, pe cari ţi le voiu semnala fără menajamente.

Dar, Dumnezeule! Această forţă, această pasiune, acest demon de viaţă..., toate astea nu mai sînt de timpul nostru din occident. Aceasta mă face să mă gândesc la secolul al XVI-lea, la marii tigri ai teatrului elisabetean: Schakespeare şi teribilii săi rivali: Webster Walorve.

Magnific!

Iţi zdrobesc mâinele!

Şi să zici că acest animal vroia să se ucidă — s'a ucis! — acum un an. Cu toate acestea îl înţeleg. Lumea aceasta de pasiuni din sufletul lui! Avea ce să zbucnească, să explodeze. Acum, nu mai reîncepe. Vulcanul e deschis: erupi!

ROMAIN ROLLAND

Cam acelaş e tonul lui Romain Rolland şi în celelalte scrisori pe cari le posedă Istrati, dar el nu vrea să facă uz de dînsele în publicitate. Foarte anevoie ne-am putut procura textul de mai sus.

Vom reveni, poate cu alt prilej, în chestia aceasta, dînd câteva trăsături caracteristice. De data aceasta, cum am spus de la început să-l lăsăm să se caracterizeze el însuşi. Să-l lăsăm deci să continue.

* * *

— Am fost invitat la Romain Rolland, printr'o scrisoare, în care îmi spunea:

„Prevederile mele îmi sînt confirmate. Există în opera d-tale forţe de viaţă şi de artă, cari în anumite locuri amintesc bucăţile populare ale lui Tolstoi şi dintre cele mai bune ale lui Gorki".

Cum am spus am fost invitat la locuinţa lui din Ville-Neuve. Acel Ville-Neuve, unde, cu tractorul, trei ani mai înainte, aram pămîntul Elveţiei, fără să ştiu că în preajmă trăia omul care avea să-mi dea o nouă viaţă.

Am fost oaspele lui Romain Rolland de la 25 Octombrie la 4 Noembrie 1922.

Romain Rolland

In desele preumblări pe cari le-am făcut sub platanii desfrunziţi, am aflat, de la Rolland, lucruri cari nu se găsesc în cărţi. Şi mi-am apropiat forţe noui cu cari să lupt în potriva unor vremuri mai triste ca nici odată.

Nu vreau să fiu indiscret. Pentru acei însă cari au simţire citez următorul răspuns la următoarea întrebare:

— Ştiind cât aţi fost de lovit de oameni şi de împrejurări, cum aţi putut rezista încă?

Rolland îmi răspunde, dînd un aer de ghiaţă figurei plină de tandreţe pe care o avusese o clipă înainte:

— *Sînt doi oameni în mine. La început, cel de aici — şi* Rolland duce mâna la inimă — *„a failli l'emporter sur celui d'ici" (era gata să devie stăpîn pe acel de aci)* — şi Rolland duce mâna la frunte. *Mai tîrziu cel de deasupra a devenit el mai tare. Şi e foarte bine aşa. Numai astfel se pot înfrunta vijeliile.*

Cei cari au trecut prin ce a trecut Romain Rolland, şi sînt numeroşi ori cît ar fi de săracă omenirea — să cugete la aceste cuvinte, singurele pe cari îndrăznesc să le citez din conversaţiile pe cari le am avut cu dînsul.

Intre muncă şi scris

Ştiind cât munceşte pentru a-şi câştiga existenţa — de la 7 dimineaţa până la 5 după amiază, pe Promenadă în goana după clienţi, de la 5 apoi până la miezul nopţii developarea, iar de la 5 dimineaţa retuşarea pozelor cari trebuiesc livrate — l-am întrebat pe Panait Istrati, cînd anume scrie.

Iată răspunsul lui:

— Nu mi-e cu putinţă să scriu de cît în cele două sezoane moarte ale anului, adică de la sfîrşitul lui Martie la începutul lui Iunie, şi de la sfîrşitul lui Septembrie până la începutul lui Ianuarie. Ceea ce însemnează şase luni de scris, celelalte le împart între fotografie-ambulantă şi zugrăveală. Aceasta din urmă, zugrăviala, n'o fac de cât la Paris, ca lucrător pe compt propriu, şi adesea numai la amici şi cunoscuţi. Fotografia o fac două luni pe Promenade des Anglais, la Nissa, şi alte două luni pe unde pot: Bagnolles de l'Orne, în Normandie, Mont St. Michel şi St. Malo-Dinar.

E foarte frumoasă viaţa de fotograf ambulant. Da, foarte frumoasă, afară de zilele cînd plouă şi... cînd ne înşfacă poliţia. Prin satele mici poliţia e mai omenoasă, la Nissa, însă, soarele a secat cu totul inima poliţistă, aşa că tot încasînd la contravenţii am intrat de patru ori în casa celulară, făcînd 12 zile închisoare de poliţie, ţinut la ciment, neputînd comunica cu nimeni şi neavând nimic de citit, întocmai ca criminalii de drept comun.

Dar, zice Kyra Kyralina: „chaque bonheur a son revers". Ieşind de la închisoare mi-am reluat în totdeauna aparatul şi am revenit pe *Promenade*, unde, cu un zîmbet fabricat, reluam fraza noastră favorită, cu care acostăm pe trecători:

— Des photos, Monsieur; 15 francs la douzaine! Deux positions differentes!

Aşa am avut ocazia să fotografiez pe regele Siamului, duci englezi, prinţi polonezi şi alţi nobili a căror nobleţe placa fotografică s'a dovedit incapabilă s'o înregistreze.

N'am să mă plîng de fotografie, ori-cît ar fi de trist să faci din cînd în cînd închisoare — cînd te ştii nevinovat şi curat!, dar mult aşi avea să mă plîng de vopsitorie, sau mai bine zis viaţa de lucrător cu ziua, pentru care ceasul e an şi ziua e secol. Din experienţa mea, făcută în occident că acelaş om care îşi mânueşte unealta cu moartea în suflet, lucrînd cu ziua, — se aprinde la inimă şi ziua i se pare clipă de îndată ce rolul muncii, ori cît de mic ar fi, îi aparţine lui şi numai lui. Aici cred că îşi va găsi abisul sistemul care preface pe om în obiect fără voinţă. Viitorul va aparţine iniţiativei. Singură iniţiativa dă viaţă.

E inutil să spun că nici fotografia şi nici meseria de zugrav n'au reuşit, până astăzi, să-mi dea mijloacele de a scrie o singură săptămînă din produsul lor. N'am reuşit de cît să mă menţin la suprafaţă, — iar cînd a fost să scriu, tot bietul cizmar Ionescu a venit şi mi-a întins traista cu ovăz.

— *Dar scrisul nu ţi-a produs nimic pân'acum?*

— Ba da. Dar va trebui să curgă încă multă apă pe Dunăre înainte ca să pot trăi din scrisul mieu, căci Ionescu, care, cum am mai spus, e departe de a fi un om bogat, are dreptul la tot produsul material al scrisului mieu de până astăzi.

— *Nu ţi-e posibil să combini scrisul cu munca?*

Am convingerea astăzi, din experienţă, că dacă studiul poate fi combinat cu munca manuală, creaţia artistică nu poate fi decât înveninată de grija zilei de mâine. Am încercat adesea să scriu pe când făceam şi fotografii. Am văzut că în loc să meargă condeiul, ochii-mi se întorceau instinctiv către cerul care continua prea mult să fie înorat. Şi când frica foamei intră pe uşă, inspiraţia fuge pe fereastră. Foamea mi-e familiară. Flămând m'am adăpat adesea numai din cetit. Cititul mi-e martor, şi Vezuviul, şi munţii Libani şi multe ale unghiuri ale pământului pe unde am flămânzit.

Ceia ce pot face, din prisosul de energie ce-mi lasă munca, este să mai citesc din când în când câte o pagină dintre acelea pe cari timpul nu poate să le invechiască. E inutil să spun că aproape tot ce este actualitate îmi rămâne cu desăvârşire străin.

Cum a învăţat franţuzeşte

O chestiune interesantă este cum de a ajuns Panait Istrati să scrie în franţuzeşte. La această întrebare iată ce răspunde el:

— In 1916, cînd am venit în Elveţia ştiam franţuzeşte tocmai cît trebuie ca să nu fii înţeles de loc. Dar stînd la Leysin fără să muncesc, m'am pus, cum se spune la noi „cu burta pe carte". Şi într'un chip foarte banal. N'am fost nici odată bun prieten al gramaticei, nici chiar în româneşte. Aşa fiind, am luat dicţionarul lui Şăineanu şi pe *Telemaque* al lui Fenelon. Am abordat prima frază: „Calypso ne pouvait se consoller du départ d'Ullyse". Fiecare cuvînt necunoscut îl căutam în dictoinar. Când îi găseam înţelesul, îl transcriam pe o hârtie, ca a doua oară să nu-l mai caut. Aşa, cu ajutorul lui Şăineanu, l-am ros pe *Telemaque*, apoi pe Rousseau, în întregime, o bună parte din Voltaire şi opere de Pascal, Montaigne, Mallesherbes, St. Augustin şi alţi clasici francezi.

Cînd, după câtva timp, am început să vorbesc, elveţienii mi-au spus că eu nu vorbesc o limbă obicinuită, ci o limbă ca din cărţi.

Când am scris, — şi am publicat deja în 1919 în *la Feuille* — Romain Rolland constata:

„...il n'y pas d'incorrection qui tienne, et dans quelque langue que ce soit vous serez — vous êtes — un écrivain".

Nici astăzi nu pot spune că stilul meu e destul de franţuzesc. Nu devii francez la 35 de ani, şi în timp de 4—5 ani. Dar sînt mulţumit că lucrările pe cari le compun direct în franţuzeşte mi-au fost solicitate şi apar în colecţia *„Prosateurs francais contemporains"*.

Opera lui Istrati

Iată acum şi câteva cuvinte declaraţiuni asupra ideilor predominante şi asupra curentului pe care îl prezintă scrierile lui Panait Istrati.

— Nu ezit un moment să spun că sunt un admirator şi un produs al operei lui Romain Rolland, fără de care şi astăzi poate aş fi rămas înghiţit în noianul mizeriei sociale. Ca şi Romain Rolland fraternizez cu suferinţa omenească ori unde s'ar manifesta, ca şi lui mi-e gândul la o umanitate mai dreaptă şi mai bună: *„Cea dintâi superioritate a omului este bunătatea"* (Romain Rolland, „Beethoven").

— Personagiile din opera d-tale sînt din viaţa românească?

— Eroii mei au trăit pe pământul românesc. *Codin* este un fiu al Brăilei, *Kyra* aparţine legendei brăilene şi *Unchiul Anghel* a fost fratele mamei, cărciumar pe drumul dintre Brăila şi Galaţi. Dar Cosma? El, care e frate bun cu haiducii copilăriei noastre. De altfel am în preparaţie, un întreg volum — al treilea din *Recits de Andrei Zografi*, intitulat pe franţuzeşte LES HAIDOUKS. Urmăresc să pun în lumina lor adevărată pe aceşti luptători, conduşi de eterna patimă a libertăţii şi a dreptăţii în culoarea locală a împrejurărilor din România de dinainte de independenţă.

* * *

Aici se isprăvesc declaraţiile lui Panait Istrati. Sperăm să mai putem da în curând, şi altele. De asemenea nădăjduim să putem publica în curând ceva din scrierile lui.

In prezent Istrati a semnat contracte cu câteva case de editură din Franţa pentru opt volume. E suficient să spunem că solicitudinea lui Romain Rolland pentru Panait Istrati merge până acolo, încât a făcut pe editorii de la Paris să vină la dânsul, la Geneva, pentru ca el să prezideze la facerea contractelor pentru editarea operelor lui Istrati!

LITERATURA STRAINA

Capul familiei

de August Strindberg

Se trezește într'o dimineață, după o noapte cu visuri chinuitoare, despre polițe protestate și manuscrise pe care nu le-a dat la gazetă. Părul lui e jilav de sudoare și obrazul vânăt. Se îmbracă cu înfiorări nervoase. Aude cum în camera de alături încep să pălăvrăgească copiii; își afundă capul fierbinte în lighianul cu apă rece, își bea cafeaua, pe care singur și-o încălzește, pentru ca să nu trezească sluga la o oră atât de timpurie. Căci ceasurile sunt abia șapte și jumătate. Apoi face patul, își perie hainele și se așează la masa lui de scris.

Vine febra, ca să stârnească halucinații despre apartamente pe care nici când nu le-a văzut, despre peisaje, care nu există nicăeri, despre oameni, a căror adresă nu se află în nici un colț al lumii. Stă la biuroul lui și se simte cuprins de o adevărată groază. Ideile trebuie să fie clare, cuvintele exacte, noțiunile potrivite, stilul curgător, acțiunea trebuie să se desvolte treptat, încordarea cetitorului să nu slăbească, imaginile să fie plastice, dialogurile scânteietoare de vervă.

Și par'că vede în fața lui rânjetul publicului, cu capetele de automat, ai căror creeri e dator să-i remonteze veșnic; vede criticii cu ochelarii pe nas, pe cari trebuie să-i biruiască, vede mutra îmbufnată a editorului, pe care el s'o însenineze. Ba vede poate și jurații, în jurul mesei negre, pe care stă biblia, aude un zgomot înăbușit la porțile închisorilor, unde liber-cugetătorii sunt osândiți să ispășească păcatul de a fi cugetat pentru cei leneși, și mai ascultă apoi și cum răsuna, pe gang, pașii hotelierului, care vine cu socoteala. Și în timpul acesta, febra progresează, și penița aleargă grăbită, tot mai grăbită, pe hârtie, fără să se oprească o clipă. Sfidează apariția juraților și a editorului, fuge înainte, lăsând în urma-i dâre purpurii ca de sânge închegat, cari cu încetul se înegresc. Când, după două ceasuri de muncă, se scoală dela masa lui de scris, abia îi ajung puterile, să se trântească pe pat. Zace întins pe plapumă, ca un mort. Asta nu e somnul binefăcător, nu e o toropeală dulce. E ca un fel de sfârșeală, un leșin, în care totuși nu-și pierde cu desăvârșire conștiința de sine și din care se deșteaptă cu groaza în suflet, căci se simte sleit, cu nervii istoviți și cu un gol în creer. Apoi sună soneria la ușa hotelului-garni, unde locuiește

— Voilà le facteur ! — A venit poștașul.

Sare în sus și se repede pe sală. Factorul îi întinde un pachet întreg. Aici e o corectură, care cere neapărat să fie cetită. Volumul unui tânăr autor, care-l roagă să-i facă o recenzie; o scrisoare prin care e solicitat să-și dea colaborarea pentru un almanah și o carte poștală amenințătoare din partea editorului. Toate aceste chestiuni trebuiesc rezolvate.

Intre timp s'a sculat și dădaca; a îmbrăcat copiii, și-a băut cafeaua, a mâncat câteva felii de pâine cu unt și miere — pregătite de personalul hotelului. Acum se duce la plimbare cu copiii.

La ora unu sună pentru dejun. Toți locatarii se strâng în jurul mesei, unde el ia loc singur.

— Unde e soția D-v.? îl întreabă ceilalți.

— Nu știu, răspunde dânsul.

— „Ce monstru!" șoptesc cucoanele, care tocmai acum și-au terminat toaleta.

Iată că sosește și soția lui. Serviciul la masă e întrerupt din pricina d-sale, iar flămânzii, cari veniseră la timp, sunt nevoiți să aștepte cu al doilea fel de mâncare.

Cucoanele se interesează de sănătatea doamnei, dacă a dormit bine, dacă nu suferă de nervi. Nici unul din comesenii nu se îngrijește de starea bărbatului. Cu toții își închipuie, că știu cum o duce.

— „Are o mutră, par'că l-ar fi scos din groapă", susține o cucoană.

Și chiar așa e.

— „Cu siguranță că e un desfrânat și un stricat, cum nu-i mai găsești pereche".

Dar nu e așa.

El nu vorbește la masă; n'are ce să spuie acestor cucoane. In schimb, nevasta lui vorbește și pentru el. Tăcut, bărbatu își înghite mâncarea, pe când cei din jurul lui ridică în slavă tot ce e mai josnic și mai urît, ponegrind tot ce e bun și frumos. După masă, roagă pe soția lui, să-i acorde o convorbire scurtă:

— „Draga mea, — îi spune — ai vrea să fii atât de drăguță s'o trimiți pe Luiza cu haina mea la croitor? S'au desfăcut cusăturile și eu n'am timp să mă duc singur.

Doamna nu-i răspunde, dar în loc s'o trimită pe Luiza, ia surtucul și, cu haina pe braț, se duce în oraș la croitor.

In grădină se întâlnește cu câteva cucoane emancipate care o întreabă încotro o ia. Dânsa răspunde adevărul, că se duce la croitor, cu haina bărbatului său.

— „Vai, închipuiți-vă ! O trimite la croitor ! O ține ca pe o slugă!"

— „Și el în timpul acesta s'a întins pe dormeză și'și face siesta. Halal de-așa bărbat!"

Da, el s'a culcat într'adevăr, căci e grozav de anemic. La trei, poștașul sună din nou, și acum trebuie să răspunză la trei scrisori, în trei limbi: una germană, la Berlin; alta în franceză, la Paris; și a treia în engleză, la Londra. Apoi soția lui, care s'a întors dela croitor și a băut un coniac ca să se întremeze, vine și-l întreabă dacă nu vrea să ia parte la excursia organizată de tineretul hotelului. Nu, el nu poate, are de scris scrisori. După ce a răspuns tuturora, se scoală dela biurou; vrea să mai iasă în oraș, înainte de prânzul de seară. Ii e urît singur, ar vrea să aibă un tovarăș, cu care să stea de vorbă. Se duce prin grădină, să vază copiii. Dădacă stă pe o bancă și citește un roman, „Femei adevărate", pe care i l-a împrumutat conița. Copiii se plictisesc, ar vrea să se fugărească nițel, să se mai miște din loc.

— „De ce nu te plimbi cu copiii, Luizo?" o întreabă domnul.

— „Conița a spus că e prea cald".

Conița a spus...

Domnul ia copiii de mână și se duce cu ei în stradă. Dar bagă de seamă că sunt murdari și au ghete rupte în picioare. Se întoarce.

— „Pentru ce umblă copiii cu încălțămintea ruptă?"

— „Conița a spus..."

Conița a spus!

Se duce singur la plimbare.

E ora șeapte, ora cinei. Tineretul nu s'a înapoiat încă. Primele două feluri s'au servit, când iată că sosesc excursioniștii. Dau năvală în sufragerie, râd, glumesc, fac gălăgie și sunt foarte bine dispuși. Mai cu seamă conița și prietena ei nu mai pot de veselie și cam miroase a coniac.

— „Ei, cum ți-ai petrecut timpul, babalâcule?" îl întreabă doamna.

— „Am dus copiii la plimbare".

— „Luiza n'a fost acasă?"

— „Ba da, dar era ocupată".

— „Socot că nu e grozav lucru, ca și bărbatul să aibă odată grija copiilor", se amestecă în vorbă prietena doamnei.

— „Așa socot și eu", zice bărbatul. „De aceea am și dojenit-o pe Luiza că lasă copiii să umble rupți și murdari".

— „Oridecâteori lipsesc de-acasă, sunt primită cu observații și imputări de tot felul", declară doamna. „Nu am parte de o plăcere fără supărare". — Și o lacrimă i-se furișează din ochii înroșiți.

Prietena și toate cucoanele aruncă bărbatului priviri feroce. Se pregătește un atac, prietena își ascute limba.

— „Domniile-voastre ați cetit tratatul lui Luther despre dreptul femeilor?" începe ea.

— „Care drept?" întreabă doamna.

— „Să-și caute alt bărbat, dacă acel pe care-l are nu-i mai convine".

Pauză.

„Aceasta e o povață primejdioasă pentru femei", zice bărbatul. „Căci de aci reiese și dreptul soțului să-și caute altă nevastă, dacă soția lui nu-i mai convine, și aceasta se întâmplă mai des".

— „Uite, asta n'o pricep", spune dumneaei.

— „Nu strică nici Luther, nu stric nici eu", răspunde el, „după cum vina nu trebuie să fie a bărbatului dacă el nu convine soției sale. Alteia poate să-i convie de minune".

O tăcere de mormânt urmează. Toți se scoală dela masă. Bărbatul se duce în camera lui. Soția și prietena se așează în chioșcul din grădină.

— „Ce fire de brută!" zice prietena. „Și tu, o femeie cu o sensibilitate atât de delicată, să te umilești până într'atât, să fii servitoarea acestui egoist brutal?"

— „Nu m'a înțeles niciodată!" oftează ea.

Plăcerea ce-o simte, rostind aceste cuvinte, e prea mare, ca să poată auzi în sufletul ei răspunsul, pe care atât de des i l-a dat bărbatul: „Să fii tu oare atât de complexă și de profundă, dragă copilă, încât eu, care sunt om întreg la minte, să nu te pot pricepe de loc? Nu ți-a venit niciodată în gând că superficialitatea ta poate fi pricina, pentru care tu nu mă poți înțelege pe mine?".

Dar el șeade în odaia lui, singur, stingher și amărît. Suferă, suferă, ca și cum ar fi bătut pe mă-sa. Dar soția lui l-a lovit întâi. Ani de zile l-a biciuit, față de toată lumea, iar el n'a dat înapoi niciodată, până astăzi...

Această femeie fără suflet, cinică și crudă, pe care a adorat-o, pe care a divinizat-o, căreia vroia să-i închine întreaga simțire, toate gândurile și toate visurile sale, recunoscând superioritatea lui, îl batjocorise, îl înjosise, îl târîse în noroiu, tocmai din pricina acestei superiorități morale. Făptuise oare o crimă atât de mare că, o dată, o singură dată, a lovit-o și el pe ea când ea l-a batjocorit în public? Totuși se simția vinovat, ca și cum și-or fi ucis pe cel mai bun prieten.

E în amurgul zilei călduroase de vară; răsare luna. In salon s'aude muzică. El coboară în grădină și se așează la umbra nucului. Și acordurile clavirului se îmbină cu un glas de femeie, cu vorbele unui cântec:

Ades când peste-a lumii vâltoare
Noaptea tainice văluri cernea,
Și sub a vântului înfiorare
Marea cânta un cântec de jale,
Găseam odihnă în brațele tale.
Iar luna tăcută spre noi privea.
Acum doar noaptea 'mi vede plânsul
Și amintirea mi-e povară
Zadarnic dorul tot mai cheamă
A fericirii primăvară.

El se plimbă pe cărare și aruncă o privire prin fereastră. O vedea înăuntru. Poezia lui, pe care el și-o făurise. Și cânta cu vocea înlăcrămată. Cucoanele din jur se uitau semnificative una la alta.

Dar pe o bancă, în fundul grădinii, doi domni fumau și stăteau de vorbă, cu jumătate glas. El trase cu urechea și auzi următoarele:

— „Nu-i decât coniac".

— „Da, se pare că bea".

— „Și bărbatul e tapul ispășitor".

— „E o rușine, zău! A început să bea încă în atelierul Iulietei. Știi, ținea cu orice preț să fie o pictoriță celebră, dar n'avea talent. Și când i-au fost refuzate lucrările la expoziție, a știut să îmbrobodească pe acest sărman băiat, ca să-și ascunză înfrângerea în dosul căsătoriei.

— „Da, da, am auzit-o și eu. Și-acum îl chinuiește, că bietul om a ajuns ca o umbră. A început cu gospodăria. Deși la Paris țineau două servitoare, pe ea o auzeai mereu că e doar sluga lui. Ea hotăra toate în casă, totuși se plângea că e roaba lui. Datoriile de gospodină le neglija complect; totul era lăsat pe mâna slugilor, iar el trebuia să asiste la ruina casei fără să se poată împotrivi. Dacă făcea o propunere pentru a salva ce mai era de salvat, ea se opunea; dacă el zicea negru, ea vroia alb. Cu acest chip i-a paralizat puterea de voință și i-a nimicit facultățile intelectuale. Ca s'o scape de povara gospodăriei, și ca să se poată devota cu totul artei, s'au mutat la o pensiune. Acum, când nu mai are grija casei, nu ia odată penelul în mână, ci tot se ține de petreceri, împreună cu prietena ei. Și pe el a vrut să-l facă să-și neglijeze obligațiile și să bea; dar n'a izbutit și din pricina acestei superiorități morale își urăște bărbatul și mai mult".

— „Da, dar el e un papă-lapte", răspunse celălalt.

— „Firește, dar în această privință toți bărbații sunt la fel, din păcate. După doisprezece ani de zile, tot mai e îndrăgostit de ea. Dar ce-i mai trist, e faptul, că el, omul neclintit și dârz, al cărui scris împrăștia groaza printre deputați și miniștri, acum începe să slăbească. Azi dimineață am vorbit cu el; omul acesta e bolnav, ca să nu zic altfel".

— „Se zice, că nevasta vrea să-l bage într'un ospiciu de nebuni, iar prietena stăruie pe lângă ea să facă acest gest".

— „Ptiu! Ce muiere! Și el, săracul, muncește ca un dobitoc, pentru ca ea să petreacă".

— „Și știi tu, pentru ce îl disprețuiește mai ales? Pentru că el nu câștigă îndeajuns. Cu venitul lui, nu poate duce traiul care i-ar plăcea. „Un bărbat care nu-și poate întreține nevasta *„comme il faut", ce n'est pas grand' chose"*, a spus azi la masă. Și am motiv să bănuiesc, că pe vremuri ea l-a luat cu gândul ascuns, că el, ca gazetar și scriitor, o va face celebră, o va consacra. Din nefericire, convingerile sale politice îl împiedică să ia contact cu ziarele cele mai răspândite și, astfel, a ocolit intrigile artiștilor — erau străine de cercul obligațiilor sale.

— „Va să zică, ea vroia să se folosească de el, ca o unealtă de glorie și atâta tot; iar când a văzut că aceasta nu e cu putință, bărbatul nici nu mai exista. Oricum, tot mai e bun, să-și întrețină familia".

...Și dacă astăzi plâng îndurerat..."

răsuna din salon.

„Pac!" se auzi o detunătură în dosul nucului. Câteva crengi trosniră, nisipul scrîșni...

Domnii săriră în sus.

Cântecul fu întrerupt și doamnele se repeziră în grădină.

Pe aleea nisipoasă zăcea un cadavru bine îmbrăcat, cu capul rezemat de piciorul unui scaun.

Prietena vărsă conținutul sticluței sale de Apă de Colonie peste obrazul mortului.

— „Vai, un cadavru! strigă plină de desgust, astupându-și nasul. Crezuse că bărbatul leșinase doar; cu leșuri nu vroia să aibă deaface. Cel mai în vârstă dintre cei doi bărbați se plecă pe pieptul mortului, ca să constate dacă-i mai bate inima. Odată se răsti la cucoanele din jur:

— „Să faceți bine să tăceți din gură!"

— „Ce lipsă de delicatețe!" zise prietena.

Soția leșină în brațele prietenei și toate cucoanele erau ocupate s'o aducă în fire.

— „Aduceți un medic!" strigă domnul cel în vârstă. „Repede!". Nimeni nu păru să ia în seamă cuvintele lui, toți se îngrijeau de cucoana leșinată.

— „Să pricinuiască o supărare atât de mare nevestii-sale! Vai ce om nesimțitor! Ce om! Ce brută!"

Nici un gând pentru cel mort, doar compătimire pentru ea.

— „Dați-i un coniac, că-și vine în fire numaidecât".

— „Vai, vai! Acest om rău și-a meritat soarta", susține prietena.

— „Da, a meritat, de sigur, o soartă mai bună decât să cadă viu în mânile voastre. Mi-e scârbă de voi, muieri! Și slăvesc pe acest cap de familie!"

Bătrânul se ridică, lăsând mâna mortului dintr'a lui.

— „S'a sfârșit!" zise el.

Și chiar se sfârșise.

Traducere de E. MARGHITA

* * *

Sully Prudhomme

Ochii...

Albaștri, negri, dragi, frumoși,
Mii ochi văzură mândrul soare;
Ei dorm acum întunecoși,
Și astrul încă mai răsare.

Iar nopți, mai dulci ca dalba zi,
Nenumărați ochi fermecară;
Ard stele multe în tării,
Și ochii'n umbră se 'ngropară,

Privirea să și-o fi pierdut,
O, nu, aceasta nu se poate!
Ei s'au întors în altă parte,
Spre ce numim noi: nevăzut.

Și precum aștrii în eteruri
Se-ascund, însă rămân pe ceruri,
Și ochii au declinul lor,
Dar nu e drept că dânșii mor.

...Albaștrii, negri, dragi, frumoși,
Deschiși spre altă largă zare,
De partea cealaltă'n mormânt,
Inchișii ochi privesc spre soare!

(Trad. de Ion M. Gane)

* * *

Francis Jammes

Tu vei veni

Tu vei veni când bălăriile de soare pline
pe lângă drumuri, se vor apleca de-albine.

Tu vei veni cu gura roșie cum e-o floare
de rodiu, sprintenă și zâmbitoare.

Și îi vei spune că de mult timp îl iubești,
însă-i vei refuza sărutul tău și-o să-i zâmbești.

Iar când vei vrea sărutul tău să-i dărui
tu mort îl vei vedea și-alăturea o să te nărui.

Trad. Zaharie Stancu

NOTE

In arhivele austriace dela Triest s'a găsit un mandat de arestare, lansat pe numele „unui oarecare" Silvio Pellico al cărui volum „Inchisorile mele" provocase scandal. Din fericire „numitul" n'a putut fi prins și marele scriitor a murit în libertate la Turin în 1830.

* * *

La 24 Mai, Parisul desvelește în piața Madeleine, monumentul ridicat lui Victorien Sardou. In numele Academiei Franceze al cărei membru a fost ilustrul dramaturg, va vorbi poetul Jean Richepin.

* * *

Adunarea Națională dela Angora, a hotărît înlocuirea literilor arabe cu cele latine din scrierea turcească.

* * *

Poetul Geraldy, autorul răspânditului volum de versuri „Toi et Moi", al romanului „Le Prelude" și al piesei „Aimer" jucată anul trecut la Comedie, va reprezenta zilele acestea la Gymnase o nouă piesă intitulată „Si je voulais".

* * *

La Stratford pe Avon, patria lui Schakespeare, a murit zilele trecute, scriitoarea engleză Maria Corelli, romancieră populară, în vârstă de 55 de ani. Opera ei, romantică, foarte discutată de critici, a avut totuși darul să placă publicului și Maria Corelli era foarte cunoscută.

* * *

Trebuie să apară în seria volumelor postume ale lui Victor Hugo, tragedia **Irtamène** scrisă de poet la 14 ani.

* * *

Pierre Benoit, autorul „Atlantidei", s'a întors din Syria unde a terminat un nou roman intitulat „La Princesse du Liban".

* * *

„Mussarion Verlag" o casă de editura germană, continuă cu publicarea operilor complecte ale lui Nietzche, sub directa supraveghere a fiicei filosofului d-na Elisabeth Förster.

* * *

— A. S. PUSKIN —

Țiganii

III

Flăcăul trist acum privea
Pustiul câmp întins în zare
Dar ne'nțeleasa-i întristare
El, bine nu și-o lămuria.

Sub ochii negri ai Zamfirii
E liberul copil al firii.

De-asupră-i soarele aprins
Revarsă veselă văpaie.
Ce grijă oare-l încovoaie?
Ce tremur inima i-a prins?

N'are grijă, nici muncește,
Sboară liberă sub cer,
Cuib durabil nu-și clădește
Păsărica nicăeri.

Pe o creangă ațipește,
Și-ascultând de Dumnezeu
Soarele, când se ivește,
Ea își cântă cântul seu.

Primăvara dulce trece;
Trece timpul călduros;
Vine toamna vreme rece
Și nu-i trist și neguros.

Păsărica numai doară
Sboară înspre calde zări.
Așteptând o primăvară
Nouă, dincolo de mări.

Ca pasărea nepăsătoare,
Statornic cuib n'avea sub soare
La fel, de grijii era scutit
El — călătorul surgunit.

Ori unde vrea-i era cărarea
Și pretutindeni, înoptarea.
De dimineață, ziua lui
O da în voia Domnului.

Retras departe din vâltoare
N'avea prilej de tulburare.

Arar' steluța 'ndepărtată
A gloriei îl îmbia.
Și numai doară câte-o dată
Plăceri și lux întrezărea.

Iar când deasupră-i, cu nebună
Mânie tunetul răzbea,
El, făr' să-i pese de furtună
Ca'n timp de liniște, visa.

Acuma soarta cea haină
De-o vreme 'n pace l-a lăsat
Dar, vai, cu inima-i blăjină
Ce patemi rele s'au jucat!

Cu ce puteri au clocotit,
Colo, în pieptu-i chinuit!...

Și, sta-vor multă vreme oare,
Așa, tăcute?... Nu!... Răbdare!...

Din rusește de Dr. *A. Bortkievici* și *C. Iordăchescu*

* * *

La fântână

Stă să se prevale soarele peste pragul intunecat al zării, pe are s'a'mpânzit acum, ca o legătoare roșie, pe un tistimel monorat, stramele'nsângerate ale apusului. Din înălțimile albastre se prefiră'ncet, cu sfială par'că, să nu turbure pacea zilei, o vânzolire ușoară a pânzelor de aer, făcând să se aștearnă peste sat o vântarae plăcută, înviorătoare, ce vestește începutul unei nopți de vară, răcoroasă și senină, ca sufletul omului cinstit și bun.

Din spre țarină 'nnaintează domol tălăncănitul clopotelor dela vacile cu lapte. De povara și de 'nțepatul ugerelor pline, ele sbiară lung, chemându-și duios vițelușii fometoși, cari mi se'ncurcă prin curți, dornici de supt.

In porți le așteaptă femei și fete, cu mâinile spălate, cu manecile iilor albe, sumese până peste coate, cu capetele zăveicilor prinse 'n brâu, cu câte un ștergar pe umeri, pentru șters țâțele.

Care 'n turtușita, care pe scăunașe cu ciubările de lemn, legate 'n cercuri de fier, așezate 'ntre genunchi, cu frunțile rezemate 'n povăelile vacilor, cu câte un bețigaș în mână fac să crească laptele 'n spume, în iuțeala mulsului, că vițeii nu pot să ducă mult chinul răbdării și dau mereu năvală, când p'o parte când p'alta, cu tot apărătorul, ce le părăe pe genunchi.

Pe drumul larg scârțâe lung osiile încinse de căldură și păcăne din toate fiarele roțile carelor grele, ce se'ntorc cu umbrare verzi și 'nflorite dela câmp, pline de flăcăi și de fete mari, cari îndrugă la glume și la ghicitori și fac atâta huet, că clocotesc împrejurimile, alungând o clipă par'că grijile, ce bat la ușa sufletelor lor cu apropierea de case, înșelând truda oaselor stoarse de glia câinoasă și nesățioasă.

La trecerea pe la case băeții svârlă unul altuia căciulile'n javrele, care 'i hămăe și aruncă vorbe cu 'nțelesuri multe pe seama celor zăriți or 'ntâlniți în cale.

La toți ei le cunosc câte o bubă de zgândărat și fiecare flăcău și fată are câte un ac pentru cojoace rupte.

Săltați în picioare, prinși pe după gât, fete și flăcăi cântă:

„Hai Leano să facem târg,
Nu departe colea 'n crâng,
Trei cosițe să mi-ți rup.
Te duci la mă-ta plângând
Și la tat-tău suspinând".

— Sâmbătă seara, ajun de sărbătoare. Cu toate că-i trudită foc de obosială tinerețea, cum ajunge acasă, nevenindu-i să stea cu mâinile 'n sân, se dă grăbită după una alta. Fetele scot teancurile de haine afară, le scutură de praf și de molii, le stropesc cu pulbere de pelin uscat, vâră sulfină 'nflorită printre cute, pun busuioc în sânul iilor, să prinză mirosul lui, să placă la flăcăi. Și le lasă multicel afară, să le vază cine are ochi de văzut și chef de 'nsurat, să tragă lume 'n casă, să facă drum la pețitori.

Soarele și-a tremurat multicel razele roșcate, ca o fluturare de patrafir, pe d'asupra bungetului cu frunzele verzi, zimțuită frumos pe margini, ca și cum ar fi lucrate cu migală multă, de o mână meșteră. Puzderia aurie se revarsă acum potop peste zestrea aerisită, fac să lucească fluturii de pe zăvelci și firul zadiilor lungi și 'nguste.

Ducând în casă zestrea, încet, cu grije multă, să nu cocoloșească ceva, fetele aprind focurile 'n vetre, pun vadra pe cap și o sbughiesc la apă. E tocmai bine, nici lumină destulă nu mai e, nici amurgul tot nu s'a lăsat peste sat.

In eleșteul dela clinul dealului a pornit larma veselă a poporului gălăgios, proslăvind amurgul și noaptea, ce vine cu pași grăbiți.

Cumpenile dela puțuri cu greutăți multe 'n coadă, scârțâe 'ntr'una, nu mai au pic de odihnă. Aci-și ridică capul sus d'asupra livezilor de pruni, aci-l lasă în jos, tras cu putere de lumânarea dreaptă și lucie, ca țeava puștii, ce 'mpinge 'n fund ciutura greoaie, să soarbă 'n gâlgâiri lacome apa limpede și rece.

Ici-colo câte o bătrânică clădește rufe. In câte una din hârdaele pline, le scutură 'n vânt, le moaie 'n albia cu apă curată, premenită mereu, le bate 'n malul pe pietrele tari netezi, le udă iarăși și le așează apoi pe garduri pân'or deșerta hârdaele.

Fetele-și pun la încercare puterea și sprinteneala, să-și umple care de care mai repede și mai întâi vasul. Câte un jurat de flăcău stă la spatele lor, le stropește cu apă pe gât, ori le picură flori de salcâm în păr.. Ele tresaltă, ca mușcate de șarpe, or atinse de șoareci, scot chiote lungi, ce răsbat până departe, scapă lumânarea puțului din mâini, lăsând ciutura să se clatine ca amețită, să se sbată de pereți, să cadă greoi în apă, or să sboare d'asupra ghizdurilor, împroșcând cu apă pe toți cei din jur.

Flăcăii prind stropii și-i aruncă 'n obrazul și peste sânii fetelor; dar ele nu se lasă mai pre jos, și, cu palmele făcute pâlnii, iau apă din scursul ciuturii și-i udă la rându-le bine, să-i spele de nădușeala zilei.

Așează glamnicele 'n cap pun vedrele peste ele, legănându-se ușor, tot în râs și'n glume, se duc spre casă ...

„Foae verde mărăcine!
Măi bădiță pentru tine,
M'a bătut mama pe mine.

De m'ar bate cât de mult,
M'ar lovi să mă usuc,
Eu la badea tot mă duc!

De m'ar bate cât de tare,
Eu îi spun că nu mă doare
Și mi-e gândul tot la tale.

De m'ar bate os pe os,
N'o să aibă vr'un folos,
Că tot badea mi-e fălos!

De m'ar bate, chiar să mor,
N'o să am alt puișor,
Decât p'al meu bădișor!"

Pe la cișmelele mai depărtate, răslețe, vin cu donițele femeile, bătrânii și copiii, care nu pot să lupte ușor cu greutatea ciuturilor și cu a vedrelor. Ii vezi clătinându-le de trei ori în lege, să simtă cățelu pământului, să 'nceapă să latre la Iuda, să nu mai cadă stâlpii pământului, cu gând câinos, să prăpădiască lumea.

In fântâna de sub coastă unde-i isvorul cel mai bun din sat, se adună însă pe 'nserate tot fete mari și flăcăi de însurat, să ia câte-un urcior de apă de băut peste noapte. Aci se țese vraja dragostelor, în răcoarea nopții, în taina umbrelor pădurii, în miros de flori și de frunză verde.

Pornesc întâi cu râsul pe seama lui Badea-Bădiță, cum îl mângâe tinerețea, un flăcău negricios, cârn, bleg, buzat și cam năgăbui. Cum îl văd sosind, prind să-și dea cu coatele și să râdă pe 'nfundate, strănută, tușesc, cârâe, întind brațele'n chip de zbor, zicând: „...uu!", rând de rând, de nu mai sfârșesc.

O fetișcană mai gureșe, mai miloasă, Spasia Negului, prefăcându-se că-i ia parte, ține de rău pe celelalte:

— Lăsați-mi, *bia* băiatu', ce aveți cu el, mânca-l-ar *gâlca* de flăcăiaș?! Nu vedeți ce frumușel e?... De drag ce mi-e l-aș băga de păr în sân, da' n'are loc de urechi și-și turtește mândria de nas!

Iși drege apoi glasul și 'ncepe să cânte pe socotiala flăcăului, și, după ea, toate celelalte, cu viers subțiratec, tremurător, îngânându-se cu al mierloilor din bunget:

„Foae verde ș'o lalea!...
Colea 'n vale 'ntr'o vâlcea
Două fete-mi se certa:
Cea bogat'așa-mi zicea:
— Sîc, sîc, sîc, surată ha!
Nu vrea badea să te ia;
Pe mine badea mă ia.
Că-mi dă taica patru boi
Și vre-o șaptezeci de oi
Și salbă de gălbiori!...
Foae verde și-o lalea!...
Cea săracă 'mi răspundea:
— Sîc, sîc, sîc, surată, ha!
Pe mine badea mă ia,
Că-mi dă maica ochii mei
De fac cât toți boii tăi
Și-mi dă buze rumenele
Ce întrec oile tele
Și-mi mai dă sprincenili
De plătesc sălbili!...

Cântă tot mai tare, chiuind după badea, care 'nțețește mersul, să scape din ochii de veveriță al fetelor și de svoana neplăcută, ce-l urmăresc până se pierde pe ulițele 'ntunecate ale satului, ciudos foc, bodogănind jurăminte de răsbunare, când le-o prinde pe câte una și mai ales pe Aspasia la largul lui.

Perechi-perechi în jurul fântânii, apropiați or mai depărtați, fete și flăcăi șopocăesc, glumesc, se 'mbrâncesc, se luptă pentru câte-un strâns în brațe:

— Fugi d'acilea.
— Vezi de aea, știi tu care.
— Ai vrea s'ai mai da ceva!
— O fi, neică, crez și eu, da' mai puneți pofta 'n cui!

Intre doi se 'ncinge luptă 'n lege.

A lui Pleșnilă, o haidoșă de fată, ca un trunchiu de stejar, a fost oprită 'n cale de-al Paveloaei, udând-o cu apă, și ea lăsând ulciorul, și făcând palmele strachină, ia în ele din albia dela gura fântânii, apă amestecată cu nisip și isbește pe flăcău în față de-l face spumă.

— Vezi așa o să-ți fac și eu, să te răcorești, de văpaea dragostei! zice Spazia Neagului către cel care o săcâia într'una aruncându-i o gură de apă pe gât.

Flăcăul, zăpăcit o clipă, se șterge cu mâneca cămășii, și unde mi se repede ca un uliu la fată, mi-o apucă strâns de mână, ca să nu-i scape cumva și 'ncepe s'o judece:

— D'astea mi-ai fost? Vino 'ncoa la badea, să-ți arăt eu, cum se glumește cu flăcău' care ți-e drag!...

Și, prinzându-i mânile voinicește, i le sucește, una câte una la spate, o apucă 'n brațe și dă s'o strângă. Fata țipă, se sbate, se lasă 'n jos, și de ciudă lovește cu piciorul în urcior de-i face să se rostogolească și să se verse tot.

Flăcăul, dând sa prinză vasul, o scapă din mâini. Ea cearcă cearcă să fugă, dar e ajunsă curând din urmă.
să fugă, dar e ajunsă curând din urmă.
se face că se 'mpiedică și cade mototol cu ea.

— Bun lucru, mă, să vă fie de bine! Numa' băgați de samă, să nu tăvăliți iarba omului, că vă găsiți beleaua. Și-apoi rămâne și locu' vatră arsă, li strigă al Paveloaei de ciudă, că el n'a putut să 'ntoarcă gluma fetei, s'o birue după obiceiul flăcăesc.

Fata simte cum i se sue sângele 'n față, face o sforțare să scape din mâinile flăcăului, mușcându-i-le; dar el o ține bine și 'ncepe s'o mângâe, ca p'un copil răsfățat:

— Ei, Spasio, d'acu o să croim și noi casă și s'aștemem masă, nu?... Ți-i fi gătit doară, că de când tot mă porți cu vorba, mi s'a *dăulat* ceafa?! Trebue zorit, că vremea trece, și cu ea și noi!

— Așa-i, e drept... da' de, ce să 'i faci?... Fetele au *macafele* multe și trebue toate 'mplinite, ca să fii 'n rându' lumii!... Ți-au tot spus ai mei într'una că de făcut facem, da'știi, mai cu 'dulugeaua, nu mușai și mai multe nu. Acu ce mai vrei?... Se bucură și ei, că de, ești copt la minte și răscopt la os și al badeo 'n casă stare și la neamuri adăstare, și, dacă zic ei așa, zic și eu amin, că ce-ași putea să zic alt cum? și se ține să nu râză.

— Bine, bine, fie s'așa! M'ai aștept și toamna asta, c'altfel n'am încotro numa' să nu treacă și ea cu sughițuri! Auzitu-m'ai?... S'acu, dacă-i așa, să-mi dai...

— Ce? Tresare Petrea ca mușcată de șarpe.

— Nu, ci... de! cum să zic, o probă, c'o să te ții de vorbă, că de... până acu' prea m'ai tot purtat cu vorba, că facem, azi, că mâne...

— Zău c'așa! îi ia fata vorba din gură.

— Mi-e frică să nu-mi joci renghiu' la fel și la toamnă, ba poate, mai știi, m'oi mai pomeni, doamne ferește, că-ți sticlesc ochii, cine știe unde!...

— Vezi jelitu'? Stă ca pe foc, nu mai poate s'aștepte! Și se 'ndoaie de mijloc să-și ascunză râsul, ce vrea să-l dea de goi batjocura. Și 'ndreptându-se de șale:

E... ba nu zău, te arde grozav sub călcâe? îl întreabă ea c'un zâmbet stăpânit, printre buzele-i, ca două cireși coapte, lăsând să i-se vadă dinții albi, ca niște mărgele.

Scos din fire de răsfățatul și de cântecul ei, împrăștiat în voe în vraja serii plăcute al Smărăndiții o cuprinde pe după gât și dă să-și lipiască gura de fruntea ei albă, lucie.

— E asi? Mai puneți pofta 'n cui, Bădiță! îi aruncă ea în față și-l scapă din mâini.

— Așa merge, lelițâ?
— Așa, vezi bine, Badeo!
— Las' c'am să mi te prinz eu al'dată!
— Numa' s'ai răgaz și să fii vrednic!

Și, când a ajuns mai depărcior, la loc sigur:

„Lasă bade, nu prea te prăpădi atâta cu firea, că ce-am vorbit rămâne vorbă; chiar de n'ar vrea taica și maica, pun eu piciorul 'n prag și zic:

— Pe al Smărăndiții îl iau, că mi-e drag și mă prăpădesc de dorul lui!... Și chiue odată tare de răsună valea toată. „Rămâi dar sănătos și dormi făr'de vise la noapte".

Și, hohotind de râs, o pornește pe cărarea, ce duce spre casa ei. Mai cât colo i se aude glasul sfredelitor, răscolind liniștea satului:

„Foae verde fir mohor!
Măi, măi, măi!
Trandafir de pe răzor.
Măi, măi, măi!
Cu mijlocu' roșior.
Pe de mărgini verde 'nchis
Ce mai ibovnic mi-am prins.
Tinerel și desmierdat,
Nici mustața nu i-a dat.
Cum e bun de sărutat.
Pe la barbă câte-un fir,
Mi l-a pus statu' la bir!
El de frica birului.
Mi-a luat drumu'Giurgiului
Și p'al bărăganului!
Foae verde foi de fragă.
Aleargă, Leano, aleargă
Cu poalele ridicate.
Pân'la calea jumătate:
— 'ntoarce-te 'ndărăt măi fr...
Că-ți dau biru'pe jum'ate
— De mi l'ai da și pe tot
Eu d'aicea nu mă 'ntorc!"

Coboară colnicul pe cărarea croită printre salcâmi, ale căror crăci înflorite se unesc între ele, clădind bolta despărțitoare între lumea pământească, frământată de patimi și de dorinți și 'ntre cea cerească, croită numai din senin și din tihnă, una de care fuge tot omul, alta jinduită, căutată de toți și neajunsă de nimeni.

La locul știut o așteaptă al Piorului, un flăcău tânăr, înalt și voinic, rumeor la față.

Cum îl zărește 'n albul lunii, îi sare de gât, se 'ncolăcește 'mprejurul trupului, ca un fir de ederă și stau așa clipe 'ntregi, rezimați de un salcâm, în mirosul florilor lui, așa de plăcut și ațâțător la dragoste netărmurită, pătimașe.

Un chiuit, repetat, îl face să tresară însă. Badea-Bădiță se răsbună pe Spasia, stricându-i dragostea și vestind-o satului:

— Uiu... iu uu...: al Smărăndiții...! Te-ai spălat pe bot d'acu!

Or tu, or Badea-Bădiță e tot una la Spasia!... Al Pioarului e'n preț, că e tânăr și țibriu!...

MIHAIL LUNGIANU

* * *

La nunta noastră

Ne vom găti ca toată lumea până'acum
Și vom porni cu șirul de trăsuri pe drum
In frunte un copil cu albele făclii
Ne va 'ndruma pe calea sfintei temelii.

In alb vei străluci din cap până'n picioare :
E zâmbetul nevinovatelor fecioare ;
Iar eu în haine negre cum e după mort:
Reflexul sufletului negru care-l port.

Prin porți și la ferestre s'or ivi femei
— Așa cum fac femeile de obicei —
Și-or cleveti în urmă fetele bătrâne:
E cruda mângâere ce le mai rămâne.

La ușa templului ne-or aștepta nerăbdători
O droaie de prieteni și de cerșetori,
Și, binevoitor, un biet paracliser
Ne va deschide ușa sfântului mister.

Aci un preot în odăjdiile sfinte,
Cam plictisit de nunțile de mai înainte,
Ne va citi din rânduelile divine
Gândindu-se la plata ce i se cuvine.

Și până când să isprăvească popa totul,
Cei dimprejurul nostru își vor da cu cotul
Găsindu-ne nepotriveli de necrezut
Ori născocindu-ne cusururi la minut.

Aceasta însă nu-i va 'mpiedica de loc
Să ne ureze la sfârșit destul noroc ;
Ba ne-or aduce laude peste măsură
De s'or mișca și pietrele de-așa căldură.

Noi le vom mulțumi cu aer de paradă
Și vom pleca apoi acasă pe-altă stradă
(O să se 'ntâmple bine numai dacă din
Vre-o curte cineva ne va ieși cu plin).

In poartă ne-or primi cu pâine și cu sare
Și ne vor așeza în cap la masă mare,
Și la lumina celor două lumânări
Se vor goli pahare 'n zgomot de urări.

Și dintre toți mesenii se va ridica
Un om bătrân și poate ne va cuvânta:
„La anul așteptăm un nepoțel frumos"...
Și, rușinați, noi vom lăsa privirea 'n jos

Iar după praznicul eternului păcat
— Din partea tuturora ne va fi ertat: —
Ne vom retrage 'n al păcatului altar
Spre a ne împărtăși cu al său sublim nectar

Atât... O clipă de uitare grea de sine
In care-aleargă sângele nebun prin vine
Căci chiar a doua zi în pragul dimineții
Ne vor trezi cocoșii grijilor vieții...

GEORGE A. PETRE

Așteptare

După-amiaza scapătă 'n boschetele de pin
și, în anemii de sepia, pălește — un hârb de cer
Adieri de seară își resfiră ultimul suspin
printre frunze ațipite 'n umbră de ungher

Și pe banca albă, prizărită, te aștept
numărând nădejdi albastre 'n flori de liliac
pe când ceasu-mi bate alungite clipe 'n piept
și, în cuiburi, pasări sfioase tac.

Șoapte aspre se fărâmițează pe poteci
când, sub pași hoinari trosnește scurt un vreasc;
de un ceas aștept și-mi pare că aștept de veci,
am murit și la o șoaptă iar mă nasc...

Te zăresc aevea 'n fiecare floare,
te aud mișcând în fiecare frunză
și mă simt popasul unei călătoare
ce-a fugit în larg de lume să se-ascunză.

Petre Strihan

* * *

Din „O mie și una de gânduri"

Să ne întrebăm dacă fapta bună pe care vrem s'o facem, n'ascunde puțină lașitate.

* * *

Când ne comparăm cu splendidele chipuri strămoșești să nu ne deprime urâțenia noastră: icoana lor ne-a fost lăsată de idealismul artiștilor, — noi ne fotografiem...

* * *

Dacă în fotografie, chiar, eșim mai frumoși ca 'n realitate, cum trebuie să fi înfrumusețat pe cei de demult pictorii sau sculptorii vremei?

* * *

Mii de ani, frumosul a 'nsemnat idealizare. Realismul în artă coincide cu invenția fotografiei, după care, abia, s'a intronat caricatura.

* * *

Reflecția unei doamne, foarte mondene:

— Cu mania asta a exactitudinei, viața a ajuns imposibilă!

* * *

Multă vreme, am crezut că aurul e un metal. Nu. Aurul e un animal. E cel mai înțelept dintre animale. Intraripat, uneori, el umblă, deobiceiu, pe brânci, în colonii, ca șobolii. Ii place liniștea, pacea, siguranța.

Căutându-se mereu, el fuge de sgomot și de incertitudine, evită țările unde sunt tulburări, cutremure, ciumă, foamete sau răsboaie. Nu oamenii sunt cei ce găsesc aurul (dovadă că de cele mai multe ori nu-l află) ci aurul, cu simțul său precis, descoperă pe înțelepți și li se atașează.

Să imităm cumințenia aurului, ducându-ne totdeauna acolo unde este bine.

* * *

Unde e muncă, nu e dor. Dorul se strecoară în clipele goale dintre două acțiuni.

Dorul e sentimentul opus lui nicevo rusesc. Amândouă sunt stările de morbidețâ ale unor fápturi nehotărite. Ca să gonim aceste reminiscențe ale nirvanelor asiatice, trebuie să mobilăm cu acțiuni fiecare peisagiu sufletesc, fiecare batere a inimei.

* * *

Imi place comerțul cu avarii: respectând banul lor, ei respectă și pe al celorlalți. Cei darnici sunt, de cele mai multe ori, darnici pe punga altora.

* * *

Nimic nu te face mai folositor societății ca gândul că ești o făptură excepțională, centrul universului, alesul. Dar nu e nimic mai păgubitor, — ție însuți, în primul rând, decât să socotești pe ceilalți niște imbecili.

* * *

Titanii sunt închipuiri mitologice. Un singur om — numească-se el Homer, Dante, Shakespeare, Molière sau Goethe nu poate da lucruri cari să înfrunte eternitatea. Ii trebuiesc numeroase colaborări anonime. **Iliada și Odiseia, Divina Comedie, Faust,** tragediile și comediile celor doi uriași ai literaturei dramatice n'au fost inventate de ei, căci alții le scriseseră nainte.

Autorii citați, însă, le-au dat forma definitivă, iar entusiasmul postum le-a consacrat.

* * *

Latinii socotesc teatrul o sensualitate intermediară între sensualitatea mesei și a patului.

Deaceea va fi greu să pătrundă la ei teatrul care este numai artă și învățătură.

* * *

Dintre latini, publicul românesc e cel mai pregătit pentru teatrul de artă și idei. Sunt cu atât mai vinovați directorii, cari nu-l îndrumă pe calea cea bună; acum, când i se formează gustul.

* * *

Nici tiparul, nici săpunul. Civilizația este acolo unde animalele nu fug de oameni, iar vrăbiile-ți ciugulesc din palmă.

Unde nu e bunătate, nu poate fi vorba de civilizație.

* * *

Vorba, vorbă aduce.

* * *

Fără îndoială, pustiul Iudeei era plin de profeți, uscați și goi, cu flacări sălbatice în ochi; lumea veche îi scârbea, visau o lume nouă și mai bună.

Numele lor însă n'a rămas, căci ei trăiau departe de oameni, disprețuindu-i, disprețuind, mai ales femeia, care poate fi, totuși, o aliată atât de bună în idealism.

Ei răspândeau cu furie preceptele de umanitarism ebraic, devenit, mai târziu, fundamentul moralei creștine.

Isus a proclamat, cu blândețe, aceleași principii, s'a amestecat printre oameni cu amabilitate și a făcut să triumfe, astfel, o învățătură care, poate, nu-i aparținea total.

Numai proorocii sociabili pot fi de folos societății.

* * *

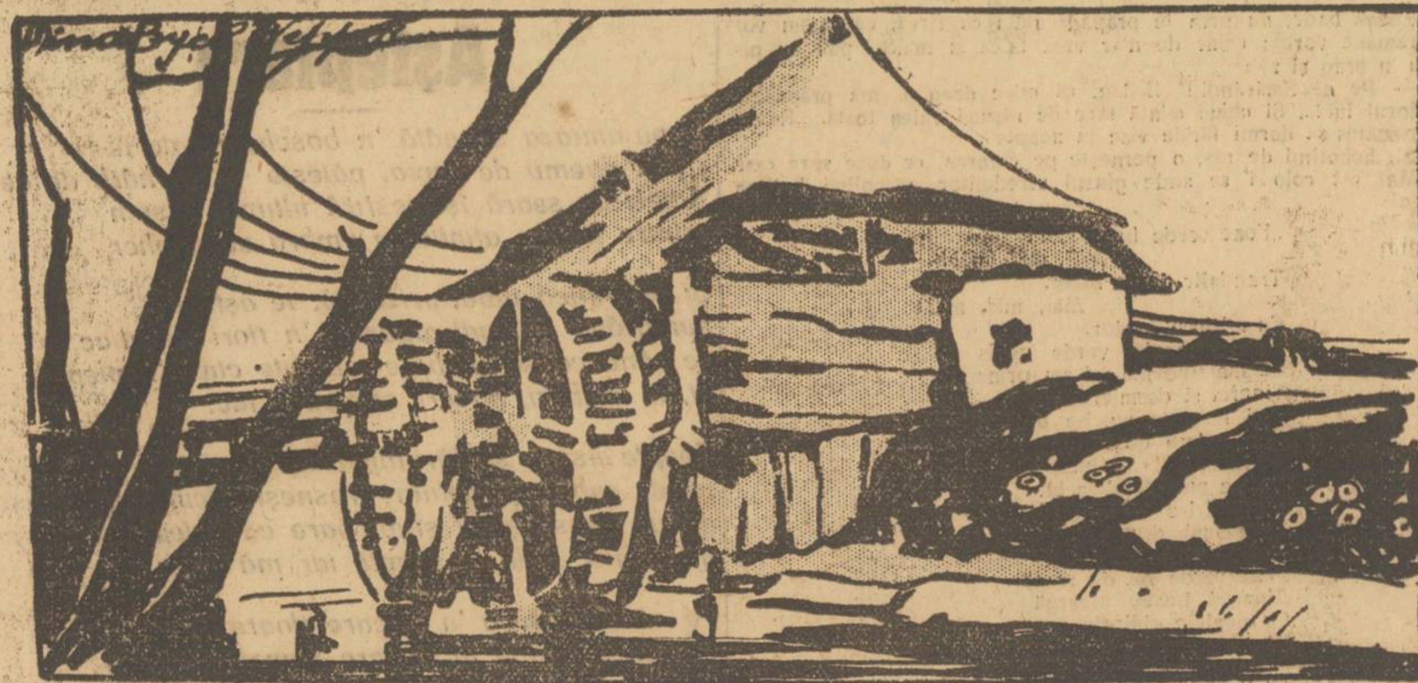
Unii sânt atât de fericiți, încât singura lor mâhnire este că îmbătrânesc.

Dar sânt atâția a cărora singură mângâiere este că nu mai au mult de trăit!

* * *

Șarpele nu-l ții legat.

VICTOR EFTIMIU

Spre ideal

Melancolii de toamna...

Prin perdelele grele se strecurau câteva raze de amurg ruginit. Afară vântul scutura frunzele veştede, aşa cum viaţa risipeşte iluziile. Un ceas de masă cu un tic-tac sentenţios, amintea că clipele trec neobosite, şi, că viaţa nu este decât un veşnic motiv de amintiri şi năzuinţă deşartă.

Melancolii de toamnă răscolitoare de dureri trecute.

Pe o măsuţă între cele două fotolii, pe o tăviţă de porţelan albastru cu motive de aur, empire, din două ceşti cu chipul lui Napoleon, cafeaua turcească, răspândea o aromă caldă. De departe din vre-o grădină publică se auziau ca prin vis frânturile unei romanţe obosite.

Prietenul meu închise o clipă ochii şi imi zise :

— Mă doare toamna

— Te dor amintirile.

— Da, mă dor amintirile. Sunt întâmplări şi îndoeli în viaţă, a căror amintiri te urmăresc ca o umbră.

Inserarea se lăsa ca o taină.

Prietenul meu aprinse o ţigară şi învăluit în fumul albăstrui al ţigărei, continuă :

— Iţi voi mărturisi povestea unei clipe din viaţa mea. Mă ştii tăcut. Dar prin tăcerea sufletului meu au trecut învingătoare bizarele senzaţii ale morţii şi deşertăciunilor soartei.

Am iubit. Am iubit-o pe Lelia. Ai cunoscut-o şi tu în treacăt. I-ai admirat poate silueta ei fină şi ochii ei încercuiţi în umbră, cuvintele ei iţi trezeau poate gânduri, cari trăiau în sufletul tău învăluite în parfumul unui îndemn nedesluşit, dar a trecut pe lângă tine ca o străină....

In seara când am cunoscut-o, se simţea nespus de singură şi un capriciu apropiă sufletele noastre, şi am rămas lângă ea, până târziu.

Când am dus-o acasă în fuga unei maşini care despica aerul rece al nopţii, o lună palidă arunca pe copacii bulevardului, străluciri de argint. Trecu atunci prin sufletul meu senzaţia desăvârşirii. In urma noastră trecătorii nocturni păreau fantome şi becurile electrice, lumini de alai. Buzele noastre nu puteau rosti înţelesul dorurilor. Lelia în lumina lunei părea statuia de argint, a unui capricios cioplitor antic. Ii luai mâna rece şi pe vârful degetelor roz, buzele mele vorbiră un cântec mut. Şi maşina ne ducea în fugă prin bulevardul cu străluciri de argint.

Când am ajuns, mă luă de braţ şi îmi şopti :

— Vino, nu mă lăsa singură şi spune-mi în noaptea asta, povestea năzuinţii noastre....

In salonaşul ei în care pluteau cele mai ameţitoare parfumuri, în decorul acela de bibelouri şi miniaturi, aşezat lângă ea în perna unui jeţ, îi povestii minunea clipelor ce vin. Şi nu ştiu, era bizarul efect al parfumurilor aduse din ţări îndepărtate, sau era decorul acela închinat dragostei, dar povestea mea a tulburat-o.

Intr'un târziu dorurile ei izbucniră :

— Minunea clipelor ce vin, am bănuit-o şi o aştept o vreau.

— Poate nu vei trăi-o niciodată şi nostalgia ei te va fura.

— Vreau să mă doară, vreau să sufăr pentru fericirea mea de mâine.

Am privit-o. In ochii ei umbriţi se aprinse lumina unei nădejdii.

De atunci fiecare seară o petreceam împreună. Dar în fiecare seară îmi dau seama că am aprins în sufletul ei un ideal ucigaş. Minunea clipelor ce vin era prea departe.

Plecam acasă chinuit. Ochii mei nu vedeau decât neputinţa omenească a descătuşării sufletului, şi mintea mea în vârtejul năzuinţelor, căuta zadarnic, narcoticul adormitor al senzaţiilor răzvrătite.

Povestea mea, în loc să o apropie, a îndepărtat-o de mine.

— Lelia, minunea desăvârşirii, e departe. Poate nimeni nu o va trăi. Vino în vârtejul lumii, ne aşteptată în chiotele ei sălbatice, minunea clipelor ce trec....

In drumul meu spre casă, noaptea, înfierbântat, făuream poveşti nevinovate în idilicul decor din insula Lesbos, unde ca şi Dafnis, aşteptam să vie să mă înveţe Lycenion iubirea, ca să-mi pot ferici iubita. Alteori, mă vedeam în desfrâul Bizanţului, unde de pe terasele palatelor oglindite în apele Bosforului, în nopţi vrăjite, aruncam în adâncul valurilor argintate de lună, scufundători, să scoată cel mai fermecat mărgean pentru ea, ori trimeteam cu despotice gesturi de pumnal, spre aurul stelelor şi al lunei, sufletele sclavilor mei, ca de acolo, din nemărginire, unde totul e numai armonie, să aducă amantei mele, fericirea.

Şi aşa bătând drumuri fantastice, ori rezvrătindu-mă, mă prindeau zorii. Iar pe ea o lăsam în pacea nopţilor de vară, purtând in suflet nostalgia minunei clipelor ce vin, şi văzându-şi visul îndepărtat pe drumul palidelor raze de lună. Prin ferestrele deschise, adierile răcoroase ale nopţii îi purtau neştăvilitele-i dorinţe, departe, peste oraşul adormit, peste cupolele bisericilor, peste nemărginit....

Şi în fiecare zi, după ceasuri întregi de veghe, o întâlneam mai schimbată, trupul ei se eteriza, vocea ei părea un ecou obosit şi poveştile mele nu o mai distrau.

Aşa am părăsit-o, ultima oară.

In pragul uşei, învăluită cu un şal de mătase, care îi îmbrăţişa elegant şi cald umerii, îmi spuse :

— Noapte bună. Drumul până la tine acasă, e lung şi în liniştea lui noptatecă, poate vei găsi povestea zâmbetului meu de mâine.....

Uşa se închise în urma ei. Dar o vedeam singură în salonaşul ei scăldat în culori bizare, acolo unde fiecare fotoliu larg şi somtuos şi fiecare covor catifelat, ar fi desăvârşit gesturile pătimaşe ale unui amant fericit. O vedeam obsedată de un tablou al nu ştiu cărui pictor zmintit. Nu ştiu, era insula morţei sau insula iubirii. Nu ştiu, era Edenul cu desăvârşita goliciune a celor dintâiu oameni, sau erau, în purpura soarelui stins, cei din urmă, în ultimul spazm al dragostei şi al morţii.

Am plecat urmărit de parfumul straniu al ultimelor senzaţii şi m'am dus departe, — afară în larg, să îmi limpezesc sufletul.

Şi pătrundeau până la mine zgomotele oraşului, cu atâţia oameni şi atâtea năzuinţi obscure şi pe cerul vânăt al nopţii, se profila scheletul caselor şi bisericilor, ca nişte braţe rugătoare spre veşnicul necunoscut.

A doua zi, când am revenit ca pătimaşul fumător de opium, să retrăiesc îndoiala şi durerea câtorva clipe, mi s'a dat în pragul uşei o scrisoare. Lelia nu mai era. Se sinucise.

Nu am încercat să-o revăd moartă. Pluteau în jurul meu miresme şi neînţelese senzaţii de voluptate stinsă.

In drum trecui prin parcul public, înflorit pentru dragostea oamenilor. Amanţii îşi purtau prin unghere tăinuite fericirea. Tufişurile îi îmbrăţişau. Şi parcul pe inserate părea Edenul celor dintâiu oameni cari au crezut în iubire.

Acolo singur, pe o bancă, în umbra unui castan bătrân, îi citii scrisoarea :

„Te las prietene drag. Ţi-am tulburat sufletul, dar destinul cu atâtea capricii ciudate, mi-a ursit alt drum. Am aşteptat zadarnic minunea clipelor ce vin, fie numai în zborul unui gând s'o trăesc, dar nu am găsit-o. Simţeam că în căutarea zadarnică a amăgitorului meu ideal, mi se va trece tinereţea şi cu ea ultima nădejde de a-l mai găsi aici. De aceia, am plecat în căutarea lui, pe razele de argint ale lunei, călăuzită de fluturul morţii....

Melancolii de toamnă.

Un ceas de masă, cu un tic-tac sentenţios, amintea, că clipele trec neobosite şi că viaţa nu e decât un veşnic motiv de amintiri şi năzuinţă deşartă.

Inserarea se lăsa ca o taină.

LIVIU OPRIŞ.

* * *

Supunere

Eu vreu să fiu copilul tău cuminte:
tu, să-mi zâmbeşti cu zorile în leagăn;
eu, să privesc cum râuri de lumină,
vrăjită ca un cânt fără cuvinte.

Şi să mă tulbur de sclipirea vie
a ochilor ce picură amiază,
ca să-ţi lipeşti obrajii tăi de mine.
şi frăgezimea lor trandafirie.

Să laşi să-mi stâmpăr setea din isvorul
murmuitor al buzei tale ude,
să mă priveşti cu ochi de apă clară:
să se oglindească'n zâmbete feciorul.

Să-ţi crească râsu'n şopot de cascade
cu praf de rouă poleind pădurea;
de bucuria ta molipsitoare
să scânteie a crăngilor arcade;

să-ţi spună crângul, colbăit de spumă,
cât eşti de sprintenă şi proaspătă şi bună;
cum îţi rămâne urma tipărită
în lutul lui, în sufletu-mi de humă.

Şi să te'ntoarcă tânără la viaţă
cu glasuri noi şi gânduri ne'ncepute;
să te reverşi pe mine ca o undă,
să-mi prinzi de gât colane mari de ghiaţă.

Tu, care eşti un cânt fără cuvinte
Şi tremuri toată c'ai să fii iubită,
evlavios mă'nchin poruncii tale:
eu vreau să fiu copilul tău cuminte.

Marcel Romanescu

Mişcarea culturală

Lucian Blaga. In marea trecere, versuri (Editura Radi, Cluj) :

„Opreşte trecerea
Ştiu că unde nu e moarte, nu e nici iubire
Şi totuşi, te rog :
Opreşte, Doamne, ceasornicul cu care,
Ne măsuri destrămarea".

Iată crezul şi zbuciumul poetului. Moartea, reîntorcea materiei în materie, inevitabilul pe care nici o minte omenească nu-l poate clinti, sforţările individului de a se elibera prin creaţiune, cugetare sau sensibilitate, (toate ricoşează în faţa absolutului, dincolo de care nu e dat nimănui a pătrunde.

Dar această rugă adresată Dumnezeirii, nu are numai o calitate verbală sau sentimentală ca la Lamartine;

„O temps, suspends ton vol et vous heures propices;
Suspendez votre cours, Laissez nous savourer les splendides délices
Des plus beaux de nos jours".

D-nul Blaga are adâncime de cugetare, versul e abrupt; imaginile bogate şi plastice, ritmul e chinuit ca şi ideia, care se caută în mijlocul atâtor probleme grave şi obsedante:

„Aci e casa mea. Dincolo soarele şi grădina cu stupi.
Voi treceţi pe drum, vă uitaţi printre gratii de poartă,
şi aşteptaţi să vorbesc. — De unde să încep?
Credeţi-mă, credeţi-mă,
despre orişice poţi să vorbeşti cât vrei :
despre soartă şi despre şarpele binelui.
despre arhanghelii cari ară cu plugul.
grădinile omului,
despre cerul spre care creştem,
despre ură şi cădere, tristeţe şi răstigniri.
şi înainte de toate, despre marea trecere.
Dar cuvintele sunt lacrimile celor ce ar fi v
aşà de mult, să plângă şi n'au putut.
Amare foarte, sunt toate cuvintele, —
de-aceea lăsaţi-mă,
să umblu mut printre voi,
să vă ies în cale cu ochii închişi".

Poietul nu poate plânge. Dar cuvintele lui sunt pline de amărăciune. E gustul pe care ţi-l lasă întotdeauna frontul cunoaşterii: sensibilitatea prea ascuţită, adâncirea şi disecarea vieţii. Fiindcă poietul nu şi-a găsit încă suportul moral al existenţei, sensul acestei zadarnice frământări, el suferă. Şi în clipele de desnădejde, şi dezorientare, el se refugiază în amintirile copilăriei :

„Nu ţi-aş scrie poate nici acum acest rând,
dar cocoşii au cântat de trei ori în noapte —
şi-a trebuit să strig :
Doamne, Doamne de cine m'am lepădat ?
Sunt mai bătrân, decât tine, Mamă,
ci tot aşà cum mă ştii ;
adus puţin din umeri,
şi aplecat peste întrebările lumii.
Nu ştiu nici azi, pentruce m'ai trimis în lumină
Numai ca să umblu printre lucruri,
şi să le fac dreptate, spunându-le.
Care-i mai adevărat şi care-i mai frumos?
Mâna mi se opreşte: e prea puţin,
Glasul se stinge, e prea puţin.
Dece m'ai trimis în lumină, Mamă.
Dece m'ai trimis?
Trupul meu cade la picioarele tale,
greu ca o pasăre moartă".

Şi ce zadarnice sunt toate sforţările, toate năzuinţele toate luptele şi toate izbânzile :

„Ziua din urmă. Omule e adevărat:
din tot ce-a fost
nimic nu s'a schimbat.
Roteşte sus acelaş cer,
Se 'ntinde jos acelaş pământ".

Dar vina o poartă numai cărturarul. Dece încearcă să pătrundă rostul lumii, dece nu se mulţumeşte cu aparenţele, dece se cihnueşte să rezolve probleme insolubile. Era atât de fericit, când trăia viaţa fără să-i caute sensul, când în copilărie, se lăsa furat de basmul auzit la gura sobei :

„Am înţeles păcatul, ce apasă peste casa mea,
Ca un muşchiu strămoşesc.
O, dece am tălmăcit vremea şi zodiile,
altfel decât baba ce-şi topeşte cânepa în baltă?"

Acum e prea târziu :

„şi mă scutur de mine însumi,
Ca un câine ce-a ieşit dintr'un râu blestemat".

Setea de a cunoaşte, e un blestem. Nemuritu-it fără să-şi poată găsi liniştea sufletească:

„Drumuri m'au alungat.
De nicăiri pământul
nu m'a chemat.
Sunt blestemat!"

Nici o scăpare nu mai e posibilă, fiindcă drumul acesta nu are lecuire. Când îndrăzneşte să înlăcuiască Dumnezeirea prin inteligenţă, ai limitat sensul existenţii la acest fel de cunoaştere. Şi când te convingi că inteligenţa în mărginirea ei, nu-ţi poate da suportul moral, atunci epilogul e fatal :

„Ingenunchez în vânt; mâine oasele
au să-mi cadă depe cruce.
Inapoi nici un drum nu mai duce.
Ingenunchez în vânt;
lângă steaua cea mai tristă.

Aceasta e poezia d-lui Lucian Blaga. Sumbră apăsătoare, descurajată, fără a fi pesimistă. Fiindcă poetul socoate viaţa în desfăşurarea ei, ca o binefacere, de care însă el nu se poate folosi. Temperamentul, el se socoate un izolat şi un înfrânt. Atitudinea intelectuală în faţa vieţii îi dă această suferinţă, pe care nu numai că n'o evită dar o adânceşte şi o exasperează. E plăcerea suferinţii intelectualizate.

Fiindcă volumul e interesant şi caracteristic pentru evoluţia poietului, ar trebui să elimine, unde se poate cuvântul „pământ", expus sub atâtea variante:

Te-am pierdut pentru totdeauna **în ţărână**; sunt numai **tină**; **din pământ** ori din poveste; **brazdele** veacului; salut **şi pământul**; o schioapă dela **pământ**; şi-mi pare aşa rău că n'am **rămas pământ**; talangă **de lut**; la **tină** un pumn; botează-mă cu **pământ**; împărăţia **lutului**; privighetorile **de pământ**; ziua vine ca o dreptate făcută **pământului**; brazdele **lumii**; taina joasă a **ţărânii**; aurore **subpământeşti**; porţile **pământului**; pivniţele **pământului**; **ţărâna** e plină de zumzetul tainelor; **adânc în pământ** undeva; te aşezi pe un podicel de **lut**; **încălziţi-vă lutul** cu vin; se 'ntinde jos acelaş **pământ**; mâncă **ţărnă**; Soarele iese din **pământ**; s'a cufundat în **pământ**; fiica **pământului**; popii **adâncului**; de nicăiri **pământul**; oraşele **pământului**; scuturaţi-vă de **pământ**, etc....

Cam mult „pământ", pentru 25 de poezii şi 60 de pagini. D-nul Lucian Blaga, care dovedeşte că pe lângă o concepţie originală, posedă un material de metafore extrem de bogat, va trebui ca la o nouă ediţie, să-şi elimine repetiriile şi impurităţile. Valoarea incontestabilă a volumului i-o impune.

Insemnări teatrale

POVARA, dramă în 3 acte de R. Voinescu.

Piesa d-lui R. Voinescu, vine cu întârziere în literatura dramatică. Pentru moda expresionistă şi a unui teatru, în care arta regisorului tinde să suprime pe autor şi pe interpret, — o lucrare cu tendinţe moralizatoare, distonează cu mentalitatea generală a publicului. Aceasta e cauza că şi în Franţa, teatrul lui Fabre şi Brieux — teatrul cu tendinţă — nu are succes de public. Mentalitatea de după războiu, a răsturnat valorile şi goana după senzaţia eftină a adus la suprafaţă genul uşor. Surprinzător şi caracteristic e faptul că alături de comedia ieftină, doi autori perzistă pe toate scenele: Shakespeare şi Ibsen.

„Povara" d-lui Voinescu e o piesă construită cu intenţii moralizatoare. Intenţiile sunt binevenite, dar spectatorul, dezorientat şi fără nici un ideal estetic sau moral, nu le ia în considerare.

Romulus Voinescu

Doi tineri se iubesc. Poveste banală, dar eternă. Tânărul îşi părăseşte iubita, cum e fatal în toate romanele de dragoste. El nu ştie că din legătura lor, s'a născut un copil. Femeia sedusă e mândră şi n'a voit niciodată să-i mărturisească acest lucru. Tânărul, prins în vârtejul vieţii, trece dela o femee la alta. El nu ştie că e părinte. După câtva timp se căsătoreşte. O căsătorie de convenienţă, cu o femeie rea şi cicălitoare, o viaţă imposibilă.

Au trecut aproape treizeci de ani. Tânărul seducător de altădată, a cărunţit. In casă au numai certuri. Singura lor consolare, e o fată a lor. Intr'un acces de ceartă, aproape isteric, femeia cade şi se loveşte. Ea îşi acuză bărbatul ca autor al faptului. Lucrurile devin grave, când femeia moare. Soţul e dat în judecată. Un avocat tânăr, îl apără şi-l achită.

Acum intervine partea melodramă, cam aceiaşi situaţie din „La femme X" a lui Bisson. Tânărul avocat e fiul acuzatului. Acuzatul află emoţionat urmările legăturii sale din tinereţe, revede femeia, care i-a păstrat copilul, şi ar voi să repare atâtea vieţi nenorocite, dintr'o greşeală, la început, fără însemnătate.

Dar cum? Părintele se simte acum inutil şi se sinucide. Fratele va îngriji sora orfană.

Subiectul lucrării are coincidenţe posibile în viaţă, dar cari în teatru dau impresia de artificialitate. In linia unei desvoltări fireşti a temei morale urmărite de autor, piesa s'ar fi încadrat în lucrările „à these", dintr'un repertoriu de popularizare.

SCARLAT FRODA.

Primăvară

Trec unde străvezii de boare
Pe fundul văii şi spre baltă,
Pământul tot e plin de soare
Şi sufletul par'că'i tresaltă.

Pe-un gard, cu cioburi vechi de oale,
S'au strâns din vreme vrăbii multe
Şi vântul s'a oprit din cale,
Gâlceava ca să le-o asculte...

Azor, pândeşte prin zăbrele,
Cum la hambar în stufărie,
Vre-o trei sau patru rândunele
S'au apucat de zidărie,

Şi cum pe casa babei Floarea
A tras în gazdă chiar de-aseară,
O barză, albă ca ninsoarea,
Cu nişte vreascuri într'o ghiară.

O, Primăvară, Primăvară,
Ce bună eşti când vii la vreme.
Tu verşi speranţă 'n suflet iară,
Şi n'aştepţi nimeni să te cheme.

Ca pe copii, ne porţi de mână,
Ne spui povestea tinereţii,
Şi ne încânţi cu vorbe până
Sfârşim calvarul trist al vieţii.

G. Nikita

Ortografia românească

IV

— ĭ Scurt —

De sigur zîmbind vor citi mulți aceste rînduri, pentru tendența lor reacționară de a reintroduce în scriere un semn care a fost părăsit odată, împreună cu altele mutile cu care ne-au înzestrat vechile sisteme ortografice. Dacă silințele mele vor rămînea zadarnice și nu voĭ putea să conving pe nimenĭ, voĭ avea totuș mulțumirea că voĭ fi adus un pic de lumină în chestiunea aceasta de subtilitățĭ formale, privind'o din puncte de vedere poate noĭ.

Dar, trebue să mărturisesc, objectul este nespus de greu de exporat și foarte complex, de sigur tocmaĭ din cauza caracteruluĭ său, foarte accentuat, de subtil și pur formal,— și, încumetându--mă să'l atac, nu uit nicĭun moment natura particulară neprietenoasă a objectului, și—maĭ ales—nu pierd din vedere că trebue continuu să mă mențin imparțial pe un teren neutru.

* * *

Chestunea este multiplă, și ca să procedez metodic, o voĭ analiza, coborînd'o progresiv dela generalitățile absracte până la punctul particular maĭ concret care o consttue.

Astfel, am șă stabilesc: în primul rnîd dacă ceea ce numim **vocale scurte** pot fi socotite ca sunete, articulațiunĭ distincte (foneme); apoi dacă aceeaș natură o au toate vocalele scurte; în sfârșit cînd este necesară marcarea scurtimiĭ uneĭ vocale și întrucît este utilă· Acest din urmă punct rămâne să fie completat prin examinarea aspectului practic al chestiuniĭ.

* * *

Pot fi privite vocalele scurte ca sunete distincte (foneme)? La această întrebare nu se poate răspunde decît examinînd dacă ele intră sau nu în definițiunile ce se dau fonemelor și celor două categoriĭ de foneme, în general admise: vocale și consonante·

Foneme sunt elementele sonore ale graĭuluĭ, — articulațiunile sau sunetele; nicĭuna dintre definițiunile date până acum nu circumscrie mai clar sfera noțiuniĭ de fonemă, foarte larg determinată astfel. Așa că s'au putut cuprinde subt această denumire **vocalele,** care sunt elemente simple sonore, muzicale maĭ mult sau maĭ puțin, — pot fi pronunțate independent și sunt în analiză fiziologică, emisiunĭ de voce (larngo-faringiane), modificate numaĭ parțial de anume pozițiunĭ relative ale diferentelor organe bucale, fără ca aceste pozițiunĭ să fie însă reale pĭedicĭ opuse emisiuniĭ vocale; decĭ fonemele vocale (în romînește șapte: **a, e, i, o, u› ă** și **î**) constitue o diviziune taxologică naturală, ale căreĭ caractere **distinctive** (genus proximus) sunt tocmaĭ caracterele **principale** ale indivizilor. Pe cînd, dimpotrivă, **consonantele›** cuprinse și ele tot sub denumirea de foneme, nu formează, din punct de vedere taxinomic, o diviziune naturală perfectă, pentru că nu au decît un singur caracter comun, anume că rezultă toate din **pĭedicĭ** opuse emisiuniĭ vocale de către organele bucale. Astfel› a fost necesar să se introducă subdiviziunĭ în clasa consonantelor ; așa, se divid consonantele în **sibilante** și **explosive›** dintre care primele au un caracter comun cu vocalele,· pot fi pronunțate independent (ca : **h, s, z, v**) ; — pe cînd cele explosive au fost divizate maĭ departe în **mute** (ca : **t, d, k, p› t**) și **lichide,** iar lichidele în **vibrante** (**r** și **l**) și **nasale** (**u** și **m**). Afară de această subdivizare dihotomică unilaterală, făcută după un criterĭu general, — felul în care pĭedica opusă le-a produs, consonantele au maĭ fost grupate după un alt criterĭu: organul prin care se opune pĭedica ce le produce; așa› sunt consonante **velare·** (produse în vălul palatului sau omușor), **palatale** (în cerul gurii), **dentale** și **labiale;** ĭar vocalele, tot după acest criaeriu, s'au deosebit în **guturale (ă, î), velare (a** și **e** deschis — din vede —), **palatale (e** închis — din vezĭ —, și **i** și **labiale-guturale (o** și **u).**

Am socotit că nu este inutil să reamintesc toate aceste lucruri — fiindcă astfel se poate vedea că printre foneme trebue să se dea un loc aparte vocalelor scurte. 'Intr'adevăr, după cum consonantele sibilante fac trecerea între vocalele plenisone și consonantele explosive, avînd comun cu primele caracterul că pot fi pronunțate independent, și cu consonantele explosive caracterul că sunt produse de pĭedicĭ opuse emisiunii vocale; tot astfel vocalele scurte (semisone) au comun cu vocalele plenisone caracterul că sunt produse, ca și acestea, prin emisiunĭ laringo-faringiane, slab modificate de organele bucale› și nu sunt rezultate din pĭedicĭ reale opuse de acestea, — ĭar cu consonantele explosive au comun caracterul că nu pot fi pronunțate independent.

Astfel, rămîne stabilit că avem patru categoriĭ distincte de foneme : vocalele plenisone și consonantele explosive în primul rînd, și apoĭ consonantele vocalice (sibilante) și vocalele consonantice (semisone sau scurte).

* * *

Au toate vocalele scurte aceeaș natură? de sigur că nu. Așa **o** scurt și **e** scurt sunt **în** general născute din deschiderea amplă a vocalelor plenisone **o** și **e** simple deschise. In această deschidere vocala simplă se transformă într'un diftong suitor cu vocala plenisonă **a;** astfel, **o** închis din dorm, se deschide simplu în **dorm** și amplu în **doarme**, și tot acelaș mers se observă în exemplul: înțelepți — înțelept[e] — înțeleaptă. Pe cînd dimpotrivă› **u** scurt provine întotdeauna sau dintr'o consonantă (labială, sibilantă, lichidă...) ca în nou = lat. NOV[UM], bou = lat. BOY[EM] etc·, sau dintr'un **u** plenison așezat lîngă o altă vocală plenisonă și scurtat pentru acelaș motiv, adică pentru evitarea unuĭ hiatus gutural (două, cafeaua, fiu› eu etc.)·

In special natura **luĭ ĭ** scurt este foarte variată Astfel uneorĭ este cam de aceeaș proveniență ca **u** scrut (**mi** le fac -- **mi**-o fac)· Alteori precede parazitar pe **e** (scurt sau plenison), cînd **acesta este inițial sau urmează uneĭ consonante labiale (mĭez, pĭele, sbĭer, fĭer; [ĭ]eu, [ĭ]este** ĭed, ĭederă, **ĭeftin, ĭerĭ ĭes**); când precede pe **e** semison din diftongul **ea, e nu se maĭ aude** și uneorĭ nici nu este nevoie să **fe scris (ca în: (pĭer — [pĭeară] —** pĭară; ĭernĭ — ĭearnă] — **ĭarnă; ghete — [gheată]** — ghĭată etc.). Apoi ĭ scurt este **uneori** numai un semn ortografic care arată că literele **c și g nu** reprezintă consonante velare explosive (ca în **casă și gard),** ci sibilante palatale (picĭor› ociĭnuit, **gĭubea). Dar ceea ce face ca natura luiĭ scurt** să fie cu totul particulară, este faptul că el poate apărea și fără sprijinul uneĭ vocale plenisone, ceea ce nu se poate întâmpla cu celelalte trei vocale scurte; astfel apare **ĭ** scurt foarte frequent într'o mulțime de cuvinte și maĭ ales într'o mare parte dintre desinențele flexionare (azĭ› vechĭ; — oamenĭ, cărțĭ; — auzĭ› avețĭ; etc.).

Afară de această natură particulară, **ĭ** scurt maĭ are o caracteristică de foarte mare importanță. Anume: pe cînd celelalte vocale, semisone sau plenisone, — accentuate sau nu, — nu au acțiune modificatoare decît asupra celorlalte vocale (**sbor, sboară· sboare, sbura)** și numaĭ singur **e** modifică și două consonante, pe **c** și **g, (fac—face, merg—merge);** — dimpotrivă **i,** și în special cel scurt, afară de acțiunea asupra vocalelor, modifică și un însemnat număr de consonante. Astfel, velarele mute **c** și **g›** dentalele mute **t** și **d** și sibilanta dentală **s** nu resistă niciodată în fața unuĭ **ĭ** scurt (nuc—**nucĭ, rog—rogĭ, frate—frațĭ,** văd — **vezĭ› las — lașĭ);** adeseorĭ nicĭ alte consonante nu resistă palatalizăriĭ provocate de ĭ scurt **(pĭer — pĭerĭ; cal — caĭ; pun — puĭ; mînz — mînjĭ; vătaf — vătașĭ).**

Reĭese din aceste desvoltărĭ deosebirea fundamentală dintre ĭ scurt și celelalte vocale scurte, — atît ca natură,, cît și ca importanță fonetică, — și se poate prevedea numaĭ din acestea utilitatea marcăriĭ grafice care să'l distngă de **i** plenison.

* * *

Dar, întru cît marcarea scurtimiĭ uneĭ vocale poate fi utilă, și cînd este necesară? Mai înainte ca să răspund la întrebare› trebue să examinez dacă interpretarea rațională a principĭuluĭ fundamental al ortografieĭ fonetice pretinde imperativ ca aplicarea luĭ să fie riguros integrală, sau dacă permite abaterĭ de exemplu într'un caz ca acesta de față. De altfel, am maĭ examinat chestiunea aceasta și în articolul precedent, în care împrejurare conchideam în sensul că se pot admite abaterĭ de la o aplicare riguros integrală a principĭuluĭ fonetic, numaĭ atuncĭ cînd o astfel de aplicare ar însemna o complicațiune în scris, fără vreun avantaj apreciabil pentru ușurința cititoruluĭ. Este oare acesta cazul pentru vocalele scurte? pentru **toate** vocalele scurte? Oare sunt suficiente criteriile folosite la stabilirea normei amintite, relative la abaterĭ? De sigur că nu se pot da răspunsuri categorice la aceste întrebărĭ› ci susceptibile de controversă, recunosc, și de aceea mă voĭ mulțumi să arăt cîteva doar dintre argumentele care pot susține cauza reintroduceriĭ luĭ **ĭ** scurt, care mie personal îmĭ este simpatică și din alte motive.

Astfel: întrucît marcarea scurtimiĭ uneĭ vocale semisone poate fi **utilă?** De sigur că în măsura în care se poate evita în acest chip confuziunea cu vocala plenisonă, și este evident că maĭ des se poate produce această confuziune cînd este vorba de **ĭ,** decît de orĭ care altă vocală, pentru că dintre toate, **i** scurt este singura semisonă mai frequentă și care nu cere în ajutor o plenisonă, ci poate sta și după o consonantă finală sau între consonante· Apoi: cînd este **necesară** marcarea scurtimii› uneĭ vocale? bine înțeles că numaĭ atuncĭ când confuziunea despre care vorbiĭ poate provoca un equivoc grav de pronunțare, de prosodie sau chĭar de sens; în aceste casurĭ s'ar putea pretinde ca indispensabilă chĭar marcarea plenisonitățiĭ uneĭ vocale în diereză, maĭ ales dacă nu se admite marcarea scrutimiĭ — cum de exemplu în următoarele casurĭ paralele: **aïdoma — aĭdem; amïantă — amĭazĭ; bïenal — bĭet ; chïot — chĭor ; al doïlea — doĭnă ; fïor — fĭord ; ghïoc — ghĭont ;** (inimă) **haïnă — haĭnă** (ruptă) ; **făïnar, găïnar — hăĭnar, pïïnar ; leït — leĭcă ; lïotă — lĭoarcă ; mïasmă — mĭazăzĭ ; mïoară — mĭoarcă ; ruïnă — ruĭnat; taïn — taĭnă ; vïață și vĭață ; vïer — vĭerme, vicïos — bolnăvicĭos** etc· etc·.

Evident că în toate aceste casurĭ marcarea scurtimiĭ luĭ **i,** riguros urmată› face complet superfluă marcarea prin tremă a luĭ **i plenison** (în diacresis), — și maĭ devine utilă prin aceea că dispensează de a maĭ însemna accentul tonic în multe cazuri, de exemplu: tu auzĭ (prezent: ĭ scurt) — el auzi (perfect: i plenison, accentuat); altoĭ (substantiv: ĭ scurt) — alto**i** (verb: **i** plenison, accentuat); privileg**ĭu** (ĭ scurt, **u** plenison) — lefeg**iu** (**i** plenison› accentuat, **u** scurt) ; rad**ĭu**—cad**iu etc.**

Asemenea exemple, care să arate că **ĭ** scurt poate sta în aceeaș posițiune ca **i** plenison, sunt nenumărate, pe cînd dimpotrivă sunt destul de rare cele asemănătoare relative la alte vocale, — ceea ce justifică marcarea scurtimiĭ lui ĭ semison. Justificărĭ în acelaș sens maĭ pot fi și natura cu totul particulară a luĭ **i** semison› și mai ales acțiunea modificatoare pe care o exercită asupra celor maĭ multe consonante ca și asupra vocalelor.

* * *

Chestiunea marcăriĭ scurtimiĭ vocaleĭ semisone **ĭ,** după cît rezultă din cele spuse pînă aci, poate fi decĭ resolvată și afirmativ. In această ipoteză, cît privește acum realizarea practică a principĭuluĭ necesitățiĭ marcăriĭ lui ĭ scurt, adică norma de aplicare a luĭ, — de sigur că, pentru maĭ multă conformitate cu principĭul fundamental fonetic› va trebui să adoptăm marcarea scurtimiĭ luĭ ĭ semison pretutindenĭ unde **i** sună astfel.

Pentru motive de natură morfologică, (și care, cum voĭ desvolta într'un articol viitor, nu pot și nu trebue să fie cu desăvîrșire excluse din elaborarea uneĭ ortografiĭ fonetice, așa cum este cazul cu cele de natură etimologică), — scurtimea lui **ĭ** semison nu trebue marcată în exemple ca acestea: **mi**-o fac, **ți**-am dat› **i**-a scris, **ni**-o dă etc.. De asemenea, este discutabil dacă se poate justifĭca sufĭcient marcarea aceasta în unele cuvinte străine ca: **iamb› fiasco, fïord,** (sau fjord?) etc., asupra ortografieĭ cărora rămîne bine stabilit că nu se poate decĭde pînă ce nu se va examina și aranja chestiunea expresiunilor și cuvintelor neologice.

* * *

Am recunoscut de la început dificultățile de tot soiul pe care le prezintă această spinoasă chestiune și› deși pentru vastitatea și natura subtilă a eĭ un articol de dimensiunile acestuia este prea strîmt, nu m'am sfiit să o expun, chĭar numaĭ atît de superficial cît mi-a îngăduit forma, fiindcă nu m'am îndoit că importanța acesteĭ chestiuni va fi relevată, așa cum merită, de către cititorĭ.

* * *

Cărți și Reviste

HENRIK SCHÜCK : *Histoire de la littérature suédoise,* în franțuzește de *Lucien Maury,* Ed. Leroux, Paris 1923.

Opera lui Henrich Schück› membru al Academiei suedeze, constituie una din cele câteva lucrări monumentale, din care numără cultura nordică. Pentru acei cărora nu le este de tot străină această cultură, cartea lui Schück le stă la îndemână cu informațiuni sigure și caracterizări estetice juste; iar pentru cei neinițiați încă în tainele literaturilor nordice, Schück le-a dăruit un guide prețios, construit pe un plan limpede, dar temeinic.

Impărțită în opt mari capitole, istoria acestei literaturi poartă aproape aceleași caractere ca ale celorlalte literaturi occidentale. In genere› împărțirea ei se apropie mult de cea germană și nu mai puțin de cea franceză, pe care a cunoscut-o — ce-i drept — mai târziu. Astfel întâlnim: 1. Suedia și vechea literatură scandinavă; 2. Evul mediu; 3. Reforma; 4. Perioada „de la grandeur suédoise"; 5. Era libertății; 6. Perioada gustaviană; 7. Sec.XIX: Romantismul; 8. Literatura suedeză de după 1850. Innăuntrul fiecărui capitol, Schück ilustrează o activitate, o școală, o personalitate. In jurul acestora sunt grupate caracterizări judicioase· asupra principalelor opere care au luminat unui deceniu sau a unui secol.

Capitolul influențelor, de altfel și cel mai interesant prin noutatea arătată celorlalte literaturi europene› este studiat cu îngrijire și autorul nu se sfiește să ateste că literatura țării sale s'a plăsmuit și din amesticuri străine. După războiul de treizeci de ani, în vremea când sentimentul național suedez era căutat și răspândit în toate provniciile Nordului, s'a efectuat și procesul influențelor. A pătruns întâi cultura germană, apoi cea engleză, și cu oarecare avânt cea franceză și italiană. In epoca romantismului suedez însă, reazimul puternic a fost curentul corespunzător din Germania. Dintre scriitorii contimporani sau vecini cu contemporaneitatea Schück are pagini de admirație pentru Selma Lagerloef, Oscar Levertin, Verner von Heidenstam› Bellman, Kellgren și Strindberg. Fără a fi numai pe placul specialiștilor, cartea lui Schück poate fi citită cu interes, fie și de cel care nu cunoaște restul marilor literaturi europene.

* * *

L'EUROPE NOUVELLE (26 April) pune în discuție problema interzicerii japonezilor de a mai intra în Statele-Unite. Pentru aceasta revista apelează la doi dintre colaboratorii ei, cari susțin : unul punctul de vedere american, altul pe cel japonez.

Cel dintâi : *P. Scott-Mowrer,* după ce analizează spiritul general-actual al Statelor-Unite, în care prejudecățile de rasă sunt foarte răspândite, face un istoric al tuturor ostilităților dintre americani și orientali. Majoritatea presei americane n'a aprobat acțiunea impulsivă a Senatului. Numai presa *Hearst›* naționalistă și anti-japoneză, scrie :

„Nu dorim acestei țări concurența demoralizatoare a condițiilor de înjositoare muncă orientală. Și în aceasta nu stă o prejudecată de rasă, ci păstrarea acestei rase".

Roger Lévy, în susținerea punctului de vedere japonez, spune că Japonia este o țară prea populată și în consecință a cerut protejarea naționalităților sale pe țărmurile pacificului. Dar pentru că sancțiunea americană este prea imediată, presa japoneză cere instituirea unei comisiuni americano-japoneze› care să discute chestiunea în afară de considerațiile politice. Astfel presa japoneză, împăciuitoare, crede că va ajunge la un rezultat satisfăcător.

* * *

REVISTA DE FILOSOFIE (No. 3—4 d. *P. P. Negulescu,* într'un studiu publicat în fruntea revistei, se ocupă de personalitatea filosofului *Giovanni Pico* (Pico dela Mirandola — cum îi spune autorul nostru). Cunoscător al spiritelor de dominau „Renașterea", d. Negulescu ne vorbește astăzi despre un cugetător asupra căruia nu cred să se fi scris ceva mai mult› la noi.

Lăsând la o parte paginile biografice, din care reținem că Giovanni Pico s'a născut în 1463 la Mirandola, să trecem a cunoaște caracteristica intelectuală a cugetătorului. D. P. P. Negulescu relevă ca predominant în opera lui Pico misticismul lui, de natură intelectuală și de sentiment. Sunt rânduri care trebuesc amintite

„Misticismul nu e un sistem, ci o metodă. Cugetătorii ce iau cuvântul spre a propovădui misticismul lor, nu voesc decât să arate și altora calea pe care au ajuns ei la acea intuiție inexprimabilă. Și metoda lor are două părți› una negativă, alta pozitivă. Cea dintâi caută să dovedească omului că nu poate ajunge la cunoștința principiului suprem al universului pe căile obicinuite ale rațiunei. Această parte negativă a metodei mistice are ea însăș două grade. Cum zice Pico însuș : „Sunt două trepte de cunoștință, pe care trebue să călcăm, spre a ne apropia de întunericul ce învălue pe Dumnezeu. Pe cea dintâi căpătăm convingerea că nu putem atribui divinității nici una din însușirile ce i s'ar potrivi. Pe cea de a doua ajungem la conștiința nimicniciei puterii noastre de cunoaștere, ajungem să înțelegem că niciodată nu vom putea pricepe natura lui Dumnezeu".

In restul numărului articole și studii de *N. Petrescu, Mircea Florian, Ștefan Klett* și *Șt. Bezdechi.* O recenzie a d-lui *St. Zeletin* asupra traducerilor d-lui *Cezar Papacostea* din Platon arată marele talent al traducătorului› care a știut să muncească fraza originalului până la completa ei alipire la limba și expresia românească.

Punând-o în comparație cu traducerea d-lui St. Bezdechi, aceasta din urmă, din exemplele date se vede că este întru câtva inferioară.

* * *

GÂNDUL NOSTRU (Aprilie) apare cu o ... nuvelă a d-lui *Adrian Pascu* care se relevă tot mai mult ca un fin observator al sufletului omenesc. Despre G. Becescu-Silvan scrie d. *Sandu Teleajen* cu evocări calde și prietenești. Versuri semnează d-nii *Eugen Constant* și *M. Sturdza.* O strofă din poezia „Vanitas" a d-lui E. Constant :

Am debarcat din suflet recolta mucezită
A vremilor sătule de vane năzuinți
Și-am arborat cu spaimă o flamură cernită,
La țărmul neprielnic al crudelor căinți...

Cu bună dreptate vorbește d. *Paul I. Papadopol* despre lipsa monografiilor literare. Cronica vioaie și interesantă face din revista ieșană una dintre cele mai bune reviste românești de astăzi.

* * *

FLAMURA (Aprilie) mai zâmbitoare și mai senină, aduce colaborarea d-lor *Adrian Pascu› Eugen Constant, T. Constantinescu, D. Iacobescu, D. Paltin* și *Dem. Bassarabeanu* care în „Strofe simple" numără versuri ce se ilustrează printr'o muzicalitate suavă, cu o tonalitate minoră :

Dorys, noaptea asta este calmă·
Calmă ca un zâmbet de ascet ;
Stau gândind tăcut cu fruntea'n palm
Covârșit aceluiaș regret.

Gândurile — toate către tine
Se desprind din minte — fulguiri
Și creiază-o armonie de suspine
Pe o melodie de-amintiri...

La „Cronică" câteva rânduri în amintirea tânărului T. Constantinescu, care debutase în 1922, cu versurĭ frumoase în „Flacăra".

G. B.

* * *

BIBLIOGRAFIE

D. D. Pătrășcanu : Trei comedii. (Steinberg).

Lia Hârsu: Din țara pieilor roșii.

M. Eminescu: Poezii. (publicate și adnotate de Bogdan-Duică).

George Murnu : Odisea.

Marin Simionescu-Râmniceanu : Istoria Artelor· (Cultura Națională)·

Const· Râuleț : „Pălăria". comedie într'un act, reprezentată pe scena Teatrului Național din București și apărută în „Adeverul Literar".

Dr. Westfried : Perversiune sexuală.

Berariu: Cheleș Impărat·

C. Rădulescu-Motru : Țărănism. Un suflet și o politică, edit. „Cultura Națională".

Em. Bărbulescu : Iubire albă.

Viața Românească, an. XVI nr. 3.

In editura *„Cultura națională :*

Amintiri din copilărie de *Ion Creangă*·

Diavolul șchiop de *Lesage*—în românește de Ionel ... Sadoveanu ;

Scrisori bănățene de *Cora Irineu ;*

Lângă pământ de *Adrian Maniu ;*

Clujul de *Victor Lazăr ;*

Drumul cu plopi de *Cezar Petrescu ;*

Un om sfârșit de *Giovani Papini,* în românește de Gh· Călinescu ;

Sociologie de *Emil Durkheim ;*

Republica cehoslovacă, de *I. St. Ioachimescu* și *A. Kudrnac.*

Memoriale de *Vasile Pârvan.*

Luchian de *Virgil Cioflec.*

In editura „Cartea românească": Șoimii de *M· Sadoveanu* ediția V·

BIBLIOTECA „DIMINEAȚA"

A apărut:

No. 1. — *M. Sadoveanu :* **Războlul Balcanic**

No. 2. — *I. Agârbiceanu :* **Diavolul.**

No. 3. — *P. I. Jouve :* **Spitalul.** (traducere de Victor Ion Popa

No. 4. — *Gérard de Nerval:* **Mâna Vrăjită.** (traducere de Eugen Boureanul)

No. 5. — *Oscar Wilde :* **Crima Lordului Arthur Savile.** (traducere de Victor Ion Popa)

Sub tipar :

No. 6. — *A. de Herz :* **Șeful Gării.**

No. 7. — *Gleb. Uspenski :* **Lăcustele.** (traducere de M. Sevastos

No. 8. — *Gala Galaction :* **Toamne de odinioară.**

CUM NE CURATIM SANGELE ȘI NE INTARIM TRUPUL
BROȘURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREȚI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

CUM NE VINDECAM DE REUMATISM ȘI GUTTA
BROȘURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREȚI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

INSEMNĂRI

Courteline despre Molière

Suplimentul literar al ziarului „Figaro" aduce o interesantă şi sugestivă conversaţie a lui Courteline cu un grup de literaţi.

— „Adesea ori v'am spus, începe autorul lui *Boubouroche*, că e greu să stabileşti unde începe geniul. Pentru mine e atunci când ai primi un picior în burtă. Citind pe Molière am avut mereu această senzaţie. N'am avut-o nici odată citind pe Racine. Cu toate că admir *Poliect, Cidul, Cinna*, cred că Molière e mult mai considerabil de cât Corneille. Poate că n'am dreptate. E foarte posibil. Semănăm toţi cu nişte oglinzi care primesc o imagine".

Atunci cineva îl întrerupe:

— „Corneille n'a avut vre-o influenţă asupra lui Molière, atunci când acesta a început să scrie comedia *Amphitryon?*

Courteline

— „Nici odată! Nimic în opera lui Corneille nu poate fi comparat cu scena lui Sosie din actul I, act din care nu poţi schimba un cuvânt. Molière este împreună cu tata Hugo cel mai mare accident din câte s'au întâmplat. Ce păcat că a murit atât de tânăr. Cu toate că ultimele sale piese nu sunt şi cele mai bune, el mai avea ceva de zis."

Se ştie că în urma lui Molière n'a rămas nici un manuscris şi că tot ce se posedă dela el sunt trei semnături pe acte particulare. In această privinţă, Courteline mai dă câteva lămuriri interesante, care fac azi obiectul cercetărilor istoriografilor francezi:

— „Acu vre-o cincisprezece ani m'am dus la Grenoble unde făcui cunoştinţa cu vărul lui Claude Terasse, arhivarul judeţului. Intr'o zi mă rugă să-l vizitez la cancelarie. Intrai într'o cameră largă şi pe păreţi numai cărţi, dosare, cartoane. Se sui pe o scară şi se cobori cu un dosar având pe actul de naştere al unui copil *semnătura lui Molière, care împreună cu alţi actori din trupa lui, fusese martor. Trebue ca lucrul acesta să se ştie. Aş dori, să se facă cele necesare, pentru ca această pagină să fie desprinsă şi trimeasă comediei franceze.*

Bicentenarul lui Kant

De origină scoţiană şi de naţionalitate prusacă, fiul unui şelar, Kant, s'a născut la Koenigsberg, la 22 Aprilie 1724, a murit în 1804 şi este una din cele mai impunătoare figuri ale filosofiei moderne.

După el, filosofia ar fi un răspuns la aceste trei întrebări: „Ce putem cunoaşte?" — „Ce trebue să facem?" — „Ce putem nădăjdui?"

Problema cunoştinţei se pune înaintea problemei moralei şi a religiei. Gloria lui Kant constă în soluţia pe care a dat-o. El îşi zice, că dacă e firesc să ne îndoim de cele mai multe lucruri, trebue mai întâi de toate să ne îndoim de propria noastră cugetare care vrea să rezolve orice. Atunci scrie *Critica raţiunei pure* care rămâne un monument al cugetărei. Determină, pentru prima oară sensul şi marginile inteligenţei omeneşti. Făcându-şi foarte puţine iluzii asupra naturii omului, deoarece dela începutul lumii, zadarnic am căuta un singur act cu totul dezinteresat, Kant îşi plasează idealul la o atât de mare înălţime, în cât pare inaccesibil şi în practică aproape inexistent.

Republican, cu toate că rămâne toată viaţa un supus credincios al regalităţii, filosoful dela Koenigsberg salută cu bucurie începutul revoluţiei franceze şi pentru întâia oară, în ziua aceea, oamenii din oraş îl văd plimbându-se pe alt drum de cât cel obişnuit. Toată lumea şi-a dat seama, în clipa aceea, că în omenire s'a petrecut un lucru însemnat.

In 1795 pubilca un volumaş în care anunţă o apropiată „Pace Veşnică" dacă s'ar găsi cineva să stabilească între naţiuni, cum există între indivizi, o concurenţă eternă şi binefăcătoare, prin mijloace mai puţin diabolice de cât acelea ale războiului.

Kantismul a exercitat în toate ţările o influenţă considerabilă. *Imperativul categoric* este astăzi mai mult ca ori când preţuit în Germania. Filosofia lui critică este o doctrină profundă şi dificilă.

Scritorii şi Academia

Emile Zola a bătut de nenumărate ori la poarta Academiei Franceze, fără rezultat. Nici Alphonse Daudet n'a fost academician. Bergerat în una din cronicile sale semnate *Caliban*, credea că alegerea la Academie este o consacrare şi prin urmare toţi scriitorii trebue să tindă spre unul din cele patruzeci de fotolii. Daudet i-a răspuns:

„Nuvelist şi romancier francez, am ca maeştrii în nuvelă şi în roman pe Balzac, Stendhal, George Sand, Gérard de Nerval, Théophile Gautier, Gustave Flaubert, fraţii Goncourt. Nici unul din ei n'au făcut parte din Academie. De ce-aş face eu? Mai gândeşte-te la Michelet, Philarète Charles, Edgar Quinet, Paul de Saint Victor şi alţi buni scriitori ai vremii noastre care nu sunt academicieni! Să zicem că atâta vreme cât trăim, palmele verzi ne gâdilă vanitatea, dar când vine sfârşitul şi când nu mai rămân de cât cărţile noastre, ca să pomenească despre noi ce mai preţueşte pecetea Academiei?

Iată pentru ce, în loc să zic cu Caliban: „trebue să fi", eu continui să cred mai mult ca nici odată „a fi sau a nu fi" e acelaş lucru. Chestiunea e, *de eşti sau nu eşti*, să faci cărţi bune.

Bernard Schaw

De câteva luni e gata noua operă a ironistului şi umoristului englez Bernard Schaw, autorul pieselor *Candida, Pygmalion, Eroul şi soldatul*, citând numai pe acelea care s'au reprezentat şi la noi. Noua piesă se numeşte „Sfântul Ion" şi va apărea odată în mai multe limbi. Autorul e stipulat prin contract că volumul nu va apărea până ce nu va fi reprezentată piesa.

Deocamdată Schaw scrie altă piesă cu subiectul luat din viaţa fecioarei „Jeanne d'Arc". In Franţa e mare emoţie, ştiindu-se că Bernard Schaw nu se agaţă de o personalitate istorică fără să n'o batjocorească cu spiritul său fin şi caustic. Ori cât de preocupat este de viaţa şi de moravurile actuale, Shaw se simte atras de personagii istorice. In „The Man of destiny" a pus în scenă pe Napoleon. Totul s'a redus la un fel de... Vodevil. Cesar în „Cesar şi Cleopatra" nu e tratat mai bine. Autorul îşi inchipue că Cesar a adus cu el din Englitera, pe un individ, care are toate cusururile englezului de mai târziu! Se crede totuşi că în „Jeanne d'Arc" va avea mai multă consideraţie pentru martira adorată în Franţa.

Renan şi Eleonora Duse

„Tribuna" din Roma publică, cu prilejul morţii Eleonorei Duse, următoarea scrisoare pe care Ernest Renan a trimis-o marei actriţe la reprezentarea piesei acestuia „L'Abbesse de Jouarre":

Doamna Pauzacchi mi-a scris ca să-mi spună triumful obţinut de d-ta în „L'Abbesse de Jouarre". Lucrul nu mă surprinde căci mi-a vorbit şi Alexandre Dumas despre minunatul d-tale geniu de interpretare. De câte ori scriind „L'Abbesse de Jouarre" nu mă gândeam că acele pagini ar trăi numai dacă o genială interpretă ar

Renan

vrea să le ofere colaborarea artei sale. Câtă recunoştinţă îţi datoresc pentru faptul de a fi dat operii mele o existenţă reală.

Traducătorul piesei a fost scriitorul Pauzacchi, căruia Renan îi adresează această scrisoare:

O! Amicul meu! De-ai şti câtă bucurie mi-ai făcut. Un succes la Roma era pentru mine un vis. Datoresc totul d-tale şi Eleonorei Duse. Rarul d-tale talent şi experienţa d-tale teatrală au făcut minuni. Cunoşteam de multă vreme inteligenţa şi curtenia poporului italian.

In lunga mea călătorie din 1849 şi 1850 Italia mi-a fost metresă în chestiuni de artă. Şi cum mai puneam la inimă toate amărăciunile acelor zile. Nu făceam altceva de cât să nădăjduesc, fără încetare, în învierea viitoare.

Invierea simpatiei Romei pentru mine, e cea mai de seamă răsplată a vieţii mele.

Ce fericiţi am fi şi eu şi soţia mea să putem asista la triumful d-nei Duse. Alexandre Dumas îmi spusese cât de nepreţuită este această actriţă. Speram să admirăm creaţia în una din zilele reîntoarcerei. Noi nu ne-am luat încă adio din Italia. Vom mai reveni ca să-i cerem puţină tinereţe şi puţin soare.

Pirandello

Pirandello a cucerit Parisul cu vestita sa piesă „Şase personagii în căutarea unui autor". Acuma scriitorul italian, a cărui reputaţie caută să atingă pe aceea a lui d'Anunzio scrie un roman şi o altă piesă cu acţiunea într'un mediu de ocnaşi pe insulă italiană.

Pirandello

Se mai reprezintă, de el, în Italia, o tragedie intitulată „Viaţa pe care ţi-am dat-o". E chinul dragostei materne mergând până la fanatism.

Influenţa italiană în literatura română

Traducătorii: O eră nouă

Inrâuririle directe ale culturei italiene primite cu modestie şi folos sau cu entusiasm excesiv de scriitorii de care am vorbit până acum, au atras după ele şi alte manifestări cu caracter mai larg cultural, dar mai puţin stăvilit de originalitatea creatoare şi deci mai puţin hotăritoare în mersul literaturei noastre: traducerile.

Asociaţiile dramatice întemeiate cu multă trudă şi bunăvoinţă de cei doi îndrumători entusiaşti: **Heliade Rădulescu şi Gh. Asachi** nu puteau fi susţinute numai printr'înşii şi nici continuate multă vreme în virtutea aceloraşi idei, fatal supuse învechirei.

In afară deci de traducerile şi imitaţiile scriitorilor recunoscuţi mai mult prin ceeace e original şi de talent în opera lor, istoria literaturei noastre mai înregistrează şi câţiva traducători isolaţi cari pe lângă tălmăciri din franţuzeşte ori din nemţeşte, au dat pe cât le-a fost în putinţă şi la îndemână cărţi de şcoală şi de poezie, sau piese de teatru culese din repertoriul italian. Uneori au dat numai sfaturi în privinţa modificărei limbei.

Printre traducătorii moderni din „era nouă a literaturei româneşti" cum o numeşte d-l Iorga 1) întâlnim şi pe paharnicul George Săulescu, autor de abecedare ajunse până la a şeasa ediţie şi al unei gramatici în două părţi 2), făuritor de versuri 3) şi tratate poetice. In volumul său de **„Fabbule în versuri sau poezii alegorice"**, 4) — în care găsim şi cuvinte italiene 5) — are o mare poveste alegorică, **Asinul** care le întrece pe toate celelalte, destul de lungi şi ele în revărsarea lor pe tărâmurile poesiei descriptive şi contemplative (de 50 pagini şi mai bine) în care ca în nealtele, asemenea cu un capitol din **„Gli animali parlanti"**, spune păţaniile măgarului obosit, flămând, batjocorit şi bătut de un zarzavagiu, şi în care pare că a reunit mai multe fabule 6).

In privinţa vieţei şi operei lui nu găsim însă prea multe informaţii. 7).

Manuscrisele Academiei Române aduc contribuţii interesante la acest capitol greu de urmărit în raport cu evoluţia nesigură a istoriei traducerilor literare. In prefaţa manuscrisului No. 425 **Vasile Vârnov** din Popenii Dorohoiului care mai tălmăcise după boerinaşul grec **Dionisie Fotino** o Istorie a Daciei româneşti, filosofează asupra metafisicei limbii şi dă sfaturi în privinţa înlăturării cuvintelor greceşti, sârbeşti, turceşti; pentru a alcătui cu neologisme de obârşie italiană şi latină o frumoasă limbă româno-moldovenească.

Nu trebue să trecem uşor nici peste activitatea Vornicului **Alecu Beldiman** care dealtfel traduce mult din franţuzeşte (**„Istoria cavalerului de Grieux... şi a iubitei sale Manon Lesco"** şi alte opere de o valoare îndoelnică), apoi tot din franţuzeşte Tragedia lui Orest şi **Odiseea lui Omir** căci deşi „vedem prelungindu-se şi în scrisul său spiritual vechi iar de altă parte avem de aface tot cu un representant tipic în felul lui al unei literaturi ce-şi trăia zilele din urmă"8), fără a avea pretenţii de genialitate dar nefiind nici măcar „unul din acei scriitori cari până şi cu o limbă necanonistă şi lipsită de meşteşugul gramaticesc, adică şubredă în formele-i gramaticale şi săracă în capitalu-i de expresiuni şi de locuţiuni, — ajunge totuşi a da din când în când pitorescul în descripţiune, profunditatea în observare, energia verbului în acţiune".9)

El a tradus melodrama: **Clemenza di Tito**, după o traducere greacă inedită; sub titlul **„Milosârdia lui Tit" dramă în trei acte** (Mscr. Acad. Rom. No. 181).

Printre traducătorii munteni din aceeaş epocă, găsim dascăli de şcoli elementare ca **Grigore Pleşoianu**, care traduce din greceşte cărţi de istorie morală şi religioase, traduceri „făcute cu deplină cunoştinţă a limbilor franceză şi italiană" 10) şi ca **Moroiu**, care lucrând pentru teatru traduce **Văduva vicleană** a lui **Goldoni**, din italieneşte chiar (în 1836), **Francesca**, lui **Ulise Bucchi** (în 1846); **Filip** şi **Orest** ale lui **Alfieri** (în 1847) etc.

Cum s'a întâmplat şi în vremea înaintaşilor literaturii, nu numai dascălii ci şi boerimea munteană traduce cu sârguinţă pentru literatură şi teatru din italieneşte şi din alte limbi.

In afară de tânărul **Burchi**, care traduce **Crispino e la commare**, e locul să vorbim aici mai pe larg de unul din şcolarii şi tovarăşii cei mai harnici pe care **Heliade** îi strânsese în jurul teatrului din Bucureşti.

Costache Arestia fiul unui grec căruia vlăstarul său îi admiră cultura şi-l pomeneşte în nişte versuri ale sale, mândrindu-se de împerechierea celor două naţii cari i-au dat lumina zilei.

A învăţat în Apus şi citeşte tot aşa de uşor italieneşte şi franţuzeşte, prinzând o deosebită iubire pentru **Alfieri** marele mşter al stilului dramatic sobru şi armonios al antichităţii". 11).

Aristia a fost încântat şi a avut multă tragere de inimă şi putere de înţelegere în acelaş timp pentru frumuseţele limbei româneşti, despre care spunea că îi e dragă pentru că „este primitoare de noutăţi precum este iubitor de străin şi Românul; stilul alfierec mai lesne se rudeşte cu limba românească, decât cu oricare altă limbă; construcţii robuste, măsură, exactitate, cadenţă şi expresii energice"12).

Din Alfieri a tradus în proză ritmată, ceva din liniştita şi severa tragedie a acestuia **Virginia** care apăru încă din 1836 dar „frumuseţea marmoreeană a originalului e însă cu totul pierdută prin sfărâmarea farmecului ce se desface din măiastra înlănţuire a silabelor italiene"13).

La 1837, când Arestia se vede în fruntea foştilor săi ucenici, reprezintă cu dânşii **Saul** al lui **Alfieri** tradus tot de el, pe care îl reluă după o lună, la 2 Ianurie 1838 şi se simte nemulţumit şi jignit în sufletul său de artist când nu i se mai îngădue reprezentarea piesei **Brutus** tradus tot din acelaş autor italian, pentru spiritul republican din ea.

In „Gazeta Teatrului Naţional" de la 1836, care în afară de dări de seamă asupra spectacolelor, articole privitoare numai la teatru şi alte lucruri cari făceau din ea o bună revistă literară — mai bună poate decât ceeace s'a încercat cu programul Teatrului Naţional, anii trecuţi, — Aristia publică unele părţi din Saul. Piesa se mai găseşte şi tipărită sub titlul „Din operele lui Alfieri: Saul" (Bucureşti 1836) iar fragmente din ea s'au mai publicat însoţite de o notiţă în care se aduc elogii atât autorului cât şi traducătorului şi în „Foae pentru minte" (1843, pag. 17, 65).

Alfieri e scriitorul italian care a pătruns şi poate a prins mai mult decât mulţi alţii în epoca începuturilor dramatice şi pe bună dreptate i s'a consacrat un capitol special teatrului alfierian în România. Piesele lui au fost traduse rând pe rând nu numai de Aristia ci şi de Heliade, S. Marcovici, ş. a., iar autorul era slăvit în această epocă de decadenţă a influenţei italiene, aşa cum era admirat Metastasio pe vremea de începuturi timide în jurul Văcăreştilor şi aşa cum au fost divinizaţi Dante şi Petrarca în zilele de exultanţă literară ale lui Heliade şi Asachi.

Zorii unei reînvieri fericite se întrevăd. Poesia populară care călătoria limpede şi mlădioasă prin graiul dulce cu mlădieri duioase de doină din om în om fără nevoia unei limbi scrise, pătrundea tot mai mult în cercurile atotprimitoare ale sufletelor de elită. Mărgăritarele poporului vin să arăte a doua oară scriitorilor români unde pot găsi adevărata cale luminată a inspiraţiei lor şi din fericire **Alecsandri** autorul cântecului **Gintei latine**, le-a văzut şi s'a îndrăgostit de ele. O adevărată eră nouă începe cu poetul Alecsandri şi nu e nici o îndoială e un salt mare în evoluţia literaturii româneşti.

Deşi literatura românească nu numai spre sfârşitul secolului al nouăsprezecelea dar şi în vremurile noastre mai primeşte şi poate primi uşoare influenţe fără urmări simţitoare din arta Italiei, punctul de oprire e aci.

Insuşi Vasile Alecsandri autorul **Buchetierei de la Florenţa** şi al încercării de roman **Dri-Dri** şi stihuitorul gingaş al **Barcarolelor**, — şi poate poetul delicat şi în acelaş timp energic d. Dimitrie Nanu — ar putea da mult material de cercetare aceluia ce ar urmări, nu ceeace noi am jalonat numai prin simple constatări fără contribuţii cu adevărat necunoscute, ci, alcătuirea unui studiu documentat din care trebue să se vadă că în tot ceeace e al nostru nu pătrunde decât ceeace e sănătos şi necesar, iar ceeace e şubred, netemeinic piere pe nesimţite şi lucrurile îşi reiau cursul lor liniştit mai departe spre zarea însorită a frumosului veşnic.

CONST C. CRISTEA

1) Ist. lit. rom. sec. XIX vol. I 1907 pag. 161.
2) Iaşi 1833.
3) Poezii în Albina Românească 1842 No. 25, 42 şi 1884, No. 25,85.
4) Iaşi 1835.
5) Cruciat — it. cruciato; etc. De altfel în prefaţă mărturiseşte că nu sunt toate ale lui.
6) N. Iorga, Ist. lit. rom. I pag. 124.
7) Nu trebuiesc însă trecute cu vederea studiile: **Din vieaţa paharnicului Săulescu** de I. Dumbravă, Arhiva din Iaşi, VI, pg. 108 şi Raport. d-lui Florian (Analele Acad. rom. seria II-a tom. V); Ovid Densuşianu Ist. lit. rom. pg. 78 din cursul stenografiat, la Acad. română.
8) Ovid Densuşeanu: Lit. rom. mod. II, pg. 25.
9) G. Ionescu-Gion, Revista Nouă II, 1889, pg. 81 (Portrete istorice).

10). N. Iorga: Ist. lit. rom. I, pg. 124.
13) Ibidem. op. cit.
11) N. Iorga. Ist. lit. rom. în sec. XIX, I, pag. 140.
12) Ibidem. op. cit
13) Hidem. op. cit.

O greşeală în paginarea clişeului colorat din numărul trecut, a pus numele lui Eminescu, la sfârşitul unui fragment din „Fatma" de Coşbuc.

E neîndoios, că cititorii au făcut imediat îndreptarea cuvenită, nu numai fiindcă cunoşteau versurile, dar şi pentrucă originalitatea caracteristică stilului celor doi mari poeţi contrastează în chip izbitor.

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

ANUL V. — No. 180

5 LEI EXEMPLARUL IN TARA
10 LEI EX. IN STRĂINATATE

Duminică, 18 Maiu 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Flori de Nufăr

Prin trestia din baltă ce 'n aer se mlădie
Răsună 'n dimineață o tainic' armonie.
Sînt zîne ce se scaldă în fragedele zori?
Nu-s zîne dar copile, a zînelor surori.

Virginile în apă intrat-au cu sfială
Ş'acum e joacă vesel în dulcea-i recoreală,
Şoptind, rivind în umbră albastrul cer senin
Umplând cu flori de nufăr cămeşa dela sîn.

O rază aurie prin stuhul des pătrude
Şi gingaş luminează în cuibul ce l-ascunde
Comori de tinereţe, comori de ferici
Incântătoare forme de albe năluciri

V. ALECSANDRI

Aşchii

de I. Petrovici
profesor universitar

Teoriile filosofice au pentru viaţa practică rolul farurilor pentru navigaţie. Trebue să te călăuzeşti de ele, — dar să treci pe la oarecare distanţă. A urmări realizarea integrală a unui ideal filosofic, ar fi întocmai ca şi cum ai duce o corabie drept într'un far.

———

Partizanii poziţiilor extreme afişează un adânc dispreţ pentru cine preconizează atitudini intermediare. Ele sunt în genere socotite ca fără vlagă şi poate chiar neviabile.

Totuş o formă intermediară s'a arătat în viaţa omenirei deosebit de energică şi de viabilă.

Ideia naţională, care stă la mijloc între egoismul individual şi altruismul umanitar.

———

Resemnarea este mai înainte de toate chestie de obişnuinţă. De aceia e probabil că un creştin care a renunţat la toate bucuriile lumeşti *în schimbul recompenselor vieţii viitoare,* s'ar resemna tot el mai uşor atunci când s'ar convinge că aceste recompense nu există, de cât epicureanul care niciodată n'a renunţat la nici o plăcere pământească şi n'a fost deprins să renunţe la nimic.

———

Partea cea mai insipidă în toată povestea vieţii lui Christ, sunt cele patruzeci de zile dintre înviere şi înălţare. Fiindcă cine nu se înalţă la ceruri în chiar clipa învierii, ai impresia că nu se va mai înălţa niciodată.

———

Se cunoaşte soarta lamentabilă a discursurilor învăţate pe de rost de-acasă şi debitate fără nici o schimbare în faţa unei adunări. Acest lucru nu poate fi îngăduit de cât acelor oratori care ar fi în stare să prevadă dinainte toate circumstanţele şi toate contingenţele unei adunări. Dar asta nu e cu putinţă de cât lui Dumnezeu însuşi, — care însă pentru ca să vorbească n'are trebuinţă să se prepare.

———

Intre un erudit şi un savant e tot atâta deosebire cât între un expozant de unelte agricole şi un agricultor.

Ca noi îţi sfâşii sufletul...

In zorii zilelor de primăvară
Când se îmbracă cerul în lumină
Şi frunzele în pietre nestemate, —
Eşti mai frumoasă ca orcând, grădină!

Un cântăreţ cu hainele de aur
Cu trâmbiţă de-argint răsunătoare
Isvoarelor şi pasărilor toate
Vestete-a strălucirii sărbătoare

Intreg cer, câmpia depărtată
Se scaldă dintrodată în lumină
Şi-atunci să vezi ce cântece şi jocuri
Ce glume nu răsună în grădină!

Inchis în verdele-i palat de frunze
Un cântăreţ cu hainele albastre
Din trâmbiţă de aur chiamă zarea
Să vadă podobirile-ţi măiastre
Şi tuturor pari că eşti o zână
Din basme străvechi, fermecătoare...

Cum ai venit tu printre noi, minune?
Te-a zămislit un gând de vrăjitoare?

Aşa cum stai frumoasă şi cu fruntea
Impodobită 'n flori şi diademe, —
In lumea basmelor fermecătoare
Nu va veni un bag să te recheme?...

. . . .

Târziu, când nemilosul vânt alungă
Pe cântăreţi toţi de odinioară
Când frunzele în stoluri fără viaţă
Pornesc de dor în urma lor să moar
Când glasul corbilor răsună jalnic
In mugetul pornirei de răscoală:
„A fost un vis, minciună, nebunie
„Tot ce-ai crezut că e podoabă, fală!"
Când cerul le regretă curcubeul
Strălucitoral boabelor de rouă
Tu mori, grădină veselă grădină
Te iroseşi în vânt asemeni nouă...
Ca noi îţi sfâşii sufletul, îl lepezi
In haosul de vânt crepuscular
Şi'n înserile ploioase, repezi,
Un trandafir e cel din urmă far!...

VICTOR EFTIMIU

MAGDA

— Schiţă —

de ALICE GABRIELESCU

Căsătoria inginerului Mantu, anunţată cunoscuţilor fără altă pregătire, fu pentru toţi o surpriză şi pentru mulţi ochi frumoşi o decepţie. In cercurile bucureştene, — unde Eugen Mantu, directorul unei mari întreprinderi industriale, era cunoscut mai ales ca mare amator de sport şi de petreceri mondene — se dădea ca sigură logodna lui cu frumoasa domnişoară Christidi care, din ceata admiratorilor roind în jurul ei şi al zestrei foarte rotunde, părea că-l distinge numai pe dânsul. Acum, cine era mireasa? Numele ei, Magda Rudeanu, scris pe înştiinţarea de nuntă, era necunoscut în lumea seratelor şi a recepţiilor de gală. Cine putea fi?

Ochii frumoşi culeseră informaţii. Şi se ştiu asfel curând că inginerul Mantu îşi adusese soţia dintr'un judeţ îndepărtat din Moldova, unde tânăra fată, orfană de părinţi, trăia la moşia unei mătuşi bătrâne. Se mai ştiu că domnişoara Rudeanu nu-şi făcuse studiile la pension, că la ţară nu primea lume şi nici nu se ducea nicăeri prin împrejurimi, că o zăreau moşierii învecinaţi doar în plimbările ei călare prin păduri şi peste câmpi.

— *Une vraie sauvage, ma chère,* încheiase Lia Christidi care aducea cele mai sigure informaţii. Ce educaţie poate să aibă? Bietul Eugen! *Ce qu'on se moquera de lui!*

Dar plăcerea aceasta cu care domnişoara Christidi încerca a-şi potoli necazul, nu-i fu dat s'o aibă atât de curând. Tinerii soţi, instalaţi în Capitală îndată după nuntă, nu apăreau nicăeri, nici măcar la spectacole sau la concerte publice.

De schimbarea aceasta a vieţii lui, era însuşi inginerul Mantu mai mirat decât toţi cunoscuţii. Niciodată el nu-şi închipuise că ar putea de bună-voe şi cu atâta plăcere să se izoleze de lume şi de distracţiile ei, şi în afară de ocupaţiile de birou să rămâe atât de nepăsător la tot ce era străin de cuibul lui către care mergea întins îndată ce-şi isprăvea treburile, mereu mai îndrăgostit, mereu mai legat de fiinţa pe care printr'o neaşteptată întâmplare o întâlnise, o descoperise în colţul ei de ţară.

După şase luni de zile, întâmplarea aceasta îi părea încă o minune. Se dusese la Costieni, în Moldova, într'o cercetare. Societatea al cărei director era, începuse acolo săpătura unor mine de cărbuni. Ca să lărgească lucrările, Mantu hotărî să cumpere un loc alături. Astfel, venind să vorbească cu bătrâna proprietară, Eugen făcu cunoştinţa nepoatei ei. Poate n'ar fi dat nici o atenţie fetiţei simple, modeste şi mai mult fragedă decât frumoasă, dar cum bătrâna mătuşă lipsea atunci, plecată pe câmp, — tot întâmplarea, căci lucrul acesta se petrecea destul de rar — Mantu, în aşteptarea ei, încercase să închege cu tânăra fată o conversaţie banală:

— Staţi numai vara la moşie, domnişoară? o întrebase el.

— S'ar putea? Stau tot anul. Nici nu mă văd locuind în altă parte.

— Desigur, zâmbi Eugen îngăduitor, viaţa la ţară e plină de farmec, dar cum vă împăcaţi, domnişoară, cu monotonia ei?

Magda îi răspundea iute, fără timiditate, dar cu o uimire tot mai vie în ochii ei mari de copil:

„Monotonie, viaţa de ţară? Ea găsea atâta variaţie şi atâtea frumuseţi noi pe fiecare zi. Unde putea fi mai frumos? Da, ştia că sunt oraşe mari, cu case dese, cu sgomot mult, dar ele erau numai pentru oamenii care n'aveau norocul să aibă ca ea, bucata de pământ a lor..."

— Iubiţi natura, domnişoară?

Natura? Nu se gândise... Ştie numai că era mulţumită în casa în care trăia, între florile şi păsărelele din grădină, că era fericită mai ales să se plimbe dealungul câmpiilor, în goana cea mare a calului, cu capul gol în vânt..."

Spunea lucrurile acestea aşa de simplu, cu vorbe atât de vădit pornite din inimă, încât Eugen simţi cu oarecare ruşine cât sunau de falş frazele lui convenţionale şi cum nici o galanterie de salon nu-şi avea rostul în faţa unei atât de depline sincerităţi. Tăcu astfel, lăsând-o numai pe ea să vorbească şi ascultând, se trezi privind în odae cu o curiozitate pasionată. Mobilele erau simple, fără lucruri de prisos, şi parcă un aer de odihnă se aşternuse peste toate... Pe masă, jurnalul din ajun stătea cu banda poştei încă neatinsă. Ce neînsemnate deveneau ajungând aici evenimentele care zbuciumau Capitala! Privi şi în raftul de cărţi. Numai tratate de agricultură şi cărţi bisericeşti cu litere slavone...

— Le citea unchiul, lămuri Magda.

„Ea, dacă citea? Nu. Afară de cărţile de şcoală pe care le mai răsfoia uneori nu citise niciodată nici poezii, nici romane. Dar îi plăcea grozav să asculte întâmplările din tinereţă ale mătuşei şi poveştile cu feţi-frumoşi ale babelor din sat..."

„...Nu, desigur, otrava literii tipărite nu pătrunsese încă aici...

A doua zi, vânzarea locului era terminată, dar Eugen găsi pretext să mai vie pe la mătuşa Magdei şi a treia zi şi toată săptămâna. Afacerile însă îl chemau neîntârziat în Bucureşti. Atunci, îndemnat de anume presimţiri care nu-l înşelaseră niciodată, ceruse mâna Magdei.

Căsătoria, celebrată după o lună, nu fu pentru Eugen în nici un chip o deziluzie şi cu atât mai puţin pentru Magda care îşi iubise de la început logodnicul cu toată rezerva de dragoste a unei tinereţi stinghere. Uimită însă de soarta ei nu era totdeauna, în visările ei naive, aşteptase cu o încredere de copil pe Făt-frumosul care trebuia să vie într'o zi şi s'o ducă cu el, departe... Iar acum, fiindcă venise, ea consimţea de dragul lui să meargă chiar în oraşele urâte, cu praf şi sgomot mult...

Totuşi, în casa din Bucureşti, retrasă de zarva centrului şi cu grădină mare împrejur, traiul ei nu era mult diferit. Eşea puţin şi niciodată singură, cunoştinţe n'avea, iar dintre prietenii lui Eugen mai era primit doar unul singur Titu Dragoş, un profesor de universitate, aproape bătrân acum, savant, care trecea drept original fiindcă nu-şi mărginea activitatea ca ceilalţi la cursul de pe catedră, ci intra în viaţa studenţilor, ajutându-i cu bani şi cu sfaturi, cheltuindu-şi averea ca să fondeze pentru ei biblioteci, cantine şi căminuri. Studenţimea îl adora ca pe un zeu.

In orele libere, Magda citea. Incă înainte de nuntă, Eugen zvârlise din biblioteca lui toate romanele moderne şi în locul lor alesese cu o grijă de părinte numai cărţi cu poezioare sentimentale, cu descrieri de locuri exotice, cu poveşti de dragoste simplă şi fericită... Nevinovăţia Magdei era bucuria lui, era eterna sete de ideal realizată pentru el într'o fiinţă şi simţea că e de datoria lui, o datorie sfântă de a feri de orice pată, de orice îndoială, sufletul acela care se păstrase curat anume pentru el

Intr'o zi, pe când străbătea grăbit calea Victoriei, Eugen Mantu se auzi strigat pe nume. Doamna Christidi, care eşea tocmai dintr'un magazin, îl opri ca să-l certe cu un ton uşurel mâniat:

— Nu te vezi nicăeri, domnule Mantu! Să nu vii pe la noi atâta timp! Se poate?

Eugen îngână câteva scuze: ocupaţiile lui, căsătoria recentă...

Recentă? Şase luni de zile? Haide! Trebuia numai decât să-i facă o vizită împreună cu tânăra soţie. Iată: Săptămâna viitoare doamna Christidi dădea tocmai o petrecere... înainte de nuntă... Cum? Mantu nu ştie? Lia era logodită de trei luni de zile... Logodnicul? Un ataşat englez, o partidă superbă... Fiindcă nunta se va serba fără fast — un simplu *lunch* — dădea înainte serata aceasta... Numai lume selectă, diplomaţi străini, miniştrii X şi Y... A! într'adevăr! Nu-i vorbise odată domnul Mantu despre o tranzacţie pe care societatea lui voia s'o închee cu Statul? Ei bine, ministrul X putea tot. Avea acum cel mai nimerit prilej să-i vorbească şi de va fi nevoe, ea însăşi îl poate sprijini cu o vorbă... Să vie negreşit împreună cu doamna...

Măgulit de atâta bunăvoinţă, Eugen Mantu făgădui, deşi cu experienţa-i de om de lume, bănuia că numai aprigă curiozitate femenină împinsese pe doamna Christidi să-l invite cu atâta insistenţă.

Magda îşi făcea pregătirile de serată fără nici o bucurie. Nu îndrăznise să se opue dorinţii lui Eugen şi acum o cuprindeau păreri de rău. Lumea o nelinişte, ca totdeauna necunoscutul. Cum avea să se prezinte în mijlocul atâtor străini, ce trebuia să vorbească?

Eugen râdea de temerile ei:

— Fii aşa cum eşti, Magda. Cu veselia ta, cu nimicurile tale drăgălaşe... Mie cum mi-ai plăcut?

— A! tu...

— A, da! râse Eugen. E ştiut. Eu sunt deasupra tuturor. Dar pe Dragoş cum l-ai fermecat?

— A! domnul Dragoş! Mă tem că nu sunt mulţi ca el acolo.

— Niciunul, Magda! Niciunul ca el. Ţi-am spus: eu îi datorez totul. Dar şi fără asta, şi pentru oricine, Dragoş e un om admirabil, unic...

— Eri, în jurnal, zise tânăra femee, zâmbind de însufleţirea cu care vorbea Eugen, am citit câteva rânduri care nu sunau tocmai aşa.

— De ce citeşti jurnale, Magda? Ştiu articolul. Calomnii. Rataţi pe care gloria unui om excepţional nu-i lasă să doarmă. Dar ce trebue să ştii tu astea? Haide, e timpul să te îmbraci!

Rochia de bal a Magdei, albă cu sclipiri argintii, îi cuprindea de minune trupul svelt şi plin, se lăsa pe glezne cu încolăciri de şarpe, târând pe podele o coadă subţire, nervoasă. Magda ar fi voit-o mai puţin decoltată dar croitoreasa, încurajată de tăcerea lui Eugen, nu consimţise cu nici un preţ: „Strica tot *şicul* toaletei! Şi doamna avea un corp atât de minunat!"

De câte ori încercase rochia şi chiar acum, în faţa numai a lui Eugen şi a cameristei, Magda căuta instinctiv cu ochii un şal, un văl ca să-şi acopere umerii...

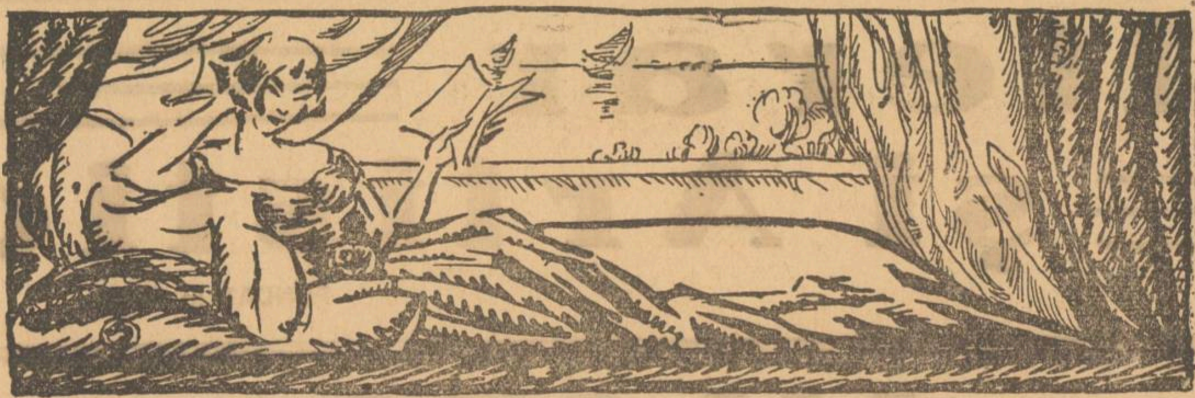
In sala de bal, în mijlocul atâtor femei la fel de dezbrăcate, Magda se mai linişti. Fusese apoi întâmpinată la intrare cu atâta amabilitate, iar invitaţii în mijlocul cărora o lăsase doamna Christidi îi vorbeau cu atâta prevenire, cuprinşi parcă toţi de o simpatie subită pentru ea. Chiar în afecţiunile ei, Magda era totdeauna mai rezervată.

Saloanele, luminate ca ziua, erau pline de lume şi tânăra femee, orbită de atâta eleganţă şi strălucire, privea ca în vis, răspunzând aproape automatic la întrebările ce i se puneau. Orhestra începu apoi un dans care ridică depe scaun câteva perechi rotindu-le pe luciul parchetului în mişcări bizare şi chinuite. In jurul Magdei, conversaţiile întrerupte, reîncepură.

Se vorbea de premierele teatrale, de cunoscuţi absenţi, de ultimul cancan... In vorbele lor, rostite cu o graţie desăvârşită, străbătea totuş chiar pentru un neştiutor aluzia răutăcioasă, observaţia ironică sau înţepătoare... Şi Magda, tăcută între ei, se simţi deodată străină în mijlocul tuturor ca şi cum s'ar fi aflat între oameni de alt neam, de altă limbă. O supărau conversaţiile din jur care semănau cu un complot şi privirile care se îndreptau prea stăruitor asupra ei; îi făceau rău contorsiunile dansatorilor şi jazz-bandul strident... Ce căuta ea aici, rătăcită între indiferenţi pe care nu dorea să-i cunoască şi care erau toţi preocupaţi de gânduri străine ei?

Intr'un târziu, Eugen veni lângă ea. Era satisfăcut.

(Citiţi continuare în pagina II-a)

Vorbise cu ministrul care se arăta plin de bunăvoinţă. Avea să i-l prezinte şi ei numai decât. Să fie amabilă...

Un moment în urmă i-l aduse. Ministrul, foarte dispus, se declară încântat de cunoştinţă, se aşează apoi alături, zâmbind larg, frecându-şi mânile cărnoase, murmurând în urechea Magdei complimente exagerate. Tânăra femee, tulburată uşor, ar fi voit să schimbe vorba, dar nu găsea cuvinte. Stătea cu ochii în jos, tremurând puţin şi simţea cum o dor privirile ministrului care rătăceau pe gâtul ei, pe umerii şi pieptul gol. Din nou căuta instinctiv un văl să se acopere...

O întrebare a unei doamne de alături îi curmă chinul.

— E adevărat, domnule ministru, — întreba doamna — că inauguraţi mâine noul cămin fondat de Petru Dragoş?

— E o greşală, doamnă, răspunse ministrul întorcându-se puţin cam supărat. Dacă aş vrea să mă amestec în afacerile acestui cămin, ar fi numai ca să-l închid pentru totdeauna.

— Cum? se miră doamna. Căminul acesta nu-i o operă de binefacere?

— In aparenţă doamnă, în aparenţă. Dar numai naivii mai pot fi înşelaţi astăzi în privinţa sincerităţii acestui domn. Şi dacă, urmă ministrul înferbântându-se, dacă adesea, mărturisesc, un scop înălţător scuză mijloacele ordinare, niciodată, doamna mea, nu voi admite mijloacele ademenitoare care slujesc unor scopuri dubioase.

Sub privirile aspre ale ministrului, doamna tăcu. Tăceau şi ceilalţi care ascultau împrejur, cu capetele plecate. Magda îşi simţi tâmplele zvâcnind. Eugen, aşezat pe un scaun la câţiva paşi, auzise desigur tot. De ce nu intervenea ca să apere pe binefăcătorul lui, pe omul pe care-l admira cu atât entuziasm? Aproape fără voia ei, murmură:

— Dar ce scopuri urmăreşte domnul Dragoş?

— Doamnă, zâmbi cu superioritate ministrul, sunteţi prea tânără ca să înţelegeţi anume lucruri. Domnul Dragoş e un ambiţios. La baza tuturor actelor sale stă numai ambiţia de a câştiga prin popularitate situaţii la care slabele lui merite nu l-ar ridica niciodată.

Ridicând ochii, Magda zări privirea lui Eugen care o fixa cu o asprime neobişnuită. Dar nu pricepu. Se gândea: ministrul nu poate fi decât un om drept, cu idei largi. Era desigur rău informat de invidioşii pe care gloria lui Dragoş nu-i lăsa să doarmă...

— Domnule ministru, zise ea din nou, sunt sigură că vă înşelaţi. Cunosc pe Petru Dragoş. E omul cel mai dezinteresat, cel mai generos. Tinerimea îl adoră...

— Tinerimea e naivă. Ea adoră acum un fals apostol.

Iritarea cu care vorbea ministrul era vădită. Dar Magda, în loc să se lase convinsă, simţi o revoltă clocotind într'ânsa.

— Cu generozitatea lui de paradă, urma tăios ministrul, acest domn cheltueşte sume de bani pe care nu se prea ştie cum le adună...

— Sunt banii lui, izbucni Magda sbătându-se între cuvintele jignitoare pentru omul admirat şi între privirile lui Eugen pe care le simţea acum apăsând asupră-i ca o poruncă de tăcere.

Ministrul de astădată izbuti să se stăpânească. Zâmbi chiar:

— Doamnă, repet, sunteţi încă foarte, foarte tânără... Dar, adaogă el întorcându-se spre stăpâna casei şi schimbând deodată şi vorba şi tonul, de ce nu dansează tinerii? Să cânte muzica!... Imi place doamnelor, să privesc dansurile moderne, cu ritmul lor graţios şi sugestiv, cu melodiile lor ameţitoare... Să înceapă dansul!

Alămurile orhestrei ţipară brusc. In mişcarea produsă în salon de chemarea dansului, Eugen se apropie încet de Magda.

— Să plecăm, şopti el.

In vestibul îşi luară adio de la stăpâna casei care nu încercă să-i mai reţie. Abia în trăsură, în răcoarea adierilor nopţii, Magda se simţi liberată de privirile grele care o petrecuseră la eşirea din salon, iritate unele, ironice cele mai multe. Cu judecata limpezită, nu-şi găsea totuşi nici o vină.

— N'am putut răbda zise ea tare. Dar tu, Eugen, de ce tăceai? Te-ai purtat ca un fricos!

— Ca un om bine crescut, zise el aspru. Un personaj sus pus, oricine ar fi el, nu trebue contrazis niciodată şi încă cu atâta încăpăţânare.

— Oricine ar fi el? Credeam că un ministru nu poate fi decât om drept, superior, dar dacă şi el face parte din acei invidioşi de care-mi vorbeai, cu atât mai bine! Cu atât mai bine!... Taci? A! da, mi-aduc aminte... tranzacţia aceea pentru care stăruiai... Dar, dragul meu, cu preţul unor astfel de concesii mi-ar fi ruşine.....

Eugen tăcu şi de data asta, muşcându-şi buzele. Şi Magda se simţi deodată străină lângă el aşa cum se simţise străină adineauri, în salonul doamnei Christidi, între necunoscuţii care păreau că vorbesc alt limbaj, că au obiceiuri şi preocupări cu totul deosebite. Pentru prima oară, o cuprindea dorul de casa bătrânei mătuşe, de ţinuturile părăsite... Acolo era locul ei, acolo era viaţa simplă şi adevărată... Ce căuta aici, între străini?

Două lacrimi i se rostogoliră din ochi. Dar Eugen nu le văzu. El privea în noapte, pe fereastra cupeului, încruntat şi nemulţumit:

— Niciuna, se gândea el, niciuna din fetele de salon pe care le-am dispreţuit n'ar fi făcut o asemenea gafă. Magda e prea naivă. Vina e poate şi a mea. In loc să-i arăt viaţa, s'o înarmez, eu am ferit-o cât am putut. S'o schimb? Dar atunci va fi şi ea ca toate celelalte...

ALICE GABRIELESCU

St. O. Iosif

(Bibliografie)

de PAUL I. PAPADOPOL

Cantitativ, opera literară a nefericitului poet e foarte bogată. Şi cu ea s'a întâmplat însă acelaş lucru, victimă căruia au căzut majoritatea clasicilor noştri: a rămas aproape necunoscută. Aceasta datorită şi morţii premature a poetului, dar şi puţinului interes pe care l-au pus moştenitorii legali în reeditarea unei opere care, dacă ar dovedi numai o muncă sinceră şi intensă, încă ar merita toată atenţiunea posterităţii.

Datorită acestor împrejurări prin urmare:

1. Librăria românească modernă nu ne mai oferă nimic în legătură cu sufletul mare şi talentul precis al lui Iosif, rămas în mintea contemporanilor săi numai cu aureola efemeră de autor al unei submediocre ode eroice: „La arme!";

2. O parte din opera desamăgitului poet, publicată prin efemeridele timpului (şi se ştie: cu câtă plăcere şi cu cât entusiasm îmbrăţişă el până şi cele mai modeste fiţuici de provincie!) — n'a putut fi colecţionată încă; oare?) păstrează cu încăpăţânare încă forma umilă a

3. In fine, o altă parte (datorită cărei împrejurări manuscrisului.

Că, în timpul acesta, au eşit diferite opere (romane, poeme) în stare să explice, din punct de vedere istoric şi sentimental, personalitatea omenească şi relaţiunile amoroase ale poetului — e ştiut de toată lumea.

Nu se poate invoca nici măcar scuza lipsei de însemnătate a acestei producţiuni: numeroasele studii şi cercetări care, pe zi ce trece, o analizează deaproape caracterizând-o în justa ei lumină — sunt o dovadă peremptorie.

Nu mai vorbesc de monumentul poetului care e, mereu, mai aproape de realizare, nici de faptul semnificativ, că una din cele mai însemnate edituri româneşti, a instituit un premiu (e drept: cam modest) pentru un studiu bio-bibliografic împrejurul marelui scriitor.

Din acelaş punct de vedere, tovarăşul de suferinţă, de dezamăgire şi de artă i-a fost mult mai norocos: volume noui, într'o măsură oarecare îngrijite şi complete, vin să ni-l redea aşa cum a fost, prieten al florilor şi al vremilor de-odinioară, în clipele lui de nobilă ridicare sufletească.

* * *

Cu aceste prealabile explicaţiuni — putem trece — deocamdată — la catalogarea şi clasificarea operei lui Iosif:

In general, ea poate fi divizată de două ori:

I. In prima linie în:

A. Originale — B. Prelucrări — C. Traduceri

A. In prima grupă vom deosebi:

1. proza — 2. versurile

1. Ca *proză* ne-a lăsat scrierea: „Tablouri culturale din trecutul Românilor", tipărită de Casa Şcoalelor în 1913, conţinând 9 articole de caracterizare în legătură cu următoarele personalităţi: Mihail Eminescu, Alecu Russo, C. Negruzzi, Kotzebue, I. Codru Drăguşanu, V. Alecsandri, N. Iorga, A. D. Xenopol şi Al. Odobescu.

2. *Versuri* vom găsi:

a) poezii lirice. b) poeme c) teatru

POEZII LIRICE:

1. *Patriarhale*, Buc. 1901.
2. *Poezii*, 1901—1902, Buc. 1902.
3. *Credinţe*, Buc. 1905.
4. *Poezii*, 1893—1908, Buc. 1910.
5. *Cântece*, Buc. 1912.
6. *Diferite* publicate prin reviste ca: „Flacăra", „Lumina literară", „Luceafărul", „Zburătorul" (Galaţi), „Freamătul" (Tecuciu), „Capitala" (Buc.), etc.

b) POEME:

1. *A fost odată*, Buc. 1903 şi Buc. 1909.
2. *Din zile mari*, Buc. 1905.

c) TEATRU:

1. *Zorile*, dramă istorică, Buc. 1907.

B. Ca *prelucrare* notez scrierea: „Din legendele neamului Hohenzollern", după Schwebel, publicată de Casa Şcoalelor în „Bibl. Steaua" (No. 24).

C. *Traduceri*, în special, din limbile:

a) GERMANA:

1. *Romanţe şi cântece* din Steine, Buc. 1901.
2. *Goethe: Dragoste cu toane*, Braşov 1907.
3. *Wagner: Tanhäuser*, Buc. 1908.
4. „ : *Lohengrin*, Buc.
5. „ : *Olandezul sburător*, Buc.
6. „ : *Rienzi*, Buc.
7. *Schiller: Wilhelm Tell*, Buc.
8. *Ludwig Detter: O istorie din zilele noastre. Gertruda Baumgarten*, Ploeşti 1910.
9. Apoi poezii din: Keller („Tălmăciri", Buc. 1909), Carmen Sylva, Lenau, Schiller.

b) FRANCEZA:

1. *Traduceri din Paul Verlaine*, Buc. 1903.
2. *Cidul* de *Corneille*, Buc. 1911.
3. Alte *poezii* în „Tălmăcire".

c) MAGHIARA:

1. *Alex. Petöfi: Apostolul şi alte poezii*, Buc. 1896.
2. *Al. Petöfi: Poezii alese*, Craiova 1897.
3. Alte *poezii* din *Petöfi* în „Tălmăciri".

* * *

Toate acestea constituesc o reală contribuţiune pe care poetul St. O. Iosif a adus-o, în scurta-i trecere pământească, sufletului românesc. Nu e însă, ci pe departe, singura.

Intr'adevăr: se ştie că — după 1905 — poetul nostru se împrieteneşte cu un alt suflet de-o impresionabilitate remarcabilă, D. Anghel, şi că rodul fericit al acestei asocieri a fost apariţia, pe câmpul literaturii, a unei a III-a personalităţi scriitoriceşti, aceia a poetului A. Mirea, salutată cu atâta entusiasm în paginile „Sănătorului" condus de regretatul Aurel C. Popovici.

Vom deosebi, prin urmare, o operă de colaborare în care şi poetul nostru a pus o frumoasă contribuţiune, opera lui A. Mirea, care s'a manifestat mai cu seamă în două direcţiuni:

1. aceea a scrierilor *originale*;
2. aceea a *traducerilor*.

In prima categorie vom deosebi:

a) operele în *proză*;

b) cele în *versuri*.

Intre cele dintâi sunt:

1. Volumul de nuvele şi schiţe, titulat *„Cireşul lui Lucullus"*, Buc. 1910 şi
2. *Portrete*, schiţe despre scriitori şi artişti, Buc. 1910.

In a doua categorie vom deosebi:

1. Poeziile lirico-satirice cuprinse în cele 2 volume ale *„Caleidoscopului lui A. Mirea"* publicate, vol. I, la 1908, vol. al II-lea, la 1910.
2. Poemul istoric *„Carmen secularе"*, Buc. 1909.
3. *Poemul dramatic „Legenda rândunelelor"*, Iaşi 1907, şi
4. Comedia în 3 acte *„Cometa"* publicată la Buc. 1909, 1912.

Nu mai puţin numeroase sunt şi *traducerile* celor doi poeţi. Prin ele ei au împlântat adânc în sufletul românesc opere:

a) *franceze* ca:

1. *Strigoiul Carpaţilor* de *Al. Dumas-tatăl*, Buc. 1909.
2. *Gringoire* de *Th. de Banville*, Buc. 1910.

b) *germane* ca:

1. poemul dramatic *„Camoens"* al lui *Halm*.

c) In fine un ales mănunchiu de *„poezii"* de Ibsen, publicate încă din 1906.

Cam aceasta ar fi opera cunoscută legată, prima grupă, numai de numele lui Iosif, cea de a doua, şi de acela al nefericitului său colaborator, Anghel.

Astăzi, citarea ei este una din cele mai senzaţionale noutăţi: abia zece ani au trecut şi numele lui Iosif nu se poate confirma prin nimic: nici un rând din atâtea nu vine să ne mai vorbească despre acest suflet duios care, dacă a simţit aşa de frumos, a şi suferit înzecit.

„Societăţii scriitorilor români" îi vine justa reparaţiune a acestei nemeritate lipse.

PAUL I. PAPADOPOL

* * *

Adevărata mângâere

Azi, mai mult ca niciodată, am fost trist,
Incât aş fi vrut să nu exist,
Şi-am plecat de-acasă amărât
Ca să scap de gânduri negre şi urât.

Şi-am intrat prin cârciumi de-am băut,
Cu femei frumoase-am petrecut...
Vinul m'a 'mbătat, — dar m'am trezit,
Iar femeile m'au plictisit.

Dar umblând pe străzi aşa năuc,
Neştiind de ce să mai m'apuc,
Am văzut un om cu faţa plânsă
Ce ţinea în gol privirea stinsă.

Deşi lutul negru ne desparte,
Am citit în inima lui ca 'ntr'o carte
— Scris cu slove mari pe roşii file —
Un capitol al durerilor umile.

Şi-am simţit atuncea, nu ştiu cum,
Că streinul ce trecea pe drum
Chinuit de gânduri sbuciumate,
Semăna cu mine şi mi-e frate.

Aş fi vrut o vorbă să-i şoptesc de bine;
Poate suferea mai mult ca mine,
Poate c'a pierdut un suflet drag,
Ori pe drumuri rătăcea flămând, pribeag.

L-am privit, pierzându-se prin lume,
Mi-era drag — şi nu-l ştiam pe nume,
El s'a dus necunoscut 'nainte,
Eu am şters o lacrimă fierbinte.

Şi ciudat: durerea-mi grea şi-amară
Am simţit-o dulce şi uşoară;
Poate 'n plânsul pentru a fratelui durere
Am găsit adevărata mângâiere...

GEORGE A. PETRE

* * *

Gând mort...

...Muri un gând în mine, — ca o fiiă;
tăcerile s'au grămădit curând —
— păşind uşor, s'au aplecat, pe rând,
de-i sărutară fruntea îngheţată!...

Cu palidă lumină de topaz
răcoarea nopţii prinse să coboare —
şi, plină de sfială, — dulce boare
o mângâe şi-i tremură pe-obraz...

Aud un plâns cu ne'nţelese şoapte;
— în taină — toate gândurile plâng...
melc speriat — tăcut, m'ascund, mă strâng
dar tot mai mult mă risipesc în noapte...

George Silviu

Note mărunte

Reclame literare

Tipul clasic al poetului timid, al scriitorului retras de lume şi tremurând de emoţie la primele mângâeri ale succesului, tinde să dispară. Azi gloria, această femee capricioasă, nu ne mai aşteaptă cu răbdarea înaintaşilor — ea soseşte atât de greu şi toţi suntem grăbiţi — scriitorul merge el însuşi s'o întâmpine şi să-i ofere braţul ...

Reclama devine tot mai mult şi sufletul literaturei. La noi sistemul e încă la început. In ziarele străine însă, anunciurile care vestesc apariţia unui nou volum apar la rând cu reclamele comerciale, tot atât de numeroase ca ele, recomandând cartea cu aceeaş insistenţă ca şi produsul farmaceutic de alături, cu adjective tot atât de ditirambice ca şi suavul parfum din stânga coloanei. In preajma lansării unui nou roman, autorul are grijă să acorde gazetarilor prieteni câteva interviewuri în care-şi plasează biografia, ca amănunte duioase din anii copilăriei, cu indiscreţii menite să dea de vorbă, cu enumerarea câtorva bravuri de război care, acolo, impresionează încă.

Reţeta devine însă banală. Victor Margueritte, mai abil, spune criticilor: „Nu mă lăudaţi, sfâşiaţi-mă!" Şi desigur că fenomenalul tiraj atins de „La Garçonne" se datoreşte mai ales înverşunării cu care s'a năpustit critica asupră-i.

O romancieră, mai zilele trecute, a împins sistemul mai departe, mult mai departe. Exasperată de insucesele dinainte, această scriitoare, ca să facă vâlvă asupra ei şi asupra ultimului său roman, a omorît un om. O vor consola de suferinţele închisorii, fie şi numai a lunilor de prevenţie, cei o sută sau o mie de curioşi, ispitiţi a-i citi romanul?

Faptul s'a petrecut în America, bine înţeles. In ţări ca a noastră, scriitorii descurajaţi de aşteptarea unei glorii cu care viaţa i-a amăgit în deşert sau, în indiferenţa ce-i înconjoară, istoviţi la mijlocul drumului de încordarea la care-i sileşte lupta grozavă contra nimănui — au rămas tot la metodul vechiu de a se omorî pe ei înşişi...

Dacă mutarăm Capitala

Cine n'a vizitat încă Turcia să se grăbească. Constantinopolul se reface şi, modernizat, se banalizează. Imbâcsitele, dar pitoreştile mahalale ale Stambulului, cu vălmăşagul lor de lume pestriţă, cu cafenelele mereu tixite, cu bazarele revărsându-şi până în mijlocul străzii marfa multicoloră, dispar una câte una. Le înlocuesc cartiere curat europeneşti, cu monotone şi confortabile case de raport, cu clădiri banale în stil economic american. La restaurante şi hoteluri, personal străin. Te crezi în Apus...

Rămân desigur minaretele şi rămâne Bosforul... Dar în inima oraşului, pe străzile largi, îngrijite, priveliştea nu-i mai diferită ca aceea a unui mare oraş cosmopolit. Căci turcii, azi, nu mai sunt obligaţi să poarte fes, cadânele se plimbă fără văluri pe faţă şi obiceiurile, odată cu portul, se modifică pe nesimţite. Până şi califul a fost izgonit de republică, până şi haremurile din cauza scumpetei traiului, sunt cu totul descomplectate...

Banalizată de ascensor şi taximetru, de tot acel „attirail" modern care-i înghite originalitatea, capitala Turciei va înceta să mai atragă şi mai puţin încă să încânte.

E covârşitoare importanţa răsfrântă asupra ţării întregi de frumuseţea principalelor oraşe. Arta mai mult decât ştiinţa, mai mult decât industria serveşte prestigiul unei ţări în ochii celor ce vin să judece. Franţa fără splendorile curţilor regeşti, fără costisitoarele muzee şi monumente, fără risipa ei de artă şi poezie, ar fi avut aceeaş influenţă asupra lumei?

România, în pragul strămutării capitalei, să fie pătrunsă de acest adevăr. Nu numai tehnicieni şi financiari, dar artişti în adevăratul înţeles al cuvântului trebue să prezide lucrările de construire. Toate sumele cheltuite pe aşa zisele lucruri de prisos sunt bine plasate şi dobânda rambursabilă în admiraţie şi prestigiu e sigură şi incalculabilă. Să ne ferim însă de a realiza un nou Bucureşti, un nou haos al tuturor stilurilor, fără niciunul. Să nu găsim oare în noi formula unei arte naţionale, nu luată cu sgârcenie numai din comorile trecutului, ci creată pe bazele acestora dar cu tot avântul şi rafinamentul concepţiilor moderne?

Scriitorii, vorbind despre ei

Anchetele literare, atât de la modă acum câţiva ani, s'au rărit de câtva timp. Defileul de nume mai mult sau mai puţin celebre în josul câtorva rânduri scrise în grabă, de multe ori în silă — cine răspunde la scrisori mai greu ca un scriitor? — începuse să obosească.

Totuş, luate în total, răspunsurile acestea interesau. Odată revista „Les Annales" pusese întrebarea: Scrieţi cu plăcere? la care niciun scriitor, dar niciunul n'a răspuns afirmativ. Meseria aceasta pe care nici autoritatea părintească, nici împrejurări vitrege n'o pot impune tânărului candidat la o carieră, se dovedea a fi o tortură pentru cel ce de bună voe şi-o alesese.

Se vor fi întrebat unii, dintre ne-scriitori bine înţeles: Dar de ce scriu oamenii aceştia? Sunt, slavă Domnului, atâtea profesiuni... De ce se chinuesc singuri?

Mai ales că, răspunzând unei alte întrebări, toţi scriitorii arătau că preferinţa lor, *leur violon d'Ingres*, era cu totul de altă natură: la unii pictura sau muzica, la alţii munca manuală, grădinăritul sau chiar bucătăria!

Anatole France, a cărui operă e atât de bogată — cincizeci de volume — scrie şi el greu, cu mii de ştersături şi reluări. Şi nici când se hotărăşte să-şi dea manuscrisul la tipar, nu-l consideră definitiv. La fiecare nouă ediţie, aduce şi îndreptări noi, transformări aproape. In nemulţumirea aceasta pentru tot ce produce, divinul maestru se aseamănă cu Flaubert a cărui greutate la scris e cunoscută şi care într'o scrisoare, dată abia de curând publicităţii, mărturiseşte singur că a scrie a devenit pentru el un îngrozitor supliciu. Şi totuş, în aceeaş scrisoare, anunţa că pregăteşte un nou roman!

„Il încep, scrie el, cu neliniştea teribilă cu care te îmbarci pentru o călătorie lungă. Te vei mai întoarce oare? Ce primejdii te-aşteaptă?" Şi de fiecare dată se îmbarca totuş arzând de nerăbdare, cum se îmbarcă toţi ceilalţi, cu toată teama de pericole. Nimeni nu renunţă de bună voe. Dacă o anchetă i-ar cerceta: „De ce scriu?" mulţi ar rosti cuvintele lui Gide: „Dacă n'aş scrie, m'aş omorî!"

Unii poate ar avea răspunsul de dăunăzi al dramaturgului Georg Kaiser: „Scriu o piesă cum aş rezolva o problemă: pentru a-mi proba mie — şi nu altora — că ştiu să gândesc şi să duc o idee până la soluţia ei definitivă". Dar puţini vor arăta pentru operele lor dezinteresul ce-l are ciudatul dramaturg german pentru piesele sale pe care odată terminate le aruncă pe piaţă ca pe mărfuri oarecare, şi mai puţini încă vor mărturisi cu cinismul — sau cu sinceritatea lui — că iubesc succesul numai pentru banii ce le aduce.

A. G

Coşbuc la Cluj

de EMIL ISAC

Amintirile nu se pot uita... Coşbuc... Parecă-l văd şi azi înaintea mea, trist, abătut, nemulţumit. Faţa brăzdată de gânduri, ochii visători, mişcările nervoase şi neisprăvite. Acasă la noi, Coşbuc era un vechiu şi preţuit amic. De pe vremea când era student la Facultate, era prieten cu tatăl meu şi mai ales ţinea mult la mama mea. Cu unchiul meu protopopul Roşescu era Coşbuc asemenea foarte bun prieten. Aşa se spune că pe vremea când era student la Cluj, Coşbuc avea temperament foarte aprins, intelectul lui era muncit şi se interesa de problemele civilizaţiei, cu mare căldură. Nexiunile sociale îl obligau la multe, le suporta pe toate. Redacta o revistă satirică, şapilografiată, în care zeflemisa stările incoherente sociale. In general Coşbuc nu era prea glumeţ, cum se afirmă, dar avea ceva din sacrasmul lui Juvenal...

Il cunoşteam personal din 1911, când pentru întâia-oară am fost la Bucureşti.... M-a trimis cu o scrisoare fericitul arhiepiscop Meţianu şi-mi aduc aminte, s'a bucurat mult de vizita mea, mai ales că eram fiul unui amic intim.

L-am întâlnit pe Calea Victoriei şi m'a dus la o cofetărie de-a zecea mână. M'a impresionat că îmbrăcămintea lui Coşbuc era atât de sărăcăcioasă. Eram de 20 de ani şi citeam pe Oscar Wilde... imitam pe Sagan... şi cel mai mare poet al Românilor purta cravată ieftină, uzată, hainele erau verzi de ploi... Mi se pare că am putut face ceva aluzie la starea lui precară, căci Coşbuc spuse cu mare întristare:

— Da, da... Aşa este soarta poetului român. Vezi eu nu pot umbla cu trăsuri, ca ăştia. (Şi arătă cu dispreţ la bogaţii din trăsuri.) Singurul meu lux este tramwaiul.

— Dar scriitorii tineri încasează mulţi bani.

— Ştiu... Incasează, căci au făcut meserie din artă. Aceasta o poate face şi un cismar. Este stridentă arta pe plată. Iţi face impresia unei femei care se plăteşte... Nici-odată nu voiu fi de partea celor ce vor să trăiască din scris....

— Şi dacă poetul este sărac?

— Statul are datoria să-l ajute... Vezi am tradus din operile clasicilor latini, greci... din literatura sanscrită... Manuscrisul stă în sertar. Non possumus... Spune editorul. O singură dată n'am făcut o călătorie din aşa numitele tantieme. Sunt şi azi oameni, cari se miră că nu ocup o slujbă de profit... Coşbuc este incorijibil.

Şi mânca un tort cu mare poftă.

M'a invitat apoi să-l însoţesc acasă. Pe Calea Plevnei ne-am despărţit. Mi-a promis că va veni la premiera piesei mele „Maica cea tânără", pe care a citit-o şi care i-a plăcut. A făcut chiar observaţia, că admite şi simbolismul. Dovada că vorbea cu elogii de Minulescu. Avea însă un dispreţ faţă cu imitatorii curentelor moderniste şi vorbea cu mult amar de presa literară.

— Nu mai pot scrie în revistele cu copertă roşie!

— Grozave! Grozave!

A intrat în o farmacie. Şi şi-a [illegible] rămas bun.

— La revedere în Cluj!

—oxo—

In 1914 Ianuarie, când era foarte mult ger pe străzi, Clujul acoperit de zăpadă, somnoros, trist... toată lumea grăbită... toată lumea indispusă... în 12 ori 13 Ianuarie... către seară, mă dusei, ca de obicei la Hotelul New-York, unde aveam o mică societate de artişti, cu care discutam probleme de artă... Nu era Hotel Pimodan, era un amalgam de latinism liric şi turanism lenos. Artişti visionari... esteţi rafinaţi... savanţi... conţi-doamne... se adunau la un pahar de Cointreau ori Cordial Médoc... De odată se aşează la masă un musafir cunoscut. Era palid. Barba mare... Neîngrijită... Ochii melancolici. Buze de armean, voluptoase.

Privesc la dânsul. Priveşte la mine.

Un lung semn de întrebare.

— Coşbuc la Cluj?

— Da, Coşbuc.

Mă ridic de pe scaun şi presint profesorului Marki, renumitul istoric pe Coşbuc...

— Coşbuc, se miră cu vădit respect savantul ungur. Dar mi se pare că eşti condamnat la moarte pentru trădare de patrie? Nu?

Coşbuc rise cu poftă.

— De fapt sunt considerat ca dezertor de guvernul ungar, pentru că nu mi-a convenit să fiu soldat, dar treaba e în ordine...

Coşbuc s'a aşezat la masa noastră, şi-a comandat vin şi a început o discuţie, pe care nu voiu uita-o niciodată. Coşbuc amintea de suferinţele lui din tinereţe. A amintit şi de nedreptăţile ce le făceau autorităţile poporului. Nu e bine să nemulţumiţi poporul... Să luaţi seamă d-le profesor... poporul este termometrul unui stat...

Marele savant asculta încordat. El, care admirase pe genialul autor al clasicei poesii: Noi vrem pământ, auzise din gura unui Coşbuc profeţia...

— Numai să nu se termine cu războiu...

— Mai ştii? Ridea Coşbuc, cu-n rîset mefistofelnic, pe care atunci nu l'am înţeles...

Discuţia a urmat apoi normală. Coşbuc se interesa de Universitatea din Cluj, de cărţi, de starea socială în care se găsea muncitorimea. A vorbit cu elogii de străzile curate, de minunatele clinici şi Biblioteci. Spunea că a fost aproape o zi în sala de lectură a Bibliotecei, în care a găsit... operele complecte ale lui Coşbuc... şi adăogă cu multă bucurie, că toate cărţile lui Coşbuc aflătoare acolo aveau filele... murdare... dovadă că erau citite! Fireşte comesenii râdeau şi dânşii de minunatele observaţii ale lui Coşbuc. Mai mulţi gazetari l'au interviewat şi Coşbuc a declarat cu seninătate că... este frondeur şi vrea nu numai în teorie pământ pentru ţăranul român. Au şi apărut aceste interviewuri, pe cari nu le-a reproşat nimeni, deoarece Coşbuc era considerat ca un reprezentant idealist al iredentei române şi ca un neîntrecut artist al versului...

La masă a fost invitat la protopopul Roşescu, unde erau şi alţi intelectuali români şi aci, după masă Coşbuc a jucat cărţi... ca pe vremuri: aşa numitul ferbli... Plictisit repede, a propus să facă o plimbare în oraş. M'a rugat să-l însoţesc... A vizitat librăriile şi s'a bucurat nespus de mult că la Ştein găsise în rafturi cărţile lui.

Mi-a cumpărat: Fire de tort şi mi-a scris cuvintele: Nu uita pe Badea Gheorghe... 1914.

— Câtă bogăţie la grofii ăştia... Uite ce cai şi ce trăsură... Şi fireşte vizitiul, sluga... un biet român.

Ajungând la un colţ de stradă, întrebă tare:

— Care-i strada lui Kossuth?

Un sergent de stradă auzind vorba românească, salută foarte respectos şi răspunse româneşte:

— Acolo, domnule!

Coşbuc se înduioşă până la lacrimi.

— Tu eşti român?

— Da, domnule.

— Ştii ceti româneşte?

— Cum să nu ştiu, sunt doar fiu de plugar..

— Cunoşti pe Coşbuc?

— Nu, domnule, nu-l cunosc. Cine este?

— Sunt eu... Fireşte... Cum să nu mă poţi cunoaşte... Doar eşti poliţist ungur... Hm... Nu a cetit bag seamă... Nu face nimic... Ia, frate, ţigara asta... Şi nu-ţi uita, să citeşti pe Coşbuc... Domnul acesta scrie cântece româneşti.

Vardistul înţepeni şi salută...

Aceasta era stima lui pentru cântecul românesc şi Coşbuc parcă era împăcat...

Am făcut un ocol împrejurul minunatei catedrale şi argintul lunei poleia vârful brazilor din parc. Clujul luminat de mii de lămpi, strălucea ca o amantă în briliante. Coşbuc tăcut şi cu suflet mohorît, îşi cadenţa paşii. Nu era mulţumit cu ceva.

Insfârşit isbucni:

— L'au prostit. Şi nu citeşte cărţile scrise pentru sufletul lui. Grozavă uzină şi idea de stat... Cum se transformă oamenii, doamne cum se schimbă, ca farfuriile, ca penele golanilor...

Obosit, propusese să intrăm într'o cafenea.

— Dar vă convine larma? întrebai încet. — In cafenea cânta Orchestră de Dame.

— Femeia e plăcută când cântă. Nu o pot suferi numai atunci când blestemă ori plânge!

Am intrat în cafenea.

Ne-am aşezat la o măsuţă şi am comandat vin. Coşbuc a băut vre-o patru pahare de vin şi după ce a aprins o ţigară, începu să vorbească de planuri..

— Spunea că va publica un nou volum de versuri şi traducerile ce le are în sertar.

L-am întrebat că de ce nu scrie piese de teatru.

— Nu fac comerţ...

— Dar credeţi că genul dramatic este inferior?

— De unde! Să spui că Shakespeare este inferior lui Heine, ori lui Leopardi? Aşi! Simplu... Cum era imposibil ca Molière să scrie versuri, tot astfel ar părea ridicol ca Gheorghe Coşbuc să scrie drame şi Comedii ca Iancu Caragiale... (Era interesant că totdeauna Coşbuc vorbea de sine ca parcă ar vorbi de-o a treia persoană. Era un egocentrism care mă entusiasma, căci pentru prima oară înţelegeam uriaşa forţă a personalismului literar).

Am stat până noaptea târziu în cafenea.... Coşbuc a făcut şi glume. Şi-a petrecut mult de-o bătrână din orchestră, care cânta din lăută.

— Iată ce soartă are cântecul! Il nenoroceşte o femee bătrână.

— Soro, soro! O îndemna Coşbuc pe bătrâna ţigancă şi bătrâna parecă a înţeles că trebue să distreze pe-un om cu suflet trist, făcu semne caraghioase cu arcuşul. Iar când Coşbuc i-a oferit un pahar cu vin, ţiganca l'a primit mulţumind veselă:

— Să creşti mare...

— Nu pot să cresc mai mare... Doar sunt cel mai mare! Am plătit şi ne-am dus către casă. In drum am mai găsit un vardist. Coşbuc zîmbi:

— Să nu-l întrebăm... Că la urma urmelor se va dovedi că şi ăsta este român şi nici acesta nu l'a cetit pe Coşbuc!

Ne-am despărţit.

Dimineaţa ne-am dat întâlnire ca să-l însoţesc la gară, căci hotărâse să plece la Bucureşti.

Dimineaţa la 8 eram la hotel.

Coşbuc era pregătit de drum. Imbrăcat în blană, şoşoni, căciulă. Intrăm în birjă. Un vânt năpraznic scutură arborii desfrunziţi... Până la gară n'am schimbat nici o vorbă.

Era tăietor văzduhul ca un cuţit.

Trenul nu avea nici o întârziere. Se apropiă dela Oradea-Mare...

Coşbuc îşi adună bagajul:

— Când mai vii la Bucureşti?

— Aş vrea să viu cât de des meştere!

— Să vii! De altfel venim şi noi la Cluj!

Dacă nu la vară, în anul viitor negreşit!.... Şi vom sta multă vreme la Cluj.

Atunci nu l'am înţeles zâmbetul lui Coşbuc.

Da. Au venit fraţii la Cluj.

Dânsul însă a plecat mai departe. Ileana Cosinzeana îi va arăta drumul, pe care se va întâlni cu Eminescu şi cu Iancu Caragiale... 3

—oxo—

Şi privesc la volumul „Fire de tort"... cumpărat odinioară de însuşi Coşbuc... şi recitesc dedicaţia: nu-l uita pe Badea Gheorghe!.....

* * *

Din caietul Săptămânii

O carte introductivă

de G. GALACTION

A început şi lumea noastră să întrebe de Sf-ta Scriptură şi s'o silabisească. Unii o caută de curiozitate. Alţii, o caută fiindcă au fost îndemnaţi de păstorii lor duhovniceşti. Câţiva şi-au cumpărat-o ca să se domirească asupra unor întrebări cari le-au fost puse înnainte, fără de veste, de propagandiştii nu ştiu căror confesiuni streine. Prea puţini au, şi citesc Sf-ta Scriptură, din luminoasa şi ordonata obicinuinţă sufletească... Dar este fapt uşor de constatat că lumea întreabă, caută, doreşte să aibă Cartea Sfântă, mult mai mult de cât acum zece şi douăzeci de ani.

Din nefericire, până în acest moment, Biserica noastră Ortodoxă şi literatura românească nu pot să mulţumească pe deplin pe cei dornici să citească, în limba lor, proorocirile Vechiului Testament şi îndeplinirile Celui Nou. Vechii noştri cărturari bisericeşti, traducătorii Sfintelor Scripturi, au plămădit o limbă, frumoasă şi suficientă, la vremea ei, dar prea bătrână şi obscură, pentru cetitorii români de la începutul veacului al douăzecelea.

Cine voeşte azi să citească şi să înţeleagă cărţile biblice, dacă nu cunoaşte o limbă culturală streină, trebue să se mulţumească cu traduceri româneşti, neautorizate şi suspecte, din punct de vedere dogmatic.

Un alt neajuns, tot atât de mare, este, la noi, lipsa cărţilor introductive. Cine nu ştie o limbă occidentală nu poate să-şi agonisească acele neapărate şi elementare cunoştinţe pe cari ni le oferă **Introducerea în Cărţile Sfintei Scripturi.**

O carte scrisă în timpurile vechi, nu poate să fie înţeleasă, (peste câteva mii de ani), decât de aceia cari au pregătirea necesară. Din ce popor făceau parte scriitorii sau scriitorul acestei cărţi? Unde era şi cum era ţara în care au scris? Subt ce împrejurări, politice, sociale, culturale, trăiau aceşti oameni purtători de condei? Ce s'a întâmplat cu pergamentele lor, după trecerea lor din viaţă? Cine le-a păstrat, cine le-a copiat, pe unde au călătorit, de atâtea mii de ani?

Tiparul este invenţie relativ recentă. Innainte de născocirea tiparului, gândul omenesc, scris pe hârtie ori pe piele, avea în lume alte drumuri, alte peripeţii şi alte primejdii, de cât azi, subt împărăţia maşinei de tipărit.

Aceste consideraţii, valabile pentru toate comorile literaturii universale, mai nainte de Gutenberg, sunt valabile, în parte, şi pentru tezaurul Sfintelor Scripturi. Este o ştiinţă specială care ne învaţă preţioase lucruri asupra autorilor biblici şi asupra vremilor când au vieţuit şi au încredinţat în scris, omenirii, învăţătura lor cea inspirată.

Literatura noastră e foarte săracă şi aici. Noi nu avem, până azi, o temeinică operă introductivă în cărţile Sfintei Scripturi. Avem câteva manuale uscăţive, scrise pentru seminarii, dar nu de dragul ştiinţei (cu totul absentă) ci pentru satisfacerea programului şcolar. Prin Transilvania şi prin Bucovina, înnainte de integrare, circulau două-trei **Introduceri** mai de Doamne-Ajută, dar greoi scrise şi rebarbative. Despre vreo Introducere nouă, apărută la fraţi, acum în urmă, nu se aude nimic.

Pentru aceea, se cuvine să ne bucurăm, văzând că neobositul şi valorosul nostru cărturar bisericesc, P. C. Arhimandrit Iuliu Scriban, a dat la lumină, de curând un: **Curs de Introducere în Noul Testament** (Editura Librăriei „Universala" Alcalay & C-o., preţul 31 lei).

Este o scurtă Introducere numai în cărţile Noului Testament, dar, în lipsă de mai mult, ne mulţumim şi cu atât. Cititorul acestei cărţi va învăţa destul şi-şi va simţi puteri să umble singur, mai departe, pe cărările arătate de învăţatul arhimandrit. E adevărat că această lucrare este mai întâi o carte didactică, destinată elevilor seminarişti, dar ar fi mare fericire dacă cititorii Sfintelor Evanghelii ar avea, când încep să citească, atâta pregătire câtă i se cere, în privinţa aceasta, unui seminarist de clasa a şasea.

Cartea P. C. Arhimandrit Scriban este lucrarea unui om pentru care studiul şi cartea sunt pâinea cea de toate zilele. Nu cunosc prevederile şi exigenţele programului, de care a trebuit să ţină seama, dar şi aşa — în marginele lui, desigur strâmte — autorul a izbutit să scrie o carte bine informată şi sănătos aţâţătoare pentru elevii cei dăruiţi.

Ştiinţa Introducerii în Sfânta Scriptură este azi atât de vastă şi de stufoasă, în opere şi în nume celebre, în cât nu ştiu dacă putem să-i găsim, cu uşurinţă, un termen de comparaţie corespunzător... Cu parcimonia cerută de program, dar cu orientarea şi cu cunoştinţa de cauză pe cari i le-au dat lecturile sale numeroase, P. C. Arhimandrit îşi tratează subiectul, pretutindeni, la potriva nivelului ştiinţific de azi.

Dacă unele chestiuni sunt trecute cu vederea, autorul are cuvinte şi îndreptăţiri evidente.

Şi cu toate aceste omisiuni, P. C. Arhimandrit, are tot dreptul să se întrebe dacă nu cumva această carte este prea bogată şi să recomande, în prefaţă, domnilor profesori de seminarii, unele reduceri de materie.

Aşteptăm dela P. C. Arhimandrit Scriban o lucrare în acelaş fel, dar cu alte proporţii şi nu numai pentru elevii P. C. Sale. Ştiinţa de care dă dovadă, în această carte şcolară, trebue, cândva, pogorâtă şi risipită în straturile mai largi şi mai adânci ale celor ce doresc şi citesc Sfânta Scriptură.

Dacă într'adevăr suntem — cum spun atâţia — la un început de resorgisment religios şi bisericesc şi dacă e un vis legitim să visezi Sf. Scriptură câştigându-şi loc de cinste în toate căminurile româneşti, atunci suntem îndreptăţiţi să cerem şi să ne îngrijim din vreme, de toate acele cărţi introductive şi explicative, sever trebuincioase lecturii biblice.

Introducerea în Noul Testament, a P. C. Arhimandrit Scriban, — ori cât de specială şi de didactică — merită să fie salutată ca o proorocire.

* * *

April

Sub caldă adiere
Azi noapte ca prin vis,
Mi-a' npodobit fereastra
Un ramur de cais ;

Iar cei doi vişini, care
Plângeau eri în ogradă,
Pe braţe poartă astăzi
Flori mici ca de zapadă

O, cine-i oare-acela
Cu paşii săi divini,
Ce seamănă' ntro noapte
Petale prin grădini,

Si'n sufletele slabe
Ce-l cheamă ca să vină,
El face să lucească
O rază de lumină ?

G. Nikita

Semănătorul de neghină

Asta şi-a vândut mereu
Şi cu linişte cuvântul,
A minţit adânc şi greu
Şi-a trăit cum bate vântul,
Fără nici un Dumnezeu.

S'a desprins, otrăvitor,
Ca ciuperca, dintre oameni
Şi şi-a'ntins covârşitor
Mucegaiul printre fameni,
Şi 'ntunericu-i de nor.

Sufletul din el a fost
Veşnică crescătorie
Şi ne trebuie adăpost
De ticăloşie vie
Şi de ceaţă fără rost.

Neamul lui a fost mişel,
Păcătoasă-i fu muerea,
Iar copiii, tot la fel,
I-au vorbit din leagăn fierea
De-au ajuns şi ei ca el.

Lapidaţi-l, dar, de-acum
Şi' ndesaţi-i pae în piele,
Sau la broaşte-l daţi în scrum
Să orăcăe cu ele
Cît i-o ţine moartea drum,

Noi vrem aer curăţit
Ca un fraged bob de rouă,
Şi'n el vrem nestânjenit
Să sorbim o lume nouă
Şi un proaspăt infinit.

N. Davidescu

* * *

LITERATURA STRAINA

ANTON CEHOV

Un eveniment

E dimineață. Jucându-se printre florile de ghiață de pe geamurile ferestrelor, lumina strălucitoare a soarelui năvălește în odaia copiilor. Wania, un băețaș ca de vreo șase ani, tuns mărunt și cu un nas cât un sâmbure, împreună cu sora lui Nina, o fetiță de patru ani bucălată și cam micuță pentru vârsta ei, se trezesc și privesc somnoroși și supărați printre zăbrelele pătușoarelor.

„Nu vă e rușine?" le vorbește supărată îngrijitoarea, „toți oamenii vrednici și-au și băut ciaiul și voi nu puteți să deschideți nici ochii..."

Razele soarelui se joacă vioaie pe covor, pe pereți și pe hainele îngrijitoarei, ca și când ar invita-o să danseze cu ele. Dar copiii nu observă aceasta; azi s'au trezit rău dispuși. Nina lasă buza în jos, ia o mutră supărată și începe să scâncească:

„Ciaaii-i! Maria! Cia-a-ii-i!"

Wania încrețește fruntea și caută și el un motiv, ca să poată să plângă; începe să clipească des din gene și deschide gura: In acest moment din salon se aude vocea mamei:

„Să nu uitați să dați pisicii lapte? Acum are pisoi..."

Deodată pe fața lui Wania și a Ninei se putu citi o mirare adâncă și ei se priviră nedumeriți unul pe altul, apoi strigară deodată împreună, săriră din paturi și zgomotoși fugiră cu picioarele goale și în cămăși spre bucătărie.

„Pisica are copii!" strigară ei. — „Pisica are copii!"

In bucătărie, sub bancă, se află o ladă mică, în care altădată Ștefan căra din pivniță cărbuni pentru sobă.

Din ladă privește pisica. Chipul ei mic și cenușiu, vădește cea mai complectă istovire. Ochii verzi cu pupilele micșorate și negre privesc resemnați și sentimentali.

Poți ghici că, pentru ca fericirea ei să fie complectă lipsește numai „El", tatăl copiilor, căruia i s'a supus fără nicio împotrivire. Incearcă să miaune, deschide gura, dar nu se aude decât un ton răgușit... Se aude chițiitul pisoilor.

Copiii se pleacă peste ladă și privesc pisica, neclintiți și cu răsuflarea oprită. Sunt mirați și impresionați peste puterile lor și nu aud pe îngrijitoarea care aleargă după ei certându-i. In ochii amândurora se poate ceti cea mai înaltă și deplină bucurie. In educația și viața copiilor, animalele de casă joacă un rol modest, dar desigur binefăcător. Care din noi nu-și amintește de câinii mari și puternici, totuși blânzi, de bolognezii care duc o viață de trântori, de păsările cântătoare care au murit în colivia lor de prizoniere, de curcanii mărginiți ca inteligență, dar mândri, de bătrânele pisici supuse, care nu ne-o luau în nume de rău, când le călcăm pe coadă, pricinuindu-le astfel cele mai crude dureri?

Mi se pare câteodată că răbdarea, iubirea către stăpân, puterea de a ierta și sinceritatea cu care animalele de casă sunt înzestrate, influențează mai puternic și în mod mai pozitiv asupra sufletului copiilor, decât lungile predări de morală ale unui uscat și sarbăd institutor german, ori decât lecțiile greu de înțeles ale unei guvernante, care încearcă să dovedească copiilor că apa se compune din oxigen și din hidrogen.

„Cât sunt de mici", vorbește Nina, făcând ochii mari și râzând plină de bucurie. "Par'că sunt niște șoricei!"

„Unu, doi, trei..." numără Wania. „Trei pisoi! Unu pentru mine, unu pentru tine și încă unul pentru altcineva".

„Mrrr... mrrr..." face pisica, măgulită de atenția care i se dă. „Mrrr...".

După ce copiii au privit în deajuns pisoii, îi scot afară din ladă și îi plimbă în mâini. Apoi îi așează în poala cămășuicilor și cu eii n cameră, la mama.

„Mamă, pisica are pisoi!" strigă ei.

Mama stă în salon cu un domn străin. Când vede copiii nespălați, neîmbrăcați, cu cămășile ridicate, pare încurcată și supărată:

„Plecați..." strigă ea, „nu vă e rușine. Acum să plecați, altfel mâncați bătaie".

Dar copiii nu se sinchisiră nici de amenințările mamei, nici de prezența domnului străin. Pun pisoii pe covor și încep să facă og ălăgie asurzitoare. Pe lângă ei se învârtește pisica mieunând. In timp ce după aceia copiii sunt aduși în camera lor și îmbrăcați, în timp ce-și fac rugăciunea de dimineață și-și beau ciaiul, fără încetare sunt stăpâniți de dorința arzătoare de a isprăvi odată cu aceste prozaice îndatoriri, pentru ca să alerge din nou în bucătărie. Ocupațiile și jocurile obișnuite sunt uitate. Pisoii întunecă prin apariția lor pe lume totul și apar ca un eveniment și o noutate vie a zilei. Dacă i-ai fi oferit lui Wania sau Ninei câte un chilogram de bomboane sau o mie de pitaci pentru fiecare pisoi, ai fi riscat să fii refuzat cu indignare. Până la amiază stau, nebăgând în seamă protestările bucătăresei și ale îngrijitoarei, înaintea lăzii și-și fac de lucru cu pisoii. Copiii au o înfățișare plină de grijă și importanță. Pe ei îi îngrijește nu numai prezentul, dar și viitorul pisoilor. In cele din urmă hotărăsc, ca un pisoiu să rămâie acasă, pe lângă pisica cea bătrână pentru ca să o mângâie, al doilea va fi dus la vilă, locuința de vară, iar al treilea va trebui să locuiască în cămară, unde sunt atâția șoareci.

„Dar de ce nu văd?" se miră Nina, „ochii lor sunt închiși ca la cerșetori". Și pe Wania îl nelinistește această constatare. El încearcă să deschidă ochii unui pisoi, gâfâie și suflă din greu, dar operația lui nu ajunge la niciun rezultat. Nu mai puțin îngrijorătoare este constatarea că pisoii refuză cu îndărătnicire orice le-ai pune înainte: lapte, carne... Tot ce le pui înaintea botișoarelor este mâncat de pisica cea bătrână.

„Ascultă, acum avem să le facem pisoilor case", propune Wania, „trebue ca fiecare din ei să aibă o casă și pisica să vie în vizită la ei".

Copiii așează într'unul din colțurile bucătăriei niște cutii vechi de pălărie și pisoii sunt încartiruiți în ele. Dar această separare a familiei se dovedește greșită. Pisica se duce cu înfățișarea ei sentimentală și plină de melancolie dela o cutie la alta și aduce pisoii înapoi la locul lor.

„Pisica e mama lor", observă Wania, „dar cine e tatăl?"

„Da, cine e tatăl lor?" repetă Nina. „Fără tată nu pot să rămâie".

Wania și Nina se sfătuesc îndelung cine trebue să fie tatăl pisoilor și 'n cele din urmă alegerea se oprește asupra unui cal mare, cu coada zmulsă, care împreună cu alte resturi de jucării, se afla aruncat în cămară sub scară. Copii îl scot din cămară și-l pun lângă ladă.

„Auzi tu?" i se poruncește, „ai să rămâi aci și ai să păzești, ca să fie cuminți!"

Totul se petrece în mijlocul celei mai mari seriozități și cu o expresie care vădește cea mai mare atenție. Afară de lada cu pisoi, Wania și Nina numai voesc să știe de nimic.

Bucuria lor e nemărginită. Dar pe lângă bucurie, ei trebuie să trăiască și clipe grele, chinuitoare. Puțin înainte de amiază, Wania stă în cabinetul tatălui lui și privește cu atenție pe masă. Lângă lampă, pe mapa cu sugătoare de birou, se târăște pe bănci un pisoiu. Wania ia seama la mișcările lui și-l împinge când cu creionul, când cu un băț de chibrit... Deodată, pe neașteptate, lângă birou stă tatăl.

„Ce-i asta?" aude Wania vocea lui mâniată.

„E... e un pisoiu, papa..."

„Am să-ți arăt eu pisoiu! Vezi ce copil neascultător ești! Mi-ai stricat toată hârtia!"

Spre marea mirare a lui Wania, tatăl nu împărtășește nimic din simpatia lui pentru pisoi. In loc să se bucure și să pară încântat, el îl trage pe Wania de urechi și strigă: „Ștefan! ia murdăria asta de aici".

La masă se face alt scandal... Pe când se servea felul al doilea, deodată se aude un chițiit. După o perchiziție mai amănunțită se găsește sub șorțul Ninei un pisoiu.

„Nina! ieși! ieși dela masă!" strigă tatăl mâniat. „Să nu mai văd în casă dihaniile astea".

Wania și Nina au încremenit de groază. Afară de spaima pe care o trag ei, pisica și calul de lemn sunt amenințați să piardă pisoii. Atunci adio planuri de viitor, în care un pisoiu va sta lângă mama lui ca să o mângâie, altul va fi dus la vilă, iar al treilea va trebui să prindă șoareci în cămară. Copiii încep să plângă și să se roage să nu se facă nimic pisoilor. Tatăl se învoește, dar numai sub condiția ca Wania și Nina să nu se mai ducă în bucătărie și să nu se mai atingă de pisoi.

După masă Wania și Nina se învârtesc de colo până colo prin toate camerile și ard de dorința de a vedea din nou pisoii. Porunca de a nu mai călca în bucătărie îi aduce aproape la disperare. Nu mai voesc să audă de dulcețuri și se arată răutăcioși și neascultători față de mama.

Seara, când vine unchiul Petrușca, îl iau la o parte și i se plâng cu lacrimi în ochi de purtarea tatei, care voia să arunce pisoii în apă.

„Unchiule Petrușca", se roagă ei, „spune-i mamii să aducă pisoii în odaia noastră!"

„Bine, foarte bine!" îi împacă unchiul, „am să-i spun".

De obiceiu, unchiul Petrușca nu vine singur. Odată cu el, își face apariția și Nero, un câine mare de rasă daneză cu urechi care atârnă și cu o coadă puternică. Câinele acesta e tăcut, întunecat și plin de demnitate și de conștiință de sine.

Copiilor nu le dă nici o atenție și când trece pe lângă ei, îi lovește cu coada ca pe niște obiecte. Copiii îl urăsc din toată inima, însă de data aceasta își stăpânesc aversiunea față de el și se lasă conduși de anumite motive practice.

„Știi ce, Nina?" vorbește Wania și cască niște ochi mari, „în loc de cal, avem să-l facem pe Nero tată! Calul e mort și Nero e viu!".

Seara, pândesc momentul când tatăl are să se apuce să joace cărți cu unchiu și când vor putea să-l bage pe Nero în bucătărie, fără să vadă nimeni nimic... In sfârșit, acum tatăl s'a așezat la joc, iar mama care pregătește samovarul nu le mai dă nici-o atenție. Momentul e potrivit...

„Haide!" șoptește Wania către Nina.

Insă în clipa aceasta intră Ștefan și anunță pe mama râzând:

„Doamnă, Nero a mâncat pisoii!"

Nina și Wania pălesc și privesc înspăimântați pe Ștefan.

„Da", râde servitorul, „s'a dus la ladă și i-a mâncat".

Copiii cred că acum toți din casă se vor mânia și se vor repezi asupra lui Nero. Dar fiecare stă liniștit la locul lui și se miră de lăcomia lui Nero. Tatăl și mama râd... Nero se plimbă împrejurul mesei și-și linge cu mulțumire botul... Pisica e neliniștită.

Ea caută prin odaie, privește cu neîncredere la fiecare și miaună plină de durere.

„Copii, e nouă! Timpul de culcare", strigă mama.

Wania și Nina se culcă, plâng și se gândesc încă mult timp la pisica adânc îndurerată și la îngrozitorul, lacomul și nepedepsitul Nero...

* * *

Din Sully Prudhomme

IERTARE

Oricât de rar icoana-ți în sufletu-mi renaște,
O! simt că tot pe tine mai mult eu te iubesc.
Adus-ai desnădejde în zorii vieții mele,
De ochii tăi vreau totuși în veci să-mi amintesc ;

Nici glasul tău să nu-l uit, sonor, melodios,
Ce'n inimă, el singur, adânc îmi pătrundea,
Și multă vreme pieptu-mi era numai un freamăt,
Asemenea viorii din mâini lăsată-abia.

Da, fiindcă sfărâmat-ai a tinereții floare,
Mă tem să nu-ți port ură când fi-va ca să mor.
Deapururea icoana-ți în sufletu-mi renască,
Să-ți iert truditul suflet în cinstea ochilor !

RĂU INMORMÂNTATĂ

Iubita voastră când e moartă
E-atât de scurt rămasul bun...
Ochii-s închiși, e'nmormântată,
A dispărut pentru vecie.

Dar eu o văd, a mea iubită,
Zâmbindu-mi făr'a-mi aparține,
Ca și o umbră, mult mai vie
Și mai aproape c'amintirea.

Și-o pierd, — întreaga mea viață —
In nesfârșite despărțiri.
O ! moartă rău înmormântată,
Nu iți închiseră și ochii !.

trad. de ION M. GANE

* * *

Fr. James

Micile Porumbițe

Micile porumbițe ale scamatorului,
porumbița mică și sora sa mai mică,
sufereau în toate zilele
în colivia mică, în camera hotelului,
— și apoi încă, seara, când,
ele erau în mâneca hainei negre
de unde eșiau în lumina
representației obișnuite.

(Trad. de **ZAHARIA STANCU**).

* * *

Charles Baudelaire

Mici poeme în proză

I

STRĂINUL.

Pe cine iubești tu mai mult, om enigmatic, spune ? pe tatăl tău, mama, sora sau fratele tău ?

— N'am nici tată, nici mamă, nici soră, nici frate.

— Prietenii tăi ?

— Intrebuințezi un cuvânt al cărui sens mi-a rămas necunoscut până acum.

— Patria ta ?

— Nu știu sub ce latitudine se află.

— Frumusețea ?

— Aș iubi-o bucuros, zeiță și nemuritoare.

— Aurul ?

— Il urăsc cum îl urăști tu pe Dumnezeu.

— Ce iubești atunci, ciudat străin ?

— Iubesc norii... norii cari trec... colo jos... norii așa de minunați !

II

DESNADEJDEA BATRANEI

Bătrânica gârbovită se simți par'că mai veselă văzând copilul frumos căruia toată lumea vroia să-i placă ; ființa aceasta așa de plăpândă ca mica bătrână, ca și ea, fără dinți și fără șuviță de păr.

Și ea se apropie de el vrând să-i zâmbească și să-l desmerde.

Dar copilul înspăimântat se sbătea sub mângâierile bunei femei îmbătrânite și umpluse casa de țipete.

Atunci bătrâna se întoarse în singurătatea-i veșnică și plângea într'un colț zicându-și :

— „Ah, nouă nefericitele femei bătrâne, vârsta nu ne mai îngădue să placem, nici nevinovăției, și nu inspirăm decât groază copiilor pe care vroim să-i iubim !"

(trad. de **CONST. C. CRISTEA**)

* * *

Din cugetările lui Oscar Wilde

Răutatea e o fabulă născocită de către oamenii buni, spre a lămuri neînțeleasa putere de atracție ce-o exercită ceilalți oameni.

* * *

Dacă săracii n'ar fi atât de sluți, problema socială ar fi ușor de rezolvat.

* * *

Cel ce face o deosebire între trup și suflet nu posedă nici unul nici altul.

* * *

O impecabilă floare la cheitoarea hainei e singurul lucru, ce unește natura cu arta.

* * *

Religiile mor, atunci când e dovedit, că au propovăduit adeverul. Știința e arhiva religiilor moarte.

* * *

Oamenii bine crescuți contrazic pe alții; oamenii înțelepți se contrazic pe ei înșăși.

* * *

Plictiseala e seriozitatea ajunsă la majorat.

* * *

Cel ce grăește adevărul, va fi prins asupra faptului mai curând sau mai târziu.

* * *

Timp e irosire de bani.

* * *

A fi prematur înseamnă a fi desăvârșit.

* * *

Ambiția e ultimul refugiu al insucesului.

* * *

Sârguința e origina urâțeniei.

* * *

E banal și dovedește lipsă de bun simț, să întocmești un inventar al cărților ce trebuesc citite sau de lectura cărora trebue să te ferești.

Mai bine de jumătate a culturei moderne e în funcțiune de ceiace n'am trebui să cetim.

* * *

Rubedeniile sunt persoane plicticoase, care habar n'au cum trebue să trăiască și mai ales când trebuie să moară omul.

* * *

Femeile posedă un instict uimitor. Descoperă toate, în afară de lucrurile cele mai apropiate de mintea omului.

* * *

La o femee încântătoare sexul e o provocațiune iar nu o apărare.

* * *

Devotamentul ar trebui oprit de către poliție. Produce un efect absolut demoralizator asupra persoanelor pentru care te devotezi.

* * *

Moșnegii cred orice lucru. Bărbații se îndoesc de orice lucru. Tinerii știu orice lucru.

* * *

Hotărîrile bune au ceva fatal: le iei întotdeauna prea de timpuriu.

Trad. de **E. MARGHITA**

Luna

de Iulia Hașdău

De ce mi-e dragă noaptea?.... E foarte ușor. Pentru că ea vine după zi care e sbuciumul, sgomotul, vâltoarea. Noaptea este pământul, sau mai curând cerul, cu liniștea, poezia, visurile, aspirațiile sale către ideal...

Luna palidă, cu privirea-i care învăluie ca și blândețea de nespus a unei mame și care încălzește încetișor fără să ardă, niciodată, n'a fost pentru marinari chiar chipul Sfintei Fecioare?

In noaptea întunecoasă, ea ne dă lumină pacinică, care nu orbește, care ne farmecă și ne desmerdă simțurile; și din înaltul cerului, din mijlocul stelelor, ca o regină în conjurată de curteni, ea ne surâde cu dulceața ei binefăcătoare, ne călăuzește, ne conduce pașii șovăitori și veghiază asupra noastră, neadormită și pururea credincioasă...

Ori unde mergem ea ne urmează; dacă ne înfundăm în pădurea deasă, ea înlătură ușor învelișul de frunze sub care ne adăpostim, și raza ei limpede și argintie ne însoțește fără voia noastră.

Această prea mare „curiozitate" totuși are farmecul ei. I se iartă ca oricărei femei...

Lacul sclipitor, ca o pânză de argint, râușorul care curge, rostogolindu-și undele printre ierburi și trestii plângătoare, turnul scânteietor al vechei biserici a satului, au primit sărutul tainic și galeș al lunei...

Micile floricele au simțit lacrimile ei udând petalele lor lucioase, și le vezi acolo strălucind în picături asemenea diamantelor perlelor fine.

Tot ea inspiră privighetoarei cântecul ei melancolic și dulce, care ne leagănă ca și vocea cadențată a unei mame legănând somnul nevinovăției...

Dacă tremură frunzele sub molatecile desmierdări ale zefirului, care îmbie pe păstor să-și ducă cavalul la buze — tot luna „e de vină"...

Și cum voiți să nu fie iubită luna? E așa de bună și are o înfățișare așa de dulce!

Bufnița, pe care ziua o disprețuește, e cu bunăvoință primită de lună. Ea nu-i spune niciodată „fugi"...

Liliacului, pe care toți îl alungă, ea îi luminează calea, cu aceleași raze care ne farmecă pe noi ceilalți...

Ea dă fluturelui de noapte aripi irizate, licuriciului culorile divine...

Ea dă voe stelelor să se arate și să strălucească alături de dânsa. Ea nu este deloc geloasă...

Insfârșit, ce vreți să vă mai spun? Te temi, sau admiri soarele, dar pe lună o iubești.

Pentru ce? Soarele de sigur ne face un mare bine, dar el iubește mai puțin ca luna. Lumina lui este mai puternică, dar a lunei este mai pătrunzătoare, mai dulce, mai plăcută...

Și iată pentru ce mi-e dragă noaptea și mi-e dragă luna.

Din franțuzește de **STELIAN DOBRESCU**

* * *

NOTE

Cei mai de seamă scriitori și artiști spanioli au semnat o întâmpinare prezintată municipalității orașului Toledo, prin care cer ca una din străzile orașului să poarte numele lui Maurice Barrés.

* * *

D. Stauning noul președinte de consiliu al Danemarcei, a fost pe vremuri simplu lucrător într'o fabrică de chibrituri. Mai târziu a scris o piesă de teatru, cu subiectul luat din viața muncitorilor, intitulată: *Minciunile vieții*. E vorba ca acum toate teatrele din Danemarca să reia această piesă. Probabil că va fi și tradusă în mai multe țări și nu este exclus s'o vedem și noi unde șefii de guvern știu cu atâta abilitate să dea viață... minciunilor.

* * *

La 22 Iunie Francezii inaugurează în satul Se'rignan monumentul ridicat în memoria marelui entomologist Henri Fabre.

BIBLIOTECA „DIMINEAȚA"

A apărut:

No. 1. — *M. Sadoveanu* : **Războiul Balcanic**
No. 2. — *I. Agârbiceanu* : **Diavolul.**
No. 3. — *P. I. Jouve* : **Spitalul.** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4. — *Gérard de Nerval*: **Mâna Vrăjită.** (traducere de Eugen Boureanul)
No. 5. — *Oscar Wilde* ; **Crima Lordului Arthur Savile.** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6. — *A. de Herz* **Șeful Gării.**

Sub tipar :

No. 7. — *Gleb. Uspenski* : **Lăcustele.** (traducere de M. Sevastos)
No. 8. — *Gala Galaction* : **Toamne de odinioară.**

PORTRETE ȘI OPINII

Evul-Mediu în pamflet

de Tudor Teodorescu-Braniște

I.

Recitind minunata carte a lui Anatole France, **La Rôtisserie de la Reine Pédauque**, într'o remarabilă traducere românească („Birtul la Regina Pedanque" trad. de M. Hârsu, ed. Cultura Națională), am avut, mai mult decât oricând impresia că vedem Evul-Mediu în pamflet.

Medievalismul a fost, pentru literatura romantică din prima jumătate a veacului trecut, un subiect copios. Medievalismul ni-se înfățișa drept un prea frumos trecut, în care iubirea era eterică; biserica — atotputernică; eroismul — permanent; cavalerismul — o lege; iar frumosul — un cult. O bogată pânză de minciuni dulcege învăluia realitatea istorică. Ba istoria însăși, neputând scăpa de influența romantică a literaturii, contribuia la falșificarea adevărului și făcea din Evul-Mediu, — tristă epocă de ignoranță, de josnicie, de bestialitate — un trecut, după care s'ar cuveni să jinduim...

Seniorul, — incult, bețiv și sângeros, — devenia romanțios ca un bărbier cu gramofon. Seniorina, — care nu-și înfrâna destrăbălarea decât de frica unei sălbatece răzbunări, — devenia idealul femenin. Duelul, — de fapt o luptă cu spada, cum ar fi azi o luptă cu bâta, fără martori, procese-verbale, cod de onoare și scrupule de conștiință, — devenia una din marile manifestări ale demnității umane. Războaiele, — foarte rentabile întreprinderi de exploatare, — deveneau un fel de expediții minunate.... Jaful violul și pustiirea erau preamărite în versuri, grandilocvente și în proză patetică. Intoleranța politică și religioasă, care a dus la cele mai stupide crime și care a zăgăzuit cu veacuri apariția luminii adevărate în Europa, era trâinuită cu abilitate. Exploatarea poporului de către un pumn de stăpânitori cruzi și hrăpăreți era un detaliu, pe care nimeni nu-l mai pomenea.

Fetele de pension suspinau după cavalerii cu brațe vânjoase și cu pulpe arcuite! Tinerii visători lânceziau de dorul castelanelor cu părul invariabil blond și cu ochii permanent albaștri! Veacurile de beznă, de crime religioase, de asuprire fără limită, deveniseră, după pofta reacționarilor, un ideal de viață. „Ca la 1400" era un oftat după epoca apusă sau un îndemn către o acțiune de reîntoarcere. Extazierea lui Eminescu, în fața lui „1400" era doar o notă dintr'o simfonie, în vremea aceea, universală...

In lumina acestei literaturi romantice, era — aproape — de neînțeles dece omenirea ingrată săvârșise atâtea revoluțiuni sângeroase tocmai ca să darâme o lume ideală? 1789 era o crimă împotriva acelui „1400" preamărit sub felurite forme, pretutindenea. A spune că, în Evul-Mediu, mai mult decât azi, — ignoranța, injustiția și preacurvia stăpâneau o lume barbară, cu vagi sclipiri de artă, dar nu cu un ideal de civilizație deplină — era aproape o crimă...

II.

Un sceptic, unul dintre marii sceptici ai veacurilor, Anatole France și-a luat misiunea de-a revizui minciuna romantică asupra medievalismului. Anatole France ar fi putut scrie un studiu. A scris mai mult decât atât: un roman, unul din acele romane, care vor dăinui. Cu o vervă caustică, sau cu o blândă ironie, France distinge minciuna după minciună și restabilește adevărul; medievalismul era pitoresc, era fermecător, dar — în totul — cuprindea mult mai multe înfățișeri abjecte decât epoca de azi.

Duelul... Nu v'ați înfiorat niciodată, gândindu-vă la vitejia duelgiilor din Evul-Mediu? France ne redă adevărul lapidar: o curtezană de rând face bezele unui trecător; amantul ei o vede; îi dă o palmă și, pe urmă, strigă trecătorului:

„Fă-mi cinstea de a te urca sus. E pregătit un prânz. M'ai îndatora dacă ai lua parte la el... După masă, vom juca cărți și, în zori de zi, vom merge să ne tăiem beregata. Asta numai din bună creștere și ca să-ți fac cinste, domnule, căci la drept vorbind, femeea aceasta nu e vrednică de o lovitură de spadă. E o desmățată, pe care nu vreau s'o mai văd în viața mea"... („Birtul la Regina Pédauque" trad. de M. Hârsu, p. 85).

Dintr'o dată, vălul romantic cade. Duelul apare ceeace era în realitate: un ridicol mijloc de-a ucide. Nici tirade romantice, nici înflăcărări impresionante: „vom juca cărți"... iar în zori: „vom merge să ne tăiem beregata". Atât tot.

Dar cine e cavalerul, care — mâine — se va bate în duel pentru o „desmățată"?

„Am destule parale de-acasă, lucru pe care nu-l au toți. Un om de rând e silit să se stăpânească în toate pornirile lui. **E nevoit să fie cinstit**; un gentilom însă, se bucură de cinstea de-a se bate pentru Rege și pentru plăcerile lui. Aceasta îl scutește de-a se încurca în prostii. Am servit sub d. de Villars, am luptat în războiul de succesiune și puteam fi ucis în bătălia dela Parma. **Aceasta îmi dă cel puțin dreptul ca, în schimb, să-mi pot znopi slugile, să-mi trag pe sfoară creditorii și să le iau prietenilor, dacă așa vreau, nevasta și chiar amanta.** (p. 87).

Cu câtă ironie răspundea d. Jerôme Coignard, savantul abate sceptic:

„Vorbești în chip ales... și se vede că vrei să păstrezi precăderea drepturilor nobleței". (p. 88).

Iată cavalerismul!

„Sunt bogat" — deci: „nu sunt silit să fiu cinstit". Iar mai departe: „M'am luptat, deci nu-mi plătesc datoriile, bat servitorii și iau femeile și chiar amantele prietenilor"... Simplu, firesc și precis!

Cine este, însă „desmățata", pentru care cei doi cavaleri își vor tăia beregățile, dupăce — până în zori — vor chefui împreună? E Caterina, o prostituată de rând, ajunsă — eterna evoluție! — mare curtezană...

— Domnilor, ne spune amantul ei, e colo, culcată cu burta 'n jos, pe pat, cu capul în pernă și-și ridică la fiecare oftat un spate caraghios. Priviți. Iată pentruce ne străduim atât și facem atâtea prostii!... Caterino, vino la masă.

„Dar Caterina nu se mișca și plângea mereu. O trase de braț, de mijloc. Ea se împotrivea.

„Deveni stăruitor:

„— Haide, vino drăguță...

„Ea se încăpățina să nu se miște din loc, strângând în brațe patul și saltelele.

„Amantul își pierdu răbdarea, și strigă cu un glas aspru, înjurând-o:

„— Scoală, târfă!

„Se ridică îndată și zâmbind printre lacrimi, îi luă brațul și intră în sala de mâncare, cu înfățișarea unei victime fericite" (pag. 86—87).

„Iată curtezana din Evul-Mediu, căci — să nu uităm — scena aceasta nu se petrece într'o casă de întâlnire, undeva, într'un roman de Mirbeau sau de Kuprin, — ci într'un palat medieval, între un cavaler și o „curtezană", acolo unde romantismul dulceag ne-a învățat să vedem numai iubiri pure, cu secunde dulci, cu mandoline multe, cu poezie ieftină. Ei nu, Evul-Mediu a fost în realitate, o epocă în care omul era om și femeea, femee! Scena de mai sus se poate petrece de minune în zilele noastre...

Dar pe când cei doi rivali chefuiesc, adăstând zorile „ca să-și taie beregata", cavalerul care provocase află că tânărul provocat știe grecește:

„— Cum, d-le, cunoști limba greacă? Deci nu ești gentilom?

„— Domnule, îi răspunsei eu, tata duce prapurul bresleí birtașilor parizieni.

„— Mi-e deci, cu neputință să te omor, însă răspunse el. Iartă-mă! (p. 94).

Iată cum se sfârșește aventura, căreia d-v i-ați bănuit — fără îndoială — un final tragic și măreț. Adversarul nu e nobil. E doar un băiat de birtaș. Nu poate, deci să aibă cinstea de-a fi ucis în duel de un servitor al Regelui...

Războaiele din Evul Mediu?

D-l d'Asquetil știe prea bine să le definească lapidar: „L-am slujit pe Rege timp de optsprezece luni. E meseria cea mai aleasă. Am să-ți spun pe ce anume se bizuie. E o taină pe care ți-o pot încredința... Războiul constă numai în a fura găini și porci dela țărani. Soldații în campanie n'au altă grijă". (p. 92).

Dar biserica? Dar călugării savanți; despre care se scria atâta în epoca romantismului?

Nu vă temeți: Anatole France îi zugrăvește, în magistralul său roman, și pe aceștia sau — **mai ales** — pe aceștia. „Fratele Ange" e călugărul medieval: murdar, leneș, incult și necinstit. Trăiește din cerșetorie. Se complace în preacurvie. Iar când n'are ce mânca, pleacă — dimpreună cu Caterina — să excrocheze un popor superstițios, căruia îi vinde surcele — simple surcele — sub eticheta de bucăți din crucea răstignirii, bune să lecuiască boalele, să aducă iubire, bogăție, fericire...

Alchimia? Mania câtorva nebuni, între care grandiolocventul d. d'Astarac.

Iar peste toată această lume de brute, de pungași, de ticăloși și de inculți, — se ridică o figură măreață: e abatele Coignard. Ironic, el privește lucrurile în față. Sceptic, el nu ia nimic în serios. Bețiv și el, are marele dar al inteligenții, care discerne, al cuvântului, care farmecă. Dar abatele Coignard e un izolat și de aceea moare splendid, într'o aventură meschină — dar undeva departe, pe un deal, între vii....

III.

Ceeace face Anatole France în „Birtul la Regina Pédauque" este — desigur — crud. Căci e crud să nimicești dintr'odată, cu un zâmbet și cu câteva lovituri pripite, o lume de minciuni fermecătoare. A ucide un om, e — poate — o greșeală. Dar viața renaște. A ucide iluziile, visurile atâtor oameni e, însă, un sacrilegiu — căci visurile și iluziile nu mai renasc.

Dar e și utilă această operă de revizuire a palavrelor romantice. Idealul atâtor fete cu jurnal de impresii, idealul atâtor reacționari, care-și văd privilegiile amenințate de trezirea continuă a conștiințelor,— a fost nimicit în trei sute de pagini de un revoltat, de unul dintre marii revoltați ai vremei, care — tăinuindu-și indignarea sub un zâmbet — înlocuește apostrofa vehementă prin ironie, creind astfel cea mai subtilă formă a pamfletului.

Comemorarea lui Pierre de Ronsard

1524—1585

PLEIADA și RENAȘTEREA

Cu prilejul vizitei Regelui nostru la Paris, un mare ziar francez scria: Vom fi pururea fericiți să dovedim prietenia și recunoștința noastră țării de unde ne-a venit poetul Ronsard.

Negreșit că pentru mulți a rămas neînțeleasă această mărturisire. — Mulți nu se pot dumiri cum poetul francez Ronsard a putut să vină din țara românească. — Și totuși, fapt sigur este că familia acestui vestit poet francez se trage dintr'un ban român, și anume din banul Mărăcine, care în franțuzește se tălmăcește prin cuvântul ronce: de unde și numele de Ronsard.

Cel puțin așa reese, nu se poate mai lămurit dintr'o poezie, în care Ronsard mărturisește că familia sa se coboară dintr'un senior român, care pela începutul războiului de o sută de ani, venind în Franța și primind numele de marchizul de Ronsard, a luptat pentru regele Franței, Filip de Valois, în nenorocita bătălie dela Crecy (1346). Iată cuprinsul acestei poezii, pe care am găsit-o în manualul de literatură franceză, tipărit de profesorul Antonin Roques în București, la anul 1860:

„Cât despre strămoșul meu — scrie poetul Ronsard — el și-a tras obârșia de acolo de unde înghețata Dunăre este vecină cu Tracia. Maijos de Ungaria, într'o țară rece este un senior numit marchizul de Ronsard, bogat în bani, în oameni, în cetăți și în moșii. Unul dintre copiii săi mai tineri arzând de dorul de a se lupta, strânse o ceată de alți tineri îndrăzneți, își părăsi țara, plecând în fruntea lor. Ei străbătură Ungaria și Germania de jos, străbătură Burgundia și fertila Champagne, și cutezători veniră ca să slujească lui Filip de Valois, care pe atunci se afla în război cu Englezii".

Ei bine, pe această prea lămurită mărturisire s'a întemeiat Vasile Alecsandri, atunci când a scris cunoscuta sa poezie **Banul Mărăcine**. Dar negreșit că nu tocmai acest amănunt îi intreresează în primul rând pe Francezi acuma, când ei sărbătoresc patru sute de ani dela nașterea lui Ronsard. Pe Francezi îi interesează mai ales faptul că: „Prin puterea talentului, spune Lanson, prin măreția sforțării, prin strălucirea succesului, — Ronsard este căpetenia poeților din secolul al 16". Și într'adevăr, în sec. 16 Ronsard ca șef al pleiadei de poeți, este adorat „cu un entuziasm exagerat până la ridicul". Numai Victor Hugo în sec. 19 s'a bucurat de o admirație asemănătoare cu aceea hărăzită lui Ronsard.

Insuși Carol al IX, regele Franței (1550—1574) merge cu admirația pentru Ronsard până acolo în cât în niște versuri pe care i le adresează poetului, îi spune: noi amândoi deopotrivă purtăm coroana, dar pe când eu ca rege, o primesc, — tu ca poet o dăruești. Dar nu numai în Franța stârnea el admirație: Regina Maria Stuart, regina Elisabeta — precum și alți suverani și poeți din Anglia, Italia, Germania și Polonia invidiau pe Francezi, că au un poet de talia lui Homer și Virgiliu. Chiar Ronsard, până într'atât credea în superioritatea geniului său, în cât spunea poeților din timpul său: Voi sunteți supușii mei, iar eu sunt regele vostru

Cu timpul admirația pentru Ronsard s'a mai împuținat. Așa, Balzac crede că Ronsard nu era decât „începutul unui poet". In realitate însă el avea și talentul și temperamentul unui mare poet. Nenorocul său a fost că a trăit într'o vreme de complectă reformă artistică și literară, — și anume în vremea Renașterei, care în Franța începe abia prin secolul al 16. Intr'o astfel de epocă de reînoire trebuia totul creat în limbă, în poezie și în poetică. De aci, izvorăsc toate greutățile pentru Ronsard, care a trebuit să tragă primele brazde și să netezească terenul și în Franța pentru încetățenirea Renașterei.

Intr'adevăr, mai ales după 1453, adică mai ales după cucerirea Constantinopolului de Turci, — civilizația latino-bizantină este nevoită să se refugieze în Apus, și mai întâi în Italia, unde se întemeiază astfel o a treia literatură clasică pe lângă cea latină și cea greacă. Subt imboldul acestei invaziuni artistico-literare venită din Bizanțul cucerit, în Occident: Arhitectura, poezia, muzica, toate artele, toate studiile, toate ideile, până și îmbrăcămintea și mobilierul, cu un cuvânt totul se scutură de formele medievale pentru a se reface și a se renaște, cultivând și imitând numai pe clasicii greci și latini.

Cum se vede manifestările Renașterei au oarecum un caracter antinațional. Ele mai sunt rezemate și pe o adâncă erudițiune, adică sunt în deplină opoziție cu manifestările literare de până atunci, manifestări care după părerea Pleiadei sunt „fără artă și fără doctrină". Căci Renașterea are și arta și doctrina Grecilor și a Romanilor. De aceea, Pleiada profesează o înaltă idee despre poezie; ea devine o religiune, iar poetul un preot. In această calitate, poetul nu se va coborî până la gusturile publicului ignorant și ușuratec; el se va inspira numai din modelele clasicilor greci și latini, având o chemare divină și veșnică. Cu un cuvânt, arta renașterei are și un caracter erudit și aristocratic. De aceea, și limba scriitorilor Renașterei este năpădită de o mulțime de neînțelese neologisme, culese de prin scriitorii vechi, și mai ales de prin Homer și Virgiliu.

Pe acești doi poeți epici îi imitează și Ronsard în neizbutita sa epopee Franciada, în care, fără a se întemeia pe vreo legendă răspândită prin Franța, inventează pe un anume Francus, fiu al lui Hector, și îl dă drept fundatorul statului Franc. Dar opera sa de căpetenie constă în cele cinci cărți de Ode, în care el imită cât mai de aproape structura și „organizarea ritmică" a odelor clasicului poet grec Pindar.

Ei bine, în această îndărătnică sforțare de a imita prea de aproape clasicele modele greco-latine, stă poate cea mai mare greșeală a lui Ronsard: Cu gândul prea entuziasmat pentru modelele sale, — el a pierdut din vedere — ne spune Lanson — „principiul care împacă, principiul care îmbină imitația cu originalitatea. Din nenorocire Ronsard, nu-și subordonează erudițiunea greco-latină talentului și temperamentului său. Așa că erudițiunea-i, nefiind pusă în slujba temperamentului său, — îl stingherește și îl constrânge".

Și acum, o întrebare: Voind să se țină departe de tot ceeace este prea vulgar, — a urmărit oare Ronsard să-și alcătuiască o operă, care și ca fond și mai ales ca formă să fie înțeleasă numai de un foarte restrâns număr de aleși? Nu, nicidecum. Din potrivă, el recomandă să se desgroape și să se pună din nou în cinste „anticele cuvinte" ale limbei franceze. De altfel, el nu a șovăit să osândească pe scriitorii, care „voind să evite limbagiul obișnuit, se încurcă în cuvinte și în expresii aspre, fantastice și extravagante". El ține așa dar calea de mijloc între excesul de trivialitate și între excesul de erudițiune prea puritană.

Dar, la drept vorbind, Ronsard, nu după ceeace a scris, ci mai ales după ceeace a pregătit și netezit, — trebue judecat. Așa, el a încetățenit și a lăsat moștenire urmașilor săi o mare varietate de ritmuri lirice. Tot el, rupând-o cu vechea literatură stăpânită numai de gândul de a se coborî până la gusturile celor mai de jos, — înalță arta și literatura până la noblețea și majestatea clasicilor greci și latini. Subt inboldul său, și al Pleiadei, se primenesc subiectele poetice, se modifică genurile literare și se reface limba.

Dar mai ales, i se datorește lui Ronsard încetățenirea și înrădăcinarea cultului pentru civilizația greco-latină, fapt care netezește drumul celor care mai târziu au dat Franței și întregei omeniri strălucita literatură a secolului al 17-lea. Căci neîndoios este că numai acest încăpățânat admirator al antichității greco-latine a preparat și înlesnit minunata artă și literatură clasică a secolului al 17-lea, care a știut să țină cumpăna între imitare și originalitate.

Bine înțeles, că și prin ceeace a scris, acest „admirabil artist", care a redeșteptat în Franța puterea evocatoare a cuvintelor și a ritmurilor, — este el socotit drept un mare poet

M. MIHAILEANU, Profesor.

Elegie

Azi stau deoparte
Vreau să trăesc cu mine ca orice resemnat
Fără dureri,
Fără dorinți,
Și fără adăpost,
Ca orice umbră care — odată — a fost
Un om,
Un călător venit de dincolo de moarte
De care 'n drumu uitării i-a fost milă
Și l'a înmormîntat.

Ursit singurătății,
Umil, în umbra ta m'ascund;
Azi nu mai sunt decât doar spectrul meu
Un spectru viu,
Cu ochii mari deschiși într'un pustiu
In care tot mai mult m'afund.

Azi stau deoparte.
Din groapa mea ascult
Un glas pe care-odinioară l'am iubit atât de mult
Și mut,
Ca ispitit de vraja aprigă a unui vis
Aștern o lacrimă amară și-un sărut
Pe mâna albă care m'a ucis.

George Palady

* * *

Schiță de primăvară

De ulmii risipiți pe câmp e ceru albastru 'ncondeiat,
Văzduhul moale îl sfâșie aripe largi cu sborul lung.
O zână parcă își resfiră șuvițe blonde peste sat,
Spre lunci trec vite năpârlite; vițel se-alungă și se [mung

Peste zăgaz aleargă râul cu ape turburi și crescute
Din când în când șuroaie repezi mai surpă câte-un [colț de mal.
Departe linia ferată, o troiță cu chipuri slute
Și un copil c'un cârd de capre 'ntregesc peisagiul rural.

ZAHARIA STANCU

* * *

Pe țărm...

Noi stam pe țărm și 'n fața noastră se sbuciuma [imensa mare....
Sonore valurile repezi cădeau în falnice cascade;
Noi stam pe țărm, cu ochii umezi și obosiți de- [atâta zare,
Iar marea căuta 'n avânturi să treacă peste balustrade.

Venea din larg un val, ce parcă voia ca să sfă- [rame 'naltul,
Venea vuind cărunt de spumă iar sus se revărsa, [ca iară
Pe urma lui, din sânul apei, mai aprig să s'arunce [altul
Și-apoi în dantelări măiastre să bată digul și să-l [sară...

Iar tu priveai ca o statue la jocul valurilor clare,
Și nu știai ce spune marea în sbuciumarea ei [nebună
Și nu știai că tumultoasă și splendidă ca 'n altă [mare
Creștea în suflelu-mi iubirea și se sbătea ca o furtună!

O! Tu priveai nepăsătoare la goelanzii albi pe [valuri,
Distrată ascultai orhestra tumultuoaselor cascade
Sau poate că visai o șoaptă sau un surâs din [nopți de baluri...
Iar marea căuta 'n avânturi să treacă peste balustrade!

Mircea Rădulescu

Criptele din Grecia şi Serbia

Cu toate că hotărâsem să termin cu Criptografia, dar parcă e un făcut, tocmai acum am dat peste cele mai importante documente criptografiate privitoare la Istoria Românească.

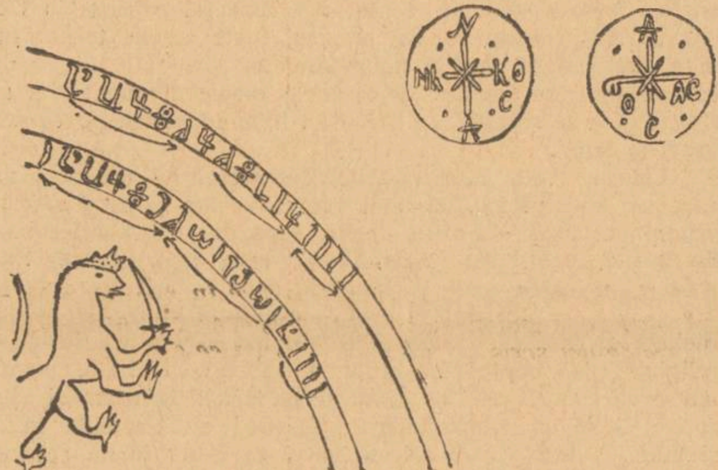
Desigur, mă văd obligat să reviu asupra decisiunei luate, altfel aş lăsa neterminată o lucrare dusă cu multă trudă până acum. Şi într'adevăr, că neterminat ar rămâne, ce am făcut, de oare ce cele trei cripte, ce posed acum, pecetluiesc definitiv, ceia ce am enunţat de atâtea ori.

Mă aflu în presenţa a trei documente, cari demonstrează fără putinţă de împotrivire existenţa **sectei valahilor** în evul-mediu balkanic, şi puterea nebănuită a acestei secte peste tot cuprinsul imperiului bizantin. Ele mai arată pe deasupra, că teoria cu **Dunărea isolantă** este de domeniul fanteziei, ba ceva mai mult, că **Asanii erau olteni**, iar **Basarabii de la Vidin.** Ele statornicesc definitiv o civilisaţie neaşteptată, tocmai înaintea descălicătoarei, şi mai dau putinţa să evidenţieze, că această civilizaţie a Valahilor era în legătură prin biserica lor cu multe ţări mediteraneene. Existenţa probabilă a acestui element valah păstoresc în toate aceste ţări, i-a dat ocazie să-şi impuie biserica în multe centre, trecute ca destul de înaintate pe acea vreme şi deci să ne arate că ei erau mult mai răspândiţi chiar de cât i-i bănuiam noi.

De oare ce nu ştiu, dacă voi mai aveaocazia să mă ocup de această chestiune, ţin să spun şi locul unde a fost descoperit **inelul-pecete al lui Radu-Negru,** despre care am scris într'un articol precedent. Lucrul este mai neaşteptat chiar de cât data de 1128. Acest inel a fost găsit într'o ţarină **din jud. R.-Sărat.** Deci **Radu Negru,** ori era din această regiune, ceia ce ar fi mai extraordinar de cât toate, ori că a murit în vre-o bătălie acolo, ori că îngropat în acea regiune inelul a ajuns în urma unui jaf prin ţările din împrejurimi. In trustrele cazurile pentru cunoştinţa trecutului nostru acest fapt este uimitor. La 1128, ar fi existat în strâmtoarea Focşanilor o organisaţie românească, al cărui cap ar fi fost faimosul Radu-Negru! Să nu fi fost republica Vrancei ori cea a Bârladului? Nu poţi să crezi nici chiar într'o asemenea surprisă. Radu-Negru din Sudul Moldovei! Şi totuşi după cronicarii Moscoviţi în acea epocă exista în acest colţ o puternică organisaţie a Valahilor.

Eventualităţile, pe cari le expun, cu toată neverosimilitatea lor, totuşi nu par exxcluse, faţă de descoperirile anterioare, obţinute din cripte. Cred, că săpăturile, ce vor urma, vor elucida definitiv chestiunea.

Dar să trec la descifrarea celor trei cripte în chestiune

Criptul de la Athos

Primul este de la Muntele Athos. El se află scris pe un văl de mătase la Mânăstirea **Catholicon.** Dau un desemn după **D. Millet,** cunoscutul bizantolog francez. El se compune din **patru lei,** la patru colţuri ale vălului; din **patru cripte** la aceleaşi patru colţuri, din cari două sunt reproducerea celorlalte două; iar la mijloc dintr'un **vultur bicefal** şi din **trei medalioane.** Pe unul din medalioane e scris monograma lui Hristos. Pe celelalte două s'a cetit de învăţaţii greci: **Andronicos Palailogos.** E păcat că nu s'a cercetat ulterior această cetire, căci s'ar fi evitat reproduceri de asemenea erori. Nu e vorba, că în necunoştinţa chestiunilor româneşti, era şi greu chiar şcoalei franceze din Atena să descurce criptul.

In realitate, dacă urmărim literile împrejurul crucei la medalionul din dreapta, avem: la dreapta, **A, C;** sus, **A;** la stânga, **n, o;** jos **C.** Luând pe **C** drept **S** slavon cetim **Asanoss.** Trecând la medalionul din stânga şi urmând la fel obţinem: la dreapta **K, O, C;** sus, **N;** la stânga **H, lambda;** jos **A.** Cu **C** şi **H** slavoni obţinem **Cosnilă.** Deci în tot: **Cosnilă Asanos.** Aşa dar, un **Asan.** (De remarcat cele 4 puncte ale sectei pitagoriciene).

Cei patru lei, din cele patru colţuri, sunt perfect **leii olteniei,** dar aici sunt cu coada în sus, ceia ce în Heraldică înseamnă că **Oltenia era independentă.**

Trec la criptele de la colţuri.

Cel de dedesupt, de pe figură, l'am decriptat deja în acest ziar. El sună: **Igiptia Jeglisia, 1111.**

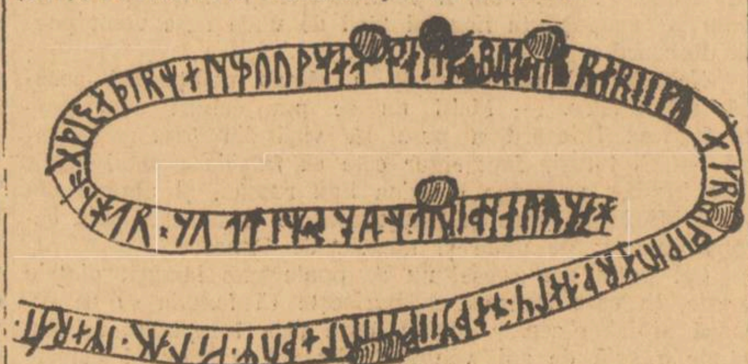
Cel de deasupra cu aceleaşi gotice medievale de ornament, ne dă; **gamma** întors; virgula sus **(i); U;** patru **(p** întors din bule); **teta** (în formă de opt tăiat); **ia** slavon. Deci tot **Igiptia.** Dar apoi U în formă de patru, sau **ipsilon (i)**; iar sărind cinci litere şi revenind, acela. **U; L, I;** acelaş **8** tăiat **(t)**; acelaş **ia** slavon; deci **i Ultia,** metateza lui **Alutia,** adică **Oltenia.** Apoi urmează aceiaş dată **1111.**

Concluzia este că la **1111 Oltenia** era independentă, iar **Asanii** domniau acolo. Tradiţia deci nu a minţit nici în cazul acesta. **Craliova** şi **Sf. Dumitru** sunt ale Asanilor. Documentul acesta este cel mai limpede şi mai puţin vulnerabil chiar şi pentru Istoricii cu teorii fără documente cercetând Evul nostru mediu. Nu vreau să leg pe Asani cu vulturii bicefali, căci atunci ar însemna, că erau din familiile imperiale bizantine, şi acest lucru ar încurca şi mai teribil Istoria noastră din acea epocă.

Al doileacript este cel de pe **Leul din Pireu.** Acest leu, transportat de Veneţieni în patria lor, are două cripte pe cele două flancuri ale sale. Pe unul, abia se mai poate ceti la mijloc **Valahia,** restul fiind foarte şters.

Pe cel de pe flancul stâng, bine conservat, se poate uşor decripta, cele ce urmează. Ţiu să amintesc, că Goţiştii scandinavi au cetit inscripţii în **runice,** dar savanţii paleografi n'au primit această cetire. In realitate ne aflăm în faţa unui cript din epocă.

Incep cu partea centrală plecând de la stânga. Am o **cruce mare;** apoi **semnul miilor; o cruce** (alfa); K cursiv; **I; R:** adică 1128 exact anul găsit la Radu Negru; coincidental. Apoi **tof; A;** Apoi **I; G** cursiv; **I; Psi; I.** arhaic; **Igipsi.** Apoi sărind şeaselitere şi revenind **I; lambda; I; sigma** arhaic; **A; gamma** tăiat; **Iglisia.** Apoi **I; alfa;** legat de el un **H;** o **cruce** (afla); **lambda; A; V** orhaic; o **cruce** (alfa); **K** cursiv. **I. Valahaka** pentru Valahika.

Criptul de pe leul din Pireu

In tot. **1128, (ta) Igipsi (a) Iglisia i Valahika.**

Trec la partea de sus. După crucea mare: **alfa; I; sigma; o cruce; alfa; I; R; Psi;** o cruce. **(Ais) 1113.** Apoi. N; Y; peste el este un **e; o** deschis jos; **lamda; alfa** arhaic; **Kappa** cursiv; o cruce: **Nicolae.** Apoi **R; o cruce (a); I;** Barhaic; **o cruce (a);** o literă stricată probabil **A arhaic;** şi **sigma** arhaic întors întors; **i Basarab.** Apoi o **cruce (a);** o literă stricată probabil **A** arhaic; şi **sigma** arhaic întors; **i Basarab.** Apoi o **cruce; B** slavon; **delta** deschis puţin jos; **I Vdi** pentru **Vidin.** Apoi o **cruce, două litere stricate; K; o cruce (a); B; două linii; P; lambada.** Lund o literă stricată drept **G cursiv;** pare că este scris: **B ( ) Igr ((ka. In tot,** cu câteva cruci de despărţire : **(Ais) 1113, Nicolaie Basarab, Vdi, Bulgrka.** Descifrare anevoioasă, dar destul de evidentă.

Intoarcem figura pentru a ceti partea de jos, de la stânga.

Taf; R; **A** (stricat); o literă stricată, probabil **K; P** slavon; **I; A** arhaic; **H** slavon; lambda; **Trak-Iliria. O cruce; R; A** arhaic; **gamma** întors; **o cruce (a)** i **M** desfăcut; **Agram.** Apoi două **cruci; rho; Y; H** slavon; **sigma** arhaic; **Siria.** Un nume întreg stricat. După **cruce: A; lambda; V; Rho** deschis sus; **I;** un **cârlig (a);** un dublet. **A** cu **K. Calavria.** Apoi **I; V; cruce (a); R;** un compact **I** cu **A** fără tăietură. **Ivaria** pentru **Ivria.**

In tot: **Trak-Iliria; Agram; Siria; ( ); Calabria; Iviria.** Probabil diferitele ţări unde secta îşi avea centralele cele mai puternice.

Ca concluzie, acest cript coroborează tradiţia că **Basarabii sunt de la Vidin** (satul Basarabov); că **Nicolai Basarab** este de la anul **1113,** deci anterior lui **Radu Negru,** care e din altă parte; că **Valahii** erau în sec. XII în **Grecia** (cronicile de la Muntele Athos menţionează existenţa lor anterioară acolo, iar azi mai sunt în Tesalia); că aceşti **Valahi** se mai aflu probabil şi în ţările menţionate (în Iliria se ştie că au fost; în Georgia se poate, căci azi ei merg până în Crimeia; în Calabria şi Siria e greu de admis, afară dacă socotim pe aceşti Valahi păstori nomazi.)

Trec la al **treilea cript.** Reproduc după o fotografie a **D. Millet,** învăţatul bizantolog francez. Ea reprezintă icoana **Intrărei în biserică** de la Mănăstirea **Studeniţa** din Serbia. Această mănăstire se află în centrul Serbiei şi a fost zidită de **Miliutin** la 1312. Este deci ceva posterioară celor din Argeş şi Boiana. Criptul se află pe acelaş **profet Zaharia** şi pe aceiaşi **Mari profeţi** din icoana menţionată ca şi la acestea din urmă. Coincidenţa deci voită, totuşi fără a avea de a face cu un **şablon.**

Pe **Zaharia.** Rândul de sus, de la drepta la stânga. (figura mare). **V** din bule ornamentat; **A; H;** două puncte (a); lambda; peste el un **I** cu punct, înclinat; **O; K; Valahiko.** Apoi; peste haină la stânga **E;** şi **K. E.** este astfel ornamentat încât dă şi un **L.** Ar fi **EKL,** prescurtarea lui **Eklesia,** ca şi la Argeş pe acelaş sfânt. Deci în tot **Valahiko Ekli.**

Criptele de la Studeniţa

Rândul al treilea, iar la dreapta. **I; Sigma; O; Psi;** un **punct (i); bara** de la sigma, sus cu o bară **gamma. Egipsio.** Apoi **E** ornamentat; de el un **H** legat; iar ramura din strânga lui **H,** un **Z** ornamentat; în fine **phi. Efiz** (pentru Ephes).

Rândul al patrulea, în roş, este iarăşi ilisibil.

Rândul al cincilea dă tot de la dreapta. **S; E; V** (ipsilon) cu **lambda** pe dreapta şi **alfa** pe **stânga; K** cu **Gamma** la un loc; un punct **(i).** Deci **Egliska,** cu **K** drept **i: Eglisia.**

Rândul al cincilea, de la stânga dă: **Ia** pe partea stângă a hainei; iar pe partea dreaptă: **u; N** cu **A** şi **rho** ornamentat, iar pe el **E;** dedesubt **al E; Ianuaree. Apoi data,** compusă din trei litere supramontate de trăsăturile reglementare. **O; Z; C:** adică **976.**

Nu ştiu ce eveniment pentru **biserica valahilor** va fi însemnat criptograful, dar data este suficientă pentru a arăta importanţa elementului acestuia în Serbia la acea epocă. El arată că legătura cu Adriatica exista atunci, şi că civilisaţia în acele părţi era a poporului valak. Data nu poate fi considerată ca având pe 6000 suprimat, căci ar da atunci 1468, mult posterioară zidirei.

Pe **marele profet** (figura mică) vedem pe stânga, de jos în sus. **alfa; E; taf** fenician; **ni; E; H** slovon; **Atenei** sau poate **Aheiia** adică Grecia. Pe partea dreaptă de sus în jos. **Ipsilon** cu **S; B** slavon; **N; Y; I; Y;** cârlig **(alfa). Ibisinia** pentru **Abisinia.**

După cum se vede şi aici se criptează ţări unde probabil secta valahă, îşi avea puternice organizaţii.

Cea mai curioasă parte a acestor cripte dela Studeniţa este însemnarea **Ephes.** Ce-o fi căutând în biserica valahă? Oare Valahii lui **Arius** nu sunt şi adepţii **Nistorienilor?** Astfel s'ar explca şi menţionarea Siriei, patria lui Nistor, condamnat de conciliul din Ephes. Ambele secte atacau tocmai părţile relative la Sf. Treime şi divinitatea lui Crist. Una era din Egipt, cealaltă din vecina Sirie. Eventualităţile acestea nu sunt atât de neverosimile, cât s'ar părea. Iar concluzia extraordinarului rol jucat de Valahi în Evul mediu Balcanilor pare că reiese din ce în ce mai în evidenţă. Această descoperire dărâmă mai ales toate concepţiele Istoriei noastre oficiale, crescută la diferite şcoli şi cu diferite mentalităţi străine nouă.

EM. GRIGORAŞ

* * *

Mişcarea culturală

ION MINULESCU. — D vorbă cu mine însu-mi. (Cultura Naţională. Ediţia II-a).

Autorul consacrat al „Romanţelor pentru mai târziu" a evoluat înăuntrul genului poetic, al cărui inovator fusese, i-a lărgit cadrul de inspiraţie, a găsit noi sonorităţi verbale şi corespondente sufleteşti. Dela „Romanţele pentru mai târziu" volum azi reapărut, la „De vorbă cu mine însu-mi" e un drum important, caracterizat prin noi aporturi şi inedite stări sufleteşti. Dealtfel poezia minulesciană, dacă s'ar fi secat la al doilea volum, şi-ar fi dovedit superficialitatea inspiraţiei, lipsa de adâncime, forma zgomotoasă, acoperind un fond inexistent, bluff-ul în literatură. Ori, evoluţia, mereu surprinzătoare a poeziei d-lui Minulescu, orizonturile noui pe care autorul ni le descoperă, curentele simbolice cari de multe ori pleacă sau sfârşesc la d-sa, fixează minulescianismul, ca un moment în istoria literaturii.

Indiferent de rezervele pe care critica le poate face asupra originii acestei poezii, a transplantării ei în literatura noastră, a contrazicerii liniei evolutive literare în respectul tradiţiei, — nu e însă mai puţin adevărat că această poezie a trăit şi trăeşte în literatura noastră, că a influenţat sensibilitatea ultimii generaţiii şi că ocupă o mare parte din „poezia nouă".

Desigur că poezia d-lui Minulescu are lipsuri — de interpretare. E prea sgomotoasă, prea trompetată şi mai ales prea lipsită de discreţie şi de tăcere. Nu se poate însă nega că are versuri frumoase, colorate, imagini noi, ritm viu, contraste puternice, ameţitoare.

* * *

Autorul „Romanţelor pentru mai târziu" pornise la luptă. Se pregătise cu mult curaj şi răbdare îndelungată.

Ion Minulescu

Dar talentul său a învins înainte de a fi fost pregătit sufleteşte să culeagă laurii biruinţii. Şi atunci deabia îşi dă seama că în toiul luptei fusese rănit. Cine, fiind prins în mijlocul vârtejului, se mai gândeşte să-şi panseze rănile victoriei? Poetul crede că nici o clipă nu trebuie să te arăţi aşa cum eşti. Dimpotrivă, rămâi singur izolat :

„Mă simt aşa de singur, c'aproape-mi este frică
Să mai vorbesc cu mine
Şi-mi zic:
— Ascultă frate
Ascunde rana,
Uită c'ai fost rănit şi tu —
Tu ce'ai strivit atâtia, ce nu se mai ridică,
Te scutură de greul armurii însângerate,
Iar celui ce te întreabă, de-ţi sunt sau nu-ţi sunt [frate
Răspunde-i: „Nu".

Şi cu acelaş sentiment de grandoare ca Baudelaire, dar deosebit ca notaţie şi inspiraţie, poetul spune în Ecce Homo:

„Eu sunt o armonie de proză
Şi de vers,
De crime şi idile
De artă şi eres —
In craniu port Imensul, stăpân pe Univers
Şi'n vers voinţa celui din urmă ne'nţeles!"

Dar zadarnic. Omul acesta dotat cu o sensibilitate deosebită, cu fantezie şi cultură, cu voinţă şi ştiinţă nu e la rândul său, decât un apostol. Geniul creator, Prometeul adevărat nu s'a născut încă:

„Porniseră cu toţii din ţara'n care-ai lor
Şi ei,
De-atâtea veacuri plângeau fără să ştie
Dece, n'aveau în gloata de *Noi,* un singur *Eu,*
Dece'n întreaga ţară ca si'ntr'o parodie,
Trăiau atâţi *Apostoli*
Şi nici un *Prometeu!..*

E dureroasă însă adânca înţelegere a poetului pentru nestatornicia firii omeneşti, mereu în căutarea unor noi idealuri, veşnic nemulţumită de formele consacrate, pururea revoluţionară. Sub „specie aeternitatis", poetul simte cât de meschină e lupta tinerilor împotriva bătrânilor, şi înţelege că poezia nouă îşi începe declinul chiar din clipa consacrării:

„Sărmani bătrâni!
Copiii v'au trădat
Căci prapurele negre de mult le-au aruncat,
Din vechile versete n'a mai rămas nimic
Decât o parodie purtată'n pas de dric,
Iar peste cele patru simbolice cuvinte
Au mâzgălit cu sânge, cuvântul
„Inainte!.."

Ce plin de înţeles şi larg cuprinzător e simbolul care se degajează din *Pastel bolnav:*

Ce primăvară tristă şi ce spital tăcut!....
Bolnavii albi, ca albul pereţilor
Privesc
Ne'ncrezători spre soare —
Bizar necunoscut
Pe care'ntâia oară, acum parcă'l zăresc.
. . . .
Ferestrele deschise spre soare, par'că vor
Să strângă'n braţe'ntreaga căldură
Şi lumină,
In timp ce condamnaţii tăcuţi, din patul lor
Fac semne disperate..
Şi doza de chinină
Alunecă pe gâtul pierduţilor
Ce vor
Să-şi schimbe-apropiatul sfârşit în început
. . . .
Ce primăvară tristă şi ce spital tăcut!..

Sub paradarea şi verbalismul voit şi forţat se ascunde un sentimentalism, de multe ori duios. Dar ce ritm barbar împrumută în poezia d-lui Minulescu, părerile de rău :

„Păreri de rău, păreri de rău...
V'ascult în fiecare seară
Cum staţi de vorbă cu trecutul
Pe falsa nervilor chitară
Vă descifrez neprefăcutul
Indemn spre cei fără de glas,
Iar când pe-al inimii cadran
Păşiţi solemn ca şi temutul
Şi mitologicul Teseu
Sacerdotalul vostru pas
Vi-l cadenţez cu pasul meu —
Cu pasul meu profan
. . . .
Păreri de rău, păreri de rău
Ecouri stinse apocrife
Şi totuşi pline de ecou,
Voi sunteţi negrele tarife
Pe care moartea le-afişează
In propriul meu cavou".

Dar în *Romanţa policromă,* virtuozitate şi jonglerie paradoxală, uleutoare fantezie şi născocire poetică :

„Dă-mi tot ce crezi că nu se poate da
Dă-mi calmul blond al soarelui polar
Dă-mi primul crepuscul pe Golgotha
Şi primul armistiţiu planetar.
Dă-mi tot ce'n prima clipă risipeşte
Şi tot ce'n clipa ultimă aduni,
Dă-mi fastul siluetelor regeşti
Şi perspectiva casei de nebuni.
. . . .
Nu-i cer nimic.
Şi totuşi dacă ar vrea
O, dacă-ar vrea să-mi dea ce nu-i cer încă
Ar face dintr'un lac o Marmara
Şi dintr'un melc, un sfinx săpat în stâncă.

* * *

Aceasta e poezia d-lui Minulescu, din volumul „De vorbă cu mine însu-mi". O poezie cu o tendinţă de interiorizare, de mai multă căldură şi comunicativitate sufletească. Deşi felul de a exterioriza al poetului e trompetat şi expus într'o formă declamatoare, de poezie eroică, substratul intim e colorat şi simţit. Dela primul volum, în care poetul era agresiv şi cu o atitudine de bravadă şi donquisotadă — la cel de al doilea — evoluţia săvârşită după ce poezia minulesciană a biruit glorios, se vede prin adâncirea sentimentului şi rafinarea sensibilizării.

D. Ion Minulescu, e desigur unul din marii noştri poeţi contemporani.

SCARLAT FRODA

* * *

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor :

In ţară :

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate :

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Ortografia românească

V

— Consonantele —

Cît privește scrierea consonantelor, ortografia romînească este, în genere și în afară de cîteva mici cazuri de excepțiune, aproape definitiv fixată, spre deosebire de vocale, în a căror scriere, —a uneia dintre ele mai ales,— încă domnește haosul, sau, cel puțin, diversitatea de principii. Totuș, nici în această chestiune nu lipsesc obstacole, care în esență sunt subtilități formale greu de cuprins, de redus, sau de împăcat cu principiile, — și a căror prezență o explică dificultatea, inerentă acestei materii, de a construi un sistem ortografic pe baza unui singur principiu, tot cu aceeaș siguranță cu care se construește o geometrie pe baza unei singure axiome, unui adevăr în prealabil postulat.

Natura particulară a acestei materii subtile și formale explică de asemeni și justifică de pildă cum și-au putut crea oamenii, pentru tratarea unor obiecte perfect equivalente și univoce, instrumente uneori superflue, alteori insuficiente, de cele mai multe ori improprii,— sau cum au putut să nu vadă existența unor obiecte cu caractere distinctive destul de eminente.

* * *

Ar părea altfel de mirare cum s'a putut susține pînă acum afirmațiunea că limba romînească se servește de **douăzeci** de consonante numai, pe cînd o analiză mai circumspectă și mai puțin superficială găsește **douăzeci și trei.** De sigur că inadvertența pe care o revelez, afară de cauza generală notată mai sus, mai are și alta particulară, proprie, dar tot atît de importantă: anume faptul că amîndouă alfabetele, cu care a fost scrisă pînă acum limba romînească, nu permit pe de o parte nici scrierea ei pur fonetică, pe de alta nici studiul fonologic complet al ei, în limitele reprezentării ei fonografice.

Pentru înfățișarea cu totul specială a chestiunii, m'am ținut în rezervă totală în articolele precedente, și orișicînd a cerut-o împrejurarea, am repetat, după afirmațiunea din 1904 a Academiei (broșura oficială tipărită la Carol Göbl), că limba romînească are douăzeci de consonante. Ca să arăt acum lipsa se fundament a acestei numărători, nu mă voi mulțumi să dau cele două liste — a Academiei și cea stabilită de mine, — ci voi stărui asupra naturii consonantelor, ca să reliefez lipsa de care vorbesc; iar pentru înțelegerea mai ușoară a celor ce urmează, trimit la unele lucruri spuse în articolul precedent.

Astfel: se deosebesc **cinci** consonante labiale (două mute: P și B; una lichidă-nasală: M; și două sibilante: F și V; adaog că în romînește lipsesc două labiale sibilante, seria întreagă fiind reprezintată de exemplu în nemțește: PF, F, V și W); vin apoi **șapte** consonante linguale-dentale (două mute: T. și D; vibranta L; nasala N; și trei sibilante: Ț. S și Z; dentale sibilante sunt însă patru, dintre care una, — al doilea termen al seriei, — anume DZ, lipsește din limba romînească literară). Se numără apoi **cinci** consonante linguale-palatale de prima categorie, produse între partea anterioară a cerului gurii sau fața dinspre fundul gurii a gingiei de sus, și vîrful limbii (una vibrantă: R. și patru sibilante: Ce, Ge, Ș și J), și **trei** consonante linguale-palatale de a doua categorie, produse între cerul gurii propriu zis și regiunea de limbă imediat posterioară vîrfului (acestea sunt două mute: Ch din **chin** și Gh din ghem; și una sibilantă: H cel dinaintea lui **e** sau **i**. In sfîrșit sunt cele **trei** velare (două mute: C și G și sibilanta H, tustrele cînd sunt la sfîrșit de cuvînt, înaintea altor consonante, sau a vocalelor aspre: **a, o, u, ă** și **î**). In total deci **douăzeci și trei** de consonante, dintre care au fost până acum omise trei linguale-palatale de a doua categorie.

Această omisiune este o greșeală, evident, pentru că între C din **cheie** și C din **casă,** de exemplu, este, cel puțin, tot atîta deosebire cîtă între F și V, sau între T și D, de nu chiar între Z și J. Cît privește acum marcarea în scris a acestei diferențe, lucrurile se prezintă destul de complicat; alfabetul latin nu dispune decît de 16 litere pentru consonante, pe cînd de acestea sunt în romînește 23, cu 7 mai mult de cît literele adequate. Astfel s'a recurs la alte mijloace, în primul rînd la diacritice (cazul literelor Ș și Ț), apoi la dublarea valorii unei litere (așa litera C este linguală-palatală sibilantă II înainte de **e** și **i**, și velară mută în orice altă pozițiune, — și tot așa și litera G), și în sfîrșit s'a luat unei litere valoarea de semn al unei foneme distincte, dîndu-i-se rolul de semn ortografic, care să arate că o anumită literă are alt sunet decît cel obicinuit în acea posițiune — vorbesc despre litera H, care scrisă după C sau G și înainte de E sau I, nu se pronunță ca velară sibilantă, ci indică numai că litera C respectiv G nu are nici pronunțarea velară mută (**car**, oglindă) nici pe cea linguală-palatală sibilantă (rece, geam) ci pe cea linguală-palatală mută (chip, ghem). Pentru marcarea nuanței palatale a lui H (care incontestabil există; observați diferența dintre H din **hap, arhonte, monarh,** și H din **hingher, arhiereu, monarhi),** nu s'a imaginat însă un mijloc analog cu cel pentru C și G, ori altul, și nici nu era nevoie, pentru că pe de o parte diferența în chestiune, deși sensibilă, nu este prea isbitoare, pe de alta niciodată H nu se aude palatal înainte de vocale aspre sau consonante, și foarte rar se aude velar înainte de cele moi (e și i).

Dacă am insistat așa de mult într'o chestiune de amănunt ca aceasta, în primul rînd a fost de sigur ca să atrag atențiunea asupra realității în materie, și în al doilea pentru susținerea celor ce am spus în primul articol relativ la chipul mediocru în care Academia a resolvat în 1904 chestiunea realizării practice a principiului ortografiei fonetice.

* * *

O chestiune în legătură imediată cu aceea tratată pînă aci, este a literelor K, X și Q; totuș nu voi face aci o expunere mai amănunțită a ei, pentru că așa ceva pretinde o prealabilă cercetare a chestiunii ortografiei neologismelor, care o subsumează.

Cît privește litera K, ea are aceeaș valoare ca litera C, cînd reprezintă un sunet mut, velar sau palatal. In acest din urmă caz însă, K nu cere să fie urmat de H. pentru că nu poate avea și sunetul sibilant palatal pe care îl are C înainte de **e** sau **i** (cere, vecin); așa că s'a admis să se scrie: **kediv, kilogram,** unde K se pronunță ca și C în **chelar, chin.** In „Regulele" publicate în 1904, Academia o exclude din cuvintele romînești, limitîndu-i întrebuințarea numai în cuvintele străine, cum de pildă cele două de mai sus, sau în numele de **familie** romînești, care s'au deprins cu o atare grafie, ca în Kogălniceanu. Dar numai o normă edictată în general, ca aceasta, nu este suficientă pentru transarea definitivă a chestiunii.

Litera Q, după Academie, cată să fie întrebuințată după aceeaș normă; dar problema acestei litere este mult mai complexă, pentru că, pe de o parte Academia o exclude cu totul din neologismele împămîntenite, pe de alta împămîntenirea ei nu s'a făcut uniform. Astfel, în unele cuvinte litera Q (sau, propriu vorbind, grupul de litere OU) a devenit în pronunțare **cv,** ca în **frequent, equestru;** în altele, subt o altă influență, a devenit **ch,** ca în **chestiune, echivalent;** apoi, uneori îi corespunde **cu (u** plenison sau semison), ca în **ecuațiune, quadratură;** și în sfîrșit, ca scorii ale vechilor tendențe etimologice și analogice, în unele rare cuvinte s'a păstrat pronunțarea sibilantă palatală (ca în cine), — așa în forma **consecință,** paralel întrebuințată cu forma mai nouă **consecință,** care tinde să o înlocuească. Se vede bine că nu poate fi în acest articol locul pentru discutarea mai aprofundă a acestei chestiuni.

Cît privește litera X, este evident că prezența ei este cu totul contradictorie principiului fundamental fonetic; dar avantajele întrebuințării ei sunt destul de apreciabile, pentru ca să poată cineva pretinde suprimarea ei mai înainte de a fi examinat chestiunea pe toate fețele și din toate punctele de vedere, examinare care, repet, nu'și poate avea aci, sau cel puțin acum, locul. Subliniez însă faptul că Academia a primit-o printre litere, cel puțin în neologismele literare (exceptînd de exemplu italienescul **tocsin,** dar nu și **extaz,** care în grecește este totuș **ekstasis,** nu extasis); în puținele cuvinte romînești mai vechi, care conțin grupul **cs,** Academia însă nu spune lămurit dacă trebue să scriem **cs** sau **x,** așa că este explicabil de ce, de exemplu „Dicționarul Universal" al lui L. Șăineanu, dă uneori ambele forme, ca în cazul **tacsid — taxid,** sau numai una, ca **tacsim** sau **saxana.**

Ar fi fost de sigur mai elegant, de nu chiar mai practic, dacă Academia ar fi dat, pentru Q și X, norme de scriere analoge, fiindcă netăgăduit există analogie între aceste două litere. Căci, după cum Q a fost pronunțat în mai multe feluri (cum am arătat mai sus), tot așa și X sună fie **gz,** înaintea vocalelor **(exact. exemplu),** fie **cs,** înaintea consonantelor, la sfîrșitul cuvintelor, sau chiar înaintea vocalelor **(expus; — fix, nex; — axă, fixitate);** apoi în flexiune **x** final înaintea lui ĭ scurt nu mai sună **cs** ca în **fix** (= **fics**) ci **cș,** ca în **fixĭ** (= **ficși).** Toate chestiunile pe care atins le-am în treacăt aci, merită de sigur desvoltări și exemplificări mai ample, dar care nu au ce căuta în această cercetare superficială.

* * *

Relevez încă o chestiune de însemnătate relativă, înainte de a trece la o altă mai vastă, privitoare tot la consonante, și care va forma subiectul articolului următor.

Este anume chestiunea duplicării consonantelor, pentru care Academia a dat o regulă (1904), din care mă mulțumesc să scot în relief numai cîteva dintre punctele slabe, presupunînd'o cunoscută.

Astfel, în privința primului punct, atrag atențiunea asupra simplicității cu care Academia își declină competența, admițînd să se scrie în două feluri un singur cuvînt, ca **îmmulțire — înmulțire;** apoi este de subliniat că nu se dă nicăeri o definițiune a noțiunii de cuvînt „romînesc", căci dacă din sfera acesteia nu a exclus și neologismele literare (care, nu văd pentru ce nu ar putea să fie romînești), atunci poate că „s'ar putea să se scrie" cuvîntul **imediat,** de exxemplu **immediat,** sau char **inmediat** și asemenea să se scrie **interregn** și **interrege,** fiind că în ambele exemple urechea aude ceva mai mult decît o consonantă simplă (ca în **imoral** sau **irevocabil**), iar limba face o sforțare ceva mai intensă.

Principiul aplicat în al doilea punct, duplicarea unei consonante „pentru deosebire", este foarte gingaș, și nu se poate justifica, socotesc, de ce s'a admis acest principiu numai în trei cazuri de excepțiune **(cassă — casă, massă — masă, rassă — rasă),** sacrificîndu-se atît de samovolnic principiul fundamental fonetic, sau, dacă s'a făcut aceasta, de ce nu s'a făcut în general?

* * *

Las aci chestiunea duplicării consonantelor, pentru că desvoltarea ei pretinde atingerea unor domenii filologice mai depărtate, precum și multe alegațiuni la diverse principii, și repetări ale multora din cele spuse pînă aci.

ION ROMOSIAN

Cărți și Reviste

ION DONGOROZI: *Filimon Hâncu,* nuvele și schițe. București, Ed. „Cartea Românească", 1924.

La începutul acestui an, într'un articol-bilanț asupra mișcării literare a anului 1923, — articol cules pentru ziarul „Plutus" dar neapărut din cauza încetării apariției acestuia — recunoșteam literaturii noastre epice o mare însușire, care constă în:

„acea preocupare intensă de a da operelor în proză o concentrație psihologică, pe care arareori am întâlnit-o în literatura românească. Adăugam: *„Dacă s'ar relua problema pusă, anul trecut, de unul din publiciștii noștri din Craiova și i-am da deslegare în sensul demonstrației sale, am ajunge la convingerea că literatura noastră, prin această înfrigurare a tumultului de toate zilele, nu va trebui să stăruie decât în nuvela scurtă sau schița de pătrunzătoare și concentrată psihologie. A încerca un roman, este astăzi un lucru hazardat. Scriitorul de astăzi simte mult, trăiește sufletește intens; opera lui va fi deci scurtă și va turna în ea tot plusul energiei sale sufletești. Răbdarea romanului n'ar putea-o avea nici scriitorul, nici acel care-l ctiește".*

Publicistul dela Craiova este d. Ion Dongorozi, autorul volumului amintit mai sus. In această nouă culegere, autorul — consecvent demonstrației sale, — se întrece uneori dar rămâne, în genere. acelaș ca în volumul „De ce s'o despărțit tanti Veronica". Subiectele s'ar putea reduce mai toate la unul singur: furtuna adulterului, descris viguros cu puteri de analist concentrat. Dar variația nu stă în inventarea subiectului, ci în deosebirea de tratare dela o temă la alta. In aceasta stă, de altfel, și bogăția sufletească a autorului. D-l Dongorozi nu rămâne timp îndelungat la descrierea caracterelor; în scrisul d-sale, caracterul țâșnește din gest, din atitudine. Și realismul autorului stă tocmai în această întretăiere a gestului cu noțiunea sufletească a expresiei din care se naște conflictul. Un exemplu (nu cel mai nimerit, dar caracteristic):

„Dintre faldurile draperiei, înădită din trei pielicele de leopard — darul beiului Mârza din Siilstra — Hatmanul poate privi, fără a fi zărit. E al 12-lea țigan la rând. Muierea chircită sub povara trupului păros ce-i țintuiește pântecele, rage de durere. Hatmanul Milcu nu mai poate răbda. Dintr'o săritură e lângă divan. O clipă de cumpănă, și cel de-al 12-lea rob — rob mânăstiresc — fulgerat în ceafă de tăiușul junghiului, se prăvale ihnind".

„Te-ai potolit năpârcă! Hai!" și cu botu cismei o isbește între coaste. Trupul muierii, sleit de frământare, de abia se mai înfioară; pleoapele se împung alene, albul ochilor se holbează aiurit spre dânsul.

„Ești mulțumită acu, căța? Ești?" Femeia geme deșirat, înseninează o fărâmă de zâmbet în colțul buzelor, și dă să'ntindă brațele"...

O serie de zece scrisori alcătuiesc câteva schițe a căror cunoaștere psihologică e mai largă, amănuntul își capătă însemnătatea și motivarea lui. Anecdotele sunt iarăși aceleași, bucăți rupte din viața reală, pe care autorul n'o deformează, nici chiar atunci când realizarea estetică i-ar cere-o. De aci o naturaleță plastică ce dă completă concretizare concepțiunii. Lipsa de spațiu nu ne dă prilejul să insistăm mai mult. Recomandăm, în schimb, volumul, cu plăcere, cititorilor noștri.

* * *

REVUE PHILOSOPHIQUE (Mai-Iunie). Cu ocazia deschiderii unui congres internațional de filosofie la Neapole (în luna Maiu) *C. Schuwer* ține să inițieze publicul cititor asupra cugetării italiene contimporane, tratând într'un lung studiu (neterminat în no. de față) despre *idealismul* celor doi mari filosofi ai Italiei de astăzi: *Benedetto Croce* și *Giovanni Gentile.*

In câteva pagini introductive, Schuwer analizează curentele premergătoare școlii contimporane: *pozitivismul* filosofic al lui Roberto Ardigo, care a știut cel dintâiu să-i furnizeze o aplicare sistematică; *criticismul,* școală în care Alessandro Chiappelli s'a orientat spre forma unui idealism teist, asemănător celuia al ui Royce și Bosauquet; *dualismul spiritualist* al lui *Francesco de Sarlo,* care ridicându-se contra pozitivismului și neocriticismului, dă o deosebită importanță *psichologiei experimentale*. Ar mai fi de amintit curentul cugetării extra-idealiste, în sensul neohegelian al cuvântului, curent legat mai mult de personalitatea lui Rignano, care a dat frumoase studii asupra elementelor și naturii psichologice a judecăților logice.

Dela această introducere, Schuwer trece să discute esența cugetării lui *Benedetto Croce,* pentru ca în numărul viitor să se ocupe numai de Giovanni Gentile. Dintre toate operele lui Croce, este necesar de cunoscut mai întâi estetica lui, asupra căreia s'a scris și se va mai scrie. Scoatem dar din studiul lui Schuwer rândurile care se referă la această știință a frumosului.

„In „Estetică" preocupat mai ales de a marca ceeace e comun în intuiția artistică și în intuiția ca materie a cunoașterii, Croce insistase în deosebi asupra caracterului imaginativ al intuiției și fanteziei. Sentimentul, materia subiectivă a operii de artă, fusese lăsată în umbră. S'a străduit în urmă să umple și această lacună. Nu vom conchide că B. Croce a restabilit sentimentul ca o realitate spirituală distinctă. Pentru el, — o știm cu toții — nu există decât trei forme ale realului: estetica, logica și practica. Și nu poate să mai existe altele. Dar sentimentul există deasemenea sub o formă indeterminată sau semi-determinată, în viața practică; tendință, dorință, voință, spontaneitate psihologică ce mișcă în mod dialectic între cele două contrase ale plăcerii și durerii. Intreagă această materie indeterminată: pasiuni, dorinți, etc.. definesc intuiția ca lirică. *„Intuiția pură, neproducând concepte, nu poate reprezenta nimic, afară de o voință a manifestărilor; adică nu poate reprezenta decât stări de suflete".* Dar trebue ca aceste stări de suflete să se întregească în mod perfect cu expresia, cu forma. Altfel spus, lirismul nu e separabil de imagine; imaginea face cu el un corp și numai unul singur. Principiul acesta, adaogă Croce, este singurul în stare de a pune sfârșit luptelor dintre romantism și clasicism și de a da o soluțiune.

Căci diferența dintre clasicism, artă a *reprezentării,* și romantism, artă a sentimentului, este cu totul empirică. Ea nu are valoare decât pentru operele de-al doilea ordin. Când luăm în considerație marile creațiuni de artă, vedem că nu putem să le *„calificăm de romantice sau clasice, căci ele sunt totodată clasice și romantice, sentiment și reprezentare: sentiment robust care e pe dea'ntregul reprezentare"...*

In caracterizare finală Schuwer promite ca odată cu cercetarea doctrinei lui Gentile să pună în adevărata lor perspectivă problemele teoriei care rezidă în centrul filosofiei idealiste.

ROMA (Aprilie) număr închinat cunoașterii activității „Institutului de cultură italiană" al cărui inițiator este d. profesor *Ramiro Ortiz.* Reținem din cuvântul d-sale de deschidere următoarele rânduri de chemare a publicului românesc la lumina culturii italiene:

„Institute asemănătoare cu al nostru au fost întemeiate din inițiativă locală la Barcelona, Praga, Varșovia, și sunt pe cale de a se întemeia la Belgrad, Lubliana și Zagreb. Am crezut deci de a îndeplini o plăcută datorie față de poporul român, care m'a primit cu atâta dragoste și pe care am învățat să-l stimez și să-l *iubesc și mai mult* în zilele neuitate de eroism și restriște ale războiului, silindu-mă să întemeiez o instituție asemănătoare aci în acest București al nostru, care în atâtea prilejuri și-a arătat interesul cel mai viu pentru tot ce privește viața intelectuală morală și științifică a poporului italian, a unui popor prieten și frate, ale cărui simțăminte de prietenie și de frăție nu vor putea fi niciodată turburate de câte un noruleț vremelnic care se va risipi repede, noruleț de primăvară, după care soarele se va înturna să strălucească și mai vesel pe un cer devenit și mai albastru, și pe pământul îmbrăcat într'o sărbătorească haină de flori. Astfel zicând, nu înțeleg să fac literatură, ci să-mi exprim convingerea hotărîtă și adâncă. Nu trebue să dăm unor neînțelegeri trecătoare între frați o importanță pe care nu o au și nici nu o pot avea. E destul ca cei doi frați să se uite o clipă sincer în ochi, și să recunoască fiecare în chipul celuilalt trăsăturile scumpe ale mamei comune, pentruca încruntătura de o clipă să dispară, surâsul să se întoarne a sclipi pe buze, și brațele să se deschidă la îmbrățișarea obișnuită. De prea multă vreme ne-am obișnuit să ne iubim, ca să putem uita această iubire, pentru neînțelegerea de o clipă. Primiți dar, cu aceeaș dragoste cu care vi-l oferim, acest dar de iubire frățească al *Institutului* nostru".

Dacă rândurile de mai sus lămuresc tendința Institutului creat în primăvara aceasta, nu mai puțin amintitoare, pentru noi, trebue să fie rândurile de simpatie cu care d. profesor Ramiro Ortiz încheia, acum șeapte ani, volumul de cercetări „Per la Storia della Cultura Italiana in Rumania".

„Du-te, carte a mea, unde mie nu mi-e dat să mă duc, pleacă veselă și sigură în pelerinajul tău de juruință, vorbește Italienilor despre acest popor frate pe care ei nu-l cunosc și care nu-i cunoaște; vorbește Românilor despre slava și strălucirea de odinioară, când arta italiană și eleganța moravurilor Renașterei făceau din curțile lui Petru Cercel și a lui Constantin-Vodă Brâncoveanul, mărețe și strălucitoare faruri ale culturii latine în Răsărit! Să dea D-zeu ca și unii și alții să te primească cu dragostea cu care te-am scris, să încerce durerea ce-am încercat-o de câte ori a trebuit să constat ignoranța deplorabilă în care fiecare se găsește despre lucrurile celuilalt; să hrănească speranța ce am hrănit-o întotdeauna (și o hrănesc azi mai vie ca niciodată), că în viitor aceste două popoare vor înairta mână în mână pe drumul tras amândurora de comuna tradiție latină!

„Du-te, carte a mea, și celor ce te vor socoti ca o carte de erudiție, răspunde-le cu melancolicul surâs al celui care singur își cunoaște dulcea taină, că ești o carte de dragoste!"

In numărul de față se publică rezumate după conferințele d-lor *N. Iorga* (Fazele Istoriei Italiei și ale poporului italian) și *Șt. Nenițescu* (Sf. Francisc d'Assisi) împreună cu bune traduceri din *Panzini, Allodoli* și *Pietro Zanfrognini*.

Pentru cei cari vor să urmărească rezultatele neobositei munci a d-lui prof. Ramiro Ortiz recomandăm cu căldură citirea numărului de care ne ocupăm în recenzia de față.

George Baiculescu

Dr. Iosif Westfried. — „Perversiuni sexuale" — *studii psycho-sexuale asupra teoriilor lui Freud*.

Concepția freudiană și metoda psychanalitică nu a fost adusă la cunoștința publicului nostru de cât prin articole răzlețe și izolate. Până în prezent nu a apărut nici o lucrare care să înfățișeze teoriile atât de pasionat discutate ale lui Freud în românește cititorilor, astfel încât studiul psycho-sexual al perversiunilor de care se ocupă d. d-r Westfried vine să umple această lacună.

Se știe că în chestiunile de această natură cazurile patologice au ajutat pe Freud să studieze și să dezlege cele mai preocupatoare probleme ale vieței sexuale; — devotat să-și trateze bolnavii psychici, el a avut ocazia să speculeze asupra inconștientului lor prin metoda psychanalitică și astfel a putut desvălui o serie de fapte cari la început păreau inadmisibile și absurde.

Preocupat în special de chestiunea sexualității perverse, d-l d-r Westfried tinde să reliefeze rolul inconștientului care îmbrățișează tot ce e mai misterios în personalitatea omenească; — autorul înfățișează chestiunea din punct de vedere științific, artistic și literar, și caută să scoată în evidență caracterul polimorf, pervers a nenumăratelor manifestări studiate.

Studiul e limitat mai mult la problema captivantă a perversiunilor în jurul căreia autorul a grupat capitole foarte interesante; — în expunerea și critica ce o face el dă dovadă de cunoștinți frumoase și foarte variate, și lucrarea se citește astfel cu atențiune și interes.

CUM NE VINDECAM DE REUMATISM SI GUTTA
BROSURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CERETI LA FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

CUM NE CURATIM SANGELE SI NE INTARIM TRUPUL
BROSURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CERETI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

ÎNSEMNĂRI

Dostoiewski despre romanul său: Crimă şi pedeapsă

„Revue Bleue" publică două scrisori adresate de Dostoievski lui M. N. Katkov, directorul revistei Russki Viestik, *în care se ştie că a apărut cele mai multe din romanele scriitorului rus. Iată una din ele, în traducere, foarte importantă, pentrucă în ea, Dostoievski, pomeneşte de un viitor roman care avea să fie „Crimă şi Pedeapsă".*

Scumpe domnule Mihail Nikiforovici. Pot spera să public nuvela mea în revista d-tale, „Russki Viesnik"? O scriu de vre-o două luni la Wiesbaden şi sunt pe cale s'o termin. Va avea cinci până la şease coale de tipar. Mai am vre-o două săptămâni de lucru, poate mai mult. In ori ce caz, pot spune cu certitudine, că cel mult într'o lună o voiu putea remite redacţiei.

Dostoiewski

Ideea din nuvela mea, nu contrazice întru nimic spiritul revistei d-tale. Aş putea zice chiar contrariul. E darea de seamă psihologică a unei crime. Acţiunea se petrece în zilele noastre. Un tânăr gonit din Universitate, născut din mici burghezi, se află într'o mare mizerie. Din uşurinţă, lipsă de principii, sub influenţa unor idei bizare, care sunt în aer, se hotărăşte să iasă de-odată din mizerabila sa situaţiune. A hotărît să ucidă o femee bătrână, văduva unui funcţionar, care împrumuta bani. Bătrâna e stupidă, surdă, bolnavă, lacomă, rea şi hărţueşte pe soră-sa mai mică, nevoită să trăiască la ea ca o slujnică. „Nu e bună de nimic". „De ce trăeşte?" „E folositoare cuiva?" Aceste întrebări întunecă mintea tânărului. Se hotărăşte s'o omoare, ca să poată veni în ajutorul mamei sale, care trăeşte la ţară şi să salveze pe soră-sa, domnişoară de companie, într'o familie de proprietari, de urmăririle libidinoase ale capului familiei, care o ameninţa mereu.

El însuşi îşi va termina studiile, va petrece în străinătate şi de-aci încolo, va fi toată viaţa un om cinstit, dârz în îndeplinirea „datoriilor sale, faţă de umanitate", ceeace fără îndoială va şterge şi crima, dacă se poate numi crimă această acţiune violentă, împotriva unei femei bătrâne, surdă, stupidă, rea şi necinstită, care singură nu ştie pentru ce trăeşte şi care, până într'o lună poate, va părăsi această lume, printr'o moarte naturală.

Cu toate că asemenea crime se înfăptuesc întotdeauna cu greutate, adică de cele mai multe ori lasă urme, fără să mai socotim împrejurările care, mai totdeauna, trădează pe nevinovat, el reuşeşte să-şi îndeplinească actul, repede şi în chip mulţumitor. Mai trece o lună, până la catastrofa finală. Nu există nici o bănuială împotriva lui şi nici nu poate exista. Atunci începe desvoltarea întregului proces, psihologic al crimei. Chestiuni nesoluţionate apar; un sentiment nebănuit şi neaşteptat chinueşte sufletul ucigaşului. Adevărul divin, legea umană, îşi iau revanşa şi iată-l silit să se denunţe singur. Chiar dacă ar fi să piară în ocnă, e nevoit să se-apropie din nou de oameni. Sentimentul detaşărei de oameni, simţit imediat după înfăptuirea crimei, îl chinue prea mult. Legea adevărului şi natura umană şi-au luat revanşa. Criminalul se decide singur să accepte toate suferinţele pentru a-şi răscumpăra păcatul.

De altfel, îmi este foarte greu să desfăşor complect gândirea mea. In nuvela mea, sunt multe aluziuni la această idee, că pedeapsa legală aplicată pentru o crimă, sperie pe criminal mai puţin de cât i se pare legiuitorului şi aceasta pentru că el însuşi o cere moralmente. Am observat lucrul acesta, chiar la oameni mai puţin culţi. Am vrut să-mi exprim această idee, luând un om cult, din noua generaţie, tocmai pentru ca ideea să fie mai clară şi mai uşor de perceput. Câteva din cazurile ce mi s'au prezentat în ultima vreme, m'au convins că subiectul meu, nu este de loc excepţional, prin faptul că asasinul este un tânăr cult, având chiar bune aspiraţiuni.

Mi s'a povestit, anul trecut la Moscova, că un student, gonit dela Universitate, în urma ultimelor încăerări, îşi pusese în gând să ucidă un factor poştal şi să-i fure poşta. Mai găsim, în acelaş timp, în ziarele noastre, multe dovezi de extraordinară nestabilitate a ideilor şi care te împinge la fapte oribile (acel elev de seminar, care ucide o fată, în înţelegere cu ea, într'un hangar). Intr'un cuvânt, sunt convins că subiectul meu se justifică prin oportunitate. E lesne de înţeles că în această expunere a nuvelei mele, am omis să povestesc întreg subiectul. Garantez de interesul ce-l excită. In ceeace priveşte partea artistică, nu-mi îngădui s'o judec. Mi s'a întâmplat să scriu multe lucruri foarte proaste, zorit să le termin la termene, etc... Nuvela aceasta am scris-o fără să mă grăbesc şi cu entuziasm. Mă voi căsni, de n'ar fi de cât pentru mine însumi, s'o termin cât se va putea mai bine.

Sunt şase ani de când am trimis revistei **Russki Viesnik**, una din nuvelele mele, pentru care am şi luat un avans. A urmat o neînţelegere şi afacerea nu s'a făcut; am retras nuvela, înapoind banii. Poate că n'am făcut bine; poate că aveam dreptate; e probabil să fi fost şi aşa şi aşa. Totuşi, acuma sunt gata să mă învinovăţesc, de a fi prea capricios şi orgolios. Am uitat amănuntele acelei chestii; pot spera că şi d-ta, scumpe Mihail Nikiforovici, n'ai mai vrea să ţi le aminteşti acuma.

In cursul ultimilor cinci ani, mi s'a întâmplat să primesc ca onorar, între 250 ruble de coală, (pentru **Casa Morţilor**, al cărui început a fost publicat în ziarul **Russki Mir**, acuma dispărut), şi 125 ruble (pe care un editor mi-i propune).

Mă las cu totul în grija d-tale, cât priveşte onorariul, după ce vei fi citit nuvela. Am auzit că mulţi literaţi, care sunt în relaţie cu d-ta, fac la fel. Totuşi, aş dori să nu primesc mai puţin de 125 ruble, suma cea mai mică din câte am încasat până acum. Dar repet, mă las în grija d-tale şi sunt ferm convins că e mai avantajos pentru mine.

Iartă-mă, acuma, că mai vorbesc şi de lucruri care mă privesc personal. Afacerile mele merg actualmente foarte rău. La începutul lui Iulie, am plecat în străinătate bolnav şi aproape fără parale. Nădăjduiam să termin o lucrare, dar fui răpit de un alt subiect (pe care-l scriu acuma), şi pe care nu-l regret. Iată pentru ce mă văd silit acuma să cer 300 ruble, bine înţeles dacă e în intenţia d-tale să-mi publici nuvela. Te rog, scumpe Mihail Nikiforovici, să nu consideri această cerere ca o condiţie legată de oferta lucrului meu. De fel. E numai o cerere personală de ajutor într'un moment greu pentru mine; totuşi această cerere, o repet, nu există de cât dacă consimţi să-mi iei nuvela.

Adaog adresa mea.

In orice caz, te rog cu insistenţă, să nu mă laşi prea multă vreme fără un răspuns din partea redacţiei revistei. Pentru mine, în lipsa pe care o duc, fiecare minută e preţioasă. Cu toate că sper să mă întorc în Rusia, până într'o lună, cred că voi fi în putinţă să-ţi trimit nuvela peste trei săptămâni.

Sacha Guitry revuist

Pentru stagiunea de primăvară a Parisului, răsfăţatul Sacha Guitry s'a distrat, punând în scenă, la „Théâtre de l'Etoile", o revistă scrisă de el şi în care el însuşi interpretează cele mai variate personagii. Titlul revistei, care e tocmai „Revue de Printemps", conţine un joc de cuvinte de oarece soţia lui Guitry, care obţine într'însa un strălucit succes personal ca actriţă şi cântăreaţă, se numeşte Yvonne Printemps. Printre artistele comice, figurează şi celebra prima-donna Marie Delna, care a apărut ani mulţi pe primele scene lirice şi s'a resemnat azi la rolurile modeste ale unei simple „reviste".

In prima scenă, ea apare într'o parodie a „Hugenoţilor", în rolul Caterinei de Medicis şi pare astfel a-şi bate joc de sine însăşi. Spectacolul conţine şi o parodie a operei „Manon", o reevocare a celui de al doilea Imperiu şi una a teatrului de varietăţi de acum optzeci de ani. E şi un teatru de marionete la Champs Elysées, cu concursul unor copii de ambe sexe, cari aveau, mai târziu, să devie iluştrii ca Foch, Millerand şi Poincaré; o fetiţă insuportabilă de 12 ani, e actuală societară, Cecille Sorel.

Sacha Guitry

Ul... scenă a amuzantului spectacol, il arată pe prinţul de Walles, în căutarea unor accidente de călărie, pentru a avea un pretext de a face o escapadă la Paris pe urmele bunicului său, Eduard VII.

Moartea lui Tolstoi

Secretarul particular al lui Tolstoi, V. Bulgakov, publică în „Oeuvres libres": *Adevărata Tragedie* din ultimele zile ale marelui scriitor rus. Sunt o serie de însemnări, care nu aduc nimic nou, la ceea ce se ştia până acuma, dar au totuşi o valoare, prin faptul că confirmă diferitele svonuri dezminţite de cei interesaţi.

Insemnările încep din Iunie 1910. Tolstoi mai avea încă vre-o câteva luni de trăit. La 82 de ani îşi păstrase toată vigoarea fizică şi intelectuală. Scria lucruri de toată frumuseţea şi în fie care zi făcea câte o lungă plimbare călare.

Căsnicia lui devenea un infern şi genialul scriitor căuta mereu să se depărteze de casa unde gândise şi scrisese pagini nemuritoare. Contesa Tolstoi, soţia lui, era o femee evlavioasă, de-o foarte bună purtare, foarte bine educată, dar de-un caracter imposibil. Făcea soţului ei nenumărate scene îngrozitoare, socotite de secretarul ce-şi scrie memoriile, caracteristice isteriei. Medicii vorbeau chiar de o alienaţie mintală. Furia ei devenea din ce în ce mai mare cu cât vroia să aibă deplină stăpânire asupra scriitorului care lupta pentru mântuirea morală şi fizică a semenilor săi. Vroia cu orice preţ să treacă drept confidenta, inspiratoarea şi poate chiar colaboratoarea aceluia care îşi încredinţa manuscrisele fiicei sale Alexandra şi amicului său Cercov.

Aceste manuscrise au jucat un rol penibil în tragedia dela Iasnaia-Poliana. Câte intrigi şi câte maşinaţiuni perverse n'au intervenit în jocul diabolic din jurul bătrâneţei liniştitului filosof.

Pentru a pune capăt neînţelegerilor, Tolstoi, consimte să reia manuscrisele date în păstrarea lui Cercov şi după ce copiază părţile, care puteau fi distruse de d-na Tolstoi, i-le încredinţează ei.

Tolstoi

Câtva timp înaintea morţei, Tolstoi, avu câteva atacuri care inspiră îngrijorări celor din jurul lui. S'a crezut că moare şi soţia lui l'a îngrijit cu dragoste şi nelinişte. Totuşi găseşte şi momentul să-i ia din sertare o geantă cu manuscrise neştiute.

Tolstoi făcuse un testament prin care lăsa în domeniul public toată moştenirea sa literară instituind ca executoare testamentară pe fiica sa Alexandra. D-na Tolstoi găseşte testamentul şi de aci nasc alte scandaluri, care se termină cu fuga scriitorului, dornic să rămână singur şi să moară ca un câine, pe mâini streine, departe de casa care i-a fost dragă.

„Românul în literatura franceză"

Sub acest titlu profesorul Charles Drouhet, dela universitatea din Bucureşti, publică un articol-studiu, care apare în ultimul număr din revista „Mercure de France".

Articolul e bine venit din două puncte de vedere. Mai întâi se va şti cum e introdus românul în multe opere de literatură franceză şi în acelaş timp va indica străinilor că, dacă pe deoparte portretul lui e de-abia schiţat, pe de alta, cu drept cuvânt, ne putem plânge de indiferenţa cu care uneori e privit.

Autorul cercetează câteva nuvele, câteva romane, câteva piese din secolul XIX şi XV pentru a-şi face o idee de felul cum imaginaţia scriitorilor francezi vede pe români.

Vom afla, astfel, că prima lucrare unde personagiile sunt româneşti, e o melodramă „Armura", sau „Soldatul moldovean" jucată la Paris în 1831 şi datorită scriitorilor de pe vremuri Cuvelier şi Leopold. Eroul e un soldat moldovean numit **Théodose** fiul unui staroste şi nepotul voivodului **Stephanoz.**

Intr'o notă adăogată romanului său **Obermann,** Senancour vorbeşte de un român în „Chant funèbre d'un Moldave". Tot un român mai întâlnim şi într'o colecţie de studii psihologice „Les étrangers à Paris" apărute în 1844 şi semnate de Stanislas Bellanger.

Indată ce generaţia Brătienilor, Goleştilor, Roseteştilor ajunge să ia contact direct cu Parisul şi cu patrioţii cari aveau să dea naştere mişcărei dela 1848, românul începe să fie cunoscut mai bine de francezi, începând cu Jules Michelet, cel care a pledat cu talent şi entuziasm cauza noastră naţională.

Aci, d-nul Drouchet are câteva pagini bine documentate asupra relaţiilor dintre tinerii români şi marele istoric.

Atenţia publicului francez e şi mai puternic atrasă de poporul român, sub domnia lui Napoleon al III-lea, mai ales că mulţi români vin să viziteze Parisul. Printre ei, este şi Alecsandri.

Urmează apoi în literatura mai nouă, încercările lui **Daudet,** de a reda în **Nababul,** un biet copilaş român, victima unui nou sistem de alăptare şi apariţia unui camarad de şcoală într'o nuvelă de **André Theuriet,** camarad care era român şi devenise un duşman al poetului de mai târziu; **Taine** care în „Voyaje aux Pyrénées" e surprins de o „guralivă moldoveancă".

Coborînd spre literatura contimporană, autorul face constatări triste, uneori asupra felului cum ne descrie imaginaţia câtorva din scriitori. Superficialitatea şi frivolitatea, sunt acele cusururi cari par să izbească pe scriitorul francez, de astăzi şi ni le atribue nouă cu o dărnicie impresionantă. In multe din romanele şi piesele ce se scriu, azi la Paris, românul e reprezentat în chip puţin avantajios.

De vină, e fără îndoială, şi... o oare care pripeală de judecată, din partea marilor noştri prieteni, dar nu este mai puţin adevărat că şi unii dintre noi, când vizitează Parisul, nu se prea ostenesc să merite o bună reputaţie.

Un scriitor interesant: Aszlányi

In lecturile noastre streine întâlnim adesea numele acestui bizar şi interesant scriitor jugoslav. Nu cunoaştem referinţele sale personale. Ceeace este cert: Aszlányi este o apariţie puţin comună a literaturii moderne.

Un critic german a spus despre scriitorul din Yugoslavia că este reprezentantul genial al diletantismului literar. Dandy-smul şi epoca romanţioasă producea astfel de tipuri literare, pe care nu le putem defini. Mariveaux nu era atât de talentat ca Molière, şi totuş a rămas în literatură ca o apariţie ciudată de amatorism literar potenţat până la artă. Schlegel a dispărut faţă de Kant, dar totuş s'a impus. Literatura preţioşilor n'a putut doborî slăbiciunile lui Sue, considerat multă vreme superior lui Balzac. Şi Ompteda Germanilor, a cucerit massele mai curând ca Hauptmann ori Werfel. Procesul de disoluţie intelectuală a epocei a putut stabili noui concepţii literare şi critica literară care nu iartă nici cele mai mici indispoziţii ale unui Maeterlinck, a salutat ca pe-un nou Molière al Belgiei pe hiper-esteziatul Crommelynk, autorul comediei „Magnificul încornorat".

Dela Aszlányi până la Wildrac este distanţă fireşte, foarte mare. Pamfletist nihilist, geniu ori nebun? amator ori un nou inovator de filosofie? Iată întrebarea.

„Die Bibel des XX. Jahrhunderts" (Pierson Verlag, Dresda). — Iată prima carte a lui Aszlányi, care l-a introdus în lumea literelor, opera cosmogonică; „Welterotik", essayurile „Weltverjüngerung", publicate în ediţiuni mondiale şi în condiţiuni cât se poate de serioase, sunt lucrări, cari nelinişteşc intelectul. Scriitorul acestor opere este sugestiv, ne revoltă cu panteismul susţinut cu cinism. Doboară întreaga construcţie socială şi reduce pasiunile omeneşti la mici incidente naturale. Pesimismul de marcă schopenhaueriană este transformat până la burlesc. Ai crede că un copil îşi bate joc de Voltaire, dar cine poate contesta forţa acestui rictus de zimbet?... Sinteza sufletelor pe care o cunoaşte admirabil ne nesarmează. In contra teoriilor aruncă o nouă problemă, chinuitoare şi necunoscută: care este scopul fericirei? Umanitatea este solidaritate, dar nu poate exista pentrucă omul nu este fiinţă solidară, egocentrismul l-a făcut credincios, pentrucă îşi caută eu-l... Nu-l poţi accepta, dar îl ceteşti... nu-l înţelegi, dar îl asculţi, căci îţi vorbeşte cu cuvinte îndrăsneţe...

Iată de ce va trebui să remarcăm şi noul volum al lui D. Aszlányi.

Titlul: Iubirea. Un autoroman, cu descripţiuni lungi şi pline de plicticoase reminescenţii. Maria Baskirtseff a lăsat urme în acest carnet. E poate şi analisa Freud bine representată... Cinismul, care uneori se amestecă în scene naive, arată cât de tristă este iubirea omului modern. Este indirect o acuzare împotriva legilor convenţionale de căsătorie, care obligă pe intelectual la renunţare şi la vesnice compromisuri faţă de tirania materialistă. Este un crez nou de idealism şi credinţă, trista epopee a tuturor oamenilor neputincioşi. Sunt însă părţi în acest roman, pe care le semnalează un artist desăvârşit şi câteva din aceste pagini, trebuiesc transcrise în cartea omenirei. Vom reproduce sfârşitul acestui ciudat exposeu anachoret:

„A creşte viitorul: este datoria noastră. A trezi sufletele este, scopul nostru. A scutura din somnul milenar omenirea, este porunca... Căci noi, poeţii, suntem suflete din depărtare, maeştrii rafinaţi, solii lumei Creatorului. Brutarii, industriaşii, grădinarii, zidarii unui veşnic spirit de abnegaţiune, şi cu vraja sufletelor prindem fluturii necredincioşi, ca inima să nu fie goală şi braţile să fie odihnite, atunci când va apare ca să nu mai apună soarele.."

Iată şi un fragment din poema „Iubirea" de Aszlanyi.

Aşa era mai de mult:
M-am născut alb,
Galbănul nu-l iubeam
Am ucis ce era negru.
Aşa era mai de mult..
Acum, pe cer apăru sem...
Frate, ascultă
Se aude sunetul nou
Orice coloare ai avea
Galbenă ori neagră,
Ne-a trezit
Acelaş ţipăt de mamă,
Ţipăt de femee, moştenit de la Soare.
Nu-mi pasă orice pământ te-a proptit
Oride unde vii şi te duci,
Ori unde te duci: fraţi vei găsi.

Frate!
Dumnezeu priveşte în sufletul nostru, ca noi în fântână,
Şi râde, căci ura noastră este slabă,
Şi nu se duce cu noi în slavă,
Ne cârmuesc eterne vânturi
Şi flori ne botează
Şi frate.. vino... dă-mi mână...

Orice gânduri te-ar apăsa
Aceleaşi lacrămi te vor uşura ca pe m...
Orice ai crede: crezi ceia ce cred: ne ducem pe veci..
Ceriul este aprins de-un semn
Deschide-ţi sufletul, să te cunosc,
In sufletul meu de vei privi
Te vei vedea, frate, pe tine...

CITIŢI
Cuvântul Liber
Numărul 17
viguroasă revistă politică şi culturală scrisă de cei mai apreciaţi publicişti :: independenţi ::
Exemplarul 5 Lei

ANUL V. — No 181

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

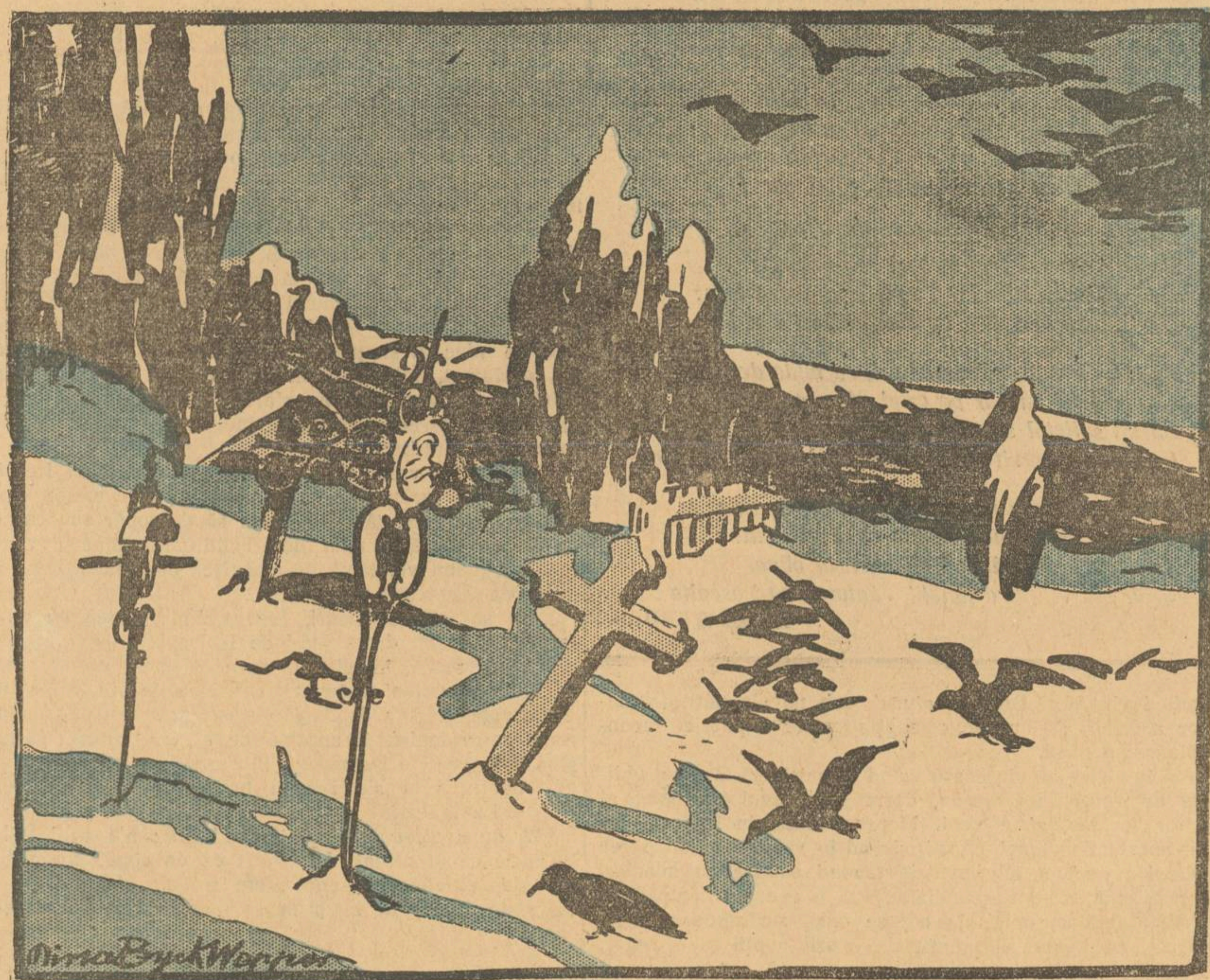
Duminică, 25 Maiu 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Corbii

Pe plopii ninşi
Coboară corbii'n pâlc de doliu,
Cernesc al iernii alb linţoliu,
Şi, trişti, de foame par învinşi...

Cugetători,
Privesc spre cer, privesc departe;
Pe când un glas de vânt împarte
Un cântec care dă fiori...

In cimitir,
Pribegi, s'au adunat la sfadă;
Iar sub uitare şi zăpadă
S'ascund mormintele în şir...

Şi pe când trec,
In a crepuscului oră,
Spre groapa unde doarme-o soră,
Şi'n suflet plânsul îl înnec;

In aiurări
De spaimă inima mea moare...
Acoperite de ninsoare
Pierdute sunt orice cărări...

Şi mă învinge
Un gând amar, — ştiind codată
Şi peste groapa mea uitată
Vor trece corbii şi va ninge!...

Traian Demetrescu

UŞURARE

— Schiţă —

de ION DONGOROZI

De 9 zile şi 9 nopţi, valea Zăbalei, cât se frânge între Piscul Ereticului şi Onaşu, mugeşte înăbuşit, ori urlă prelung din toate văgăunele. Clădăria de nori plumburii, se macină zi şi noapte în vârtejuri de omăt, cu bobul cât năzărichea. Troenele răzluite de pufueala crivăţului, se prăbuşesc hăuind depe luciul stâncilor. Bubuitul şrapnelelor, când sorbit de pâlnia văgăunelor, când împletit cu urletul crivăţului, nu mai conteneşte.

Sâmbătă seara, în ajun de Mihail şi Gavrilă. Dinaintea vetrei, moş Trifan Imbrea, îşi încălzeşte ciolanele, şi-şi deapănă necazurile. Pentru ziua de mâine, a scăpat unchieşul şi de ger, şi de osteneală; mâine, numai cară muniţie pentru front; s'a'ndurat aşa din senin plutonierul, de bătrâneţea lui. E singur cuc şi amărât din cale-afară, moş Imbrea. Ioniţă, singura odraslă cu care-l miluise Cel de sus, e purces de-acasă de 7 luni şi mai bine: 4 decând ţine războiul, iar 3 mai înainte, de concentrare. De 2 luni poate, Filipache poştaşul, nu i-a mai adus carte dela cel purces departe. Cu 3 zile ininte de Sf. Maria, noră-sa, şi-a strâns catrafuţele, a luat fata şi-a trecut graniţa, în miez de noapte, pela curmătura Zabalei. Moş Trifan Imbrea, n'a putut-o mistui pe papistaşă deacu 2 ani, când a furat-o Ioniţă deacasă, din Zlatna Săsească. I-a iertat însă flăcăului uşurinţa, că prea ţinea la dânsul, şi apoi şi moş Imbrea făcuse o nebunie în viaţa lui; oare să te'nsori din dragoste la 50 de ani, cu o fată de 18 numai, nu e nebunie curată?

* * *

Vântul întoarce dinspre poartă, bufnituri înfundate; căţeaua latră furios, mai să rupă frânghia.

— Care-i acolo mă?

— Noi, oameni buni.

— Care oameni buni?!

— Eu şi cu don căpitan... cu don căpitan Pântea... i bolnav să chice... Moş Trifan Imbrea îşi face de 2 ori cruce, şi fără a mai sta pe gânduri, trage brazdă cu hotărâre printre troenile ce-i ajung până la cingătoare. Cele 2 matahale încoştomănate în şube de oaie, îl urmează cu greu. Cum păşesc în odae una se prăbuşeşte moale pe laviţă iar cealaltă, rămâne în picioare, caşi lipită de usorul uşii. Moş Trifan Imbrea scapără amnarul, aprinde iasca dela candelă, şi cântăreşte lung cu privirea, pe cei doi străini.

— Să disfac mantaua don' căpitan?

— Nu Mihăiţă... tari mi-i frig bre! şi căpitanul geme şi tremură tot. Moş Imbrea fără să mai aştepte îndemn, trânteşte un braţ de găteje peste mormanul de jăratec.

— Tari mi-i frig! geme din nou căpitanul. Ordonanţa bate pripit din pleoape şi oftează; oftează şi moş Trifan Imbrea. Para candelei luminează dintr'o parte faţa căpitanului Pântea, suptă şi gălbejită de bolire.

— Eu mă duc don' căpitan, să dau di veste lu' don maiur doftor... mi-i frică şi di cai, c'am lăsat la poartă... Tot ţi-i frig don' căpitan?

— Tot băiete.

— O leacă di rachiu, n'ai vrea matali?... te-ai mai desmorţi...

— Ba da, Mihăiţă, şopteşte căpitanul după o minută de cumpăneală.

— N'am nici strop în casă, răspunde moş Imbrea, fără a mai aştepta întrebarea ordonanţei.

— Atunci ci-i di făcut moşule?

— ?

— Crâşma-i diparti?

— Iha, diparti tari... tocma'n capu' satului?

— Ti duc eu cu sania pân'acolo.

— Da la 'ntors?

— Ei, pi chicioari moşule?

— Să mă duc don' căpitan?

Căpitanul Pântea cască oleacă pleoapele, îşi mută privirea depe unul pe celălalt, molfăe ce va între buze, şi apleacă de două ori capul spre furca pieptului.

* * *

Pe drum, moş Trifan Imbrea află dela ordonanţă, că de 4 zile boleşte greu căpitanul Pântea, că azi pela sfinţitul soarelui, l'a'nlocuit căpitanul Drugă dela Bateria II-a, că de pela jumătatea drumului dintre sat şi tranşee, i s'a făcut aşa de rău, de-a trebuit să oprească chiar în capul satului. I-a spus apoi, că de meseria lui, căpitanul Pântea nu e căpitan, ci are moşie pe malul Prutului, la Folteşti, că e'nsurat c'o moldoveancă de peste Prut, din Căsieni, că are 3 ploduri cu totul, 2 fete gemene, şi un băetaş de un an şi jumătate, iar el, Ilie Bârnă, e acu ordonanţa căpitanului, dar până la războl i-a fost vizitiu la moşie.

Când s'a'ntors dela crâşmă moş Trifan Imbrea, l'a găsit pe căpitan răsucit cu faţa'n jos. cu mantaua descheiată. iar cu mâna spânzurând moale pe muchea laviţei.

— Dormi, dom'le căpitane?

Pentru a doua oară, niciun răspuns.

— Ei dom'le căpitane, am adus ţuica!

Dac'o fi murit, măi frate? şi lui moş Imbrea, spaima-i încleştează inima şi-i îngheaţă şira spinării.

Dupăce-şi mai vine olecuţă'n fire, se apropie binişor de laviţă, şi împunge de 2 ori cu vârful toiagului, mâna ce spânzura moale, cu toate vinele umflate, mai mai s'atingă duşumeaua. Nici un semn de viaţă. Unchieşul se trage atunci un pas îndărăt, şi strigă cu glasul şi mai înnecat de răguşeală:

— Dom'le căpitane... dom'le căpitane?

Ei, să ştii c'a murit săracul! şi moş Trifan Imbrea îşi face cruce, şi rosteşte din vârful buzelor, un Doamne iartă-l.

„Acu ce-i de făcut?" se întreabă singur cu teamă şi cu nedumerire. „Să măi toată noaptea cu mortu'n casă? Ferească-mă Sfântul! Dac-o fi să scol pe alde Mitriţa Târlă?" Gândul ista, poposit aşa din senin, i-a risipit într'o lipă teama din suflet, şi i-a descreţit fruntea.

Moş Trifan Imbrea, soarbe de 2 ori cu sete din garafa cu ţuică, schimbă iasca candelei, şi dă s'o pornească. Luminiţa de sub icoana Maicei Domnului, varsă o dâră spălăcită. pe cel încleştat de somnul morţii. De la ţâţâna buzelor, îi spânzură bale groase, pleoapele crăpate uşor, lasă să se desluşească albul spălăcit al ochilor. Şuba descheiată la 2 nasturi, scoate la iveală o geantă mare de piele gălbue, spânzurată de umărul drept prin şnur de curea împletită. Geanta nu-i încuiată cu cheie. Clamp odată, clamp încă odată, şi geanta îşi desface larg fălcile. Moş Trifan Imbrea, numără aiurit teancul de hărtii; cu totul, 29 bucăţi de câte o mie. Fără a mai sta pe gânduri şi zorit de par'că l'ar mâna cineva din spate, pune deoparte 22 de hârtii, apoi mai ia una din teanc, şi încă una, până se face cu totul, 27 de mii. Le face sul pe toate, înfăşoară sulul în basmaua dela gât. îl leagă de nădejde cu'n capăt de sfoară, ia candela de sub icoană, trece alături în chiler, iar acolo, strecoară vălătucul între două grinzi desfăcute. Se'ntoarce apoi tot aşa de zorit, păturește'n două hârtiile rămase, le piteşte'n geantă printre acte şi scrisori, închide geanta la loc, îşi ia toiagul şi-o porneşte să-şi trezească vecinul, pentru privegherea mortului. Tocmai pe drum a'nceput să'l încolţească mustrarea şi teama... Dacă ştia şi ordonanşa de bani! Dacă m'o pârî colonelului, ci mă fac?" Când a păşit pragul lui Mitriţă Târlă, moş Trifan Imbrea biruise şi teama, şi mustrarea.

(Citiţi continuare în pagina II-a)

Din caietul Săptămânii

O avere inutilă

de G. GALACTION

Am trecut deunăzi, cu tovarăşii mei din Misiunea Culturală „Principele Carol", printr'un orăşel din judeţul Dâmboviţa. Aflasem că în partea locului se găseşte un parc întins şi în mijlocul parcului o casă boerească. Stăpânii uitaseră de averea aceasta şi în locul lor stătea, de ani de zile, un administrator, dar în căsuţa lui — dincolo de zaplazurile parcului.

Curioşi să cercetăm această avere inutilă, ne-am rugat de administrator să ne deschidă porţile. Atâta lucru nu era prea greu. Dincolo de grila veche, un cosaş tocmai descurca potecile. Ierburi năvalnice şi nerăbdătoare, subt soarele de Mai, răzbeau, prin împletiturile de fier, şi deghizau intrarea. Aleele curbe de altă dată mai stăruiau şi azi, dar strâmtorate de noile generaţii ale liliacului, acum în floare, şi închise deasupra de crengile crescute peste ele, de câteva decenii. Viaţa nedisciplinată şi nestingherită de mâna omului se întorcea, biruitoare, peste chibzuinţele şi răzoarele celui ce întemeiase parcul.

Era înainte de amiază. Apele cerului de primăvară suiau şi coborau printre copaci — albastre şi încropite. Toanele vântului uşor dădeau unde şi susur noianului de frunze. Ierburile furişate, boschetele altă dată ţinute în frâu, dar azi pornite peste poteci, vetrele de flori, revărsate din vechile tipare: înveseleau ochii şi inima, ca o şcoală întreagă de copii zglobii, într'o oră când dascălul n'a putut veni la lecţie.

Parcul răsuna, în tot învălmăşagul lui urias de veselia adevăraţilor lui stăpâni, păsările cerului cari ciripeau, fluerau şi se chemau în jurul cuiburilor văzute şi nevăzute. In arborii cei mai înalţi se arătau, ca nişte ghemotoace negre, cuiburile de cioară, iar tot ce spuneau jos micii cântăreţi trecea scandat şi bizar, prin gărăiturile de sus.

In mijlocul verdeţii se ridica, pustie şi zăvorâtă, casa zidită de strămoşii absenteistului de azi. Auzeam de la unul dintre noi, care mai fusese pe aici, că, înainte de războiu, o bibliotecă bogată zăcea la întuneric într'o odae. In casă, n'am putut să pătrundem. Cheile erau undeva, prea departe, şi nu aveam timp să aşteptăm. Aşa cum se înfăţişa, casa aceasta era cuprinzătoare şi bătrâneţea ei venia mai mult din năpustire şi din nelocuire. Spre inima parcului, casa întindea o terasă sprijinită de scări, iar de picioarele scărilor se înnodau spiralele, azi ruinate, ale potecilor şi ale răzoarelor cu flori.

Nu lipsea din uriaşa grădină, întoarsă la hătişurile şi la farmecile pădurii, nici oglinda apelor visătoare, cu nuferi în preajmă. Un pod şovăelnic şi aproape putred lega un mal de celălalt, peste faţa lişteavă şi verzue a heleşteului, cuibărit subt sălcii şi înviorat de pârâul care trece prin oraş.

M'am răzleţit de soţii mei şi am alergat, prin valurile de verdeaţă, ca să-mi dau seamă cât se întinde parcul. N'am zărit nicăeri gardul sau zăplazul de hotar. O adevărată moşioară stătea aci, înnecată şi pustie, subt cascada cerului de Mai. M'am lăsat biruit de impresiile fericite şi elementare pe care le vărsă în noi împărăţia vegetală şi am întârziat aci, lângă o familie de bujori, dincolo, lângă o dumbravă de liliac.

Dar ori cât de mulţumit ai fi intr'un moment de uitare, şi impresurat de foşnetele şi de mângâerile unui parc părăsit, nu poţi să scapi, în momentul următor, de o mulţime de întrebări şi de păreri de rău.

Cine se bucură de priveliştea şi de sănătatea acestui colţişor odată ce casa e zăvorâtă şi intrarea parcului e înecată de burueni? Unde e stăpânul acestui loc şi pentru ce îl uită, de atâtea decenii?

Dacă n'a mai dat pe aici, însemnează că are altă locuinţă într'altă parte. Dacă nu se gândeşte să scape de proprietatea aceasta şi s'o vândă, însemnează că e foarte bogat. Că ţine aici numai privighetori şi mierle, iată, pentru o clipă-i sîntem viu recunoscători... Dar, câţi oameni spetiţi de muncă n'ar putea să se odihnească — rând pe rând — lângă aceşti copaci în cari cântă mierlele! Câţi copii slăbuţi, după lunile de şcoală, n'ar putea să se perindeze, prin aceste cărări, ciuruite de soare! Câţi visători obosiţi, câţi scriitori şi artişti, sleiţi de ucigaşele lor încordări profesionale n'ar putea veni, în acest târguşor, cu viaţă mai ieftină, anume cu îngăduinţa să rătăcească şi să zacă la soare, prin pajiştile acestui parc!

Sînt atâţia orfani de războiu, sînt atâtea instituţiuni cari au nevoe de o grădină şi de un sanatoriu, pentru bolnavii lor, sînt atâtea căi şi modalităţi, prin cari un om bogat şi împovărat cu o casă uitată, undeva în provincie, ar putea să scape, în chip elegant, de o asemenea povară!..

O casă mai puţin, pentru un om care are încă două-trei, şi nici un copil sau unul singur — ce pagubă poate să însemneze? Dar cât de sus pot să urce înţelesul şi slova faptei tale — necunoscutul meu proprietar — atunci când inutila ta avere de azi s'ar preface în mângâere, în adăpost şi în conac de vacanţă, pentru scriitorii noştri, de pildă, sau pentru ziariştii noştri!

Dacă, printr'o întâmplare fericită şi pentru tine şi pentru mine, rândurile acestea ajung subt ochii tăi, chibzueşte-te şi lămureşte-te că, dintr'o grădină unde astăzi numai ciorile îţi cântă laude, poţi să faci un sanatoriu de vară, unde artiştii neamului tău să te pomenească şi să te binecuvinteze, din generaţie în generaţie!

* * *

Din Mitropolitul Simion Ştefan

Predoslovie la „Noul Testament"

Veţi vrea amŭ s'aflareţi, iubiţi cetitori, poate,
Dă ce prea svânta carte s'o scriu mi-a dat pân gândŭ
Acestei începenii i-oiu spune dar pă toate
Pricinile ce'n taină m'au îndemnat, pre rândŭ

Eromonah Silvestru, cu grija şi chelşugul 1)
Măriei Sale Vodă, sâlinţă îşi dădù
Şi răbdător, aşà cum ţăranu-ară cu plugul,
El sămănă credinţa în mulţi, ci-i mort amù.

Văzând aceasta, prins-am a-l posledui 2) *dar*
Şi unde-mi păru graiu 'ncâlcit ca un crâng de
Dires-am multe vorbe ce'n cartea lui s'aflară
Şi iarăş din greşiale de scris i-am mai dires.

Ce numai la aceasta tot omu să gândească:
Că'n vorbe m'afundasem precum te-afunzi în glodŭ.
Căci socotit-am carte grecească, lătinească,
Ba încă şi sârbească, ce nu doar un isvodŭ...

Aşijderea şi cartea lui Eronimŭ ce iaste
De nu mult tipărită în ţara dela Moscŭ 2)
O socotii când scris-am io rândurle-aciaste
La care-am vrut atâtea isvoade să cunoscŭ.

Mai vom să ştiţi că pus-am în cestŭ Testamântŭ şuma 4)
La capetele 5) *toate, s'arate' n orice ce cap*
Pă scurt acial lucruri ce sânt dă seamă numa,
Şi care nu să poate dân ochi ca să le scap.

Ce încă la un lucru mai vom să luaţi seamă:
Că nu vorbesc Rumânii la fel — şi-eu seamă-am luat
Intr'alt chipŭ zic la haine au 6) *vase de aramŏ*
Căci vorba să mlădie mereu, ca un aluat.

Ce, bine ştim cu toţii că vorbele-s ca banii:
Cum banii cari înblă în verişice ţinutŭ
Mai buni sunt decât ceilalţi, aşijderi când trec anii
Sântŭ bune-aciale vorbe rămase ca'n trecutŭ.

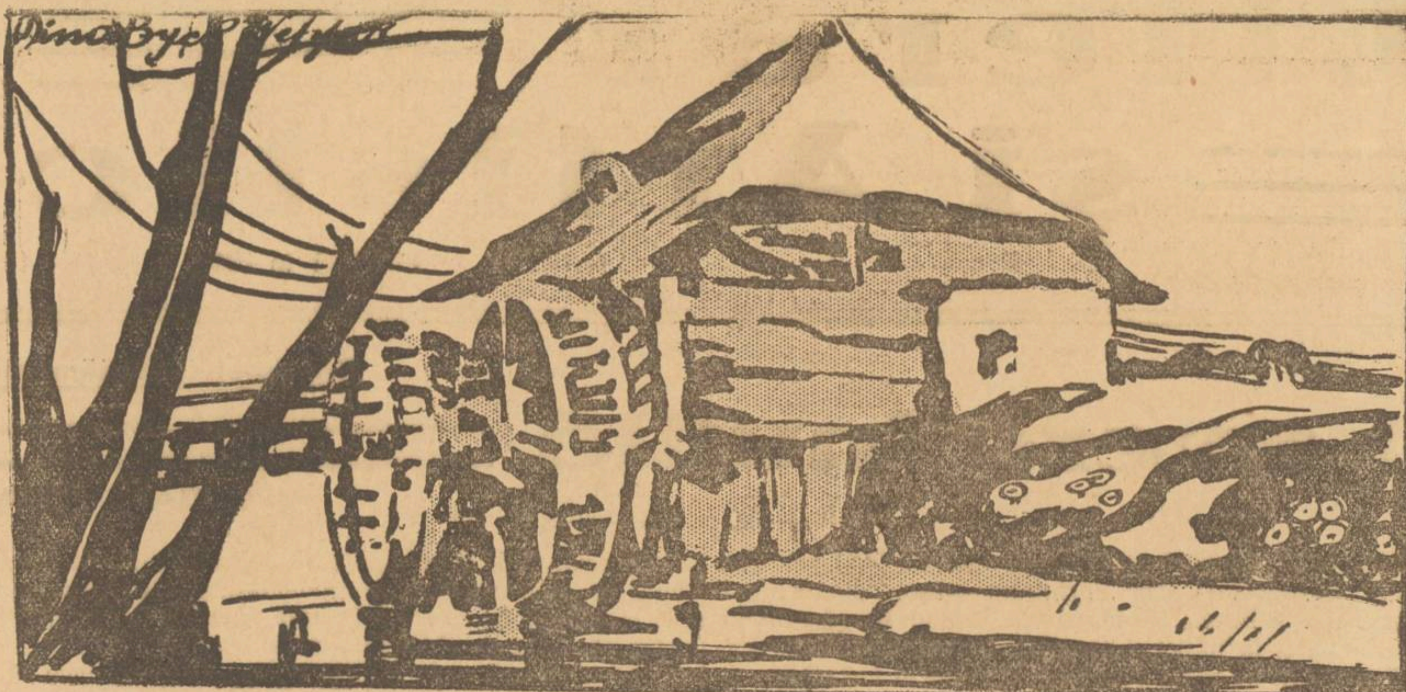
Aşa dar gândii şi eu că toţi sântemŭ de-o liage
Şi-am vrutŭ să vă preumblu încet, ca pe poteci
Cu vorbele, iar unii să nu vor înţeliage
Amin zic lorŭ, că până la viaţa cea dă veci

Nimic n'o să le hie dă suhlet lorŭ aproape:
Ca şi bolnavii între acei ce-s sănătoşi
Străini au să se simtă, credinţa-au să-şi îngroape,
Şi'n viaţă-or fi de-apururi dă gândul jalei roşi...

IOAN CIORANESCU

Din „Icoane din trecut"

1) Chelşugul — cheltuiala; 2) a posledui — a [illegible] 3) Mosc — Moscova; 4) şuma — rezumatul; 5 capăt — cap — capitol; 6) au — sau.

— Zici că alţi bani n'a mai avut?

— Nu, să trăiţi dom'le maior, şi unchieşul înfruntă până la sfârşit privirea iscoditoare a ofiţerului.

— Bine, încheie atunci procesul verbal!

Furierul, cu capul plecat pe dreapta, scrie de zor.

— Eu sunt gata... d-ta ai de luat vreo măsură, doctore?

— Fireşte, d-le maior!

Unchieşii amândoi rămân în observaţie.

— Soldat! n'ai să laşi pe nimeni să intre în casă! să laşi pe nimeni să intre în casă!

— Inţăles, să trăiţi!

— Iar d-ta plutoniere, trage aşternutul depe laviţă.... nu cu mâna dobitocule, cu sabia... scoate-l în curte, stropeşte-l cu gaz şi dă-i foc!

— Dom'le căpitane, fie-ţi milă, bunătate de velinţă, se tângue moş Trifan Imbrea.

— Ce vrei să se'ntindă molima'n sat? D-ta n'ai auzit de tifosul cu pete?

— Ba, auzit dom'le căpitane.

— Apoi dacă da?

La trei zile a căzut bolnav de tifos Moş Trifan Imbrea; din porunca doctorului — a celui mare — a fost ridicat din casă, şi dus pe o viforniţă de nu se cunoştea care-i cer şi care-i pământ, devale, la spitalul cel nou din Câmpuri.

* * *

In cele 5 zile dela început, adică până ce arşiţa boalei i-a 'ncurcat cu totul urzeala gândurilor, moş Trifan Imbrea, a 'nădit plan după plan. Dintre toate nadele, ceiace ispitea mai mult pe unchies, era propunerea crâşmăriţei Zinca, vădana lui Grigore Zloată, cel căsăpit în Vinerea Mare. Nu odată Zinca l'a'ndemnat la tovărăşie dreaptă, dar de unde să fi scos el cele 15 mii de lei, cât cerea crâşmăriţa?

Acuma, ar fi putut pune cu ce mai avea strâns deoparte, de două ori şi mai bine cât cerea dânsa.

Şi bucuria creştea în sufletul unchieşului, gândindu-se la bănetul ce s'ar fi strâns în tejghea, că de când cu războiul, oamenii, ba şi muierile beau, nu glumă. Mai înainte vreme, bea românul la el acasă o ulcică două de ţuică pe zi, c'aşa era deprins; acuma însă, simte par'că nevoia să se strângă la taifas, să mai afle ceva veşti, şi băutura se petrece nu şagă. Şi bucuria nu dospea în sufletul lui moş Imbrea, pentrucă s'ar fi pomenit într'o bună ziua om chiabur în sat la el, ci pentrucă Ioniţă, fecioru-său, ar fi fost trecut însfârşit printre chiaburii satului. Pentru Ioniţă, ce n'a făcut, şi ce n'ar fi în stare să facă moş Trifan Imbrea!

Intr'o noapte, încleştat de frigurile boalei, a visat rău bătrânul. Se făcea par'că devale, în crâşmă la Zinca. El, la tejghea, iar Ioniţă şi cu noru-sa, ajutoraţi de 2 baeţandri trepădau de colo până colo, împărţind băutură sau strângând plata de pela muşterii. Dulapul scârţâia lin, iar Ianoş, cimpoerul, cânta duios, aşa cum numai câteodată cânta săcuiul. Aicea, s'a rupt pe semne ţesătura visului, căci par'că se făcea acuma, că se oprise în faţa crâşmei lui Zloată, un cogeamite alai de înmormântare. Zinca, frântă pe trupul lui bărbatu-său, plângea cu hohote şi sughiţ. Când şi când, se putea desluşi printre ţipete şi vaiete:

„Cânele di Imbrea l'a omorât... cânele... acu stăpâneşte în locul nostru... trăsni-l-ar Maica Domnului să-l trăsnească!" De a doua zi după vis, şi până ce boala l-a tăiat cu totul firul cunoştinţii, pe moş Trifan Imbrea, a prins să-l junghe tot mai adânc părerile de rău. De-abia atuncea şi-a dat seama cum trebue de fapta săvârşită. El, care nu apucase dela altul un capăt de aţă, care era dat drept pildă în toată Vizantea, la care oamenii veneau să-şi verse focul ori să ceară sfat, să lunece până 'ntr'atâta! Prea se petrecuseră toate năprasnic de uluitor, de-a putut păcătui în halul ista! Când a prins să mai capete puteri, după zăcerea cea lungă de 5 săptămâni, gândurile s'au pornit iarăş pe vânjoleală? De hotărît se hotărâse deabinelea, să nu se atingă de banii mortului, cum să se scape însă de ei, tot nu se putea dumeri. Să-i dea de pomană rânduri, rânduri, lasă c'ar bate la ochi, dar ar face şi pe alţii părtaşi la nelegiuirea lui, înfruptându-i din bani de furat. Şi apoi pomană cu banii mortului? Gândul ista, l'a gonit din capul locului moş Trifan Imbrea, şi încă pe câte nu le-a pus el pe fugă, în nopţile celea, fără de sfârşit, când somnul nu-i putea închide capacele ochilor! Dacă i-ar fi putut întoarce neamurilor mortului, cum şi-ar mai fi uşurat el sufletul de păcat! Dar cum, prin cine, şi când? Amărât şi vlăguit de bolire ca şi de vânjoleala gândurilor, care n'au avut isvor în zilele din urmă, aşa a eşit pe poarta spitalului, moş Trifan Imbrea, într'o Miercure după prânz. Era o zi senină şi călduroasă în Miercurea ceia; soarele crescut şi boit c'un roşu spălăcit, rumene culmele şi făcea să scânteie ţuguile troenilor, încremenite prin văgăuni ori pela cotiturile drumului. Seninul şi liniştea ce'ncleştaseră toată firea, nu-i priau de loc. Cu oamenii întâlniţi în cale, vorbea pe sponci şi ferindu-le privirea. I se părea că toţi îi cunosc taina, că'n vorba ori în căutătura drumeţului, e adunată mustrarea aspră, ori batjocora care taie până la ficaţi. Dela oameni a aflat el, că alde Târlă cu muierea şi cu fata cea nemăritată, i-au purtat grijă de gospodărie. Aşa l'a uşurat cu totul într'o privinţă; ştia el bine că Târlă e tare săritor, şi nu-i omul care să se atingă de avutul altuia, iar muierea şi fata, au leit sufletul românului. Cum a scăpat moş Imbrea de morişca lui Târlă, care l'a iscodit în fel şi chipuri, s'a îndreptat glonţ spre chiler.

* * *

Inlăuntru lumina se cernea sgârcit prin ferestruică; lăs'că şi soarele lunecase pe o coastă, printre zâmţii cetinilor, dar şi prin ochiul de sticlă, prins în aţă de păinjeniş şi stropit pe dinafară cu carboave de omăt, lumina se strecura vămuită. Moş Trifan Imbrea, cu răsuflarea tăiată, şi cu inima svâcnind tare sloboade, mâna dreaptă, prin rânjitura dintre grinzi. Legătura e tot acolo, în fund spre stânga, unde-o pusese el în seara ceia. O încordare, o smucitură scurtă şi sulul e tras afară. In clipa ceia chiar, fluturi mari sănilii se'mprăştie prin aer, plutesc lin, şi se aştern apoi ascultători la picioarele lui. Pentru o clipă, dar numai pentru o clipă, mintea i se întunecă cu totul. Moş Trifan Imbrea se dumereşte numai decât, că'n lipsa lui, i-au ros şoarecii din comoară. Nici o hârtie n'a mai rămas întreagă; toate sunt forfecate şi ciopărţite. Din mâna moşneagului, desdoită moale petica lunecă pe podea, pătând cu galbenul ei vărgat, fluturaşii sănilli. Odată însă cu basmaua bortelită de dinţi de şoareci, a lunecat şi liniştea în sufletul lui moş Trifan Imbrea, din Vizantea Vrancei.

ION DONGOROZI

Bolnav

O, lunca mea cu fânul învălurat de vânt,
In care dorm toţi anii copilăriei mele,
Azi, obosit de cale, bolnav, cu suflet frânt,
Eu cad pe sănătatea din verzile-ţi muncele...

Cum stau culcat pe spate pe-o proaspată căpiţă,
Cu tari miresme vântul de-asupra mea adie:
Mă 'mbată cu aglică, apoi cu romaniţă,
M'adoarme cu sulfină, cu dulce iasomie...

Şi'n fiecare clipă m'alintă astfel vântul, —
Vraciu mare care ştie ce'mi poate da, spre leac —
Iar eu în toată clipa simt revenind avântul
Ce mi-a pierit din suflet într'un pătrar de veac.

O, dulce, sfântă luncă, — în clipa de-a mă pierde,
Bolnavului meu suflet dă 'i azi ce trist îţi cer:
Dă 'i toată sănătatea căpiţei de fân verde
Pe care stau acuma cu faţa către cer !

Dă 'i focul viu ce arde în rouă, dimineaţa,
Pe lanurile tale, pe ierburi şi pe flori ;
Dă-i zâmbetul de lună ce'ţi arginteazâ faţa;
Dă 'i bucuria spusă de ciocârlii, în zori !

Fă 'l frate bun, ca'n vremuri, cu miile de fluturi
Ce, prăfuiţi cu aur pe aripi, sboară droae;
Fă-mi sufletul să râdă în mândrele-ţi ţinuturi,
Cum tu—cu mult mai verde—râzi, vara, după ploae.

Şi-atunci robitu-mi suflet, întinerit de tine,
Va fi şi el o luncă senină cu flori multe :
Va isbucni în cânturi de bucurie pline,
Şi-or sta vrăjiţi drumeţii, cântarea să-i asculte !

V. MILITARU

Zâna

Uneori, în anumite împrejurări ale vieţii, sufletul e prada unui asalt poetic: manifestaţiune a influenţii mediului, necesară reacţiune în afara materialităţii luptelor obişnuite, neînvinsă tendinţă spre idealizarea tuturor lucrurilor.

Intr'o astfel de stare eram şi atunci când mi s'a întâmplat povestea de iubire pe care o înfăţişez aici.

Obosit de îndeletnicirile profesionale, eram ahtiat după liniştea singurătăţii. De aceea, când luna-mi de vacanţă începu, m'am dus într'un sat de munte ca să uit, — în farmecul unei naturi sălbatice, în care legendele nu lipseau, — năcazurile trăite, să risipesc amintirile dezamăgite dintr'o minte îngrijorată şi să-mi creiez o lume nouă de himere.

Am închiriat o căsuţă pitită într'o vâlcea, lângă un pârâiaş. Pădurea de brazi se scobora până pe malul apei. Sus, pe creasta unei stânci, un fel de resturi de cetate, izolate şi melancolice, cu ziduri acoperite de iederă, cuib de bufniţe jalnice, opreau privirea. Mai sus încă, culmile munţilor îşi ondulau conturul corect care se sfârşea spre răsărit în linia frântă a unor stânci ascuţite, avântate îndrăzneţ, arătând prin sfâşierile pietrei măruntaile lor gălbui, parapet abrupt încununat de dantela vârfurilor de brazi.

Locuinţa era izolată, dar nu tristă. Căci râdeau în jurul ei atâtea raze de soare, atâtea libelule cu aripi uşoare zburau în umbra frunzişurilor, deasupra pârâiaşului, atâtea paseri cântau în pădure, atâtea mirosuri sănătoase şi fragede de verdeaţă erau aduse de adierile zilei, încât nu încăpea loc pentru altceva decât pentru plăcerea de a trăi culcat în iarbă, fără grije, aproape fără gânduri, respirând aromele, privind dantela frunzelor desprinzându-se pe fondul cerului, admirând taina acestei armonii a verdelui pe albastru, simţind că e dulce să trăieşti în sănătoasa libertate a naturei.

Am trăit acolo zile de odihnă desăvârşită. Şi totuşi nu m'am putut apăra împotriva iubirei. Căci e oare vreun loc în care să te poţi vârî, în care să-ţi pui la adăpost voinţa de om liber, fără ca această stranie şi neînvinsă putere să nu-şi întindă până la tine amăgitoarele-i intrigi?

Imi plăcea să rătăcesc adeseori spre ruinele de pe creastă. Porneam pe poteca care străbătea pădurea, pe sub brazii pe tulpina cărora se prelungea răşina. In tăcerea şi umbra coliviei acesteia verzi abia răzbătea câte o adiere uşoară, venită cine ştie de unde, mişcând molatec ramurile înţăpoşate şi târând cu ea mirosul răşinei.

In apropierea ruinelor, nu departe de marginea pădurei, era o poiană în care iarba creştea grasă amestecată cu ciuperci de toate mărimile şi culorile: unele micuţe albe ca laptele, rânduite în chip de cerc ca şi cum ar fi voit să însemne locul în care zânele şi-au întins hora în noaptea trecută; altele singuratece, negricioase, livide asemenea feţei unui trădător care rumegă în ungheru-i tainic vre-o fărădelege; altele purpurii şi portocalii resfăţând măreţia veştmântului lor în mijlocul unei mulţimi de ciupercuţe cenuşii rânduite umilite la distanţă: ai fi zis nişte paşale în mijlocul haremurilor lor; altele argintii, netede ca mătasa, altele aurii, altele însfârşit având toate nuanţele curcubeului. De câteori treceam pe acolo, mă întrebam: de unde au venit? Cum vor pleca? Ce soare, atunci când bruma toamnei acoperă pământul, le face galbene ca pucioasa, ori alb lucitoare ca sideful? Dece vaca ce paşte cele din urmă plante, care zmulge frunzele lovite de îngheţ, dece oaia rătăcitoare sub stejarii desfrunziţi ori sub brazii veşnic verzi, le lasă neatinse?...

Rareori am văzut poiană mai paşnică şi mai odihnitoare. Trunchiul prăbuşit şi pe jumătate putred al unui brad uriaş, mă poftea totdeauna la şedere în cuibul acesta priincios visărilor. Mă opream şi-mi lăsam sufletul să se avânte în plină fantezie, în ţinuturile în care eram veşnic erou şi veşnic învingător. Doream atunci, sub năvala pătrunzătoarelor aromeli, să cunosc emanaţia-femeie a poeziei înconjurătoare: o zână.

Şi într'o seară, în ceasul când insectele ţârâitoare, ghiftuite de voluptăţile diurne, dorm în alcovul parfumat al florilor închise, zâna veni. Mergea încet, în mijlocul poenii. Sub lumina lunei, păru-i căzând în voie pe umeri părea auriu. Un peplum alb învăluia trupu-i subţire cu mlădieri tinereşti, arătând-o parcă diafană ca o vedenie nepipăibilă.

Când mă apropiai de ea, se opri, surâzătoare. Ingenunchiai pe pământul umezit de aburii nopţii şi o rugai:

— O! nu pleca!

Avu un râs limpede şi dulce, îmi întinse mâna-i fină pe care raza lunei o făcea şi mai frumoasă şi-mi zise:

— Haide, scoală-te; pământu-i rece, noaptea, în pădure.

Mă sculai. Ea adăogă, cu un fel de curiozitate ironică:

— Ai avut cumva vreo vedenie? Căci ce înseamnă îngenunchierea aceasta ca în faţa unei sfinte?

— Am crezut că văd o zână şi m'am rugat de ea să nu fugă mai înainte de a-mi îngădui să-mi bucur ochii de strălucirea farmecului ei.

— Serios? Dar eu nu-s decât o femeie ca oricare alta. Mi-a venit gustul să îmbrac peplumul acesta de preoteasă antică....

Şovăi o clipă, apoi, văzând privirea-mi atentă sfârşi:

— De hatârul d-tale.

— Dece-ţi baţi joc, zână rea ce eşti?

Ea urmă, grăbind vorbele:

— da, da, de hatârul d-tale. Sunt de două zile în sat, unde am venit să mă odihnesc pentru vreo trei, patru săptămâni. Acolo am aflat că „un domn tânăr şi cam într'o parte" — nu te supăra: aşa te numesc ei —, stă singuratec în casa lui Şoarec de lângă pârâu şi-şi trece vremea cutreerând toată ziua pădurile şi văile ori stând noaptea la taifas cu bufniţele de pe zidurile Cetăţii Lazului... Am vrut şi eu să cunosc pe „domnul cam într'o parte" amic al bufniţelor. Am vrut să-l văd, şi, — adăogă ea râzând, — să-i plac dând bietului meu eu femenin nimbul unei idealizări nocturne.

Văzându-mă tăcut, — tăcerea extazului, — mă întrebă cu o intonaţie de teamă în glas:

— Iţi displace fantezia mea?

— Te privesc... mirat că pot admira aşa de aproape o zână.

Ea îmi luă mâna, şi-o trecu pe obraz şi adăogă:

— ... Că poţi să o pipăi.

La rându-mi, făcui o mişcare spre ea; gura mea atinse buclele părului ei blond:

— ... Şi să-i sărut părul de aur, complectai eu.

Ea se trase înapoi, cu un uşor ţipăt:

— Ei, mai uşurel, domnule vântură-ţară. In ţara zânelor, noi ţinem pe bărbaţi în robie, multă, multă vreme. Cine ţi-a dat voie să te liberezi?

— D-ta, cu mâna-ţi de zână.

— Imi retrag buna-voinţa.

— Am s'o merit iară.

— Incearcă: ai să pierzi vreme multă.

— Lângă d-ta sunt în stare să am toate curajurile; chiar acela al răbdării.

Ne urmarăm drumul unul lângă celălalt. Imi puse tot felul de întrebări. Voi să afle cum mă cheamă. Ii spusei toate îngrijorările sufletului meu, deşi nu-mi ceruse aceasta Dar când vru să mă lămurească cine e şi ce caută în colţul acesta de ţară, o întrerupsei:

— Nu, nu-mi spune nimic; pentru mine eşti zâna. Păstrează o taină care îmi place atât de mult. La ce bun să ştiu cum îţi zice lumea cealaltă? Lasă-mă numai să-ţi zic Zina. E un nume care ţi se potriveşte aşa de bine.

— Zina, Zina, repetă ea. Ce frumos nume! Eşti naşul unei zâne. Trebue să te simţi de-acum mândru.

Se pregăti să plece şi întrebă:

— Să zic „la revedere?"

— Da, la revedere, la lungă, continuă, nesfârşită revedere.

— La ce oră?

— Ca azi. Iartă-mi nebunia. Imi închipui că o zână ocrotitoare a venit de foarte departe ca să mă vadă. Şi am s'o aştept în toate serile de-acum înainte.

— Ca în basme, atunci...

— Ştiu numai că ea eşti d-ta şi că d-ta eşti zâna mea.

O crenguţă de brad o lovi peste umăr. O zmulse şi-şi făcu din ea o cunună pe care şi-o puse pe cap. Era atât de frumoasă! O temere dureroasă îmi strânse inima. Ne mai dându-mi seamă dacă trăesc sau nu în vis, îmi fu frică să nu piară. Deodată, tăcerea în care îmi scufundam gândurile fu străbătută de un hohot de râs fraged, şi zâna-femeie fugi.

Pe când mă întorceam spre casă simţii risipindu-se în mine amărăciunea unui regret. Veşnica ispititoare trecuse pe lângă mine, turburând toropeala în care inimei mele îi plăcea să zacă.

Aşi fi trebuit să mă apăr, să mă 'mpotrivesc vrajei... A doua zi pândeam sosirea Zinei; şi am revăzut-o în toate serile săptămânei care a urmat. In fiecare înserare mergeam la întâmplare pe povârnişul muntelui, călăuzindu-ne după murmurul pârâiaşului. In câte o poiană, la vreo cotitură, mi se părea că văd fugind forme bizare: iele, brehne, şoimane, irodite, vâlve şi mai ales spiriduşi uşori ca o suflare, grăbiţi să intre în hora duhurilor, colo unde muzica vântului le cântă plângător. In mijlocul tăcerii şi al întunericului, poveştile de odinioară, păreau că-şi trăesc minunile, înşirând arătările închipuirei. Şi-mi plăcea să le povestesc tovarăşei mele, care mă asculta fără să mă întrerupă, părând că se interesează de istorisirile mele feerice ca şi cum ele ar fi fost reamintirea unor lucruri văzute de ea odinioară. Imi zicea, râzând:

— Da, aşa e şi în împărăţia mea, la curtea lui Oberon, augustul meu tată.

In timpul zilelor acestea lungi de vară, mă închideam în casă, de teamă să nu întâlnesc cumva, dacă aşi merge pe potecile străbătute noaptea, o Zână materializată la lumina zilei, adică cine ştie ce femeie cochetă, elegantă şi mondenă.

Şi iată aşà iubirea puse stăpânire pe sufletu-mi slab, tiranică şi covârşitoare. Nu prea aşi putea lămuri ce simţeam. Oricum, fu o patimă castă. Aşi fi crezut că profanez obiectul misticismului meu, dacă aşi fi iubit-o aşa cum bărbaţii iubesc femeile. Când, uneori, se rezimă molatecă de mine, îi simţeam căldura animală, îi miroseam părul parfumat, mă 'nfioram la apăsarea braţului şi umărului ei. De teamă să nu sfarăm idolul, luptam împotriva exaltării simţurilor răzvrătite, îndepărtam „zâna" de lângă mine şi îi ziceam:

Du-te! nu vreau dela tine decât frumuseţea ireală. Să simt numai turburarea pe care mi-o pricinueşte exterioritatea farmecului tău. Nu vreau să descopăr sub carnea ta de lumină, vibrările unei fiinţe ispititoare: rămâi aşa, dulcea mea zână. Imi vei cruţa dezamăgirea deşteptării după adormitoarea suggestie a iubirei.....

Ea se 'nfioră uneori, fugar, şi-mi şopteà cu un glas fraged şi curat, dragostea-i de fecioară.

Intr'o seară, în clipa în care trebuiam să ne părăsim, îşi întinse fruntea ca să primească ca de obiceiu, alintarea buzelor mele. Avu deodată o tresăritură bruscă, îmi prinse capul între mâini, îl apropiă de al ei, brutală, pătimaşă, şi-şi lipi gura de gura mea, într'un sărut nebun.

Ameţit, vroi s'o iau în braţe, dar fugi zicându-mi:

— Pe mâine!

A doua zi, am aşteptat-o zadarnic: n'a venit. Şi nici în zilele ce-au urmat. Am plâns ca un copil, am plâns că am pierdut zâna. Şi apoi... am trebuit să-mi reiau viaţa de toate zilele, să intru în spumegarea valului omenesc.

* * *

Săptămâna trecută, după o zi tristă de toamnă, pe o seară ceţoasă, abia străbătută de lumina becurilor electrice, plimbându-mi plictiseala cu amintirea obositoare a acestei aventuri de dragoste a cărei obsesiune mă urmărea încă, mă găsii, nu ştiu cum, în faţa unui teatru de varietăţi.

De ce am intrat? Era frig, ceaţa mă pătrundea, simţeam nevoia imediată a unui adăpost.

In loja din dreapta celei în care mă aşezasem, fără a-mi dà seama de ce se petrece pe scenă, un grup zgomotos râdea tare şi vorbea despre lucruri banale, într'un jargon româno-francez enervant... Erau doi domni oarecari, destul de prezentabili, unul mai în vârstă şi slab, altul mai tânăr şi gras, însoţind două doamne ale căror toalete, satisfăceau până la exagerare moda, sfidând sobrietatea eleganţii.

Una dintre cele două femei, mai vorbăreaţă şi mai ascultă de cât cealaltă, îmi atrase atenţia. Unele intonaţii ale glasului ei, îmi răscoliseră inima. O privii. Erà o femeie în toată plinătatea fizică a acestui cuvânt. Păru-i de un blond strălucitor, nu izbutea să facă mai puţin albă pielea-i fină. Gura-i accentuià cuvintele cu mişcări de muşcături. Ochii-i se aprindeau în licăriri pătimaşe. Trupu-i se afirmà în îndrăzneli provocătoare.

Veni rândul pe scenă unei franţuzoaice îndrăcite. Trei dintre cele patru persoane pe care întâmplarea mi le făcuse vecina, priveau spre scenă şi discutau cu însufleţire însuşirile artistei? Femeia al cărei glas îmi atrăsese atenţia, cercetă cu privirea, distrată, şirurile de spectatori din parter. Cotul ei, rezimat de catifeaua bordurei lojii, atingea pe al meu.

Deodată ochii ei întâlniră pe ai mei. Zise numai atât: — A!.... Apoi un val de sânge îi năvăli în obraz, în vreme ce îmi şopti repede: — Micule!

Mă simţii îngălbenind. Buzele nu mă ajutară să scot vre-un sunet; lacrimi se urcau spre pleoapele-mi tremurânde. O! Doamne! Va să zică, femeia aceasta de o frumuseţe atât de insultătoare, e aceiaşi care atunci, în pădurea nălucirilor mele.....

Ferindu-se să nu fie auzită de ceilalţi trei, îmi zise, într'un murmur grăbit:

— Cum, nu mai recunoşti pe Zina? Nu-ţi mai aduci aminte de dragostea noastră? Mi-a fost aşa de greu să te părăsesc.... dar a trebuit.... împrejurări neprevăzute. Ai să afli de ce nu m'am mai întors; da, am să-ţi explic, căci tu ai să vii să mă vezi, nu e aşa?

Apoi, mai şopti încă, mângâindu-mi simţurile cu răsuflarea ei de patimă, cu un surâs ironic, luminându-i ochii, adăugă:

— Dacă vrei, am să-ţi fac din nou pe zâna!

Facui un gest de nedumerire şi zisei:

— Mă iertaţi, doamnă, dar nu înţeleg. Mi se pare că-mi cereţi să vă fac o vizită. Imi pare rău, dar nu pot: sunt în doliu.

— Doliu? La teatru de varietăţi?

— Da. Doliu după o prietenă, o dulce zână blondă. O chemà Zina; am cunoscut-o sub bolta unei păduri. Surâsul ei erà nevinovat, trupu-i ascuns de un văl, păstrà sfiala unei fecioare. O singură dată i-am gustat buzele. De atunci, nu ştiu unde a fugit. Totuşi nădăjduiam s'o mai revăd... Acum înţeleg că a murit odată cu vraja care o făcuse a mea.

Femeea se trase înapoi, tăcu o clipă, apoi izbucni într'un hohot de râs care sună nespus de fals....

Unul dintre cei doi bărbaţi din lojă, o întrebă:

— Ce ţi-a venit, draga mea.

— O! nimic, răspunse ea veselă. Am să vă istorisesc după spectacol: e povestea unui nebun!

Cu tot tremurul întregei mele fiinţe, izbucni să ies îndată în stradă. Sub pălmuirea violentă a aerului îngheţat, îmi venii de tot în fire. Şi putui atunci şi eu, printr'o biciuitoare batjocorire, să râd de omul acela, de nebunul care, în vara trecută, amăgit de poezia naturei, fusese destul de naiv, sărmanul, ca să mai creadă încă în zâne.

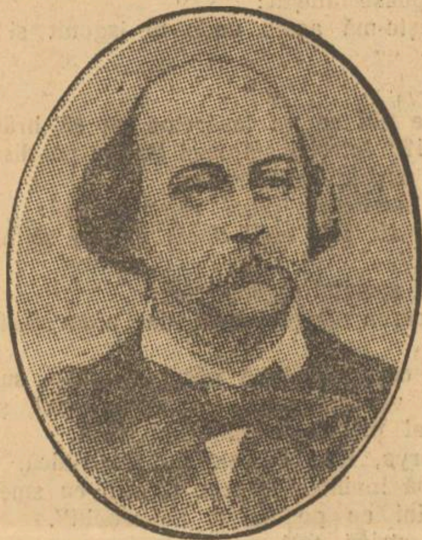
ION DRAGU.

* * *

Flaubert și Anatole France

„Războiul și romantismul, aceste două mari blesteme" — scrie Anatole France în *la Révolte des Anges.* Despre război pretind unii că vestitul pacifist ar fi zis mai târziu așa : „dacă suprimi virtuțile militare, toată societatea se surpă". Dar lucrul nu-i sigur. Surprinzător n'ar fi, fiindcă France de mult încă s'a declarat pentru inconsequența elegant sistematică. Antipatia pentru romantism însă, pare să se fi păstrat statornic, de când făcea cronici literare în *le Temps* până la romanul din care am citat mai sus, scris la bătrînețe.

Gustave Flaubert

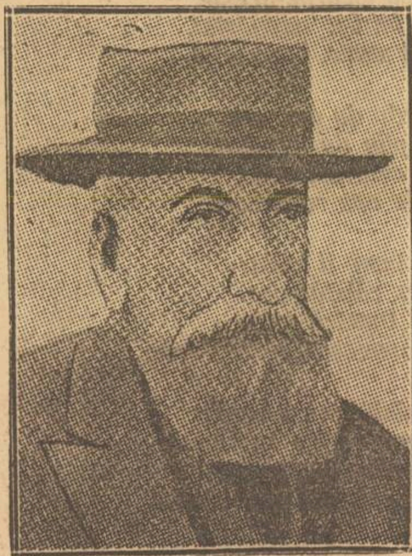
Flaubert era negreșit greu împovorat de păcate romantice ; France le-a însemnat în două lungi foiletoane, cu stăruința solidă pe care o inspiră antipatia, o antipatie, ce-i dreptul, bine stăpînită și bine crescută. Flaubert a fost „romantic din suflet — țapul ispășitor al nebuniilor romantice — dobitocul ales în care au intrat toate păcatele poporului de genii — romantismului datorește el cele mai strălucite absurdități, la care s'au adaos de sigur și altele, din fondul lui propriu—divagațiile din scrisorile și conversațiile lui sînt prodigioase". Și spre mai bună lămurire France îl compară cu o paiață, foarte admirată de dînsul în copilărie la teatru de păpuși : un soldat care, pe cînd juca, se risipea în toate părțile — cap, picioare, brațe, trunchiu, lulea, tichie, zburau și se prindeau la loc; la urmă, capul dispărea și din tichie eșeau broaște. „Figura aceasta exprimă perfect eroica disarmonie care stăpînea toate facultățile intelectuale și morale ale lui Flaubert". Ca și Don Quichotte, omul acesta „dislocat" avea o „excesivă capacitate de entuziasm și de simpatie. De aceia era totdeauna furios". Amîndoi, Don Quichotte și Flaubert erau buni la inimă. Din mare dragoste de dreptate și de frumos, cavalerul a spart capul unui țăran și a străpuns oi nevinovate. Tot așa artistul romantic măcelărea, în halat și în papuci, zeci de mii de burgezi. Flaubert, omul acesta „care avea taina vorbelor infinite, nu era inteligent, debita teorii obscure, aforisme inepte — și ideile lui literare nu se pot susține".

France are negreșit și laude pentru romanticul dislocat : „marele Sfînt Cristofor, care a trecut literatura de pe malul romantic pe cel naturalist, fără să știe ce ducea, de unde venea și în cotro mergea". Il venerează, îi admiră și-i respectă opera. „Bunul Flaubert", cel mai „harnic muncitor literar" (pierdea prea multă vreme ca să se informeze, fiindcă n'avea critică nici metodă), om excelent, absurd și plin de geniu — „ce pauvre grand écrivain" ! Dezaprobările le-am raportat pe scurt; inventarul laudelor l-am făcut complect. Bilanțul poate să-l încheie cetitorul.

Situația pe care o face France lui Flaubert între scriitorii țării sale îmi pare destul de clară ; acea a lui France însuși față de Flaubert cere, cred, oarecare explicații. Pentru aceasta trebuie să ne ajute domnul Henry Laujol. Cine este domnul Henry Laujol ? Anatole France îl recomanda, cu multă simpatie : „un très aimable fonctionnaire de la république", autor de nuvele și de critici literare „remarcate". In paginile domnului Laujol „cultul artei se amestecă cu grija de realitățile vieții care arată pe omul de experiență". De pildă într'o nuvelă „du meilleur style" Don Juan mărturisește că fericirea se găsește numai în căsătorie și în viața regulată. Hotărît, d. Laujol nu era romantic, ci, cum vă spun, om de experiență și de bun simț, — avea, pedeasupra, și cultul artei, era prin urmare un om cum nu se poate mai bine. Totuși, echilibrat așa cum îl vedem, și-a pierdut sîngele rece cînd a cetit corespondența lui Flaubert ; fiindcă, zice France : ideile lui Flaubert trebuie să înebunească pe orice om de bun simț. Laujol scrie : să reușești în viață, e și asta o capo d'operă. Să lupți, să speri, să iubești, să te însori, să ai copiii, să-i numești chiar Totor, întrucît e aceasta, în ochii Atotputernicului, mai prost decît să însemnezi negru pe alb și să te bați nopți întregi cu un adjectiv ?.

Trebuie să spun îndată că France găsește aici pe Laujol cam exagerat ; dac'am zice ca dînsul, frumusețea, geniul, gîndirea n'ar mai fi nimic. Dar, în fond, se învoește călduros cu acest critic, care ataca atît de vioiu și de serios romantismul descreierat. Ideile lui Laujol sînt clare și sănătoase. La dînsul nu se află nimic din inconsequențele și entuziasmele nesăbuite ale epilepticului Flaubert; frumosul și arta stau în perfectă armonie cu viața domestică. Și tocmai aici îl prețuiește France mai cu seamă. Flaubert nu înțelesese că „poezia trebuie să se nască din viață, natural, ca arborele, ca floarea, ca fructul, ca nuvelele domnului Laujol, care nu exagera nimic, nu „muncea ca un bou" numai și numai la literatură, nu asuda căutând adjective potrivite, nu avea spirit „greoiu și confuz" ca Flaubert, „qui sua lentement ses superbes livres". Echilibrul și bunul simț sunt valori invulnerabile, de sigur; ele garantează omului mulțumiri curate și potolite. Și totuși...! Să acuzi, cu așa stăruitoare strictețe pe un om că e inconsequent și lipsit de măsură — în ce? In corespondența lui intimă și în conversație cu prieteni! Nu-i asta o strașnică lipsă de măsură, dictată de o oarbă antipatie?

„Numesc burghez", scrie Flaubert, „pe acel care gândește josnic". Iar ideile specifice burgheziei cu care să lupta artistul „romantic", el le rezumă astfel: dela orice actriță au ajuns a cere să fie mamă bună; artei i se cere să fie moralizatoare; filozofia să fie pe înțelesul tuturor, știința populară și viciul decent. Iată o gândire care nu-mi pare nici incoherență, nici istorie falsă. Și când Flaubert cere artistului să fie liber de idei religioase ori sociale, trebuie, de sigur, o exagerată rea voință pentru a nu înțelege că e vorba numai ca lucrarea artistului să nu fie cât de puțin stricată în structura ei specifică de apucăturile și interesele neartistice ale omului. Lupta artistului contra burghezului nu a fost o copilărie ridiculă a unui nevropat, ci un fenomen istoric general. Burghezul era agresiv și apăsător și se amesteca în toate... Foarte distrat și pasionat de ură antiromantică trebuie să fi fost France, ca să uite cu totul că, mult după moartea lui Flaubert, l-a văzut pe burghez triumfând superb în gândirea și în arta lui Georges Ohnet.

Anatole France

Hotărît, exagerarea este un păcat care se ține neîndurat de oameni, — până și de cei absolut inteligenți și cu cel mai limpid bun simț. France își bate joc fără crutare de Flaubert care, într'o conversație particulară, ar fi zis că viața, pe vremea lui Homer, era mai puțin banală ca astăzi, și-l amintește isteț că orice epocă e banală pentru cei cari o trăiesc. Treizeci de ani mai târziu, France însuși cântă în zeci de pagini, oarecum lirice, din *la Révolte des Anges,* minunea unică a vieții grecești, când nu era decât flori, lapte, vin parfumat și cântece — un chef delicat și neîntrerupt. Pe France l-a biruit exagerarea la bătrânețe. In tinerețe scria poezii lirice inteligente și fără exagerări— de exemplu: car son âme confuse et vaguement ravie a dans les jours de paix goûté la douce vie — Au sein des bois sacrés... La peur est ignorée et la mort est rapide ; aucun être n'existe et ne périt en vain. L'amour, l'amour puissant, ...Voila le dieu qui crée incessamment le monde... Și multe alte gândiri ca aceste, frumos echilibrate. Fată cu un suflet atât de perfect logic și bine încheiat, înțelegem că trebuie să fi ținut din toată inima la poezia lui Coppée, la romanele lui Feuillet și ale lui Bourget. Și așa era, în adevăr.

Ideile lui France despre lirica modernă, încoace nu sunt întrecute, cât privește bunul simț, decât de ale lui Jules Lemaître care, executând pe Verlaine și Rimbaud, aruncă acest precept minunat cumpănit: este adevărat că cea mai frumoasă poezie e făcută din imagini, însă din imagini explicate.

Ce plăcut că mai există și altceva decât incoherență și exagerare romantică!

PAUL ZARIFOPOL

* *

DENII...

(Fragment din „YOSHIWARA", actul I)

ZOICA *(scoțând capul din culise, șoptește repede)*
Un bal în astă seară, ți-am spus că nu se poate ! (dispare)

EUGENIȚA *(șoptind de-asemenia iute)*
In alte seri, știi bine, suntem la teatru toate !

BOMBONICA *(eșind)*
Dar ce ești tu cu dânsa ? *(dispare)*

GIROȘAN
Drept ce, i-ai porunci? *(dispare)*

EUGENIȚA
Ei uite, na, la Denii eu nu mă duc, să-o știi ! *(plânge)*

ALIN
Ginițo, plângi?... De ce plângi?... E oare prea târziu
Acum ca să te mântui?... Venisem făr 'să știu
Că nu mai ești aceiaș...
Și'n veșnica 'mi visare
Mă întrebam pe uliți, — cu gând să-aduc o floare —
— O'ncântă trandafirii?... Știam din amintiri
Că, mai curând, viorele...

EUGENIȚA *(tot plângând)*
Mai bine trandafiri...

ALIN
Să mergem !

EUGENIȚA
Fie'ți milă, Aline... Sunt de plâns..
Ceva e mort în mine... e împietrit... e stins...

ALIN
Ginițo !...

EUGENIȚA
Uite luna... Privind-o, altă-dată,
Simțiam că mă pătrunde cu vraja-i, că mă'mbată
Și că mă'nalț ușoară spre chipu-i ce mă'mbie,
Infășurată'n raze ca'n haină străvezie...
Acum, cat lung spre dânsa... Aș vrea din nou să-o sorb,
Și ochiul meu o soarbe,... dar, sufletul mi-e orb !...
Nu... Nu mai sunt aceiași !...

ALIN *(îngrozit)*
E cu putință dar
Nimic să nu te îndemne spre rugă, spre altar ?
(Clopotele încep să sune de Denii)

ALIN
Ascultă : glasul ăsta nimic nu'ți spune ție ?...
Credințele străbune în tine nu le'nvie ?
Ascultă, o, ascultă !... Prin graiul de aramă,
N'auzi cum tot trecutul suspină și ne chiamă ?...
Nu simți cât de solemnă e clipa înserării
Când dangătul de clopot se pierde'n largul zării,
Și când întreg văzduhul e plin de rugăciune ?
— Nimic nu se deșteaptă în sufletu-ți ?... O, spune !
E cu putință ?... Nu simți că sunetele acele
Vibrează ca lumina ce picură din stele ?
Că blânda lor chemare învie generații ?...

EUGENIȚA *(mișcată)*
Alin...

ALIN *(în extaz)*
Eu văd, Ginițo, eu văd colo în spații,
Văd morții scumpi —

EUGENIȚA *(speriată)*
Aline !...

ALIN *(urmând ca în delir)*
părinții și străbuni
Ca umbre diafane, plutind în raza lunii...
(tot mai halucinat)
Privește, o privește !

EUGENIȚA *(tremurând de frică)*
Alin tu ai vedenii !

ALIN
O, vino !

EUGENIȚA
Nu pot !...

ALIN
Vino !

EUGENIȚA
Eu nu mă duc la Denii !

ALIN
De ce, de ce, Ginițo ?... Nu'ți mai aduci aminte
De-amurgurile acele cucernice și sfinte
Când te'nsoțeam la Denii, din prispa cu zorele
Nu'ți mai aduci aminte de-amurgurile-acele ?

EUGENIȚA
Ba da...

ALIN
Pășind alături, abia eșeam din poartă
Când iată : în tăcerea din ulița deșartă,
Ecoul unui dangăt pornește lin să sune
De unde-va, de-aproape, și'ncet... Ca prin minune
Un altul îi răspunde departe colo 'n fund...
Și iată : zeci și sute de dangăte răspund...
Din turnuri de biserici, în liniștea de seară,
Pe aripi nevăzute, chemarea lor coboară,
Și străbătând orașul, și'nfiorând Copoul,
Departe 'n spre Podgorii, trezesc prin văi ecoul.
Nu'ți mai aduci aminte ?

EUGENIȚA *(turburată)*
Ba da...

ALIN
Și ca prin vrajă
Galata, Cetățuia, tovarăși vechi de strajă,
Pe culmile din zare'și 'mbină glasul lor
Din turlele bătrâne, cu-al dangătelor cor !...
O, iată și Perjoaia și arborii Socolii,
Și colo Trei-Erarchii și zidul tristei Golii ;
Și dincoace Copoul cu vechii lui castani,
Sub cari hoinărisem la cinci-spre-zece ani...
O, iată poarta școlii, din care, stol sălbatec
Ne revărsam în uliți sub cer primăvăratec,
Când urmele zăpezii sclipeau pe culmi în zare,
Iar noi umpleam văzduhul de râset și cântare.
O, iată flori pe prispe, de vale'n Păcurari...
Și iată Catedrala cu patru turnuri mari,...
Noi ne'ntrebam: Ce meșter, prin ce divin capriciu,
Săpat-a largă boltă în sombrul frontispiciu,
Și-albastrului din ceruri smulgându-i o fâșie
In bolta ceia largă, a 'nfipt-o pe vecie ?
Nu-ți mai aduci aminte? Pe fie-care piatră,
Noi ne târam cucernic privirea idolatră !...
Iar de-o'nălțam spre zare, din orice colț de stradă
Galata, Cetățuia, stau veșnică iscoadă...
De-asupra lor, pe boltă, întâia stea răsare,
Și tremură, micuța, cu-atâta înfiorare
De crezi că stă să cadă pe vârful Cetățuii...
...Și-n timp ce, cu miresme ne'ntâmpină gutuii,
Iar crăngile 'nflorite, deasupră-ne, pe străzi,
Le-apleacă peste garduri cireșii din ogrăzi,
Prelungul, tristul dangăt, ni-i singurul tovarăș.
— De-odată, iar Galata, și Cetățuia iarăș !...
Tăcuți ne'ntoarcem pașii spre vechiul Arc... Ca mâne
S'o prăbuși la rându-i sub lovituri păgâne !...
Și stăm o clipă, Iașii să-i mai privim printr'însul
Când Deniile 'n aer 'și — urmează molcom plânsul...
E ora, când trecutul plutește uriaș,
De-asupra sfintei liniști a vechiului oraș...
Din zidurile negre, din pietrele sâhastre,
Ecouri seculare grăiesc simțirii noastre...
Prin văl ușor de ceață sclipește 'n vale gara.
Noi coborâm spre dânsa pe când, în preajmă, seara
Presoară 'ntreg orașul cu pulbere de lună...
Iar dangătul de Denii în urma noastră sună
Și sună și ne chiamă... Noi însă, 'ndrăgostiții
Clădirilor bătrâne și-ai mândrelor poziții —

EUGENIȚA *(zâmbind printre lacrimi)*
Dar Școala Militară ?...
(se bate peste gură)
Poziție nefastă :
E „Oltea-Doamna" 'n față și alt pension în coastă...
(văzând că ALIN rămâne întunecat, îi cere ertare cu un gest)

ALIN *(îmblânzit)*
...Și-aiurea, când sub bolta clopotniței străbune.
Trec umbre 'ntârziate în drum spre rugăciune,
In fundul curții, gârbov, plecat pe stâlpii scunzi.
Lucește alb cerdacul Beilicului —

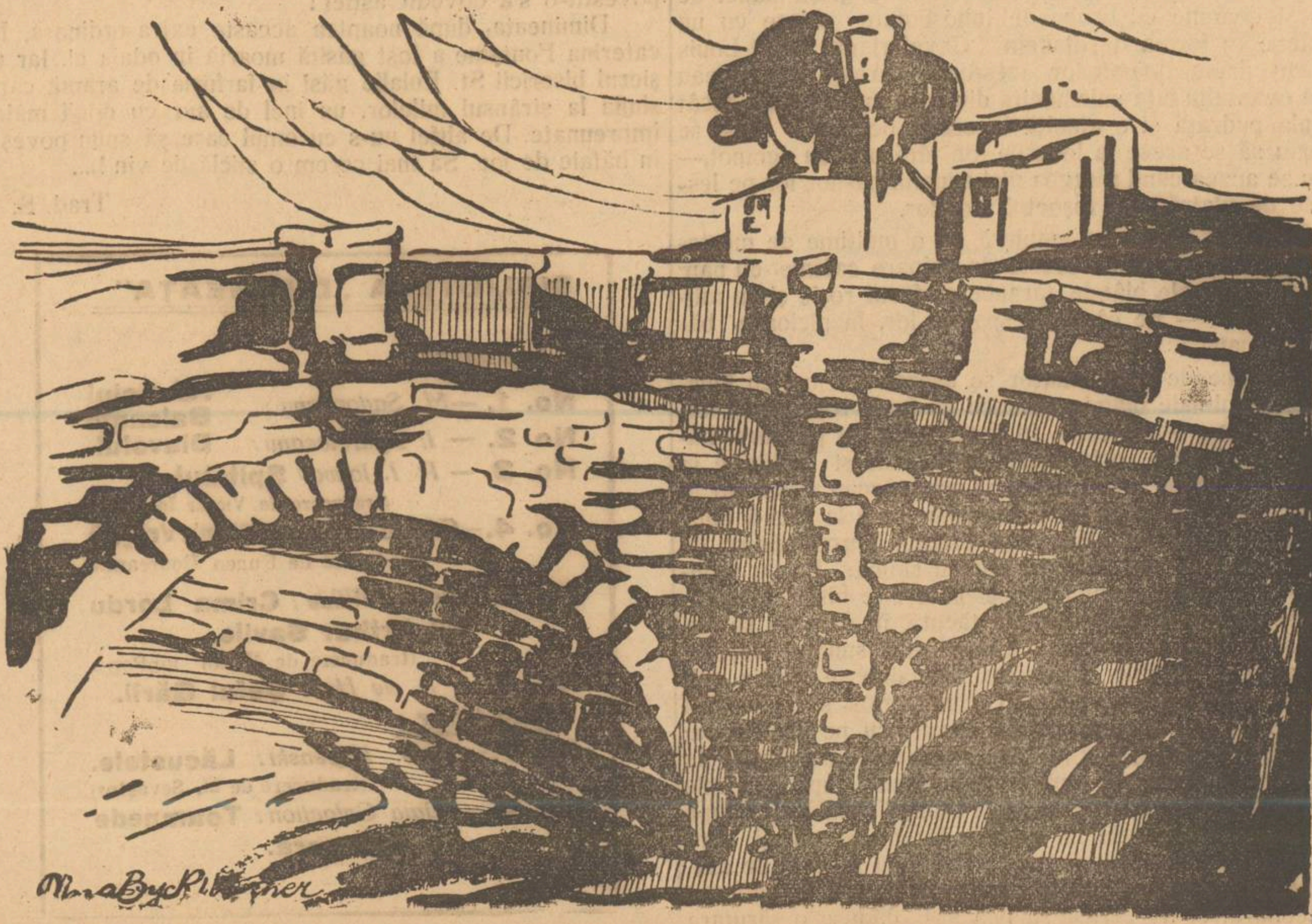
EUGENIȚA *(întrerupe)*
Confuzi !..
Să știi că-ai fost cu alta !

ALIN *(naiv)*
— O, nu-i adevărat !

EUGENIȚA
Te rog să-mi spui cu cine !

ALIN *(perzând nădejdea)*
Ce suflet zvăpăiat !.....

ADRIAN VEREA

LITERATURA STRAINA

ANATOLE FRANCE

Liturghia umbrelor

Iată ce mi-a povestit paracliserul bisericii St. Eulalie din Neuville-d'Aumont sub bolta de viţă de la Calul-Alb, într'o frumoasă seară de vară, bând o sticlă de vin vechi în sănătatea unui mort care-i era tare pe plac şi pe care-l îngropase chiar în dimineaţa aceia cu toată cinstea cuvenită sub un giulgiu presărat cu picături argintii...

— Răposatul tată-meu, sărmanul, (vorbeşte paracliserul) a fost cioclu toată viaţa. Avea o fire plăcută, lucru care era fără îndoială o urmare a meseriei lui căci s'a observat că oamenii cari lucrează în cimitire sunt de o voioasă bună dispoziţie. Moartea nu-i îngrozeşte de loc: ei nu se gândesc nici odată la ea. Eu care vă vorbesc acum, domnule, intru noaptea în cimitir tot aşa de liniştit ca sub bolta acoperită de verdeaţă de la Calul-Alb. Iar dacă întâlnesc din întâmplare un strigoiu, nu mă neliniştesc de fel, pentru motivul că şi el poate să-şi vadă de treburile lui ca şi mine! Cunosc obiceiurile morţilor şi felul lor de a fi. In privinţa asta ştiu lucruri de care nici preoţii nu au habar. Dacă v'aş spune toate câte le-am văzut, v'aţi mira grozav... Dar nu toate adevărurile sunt bune de spus, şi tatăl meu căruia îi plăcea, totuşi, să istorisească, — n'a destăinuit nici a douzecea parte din cele ce ştia. In schimb, repeta adeseori aceleaşi povestiri, şi, după câte ştiu, a spus de peste o sută de ori întâmplarea Ecaterinei Fontaine.

Ecaterina Fontaine era o fată bătrână de care-şi aducea aminte s'o fi văzut pe când era copil. Nu m'aş mira de loc dacă ar mai fi vreo trei moşnegi prin locurile acestea, cari să-şi aducă aminte că au auzit vorbindu-se de dânsa, — deoarece deşi era săracă, era foarte cunoscută şi cu reputaţie bună. Ea locuia în colţul străzii Călugăriţelor în turnuleţul pe care-l mai poţi vedea încă, care ţine de un han vechi pe jumătate dărâmat, cu faţa la grădina Maicelor. Pe turnuleţul acesta sunt desenuri şi inscripţiuni pe jumătate şterse. Răposatul preot din Saint-Eulalie, d. Levasseur, spunea că acolo stă scris pe latineşte că iubirea e mai tare ca moartea, ceea ce,— adăuga el, se înţelege despre iubirea de Dumnezeu. Ecaterina Fontaine trăia singură în mica-i locuinţă. Se ocupa cu făcutul dantelelor. Ştiţi doar, că odinioară horbotele ţării noastre erau foarte vestite. Lumea nu-i ştia nici de părinţi, nici de prieteni. Se spunea că la vârsta de optsprezece ani îl iubise pe tânărul cavaler din Aumont-Cléry, cu care ar fi fost logodită în taină. Dar oamenii cum se cade nu voiau să creadă nimic dintr'acestea şi spunea că asta ar fi o poveste scornită fiindcă Ecaterina Fontaine părea mai mult cucoană de cât lucrătoare, pentru că păstra sub părul ei alb urmele unei mari frumuseţi, pentru că avea o înfăţişare tristă şi fiindcă se vedea pe degetul ei un inel din acelea pe care argintarul pusese două mâini împreunate, şi de care se obişnuia să se schimbe la logodne, în timpurile mai vechi... O să vedeţi îndată ce era...

Ecaterina Fontaine, trăia ca o sfântă. Se ducea des la biserică şi ,în fiecare dimineaţă, pe orice fel de timp, se ducea să audă liturghia, la ora şase, la Sainte-Eulalie.

Intr'o noapte de Decembrie, pe când era culcată în odăiţa ei, fu trezită din somn de sunete de colopot; fiind sigură că sunau pentru întâia liturghie, cuvioasa fată se îmbrăcă şi coborî în stradă, unde noaptea era atât de întunecată că nu se vedeau casele şi nici o lumină nu se arăta pe cerul negru. Era atâta linişte în întunecimea aceea că nici măcar un câine nu lătra în depărtare ; te simţeai despărţit cu totul, de orice făptură vie.. Dar, Ecaterina Fontaine cari cunoştea fiecare piatră pe care punea piciorul şi care ar fi putut merge la biserică cu ochii închişi, ajunse fără greutate colţul străzii Călugăriţelor cu strada Parochiei, acolo unde se găseşte casa de lemn pe bârna mare a căreia e sculptat un copac..... Ajunsă în locul acesta, văzu că porţile bisericii erau deschise şi că ieşeau din ea o mare lumină de lumânări de ceară. Ea urmă să meargă şi trecând prin tindă, se găsi în mijlocul unei mulţimi numeroase care umplea biserica. Nu recunoştea însă pe nici unul din cei de faţă, şi fu foarte mirată văzându-i pe toţi îmbrăcaţi cu catifea şi brocat, cu pene la pălărie şi purtând sabia ca în vremile vechi. Erau, acolo, seniori cu bastoane lungi cu mâner de aur, şi doamne cu broboade înhorbotate prinse cu un pieptene în formă de diademă. Cavaleri din Saint-Louis dădeau mâna doamnelor acestora care-şi ascundeau după evantaliu faţa sulemenită din care nu se vedea decât tâmpla pudrată şi o aluniţă la coada ochiului... Toţi se luceau să se aşeze la locurile lor, fără nici un sgomot,— şi nu se auzea când mergea nici sunetul paşilor lor pe lespezile de piatră, nici foşnetul stofelor.

Locurile de jos se umplură cu o mulţime de meşteşugari tineri, cu haine scurte de culoare cafenie, cu pantea unor animale blânde, ţărance cu fustă roşie şi cu mijlocul strâns, — pe când, în spatele lor, în picioare, băochii plecaţi...

Aproape de aghiazmator se aşezau pe jos, cu liniştea unor animale blânde, ţărance cu fustă roşie şi cu mijloace strâns, — pe când, în spatele lor, în picioare, băeţi tineri făceau ochi mari învârtindu-şi pălăriile în mână... Şi, toate feţele astea tăcute păreau veşnicite în acelaş gând, dulce şi trist. Ingenunchiată la locu-i obişnuit, Ecaterina Fontaine văzu preotul apropiindu-se de altar, urmat de alţi doi cari făceau slujba. Ea nu recunoscu nici pe preot, nici pe celelalte feţe bisericeşti. Liturghia începu. Era o liturghie tăcută, în care nu se auzeau spusele buzelor ce se mişcau, nici sunetul clopoţelului agitat zadarnic. Ecaterina Fontaine se simţia sub privirile şi înrâurirea vecinului ei misterios, şi, privindu-l aproape fără a întoarce capul, recunoscu pe tânărul cavaler din Aumont-Cléry pe care-l iubise şi care murise de patruzeci şi cinci de ani. Il recunoscu după un mic semn pe care-l avea sub urechea stângă şi mai ales după umbra pe care genele lui lungi o făceau pe obraji. Era îmbrăcat cu haina de vînătoare roşie, cu galonul de aur, pe care o purta în ziua în care întâlnindu-l în pădurea St. Leonard, el îi ceruse să bea şi-i dăduse o sărutare. Păstrase tinereţea şi înfăţişarea frumoasă; surâsu-i arăta încă dinţii lui puternici şi albi. Ecaterina îi spuse încet de tot.

— Monseniore, care fuseşi prietenul meu şi căruia îi dădui odinioară ceeace are mai scump o fată, Dumnezeu să vă aibe în pază! El va putea să-mi insufle însfârşit căinţa păcatului pe care l-am făcut cu d-voastră ; căci, deşi cu părul alb şi aproape de moarte, încă nu mă căesc că v'am iubit.... Insă, prietene răposat, bunul meu Domn, spune-mi cine sunt toţi aceşti oameni de modă veche care ascultă aci liturghia asta tăcută.

Cavalerul din Aumont-Cléry răspunse cu o voce mai slabă ca o adiere şi totuşi mai limpede de cât cristalul:

— Ecaterină, bărbaţii şi femeile acestea sunt suflete din purgatoriu care au supărat pe Dumnezeu păcătuind ca şi noi iubind fiinţele, dar care nu sunt îndepărtaţi de Dumnezeu din pricina asta, — fiindcă păcatul lor a fost făcut, ca şi al nostru, fără cuget rău....

In timp ce se curăţă în focul purificator al purgatoriului, despărţiţi de cei pe cari i-au iubit pe pământ, ei suferă lipsa lor, şi chinul acesta e cel mai crud pentru dânşii! Ei sunt aşa de nenorociţi că unui înger al cerului i se face milă de suferinţa dragosLtei lor. Cu voia lui Dumnezeu el adună în fiecare an, timp de o oră, noaptea pe prieten şi pe prietenă în biserica lor parochială, unde li se îngăduie să audă liturghia umbrelor ţinându-se de mână. Dacă mi-e dat să te văd aci. Ecaterina, înaintea morţii tale, — e un lucru care nu s'a împlinit fără voia lui Dumnezeu.

Şi Ecaterina Fontaine îi răspunse :

— Aşi vrea să mor, ca să mă fac din nou frumoasă ca în zilele când îţi dădeam să bei, în pădure, răposatul meu Domn!

In vreme ce vorbeau astfel, foarte încet, — un călugăr bătrân de tot, aduna bani de la toată lumea, cu o farfurie mare de aramă în care, cei de faţă, lăsau rând pe rând să cadă bani vechi cari nu mai mergeau de mult: monede de şase lire, fiorini, ducaţi şi galbeni, nobili cu roză care făceau 37 de franci şi jumătate, jacobuşi, — şi care, cădeau fără să se audă. Când i se întinse farfuria de aramă, cavalerul puse un napoleon care nu sună nici el mai mult ca celelalte piese de aur sau de argint.

Pe urmă, bătrânul călugăr se opri în faţa Ecaterinei Fontaine, care scotoci în pungă fără să găsească nici o para. Atunci, ca să nu refuze ofranda cerută, scoase din deget inelul, pe care i-l dăduse cavalerul în ajunul morţii lui şi-l aruncă în talerul de aramă. Căzând, inelul de aur scoase un sunet ca o limbă mare de clopot, şi, la sgomotul răsunător pe care-l făcu, — cavalerul, călugărul, preotul, feţele bisericeşti, doamnele, cavalerii, toţi cei de faţă, dispărură..... Făcliile se stinseră şi Ecaterina Fontaine rămase singură în întuneric...

Sfârşindu-şi astfel povestirea, paracliserul bău o mare înghiţitură de vin, rămase o clipă pe gânduri şi urmă cu cuvintele acestea :

— V'am povestit întâmplarea aceasta aşa cum mi-a spus-o şi tatăl meu de atâtea ori, şi cred că e adevărată pentru că se potriveşte cu toate cele observate de mine despre datinele şi obiceiurile ciudate ale celor morţi.

Incă din copilărie am venit mult în contact cu morţii şi ştiu că au obiceiul să se întoarcă la dragostele lor.

Astfel, sgârciţii morţi rătăcesc noaptea în preajma comorilor pe care le-au ascuns pe când erau vii... Işi păzesc bine aurul; dar osteneala pe care şi-o dau departe de a le folosi le căşunează, căci, nu arare ori se găsesc bani îngropaţi în pământ, săpând locul vizitat de vreo stafie. Deasemenea bărbaţii morţi vin să-şi turbure noaptea soţiile măritate a doua oară, şi aşi putea înşira o mulţime din aceştia cari morţi, fiind, şi-au păzit nevestele mai bine ca în timpul vieţii.

Pe aceştia nu-i aprob, căci, la drept vorbind morţii n'ar trebui să facă pe geloşii. Eu vă spun ceea ce am băgat de seamă. De asta trebue să te păzeşti când te căsătoreşti cu o văduvă. De altfel întâmplarea pe care v'am povestit-o s'a dovedit astfel :

Dimineaţa, după noaptea aceasta extra-ordinară, Ecaterina Fontaine a fost găsită moartă în odaia ei. Iar uşierul bisericii St. Eulalie găsi în farfuria de aramă care slujia la strânsul milelor, un inel de aur cu două mâini împreunate. De altfel nu-s eu omul care să spun poveşti în bătaie de joc. Să mai cerem o sticlă de vin!....

Trad. S.

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

A apărut:

No. 1. — *M. Sadoveanu:* **Războlul Balcanic**
No. 2. — *I. Agârbiceanu:* **Diavolul.**
No. 3. — *P. I. Jouve:* **Spitalul.** (traducere de Victor Ion Popa
No. 4. — *Gérard de Nerval:* **Mâna Vrăjită** (traducere de Eugen Boureanul)
No. 5. — *Oscar Wilde:* **Crima Lordu lui Arthur Savile.** (traducere de Victor IonPopa
No. 6. — *A. de Herz* **Şeful Gării.**

Sub tipar:

No. 7. — *Gleb. Uspenski:* **Lăcustele.** (traducere de M. Sevastos)
No. 8. — *Gala Galaction:* **Toamnede odinioară.**

— A. S. PUŞKIN —

Ţiganii

V

ZAMFIRA

Tu, dragă, nu regreţi tu, oare
Tot ce de-apururi ai pierdut?

ALECU

Anume, ce?

ZAMFIRA

Oraşul mare
Şi lumea 'n care te-ai născut

ALECU

Ce să regret? Tu nu poţi şti
Şi nici nu-ţi poţi închipui
Sclavia strâmtului oraş
Stau oamenii grămadă, bieţii;
Nu sorb răcoarea dimineţii
Şi nici parfumul de imaş.
De dragoste se ruşinează;
Işi vând şi conştiinţa lor;
La idoli toţi îngenunchiază
Şi numai bani şi lanţuri vor.
Şi ce-am pierdut? Trădări turbate?
Prejudecăţi ca de copii?
Atotputernicia gloatei?
Sau splendidele infamii?

ZAMFIRA

Acolo-s însă mari palate;
Covoare în culori de foc,
Ospeţe, chiote şi joc;
Acolo-s fetele bogate...

ALECU

De nu-i iubire, veselie
Nu poate nicăieri să fie.
Dar fetele dela oraşe!
Cu cât mai bună eşti ca ele!
Cu cât mai gingaşă ca cele
Cu salbe şi găteli trufaşe!
Eu nu mă schimb şi nici nu vreu
Mai mult, decât cu tine, dragă,
Să 'mpart de-acum exilul meu,
Iubirea şi viaţa 'ntreagă.

BĂTRÂNUL

Deşi născut între bogaţi,
Tu ne iubeşti. Dar nu încântă
Viaţa asta fără ţintă
Pe cei cu luxul învăţaţi.

La noi se spune o poveste:
Demult, un mare împărat,
Un om, pe locurile-aceste
Din ţara lui l-a 'ndepărtat.
Ciudatu-i nume, l-am uitat

Deşi bătrân de ani, era
Vioiu şi plin de bunătate,
El darul cântului avea
Şi glas de ape revărsate.

Intreaga lume îl iubia:
Era o fire răbdătoare.
Pe malul Dunării trăia
Spunând poveşti încântătoare.

Sfios şi slab, ca un copil,
Ce de nimic nu se 'ngrijeşte,
Streinii prânzul pururi i-l
Găteau cu cărnuri şi cu peşte.

Când viscolele biciuiau,
Punând pe fluviu ghiaţă groasă,
Cu piei şi calde blăni pufoase
Bătrânul sfânt acoperiau.

Dar dânsul, neobişnuit
Cu traiu sărman, cu tristă soartă,
Umbla plăpând şi istovit...
Un zeu hain, spunea că-i poartă
Mânie pentru-o crimă mare
Şi aştepta mereu iertare.

Pe malul Dunării umbla
Plângând amar de supărare
Şi rătăcia, gândind tot la
Oraşul lui din depărtare.

Iar când a fost să moară, spuse
La miază-zi să-i fie duse
A' sale oase triste, care
Nici chiar prin moarte n'au hodină,
Căci zac în ţărână streină

ALECU

Ce s'a ales din fiii tăi,
Vestită Romă!.. Iar tu, care
Cântaşi amorul şi pe zei,
Tu, spune-mi gloria, ce-i oare?

E faima? Lauda purtată,
Ca un ecou, din an în an?
Sau e, sub şatra afumată,
Povestea unui biet ţigan?

Din ruseşte de *Dr. A. Bortkievici* şi *C. Iordăchescu*

* * *

Din Coşul cu fructe

de Rabindranath Tagore

„Majestate" anunţă slujitorul pe Regele său, „sfântul Narotham, niciodată n'a găsit de cuviinţă să intre în templul tău regesc."

„El cântă laudele Domnului pe sub arborii drumului mare. Şi în templu nu se roagă nimeni".

„Toţi se strâng în jurul lui ca albinele în jurul lotusului alb şi nu mai ţin seamă de blidul de aur încărcat cu miere".

Regele, jignit în inima lui se duse la Narotham pe care'l găsi stând în iarbă.

Şi îl întreabă: „Tată, de ce fugi de templul meu cu turla de aur şi stai afară pe pământul gol ca să predici dragostea Domnului?"

— „Fiindcă Dumnezeu nu stă de loc în templul tău", zise Narotham.

Regele încruntând sprâncenile răspunse:

„Ştii tu că două-zeci de milioane în aur au fost cheltuite ca să se ridice această minune de artă şi pentru sfinţirea ei a fost nevoe de atâtea ceremonii costisitoare?"

— „Da, ştiu", răspunse Narotham, „aceasta a fost în anul când mii de supuşi de ai tăi având casele arse, cereau în zadar ajutoare la uşa ta." Şi Dumnezeu gândea: „Acest ticălos care nu poate să dea adăpost fraţilor lui îmi construieşte un locaş."

„Şi el se aşează lângă cei fără cămin, sub arborii drumului mare.

„Şi această băşică aurită de săpun nu cuprinde nimic decât tămâia fumegândă a trufiei.

Regele strigă plin de mânie:

„Să pleci de-aici!"

Sfântul răspunse liniştit:

„Da, isgoneşte-mă acolo unde ai isgonit si pe Dumnezeul tău!"

* * *

„Care dintre noi se va însărcina ca să hrănească pe aceşti înfometaţi?" întrebă stăpânul Budha pe discipolii săi, când foametea pustiia la Shravasti.

Rathnakar, bancherul, plecă capul zicând:

„Ar trebui mult mai mult decât am ca să hrănesc pe aceşti înfometaţi".

Jaysen, şeful armatei regelui, zice:

„Aşi da bucuros sângele meu, dar n'am destulă hrană în casa mea".

Dharmopol, care stăpânea păşuni întinse, suspină:

„Dumnezeul vânturilor mi-a uscat câmpul, şi nu ştiu cum am să mai plătesc dăjdiile Regelui".

Atunci, Suprya, fata cerşetorului se ridică.

Ea se înclină înaintea tuturor şi zise cu smerenie:

„Ii voi hrăni eu pe aceşti nenorociţi".

„Şi cum?" strigă toţi cu mirare, „cum crezi tu că ai să poţi să-ţi îndeplineşti această dorinţă?"

„Eu sunt cea mai săracă dintre voi", zise Suprya, „şi aici stă puterea mea. Comoara şi belşugul meu le voi găsi la fiecare din porţile voastre.

* * *

Treceam pe o potecă năpădită de ierburi înalte, când îi auzii vocea:

„Mă cunoşti?"

Mă întorsei şi văzând-o, îi zic.

„Nu-mi mai aduc aminte de numele tău".

Ea răspunse:

„Eu sunt cea dintâi durere mare din tinereţea ta" şi ochii îi străluceau umezi ca o dimineaţă plină de rouă.

„A secat comoara cea adâncă a lacrimilor tale?" reluai.

Surâdea şi nu răspundea. Inţelesei că lacrimile ei avuseseră timp să înveţe un fel de a vorbi.

„Ziceai atunci", murmură ea, „că ai să-ţi iubeşti deapururi durerea".

Roşii. „Da, dar timpul a trecut şi omul uită" zic.

Ii luai mâna într'a mea şi adăogai:

„Tu te-ai schimbat".

„Ce a fost durere odinioară este astăzi pace", zise ea.

trad. de **GEORGE ULIERU**

* * *

NOTE

Ultimul volum al lui Maeterlinck „Plimbări prin Sicilia şi Calabria" a fost întâmpinat în Italia cu insulte la adresa autorului. Situaţia literară a autorului „Monna-Vannei" este chiar foarte compromisă acolo unde poporul este foarte gelos de reputaţia lui mondială.

Maeterlinck s'a apucat să admire natura, dar să critice pe oameni. In special consideră pe birtaşii din Calabria ca adevăraţii descendenţi ai vestiţilor briganzi, iar frumuseţile Siciliei par cu totul inferioare obişnuitelor descrieri de până acuma.

* * *

E sub tipar şi trebue să apară, la Paris, corespondenţa lui Rousseau, între 1728 şi 1751. Primul volum va coprinde scrisorile către d-na de Warrens şi cele scrise din Veneţia şi Paris.

* * *

Scala din Milano va avea o concurenţă. Mussolini a hotărît să înfiinţeze la Roma o operă Naţională de stat. Până acuma capitala Italiei n'are de cât un singur teatru pentru muzică.

* * *

In schimb la Milano se proectează înfăptuirea unui mare eveniment artistic-dramatic. Faimoasele reprezentaţii ale patimilor Mântuitorului care fac faima orăşelului german Oberramergau, imitate şi la Nancy, în Franţa, vor avea loc de-acum încolo şi în Italia şi anume la Milano.

* * *

Compatriotul nostru Adolphe Orna, originar din Galaţi şi stabilit de mai multă vreme la Paris unde i s'a jucat în mai multe rânduri piese ca: „Datoria lui Şmil" şi „Egoistul" obţine acuma mari succese cu piesa „Mademoiselle Le Feu" la Odeon. Critica dramatică franceză aduce elogii talentatului autor dramatic numindu-l unul din novatorii teatrului în generaţia ce se ridică.

* * *

Reproşul

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Salcie plângătoare. In jur, mizantropie, gunoae şi iatacuri joase şi ursuze pe un defileu de bozii şi lături. Un puţ fără fund şi fără apă, găunos şi obidit, răschirându-şi pe cer, clavicula putredă a cumpenei, de coada căreia, stau agăţate într'o îngrămădire dezolată, un bidon, un tocător şi o maşină de călcat. Pe ghizduri, un cotoi obez, filosofând. Cocoţaţi pe lemnăria măcinată, câte-va haimanale se prăjesc la soare. O magazie în care se înmulţeau nevăstuici şi dansau stafii. In ea, un zmeu **„din opt"**, tembel şi nehotărât, aşteptând după o albie cătrănită, vânturi tari, pentru a-şi rostogoli în voe, namila împetecată, în undele văzduhului.

Prin uscioara ei oblojită cu tinichele din binaua Domnului Ghiţă brutaru, se cocoşeau neamurile din bătătura cărbunarului, pentru a sorbi cafeaua cu neamurile din băltoaca **coanii Pârcălăboaia.** O pereche de paralele înclinate, păstrând în scălâmbăiala lor bolnavă, amintirea planşei şi a **catargiului**, într'o mişcare de perpetuă împovărare, de continuă ofensivă, strâmbe şi umile ca şi chiriaşii cari înşirau pe umerii lor aduşi, rufăria lor murdară. Un coteţ dogit, cu porumbei bătrâni, sterpi şi leneşi, privind cu ochii lui de scândură daţi pe spate, suita mizeriei de jos. După calcan, în fund, între Iohan curelaru şi Mitu zarzavagiu, până în poalele **Trocaderului**, o mare de burueni, rostogolindu-şi avalanşele de culori într'un verde infinit, stropit cu pete mari de floarea soarelui.

Parfumul lor tăios şi nedefinit, plămădit din caliciii sălbatece, trimitea peste uluca femeei pârcălabului, adieri greţoase, asfixiind contribuabilii. In creasta lor ţepoasă, pe un dâmb de lipani, un gutui pripăşit din mlaştinile Filaretului şi înfipt până în subţiori în pelin sălbatec, îşi scutura rodul amar şi înecăcios în **„eleşteul babii"**, în oglinzile căruia se sbenguiau lintiţa de atlas şi lipitorile de lutru — rechizite ale **„CAMPIEI LIBERTAŢII"** încercuite de perghelul Băicoianului paludic, vara sulemenite cu apele lipicioase ale malariei, iarna, momite cu broboada burhoiului.

In celula asta fără tavan, peste care soarele trecea grabnic şi economicos, a fost să mai îndur încă un jind: **masca.**

Masca hoinăritului, chipul acela straniu de mucava scrobită, cu felurimi de înfăţişări de oameni, de zâmbete şi strîmbături, cu pometele înmuiate în carmin obraznic, sau cu îndurerări schimonosite, sub acelaşi nas pătlăginos, sugrumat de arcul ochelarilor de mică şi asfixiat de un potlog de câlţi roşcaţi lipit de pârtia mustăţilor, — jumătatea aceia de cap inert şi totuşi atât de radios în apatia lui înbujorată de văpseli, în galantarul anticarului Popper din ulicioara Sfintei Ecaterina, făurit dintr'un gips şi clei tâmplăresc, zâmbind tuturor la fel, printre îngrămădirea jucăriilor dăşuchiate, — zâmbet de cadavru îmbălsămat, imobil şi arid; hârtia aceia înmuiată în boia otrăvită şi spânzurată apoi la soare pentru a prinde înfăţişare omenească, amar mi-a îndurerat în nopţile lungi de carnaval. Moşul dela vicleim cu buzduganul lui nodoros, mutul căluşarilor cu spada lui de tinichea şi plasatorul panopticului Braun, cu laibărul stropit cu bulinuri negre pe un galben desgustător, cu sbenguiala lor diabolică, împrumutată şi apoi revoltător de falş exploatată în dosul măscilor lor murdare, urzite din hălci putrede de scurteică, 'mi-au aprins dorinţi actoriceşti. Şi Popper sta neînduplecat în piciorul lui de lemn, în prispa **„magazinului"** de momeli văpsite, plimbându-şi palmele scorojite de şerlac, în beteala arămie din părul domnişoarei Popper, care clipea, şi ea neînduplecată de rămneala noastră, cu ochii ei de nistiti, unul verde, altul albastru, lărgindu-şi cu neîncredere, bobul de albeaţă, spre **„penalurile"** oferite în schimbul unei măşti cu nasul cel mai mare, cu favoriţii cei mai plini şi cu ochelarii cei mari strălucitori. Dar oblonul se cobora grabnic şi morocănos peste capetele de carton şi familia Popper, îşi ducea intransigentă, pe piciorul de lemn, neînduplecarea iezuită în fundul tenebros al prăvăliei. Masca colindelor, cu mirosul ei particular de acuarele rîncede, sleite pe mucavaua poroasă, şi prin care trecea duhneala asfixiei am dobândit-o într'o vreme, din sărăcia Doamnei Ottescu, din casele **„mari"** din **„faţă"**, în schimbul **„EPISTOLELOR"** pe care 'mi le dicta feciorilor din străinătăţi şi de unde aveau să se reîntoarcă înbuibaţi de carte — masca pe care am visat-o alături de toate năzuinţele copilului de bogdaproste — masca cu care am încremenit într'o noapte de bal la **„Giafer"** tot maidanul — dulapului, masca care exasperase pe Domnul Florian institutorul, dela **„SOCIETATEA PENTRU INVAŢATURA POPORULUI ROMAN".**

* * *

Am trecut şi prin bătătura lui Linaş a lui Căpitan Costache, ţiitor de registre la Domenii, cu ea. Intoltoşat în scurteică, am privit cu masca înfiptă în căciulă în iatacul afumat, prin ochiul de puşcărie al ferestrii. Din pâlcul tăvălit la gura sobii, a venit un chiot ca de om strivit. Masca s'a lipit mai ţanţoşă de geam, trimiţând mormăeli spre gura sobii. Şi chiotul a ridicat casa în picioare şi masca tot dârză a rămas în geamul **„căpitanului".** Şi într'o vreme s'a ridicat din pâlcul înmărmurit lângă jar, o mogâldeaţă, suindu-şi umbrele pe tavan, şi înăbuşind cu silueta ei de de gibon, lumina din năuntru. Din nedesluşirea ei, s'a înălţat o mână, îndreptându-şi ghiarele spre geana ferestrii. Zvonul chiotului s'a mai abătut un timp prin întunecimea ascunzătoarei. apoi a contenit în plămâni Şi mogâldeaţa, răstignită pe păreţi, s'a sucit în bocceaua ei funebră, a întins iară-şi, din nou, ghiara ei cutremurată, apoi s'a prăbuşit în besnă.

Şi masca a înlemnit şi ea în geam.

Şi într'un târziu, din dărâmăturile namilei, s'a abătut ca un reproş de infinită nedumerire, văicăreala Doamnei Ottescu din casele **„mari"** din **„faţă"**:

— **„Bine măiculiţă maică, d'aia 'ţi-am cumpărat eu mască, să mă omori cu ea?!**

Sărmanul Klopştock

Shakespeare în româneşte

de Dr. AD. STERN

V

Gafele etimologico-sintactice ale d-lui I. Botez nu s'au isprăvit cu enumerările din articolele mele de până acum Aceste enumerări au depăşit de mult cifra unităţilor.

Vin, de astă dată, la una din neîndemânările — ca să nu zic erorile sau chiar ereziile — metrice ale d-lui Botez.

Neîndemânările acestea — pe cari pictorii francezi le numesc **galettes**, şi cărora normaliştii le zic: **brioches** — privesc „accentul şi ritmul"; şi ele sunt (ca să parafrazez pe d. I. B.) piatra de 'ncercare pentru a cunoaşte imediat pe... un bucher. Căci d. I. Botez suferă de un exces de bucherie, care d-sale i se pare că ar fi tradiţionalism.

Invinuirilor pe cari mi le-a adus d. Botez: că am predilecţie să termin pentamentul iambic cu o proclitică, li-a răspuns cu îmbelşugare d. Barbu Lăzăreanu, în „Adevărul literar şi artistic" (No. 142, din August 1923). La procliticele mele din versurile finale au venit atunci să se ralieze triumfal proclitice de-ale lui Paul Verlaine, Migail Eminescu, St. O. Iosif, Ioan Păun-Pincio, I. Pillat, N. Davidescu şi Al. Al Philipide. Complectându-l pe d. Lăzăreanu, eu am vorbit în treacăt de încălecările cu proclitice din versurile engleze (**Adevărul literar şi artistic**, No. 156 din 1923).

D-l I. Botez perseverează însă. Face o contabilitate — al cărei scop e pur şi simplu stârnirea unei zăpăceli — cu neaccentuate cari cad „după silaba a zecea: în a unsprezecea sau a douăsprezecea silabă" (şi asta, într'un pentametru iambic care nu e format decât din cel mult unsprezece silabe!)1) Vorbeşte de urechi arhi-băştinaşe pentru cari încălecările versurilor din traducerile mele ar avea „o sonoritate autentic humoristică". Afirmă, cu prilejul acesta, că „nu e vorba aici de demonstraţie, ci de senzaţie". Aduce în sprijinul acestei senzaţii pe un zeţar al tipografiei Viaţa Românească S. A. Iaşi; citează totdeauna versurile hazlii ale d-lui Gh. Top,rceanu:

Incomodă 'n soare ca
Un gunoi în ochi...

Gravă ca o rugăciune
Şi posomorâtă ca o
Figurină de cărbune
Cu nuanţe de cacao.

Şi, are aerul să decreteze că încălecările cu proclitice ar fi apanagiul stihurilor umoristice şi al strofelor moderne unde „poeţii luându'şi mai mare libertate de aranjare în linie a versurilor, ritmul e mai greu de găsit". Să-l desmeticim pe d. Botez; în orice caz să deschidem ochii cetitorilor d-sale asupra încă unei din susţinerile neîntemeiate ale modestului cercetător de odinioară devenit peste noapte critic cu pretenţii şi cu arţag.

Dacă maeştri ai poeziei franceze şi ai celei româneşti şi fruntaşii poeţilor minores citaţi de d. Lăzăreanu nu l'au convins pe d. I. Botez, va trebui să-l convingă un poet de a doua mână ce-i drept, — deşi laureat al Academiei Române şi admirat de Delavrancea, — dar care făcuse xenofobie literară cu mult înainte ca d. Botez să se fi apucat să transporte discuţii depe terenul estetic pe cel ethnico-religios.

Pe acel poet îl chiamă Ion Al.-George. Aquilele lui au fost — cum am spus — premiate; e tradiţionalist şi dânsul. Şi, dacă, alegând din poeziile lui, epitaful lui Adonis (idila I-a) traducere din Bion, desprind din această bucată mult mai multe versuri decât ar fi necesar pentru a demonstra împotriva unei senzaţii falşe a unui culegător-tipograf şi a unui critic improvizat: — e pentrucă faţă de d. Botez trebue să iei cât mai mari precauţiuni, de vreme ce d-sa este neobosit în căutarea de clenciuri, chichiţe, restălmăciri şi sofisme.

Iată acel mănunchiu de versuri cu câte o „proclitică", adică cu o particulă care n'are accent propriu, ci se reazimă, în privinţa accentului, pe cuvântul următor, cu care aici începe versul ce urmează":

Nu mai dormi Kytherea, pe
Patul de purpură

Zace frumosul Adonis în munţi;
Coapsa lui albă muşcată fu
De un alb dinte, şi
Kypris se 'neacă 'n durere.
Iată-l! De-abia mai respiră;
Sângele negru îi curge pe
Carnea lui cea de zăpadă
Şi sub sprîncenele sale
Ochii se sting;
Stinsă-i coloarea cea roză a
Buzele sale;
Şi de odată cu dânsa
Stins e sărutul, la care
Kypris nu vrea să renunţe
Căci sărutarea acelui ce
Azi nu mai este,
Dulce e încă-Aphroditei;
Insă Adonis nu simte că
Ea îl sărută, murind.
Plâng pe Adonis şi-l
Plâng Cupidonii pe-Adonis.

Sfâşie carnea ei albă, şi-i
Picură sângele sacru...

Insă lui Adonis, sângele
Negru ţâşneşte şi tare din
Coapsa lui, până la brâu şi
Până pe piept.

Dar cu Adonis odată, s'a
Dus frumuseţea!

Să lipesc buzele mele de
Buzele tale.

Curgă din inimă-ţi sufletul în
Gura şi inima mea!

O, Persephona, primeşte pe
Soţul meu! Tu eşti
Mult mai puternică, şi tot
Ce e frumos, totdeauna la
Tine coboară.

Altul desface sandalele
Mortului; altul aduce
Apă în vase de aur, şi
Coapsa i-o spală; şi altul cu
Aripa i-o încălzeşte.
Pe Kytherea asemeni, o
Plâng Cupidonii.
Şi Hymenaios nu cântă ca
Odinioară...
Jalnic spun asta, c'o jale mai
Mare decât a Dionei.

Plâng pe Adonis, chemându-l cu
Cântecul lor, — dar copilul
Nu le aude... şi nu că
Nu i-ar plăcea.

Bion din Smyrna, n'a fost poet umoristic. Iar traducătorul — d. Ion Al. George — e elegiac. Volumul din care am reprodus versurile ce constitue cântecul funebru „Epitaphul lui Adonis", poartă titlul: **„Domus taciturna"**, iar drept subtitlu: elegii. Ţin să mai adaog că Bion a trăit (şi a murit bând otravă) acum 17 veacuri. Le spun acestea pentru a cruţa şi pe contemporanul lui Theocrit din Syracusa, şi pe d. Ion Al. George, de învinuirea că ar fi hazlii şi (Doamne fereşte!) modernişti.

ADOLPHE STERN

1) D-l Botez vrea să vorbească, probabil, de primele silabe ale versului imediat-următor. Altminteri pentamentrul d-sale se schimbă într'un... decametru.

Principesa Moruzof

(Fragment de roman)

Popor mitologic, românii se nutresc cu legende.

Ţăranii întruchipează fermecătoare zâne, babe milostive, împăraţi de treabă şi conducători de partide, cari să facă minuni, scoţând pe toată lumea din nevoi, cât ai bate din palme.

Fiindcă realităţile au fost, de veacuri, crude, românul are oroarea, sau cel puţin dispreţul realităţei. Un om care făgădueşte, este înconjurat, deodată, de admiraţia generală, fantezia poate broda în voie pe canavaua lui; un om care împlineşte ce a promis, e privit cu animozitate, căci a intrat în domeniul searbedei realităţi.

Cei ce au murit de mult, cresc din zi în zi, căci pot fi transformaţi în voie, de imaginaţia noastră.

Nici un popor n'are fantezia românului; deci, nici unul nu este atât de sceptic.

Căci, scepticismul, nu naşte de cât acolo, unde au trăit prea multe legende.

Oraşele noastre, cu Bucureştii în frunte, nu puteau scăpa de valul mitologic, venit din Carpaţii locuiţi de-atâtea divinităţi ciudate, din bărăganul nesfârşit, din delta Dunărei, din bălţile misterioase în al căror fund se ascund zânele din palatul de cleştar, în al căror stuf, rătăcesc sufletele fecioarelor înecate şi al călugărilor fugiţi din mânăstire, dupe ce au furat sfântul potir.

In oraşe însă, scepticismul nu face posibile, ca la ţară, basmele frumoase.

Singura zână în care mai credem, e zâna Calomnie.

Ceeace scormoneşte această asmă, ciubărită, în capul vreunui orăşan, glumeţ sau înăcrit, prinde repede aripi, sboară, face pui sub toate streşinile. Nimeni nu simte nevoia de a controla, de a opri, de a sfărâma vestea rea. Fiecare o prinde din sbor, şi o trimite mai departe, umflată şi otrăvită.

Să mi se erte această digresiune, ce are cu povestirea de faţă, tot atâta legătură, cât are cu intriga „Bărbierului din Sevila", cupletul Calomniei, al lui Don Basilio.

— Principesa Moruzoff... care şi-a omorât bărbatul... dupe ce i-a smuls un testament în favoarea ei... Prietenă, cu tânăra ingenuă Lora Mirandy şi cu amantul acesteia, Alexandru Olmazu...

N'au trebuit mai mult de şeapte zile, ca această amabilă recomandaţiune să facă înconjurul Bucureştilor, să se ducă la Iaşi şi să se reîntoarcă de-acolo confirmată, autentificată şi complectată cu cele mai precise amănunte.

Cum însă justiţia n'o plictisea pe frumoasa principesă pentru asasinarea bietului colonel şi cum societatea nu era indignată de purtarea ei actuală, nimeni nu îndrăzni să-i aducă cel mai mic dezagrement.

Dimpotrivă.

Era o întrecere de curiozitate, de surâsuri, de priviri admirative, trimise văduvei fatale.

Frumuseţea şi averea ei fabuloase, izolarea ei, noutatea ei senzaţională, într'o capitală care isprăveşte repede ori ce subiect de amuzament, stârniseră vii polemici, discuţii pasionate în jurul trecutului ei întunecos şi al prezentului ei făcut să scandalizeze lumea bună.

Dar lumea bună arată aceiaşi indulgenţă, aceiaş bunăvoinţă, aceiaş amabilitate principesei Moruzof, care în definitiv putea fi victima unei născociri. Nu se ştia nimic precis pe socoteala ei... In schimb, ce familie nu fusese la rândul ei bârfită? Societatea bucureşteană erea, la un moment dat, blazată chiar în ce priveşte calomnia...

Fascinaţi de romantismul acestei noui figuri bucureştene, ochii tuturora, şedeau aţintiţi pe splendida femeie îndoliată, care apărea singură, la teatru, în câte un colţ de lojă; la şosea într'un automobil nou, negru, foarte elegant, ca un şofeur stilat; la masă, la restaurantul Boulevard, uneori singură, alte ori cu tânăra pereche de actori, sau numai cu Lora Mirandy.

Legăturile dintre cele două femei, se făceau din ce în ce mai strânse.

Principesa Moruzof era foarte gentilă cu micuţa ei „camaradă": o invita des la dânsa, şedeau de vorbă ceasuri întregi, o instruia, îi făcea cadouri.

Ii arătă bijuteriile şi blănurile scumpe, şi rochiile de bal, dupe moda ce se va purta peste o lună la Paris, mormanele de lingerie fină, dedesubturile de mătase mauve-pale, albastru deschis şi alb de zăpadă, tivite cu sboruri de berze albe sau fluturi galbeni sau procesiuni de pisicuţe negre... Ii arătă cămăşuţele scurte, de două palme, şi lungile cămăşi de mătase neagră, colante, cari o făceau şi mai albă sub lumina plină a becurilor, ca 'n romanele simboliste... Ii arătă şi colecţia de jartiere late şi garnisite cu flori de myosotis sau boboci micuţi de roză, ciorapii de toate nuanţele, zeci şi zeci de duzini, lungi până aproape de şold, subţiri şi străvezii până să-şi piardă culoarea pielei ei albe şi lustruite, atât ereau de străvezii.

Şi-apoi, mulţimea de pantofi din piele de guşter şi de atlaz, de toate culorile, bătuţi cu tot felul de pietre scumpe, cu râuleţe de diamante înflăcărate, cu lacrimi de rubin, cu aurore de perle, pantofi mici, nişte bijuterii ei înşişi, pe cari-i ţinea în lumină şi-i făcea să scânteeze cu miile lor de focuri, evocări din vremea bunicilor cari beau băuturi rare din condurii, femeilor adorate, viziuni din o mie şi una de nopţi, cu sultani darnici şi sultane înecate în bogăţii!

Pe urmă Fani deveni mai familiară. Le arătă la amândoi blănurile, bijuteriile — şi ca din întâmplare, nu ştiu pentru ce, o casetă plină de bancnote — rochiile de bal, pantofii, mantilele, kimonourile.

— Acum domnule Olmazu, fii bun şi răsfoeşte revista asta, noi avem de văzut lucruri cari nu te privesc! zise dânsa, zâmbind cu mai multe înţelesuri.

Şi-i arătă Lorei, din nou restul expoziţiei: ciorapii, jaretierele, cămăşuţele, etc...

Apoi cu mândrie:

— Cache-corseturi n'am!...

Se crezu obligată să-şi arate sânul, degajându-şi un braţ de sub dantele şi uitându-se ca nu cumva Olmazu să vadă şi el. Dupe ce găsi că-i epatase îndeajuns, — Lora erea un copil care visează, nu-i venea să creadă că pot exista într'adevăr fiinţe mai drăguţe ca principesa Moruzof şi o garderobă mai bogată — îi invită pe a doua zi, la dejun, în sala de jos a hotelului.

Logodnicii se sculară. Amândoi ereau buimăciţi. Lora, fericită de ceea ce o aştepta. Sandi mai dornic ca oricând de graţiile metressei sale, care, prin distanţă îl tulburase mai mult de cât oricând.

— Imi dai voie să-ţi ofer ceva? spuse Fani în pragul uşei.

Se întoarse şi dădu Lorei, o cutiuţă roşie.

Era mult vestitul flacon, bucuria copilei, o prea grăbită realizare a celei mai mari dorinţe de pân'acum. Din ziua aceea, parfumul de garoafe, le deveni comun.

A doua zi, apariţia Lorei, a lui Sandi şi a protectoarei lor în sala de mâncare a hotelului stârni o vie senzaţie printre comeseni. Erau reflexii agreabile, unele de admiraţie, altele simple constatări.

Doi bucureşteni spirituali şi feroci se uitau indiscret, cu înţelesuri şi a toate ştiutori.

— N'o cunoşti? E principesa Moruzof, de la Iaşi... care şi-a omorât bărbatul, dupe ce i-a smuls un testament.

VICTOR EFTIMIU

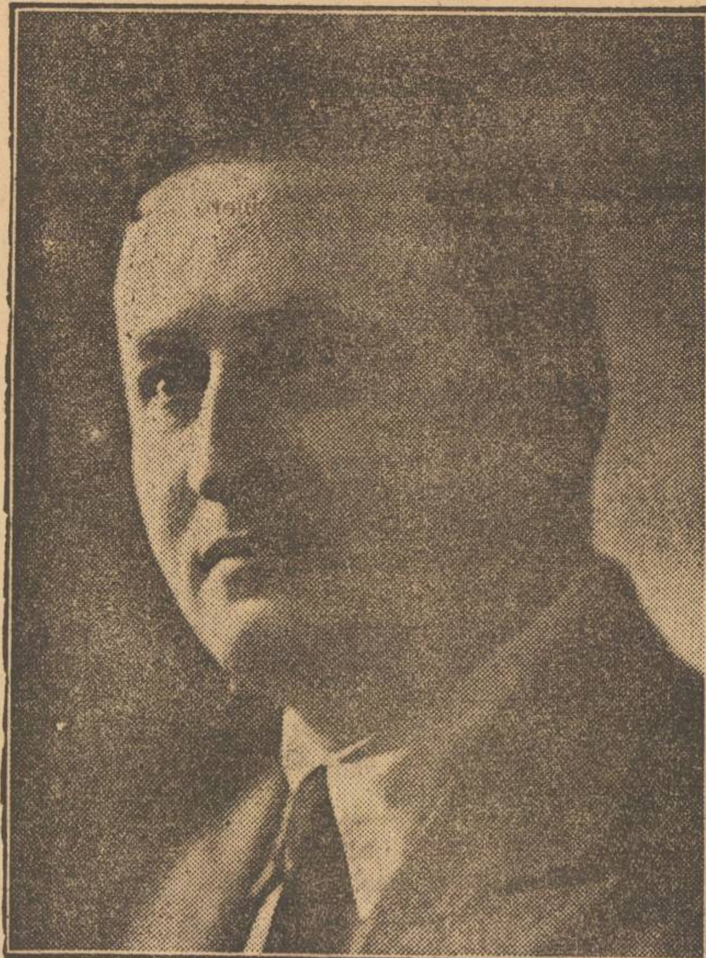

Mişcarea culturală

„FAT-FRUMOS", poveste lirică în 4 acte de *Horia Furtună.* (Editura Cultura Naţională).

Povestea d-lui Horia Furtună este un poem simfonic în care leit-motivul ezitărilor lui Făt-Frumos înfioară şi animă epopeea bazmului românesc. Fiindcă poetul depărtându-se dela concepţia consacrată a lui Făt-Frumos, care socotea pe eroul basmului drept un Hercule de clasică mitologie, d-sa i-a împrumutat un suflet răscolit şi chinuit, supus nu numai ideii de biruinţă dar şi unor preocupări intime contrazicătoare, de multe ori dizolvante.

Fiind-că Făt-Frumosul d-lui Furtună are de multe ori preocupări de psihologie actuală departe de eroii tragediilor lui Corneille atât de uniform stăpâniţi de o singură pasiune dominantă, şi mai apropiat de sufletescul din zilele noastre. Valoarea unei opere astfel construită stă în măsura în care aceste elemente noi se integrează firesc în ritmul basmului popular, în atmosfera generală şi în toate datele din care poetul clădeşte opera sa.

Horia Furtună

D-l Horia Furtună reuşeşte să realizeze această unitate.

Făt-Frumos căpătând un contur propriu şi singularizându-se ia aspectul de erou al basmului românesc şi numai românesc pierzându-şi caracterul lui generalizator de erou din toate timpurile şi de toate locurile. Făt-Frumos al d-lui Furtună se mândreşte cu originea lui etnică şi spune următoarea tiradă, plin de avânt şi poezie din care reiese că el nu e o apariţie întâmplătoare ci exponentul expresiv al unei ţări, al unei culturi, al unei atmosfere, şi al unei tradiţiuni.

Român !

Român eşti, ţine minte şi simte cu temei
Cum vorba asta dârză te ţine 'n bratul ei
Ea, de copil te-alintă şi te învaţă, când
Intâiul gând ţi-l toarnă în graiul nostru blând
Şi-apoi te creşte mare, să lupţi şi să 'ndrăgeşti
In cântecul grădinii de vorbe româneşti,
Vezi, ţara ta, române, îţi dă odihnă, seara,
Ea dă răcoare văii şi coace câmpul vara,
Ea-i chipul şi icoana, fiinţa şi făptura,
In ea primeşti şi mirul, şi cuminicătura,
Ea-i lumea şi norodul, ea-i cerul şi pământul
Şi când îţi vine ziua din urmă, ea-i mormântul.
Român eşti, cu puterea de-a te scula din morţi
De-a scutura povara şi lespedea ce-o porţi,
De-a arunca departe, în noaptea 'ntărâtată
Un veac de apăsare pe umeri, — dintr'odată
De-a-ţi învia trecutul, şi, sufletu'ntr'o clipă
Când îţi asvârli mândria în cer ca o aripă,
Azi, când te-apasă jugul, nu simţi decât durerea ?
Nu strângi în dinţi blestemul, nu-ţi frânge 'n pumni [puterea ?
Nu-ţi creşte răsbunarea, în braţe ca un fier ?
Când simţi că eşti un trăsnet, de ce nu cazi din cer?
Român eşti, bagă mâna în timpul stins şi prinde
Trecutul plin de faimă şi iarăşi îl aprinde,
Orbiţi să fugă 'n lături duşmanii, tremurând,
Să fii pe totdeauna ce-ai fost doar când şi când !
Român eşti, vorba asta îţi desveleşte ţara
In care plânge doina şi râde primăvara
Cu flori de câmp, cu drumuri ce leneş merg în soare
Alături de poteca sburdalnică, pe care
Trec fete mlădioase şi strânse în pestelci
Venind râzând spre târguri, cu cofe şi arelce
In vorba asta-i vatra şi casa şi ogorul,
E flacăra şi fulgul, e farmecul, fiorul
E floarea, frământarea, femeia, fericirea
E lumea cu necazul, e clipa cu iubirea,
Voinicii cu frăţia, poiana cu cristeii,
Pe piscuri albumeala, în aer funigeii,
Sunt munţii cu-ape repezi, şi buciume prelungi,
E zâmbetul fetiţei privind prin gene lungi,
E 'ntâiul fulg de iarnă ce se coboară în sat,
Părul dintre salcii, cu frigul lui curat.
E ramura de paltin ce-şi poartă cântăreţul,
E papura când suflă a toamnă Bălţăreţul
Copiii ce se scaldă la moara de altă dată,
Trufia stâncii albe de vifore spălată,
E dragostea de mamă, e dorul de plecare,
E tot ce-i mic şi fraged e tot ce-i sfânt şi mare,
E tot pământul ţării frumos şi suitor,
Dela vileagul mării la crucea brazilor !

Şi Făt-Frumos se sbate între iubirea de ţară şi dorul clasic al dragostii lui pentru Ileana.

Dar dragostea pentru ţară şi iubirea pentru Ileana capătă în poemul d-lui Furtună, un sens simbolic adânc şi cuprinzător. Dragostea pentru Ileana reprezintă idealul absolut, năzuinţa poetului de a înţelege taina adevărului moral şi estetic faţă de care nu ne putem apropia decât prin sentiment şi intuiţie, iar dragostea de ţară reprezintă acţiunea, triumful voinţii şi al energiei realizatoare.

Astfel poemul simfonic al d-lui Furtună reprezintă ciocnirea tumultoasă între aceste două aspecte permanente ale firii umane şi basmul românesc, nu este în ultima expresie decât epopeia sforţărilor individuale a celui reprezentativ tip al ei, a lui Făt-Frumos.

Făt-Frumos moare când ajunge în palatul Ilenii Cosinzene, — dovadă că nici semi-zeilor nu le e dat să realizeze idealul estetic şi moral. Un altul, un om de rând, Melinte, văzuse înaintea lui Făt-Frumos pe frumoasa Ileana Cosinzeana. Astfel şi în basm, impostorii şi oamenii de rând au satisfacţiuni, cari sunt refuzate celor aleşi. Ileana Cosinzeana doarme până ce, alt Făt-Frumos va veni s'o deştepte. Fiindcă eroismul aparţine firii umane şi setea de ideal este semnul individualităţii şi al perzistenţei rasii umane. Simbolul ajunge adânc omenesc.

Versurile d-lui Furtună sunt frumoase, imaginele pline de culoare, comparaţiile noi, rimele preţioase, atmosfera de basm e redată cu multe amănunte pitoreşti evocatoare şi stilizate.

Un gând poetic scris cu însufleţire, armonie şi plin de inspiraţiune, iată ce este Făt-Frumosul d-lui Furtună, tezaur de lirism în care multe pasagii întrec în frumuseţe pe Călin, iar cântările, strigătele şi chemările episodice rămân bucăţi de clasică antologie.

O lucrare de mare valoare poetică, cu înaripate năzuinţi plină de rodnice promisiuni şi frumos realizată.

Poetul din „Balada Lunii", într'un aspect integral al talentului său biruitor.

SCARLAT FRODA

PLICTIS...

de AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Doamna Ionescu (Bebeluş) priveşte pe geam, stând întinsă pe canapeaua din vestibul. In jur e tăcere... Fără nici un gând, doamna ia de pe măsuţa din faţă un bibilou (un căţel cu botul pe labe) şi-l aşează mai încolo, pe un scăunel pirogravat. Se gândeşte apoi: „ce repede a venit toamna!..." Surâde şi iar mută căţelul în alt loc, gândindu-se mai departe: „ce frumoase blăni sunt expuse la Blănăria Suedeză!..." Se întinde pe canapea şi cască... E o după-amiază de Duminică. Gândurile i-se împrăştie din nou. Işi priveşte unghiile, — se scobeşte puţin la unghia degetului mare dela mâna stângă cu arătătorul dela dreapta, — se uită spre ungherul din apropiere fără nici un scop şi tuşeşte fără să simtă nevoie, ducându-şi alene mâna la tâmplă... Inchide uşor ochii... Pe fereastra deschisă, un buratec nevăzut, plesneşte un orăcăit: oac-oac! Doamna Bebeluş se încruntă, — se ridică în cot şi aşteaptă, gândindu-se: „oare, mai orăcăeşte încă odată?..." Surâde în aşteptare... Deodată, buratecul, ca şi cum s'ar fi suit pe fereastră, face scurt: oac-oac!... Doamna surâde şi sculându-se merge agale spre geam... Soarele de toamnă pune pe toate o culoare nelămurită... Bebeluş şopteşte: „toamna... a!... toamna!..." Un funigel stă atârnat de clanţa geamului. Intinde mâna şi-l desprinde. Il ridică în lumină... Nu cugetă nimic, — i-se pare că visează... Buratecul o deşteaptă din nemişcare... O uşă se trânteşte... Pătrunde glasul bunei ei prietene, Doamna Popescu (Cocuţa)...

— „Bebeluş dragă!..."

— „O!.. Cocuţa mea!..."

— „Nu cumva faci poezii?..."

— „O!... (cu gura mică)... o... a trecut vremea...

Cocuţa îi face un semn de imputare din mână şi adaogă (tot cu gura mică):

— „Nu minţi... Ce căutai la geam?..."

— „Era un fir de paiangăn..."

— „Serios?"

— „Da..."

Doamnele îşi surâd şi zic amândouă odată:

— „Bebeluş dragă!..."

— „Cocuţa mea!..."

Privirile cad o clipă, — doamnele tac...

Cocuţa, cea întâi, ridică ochii:

— „Ştii că a venit toamna?..."

— „Ce frumoasă-i!..."

— „Da: tocmai asta-i spuneam lui Gogu: ce frumoasă-i toamna!..."

— „Da, — şi eu lui Răducu..."

— „Tot aşa vă iubiţi?..."

— „Dar voi?..."

Iar tac...

Cocuţa e în vervă, — rupe tăcerea:

— „Ştii că Petrescu-Babic şi-a cumpărat un cal de cursă?..."

— „Serios?!..."

— „De unde o fi având parale, mă întreb?..."

— „Exact aşa mă întrebam eri cu Gogu: de unde-o fi având parale Babic, Gogule dragă?... De unde? zice Gogu, — face afaceri, dragă. Afaceri, înţelegi!..."

— „Afaceri, hm!..."

Vorba cade iar. Bebeluş vrea să plece, Cocuţa o opreşte:

— „Nu-mi da nimic, Bebeluş dragă..."

— „Nu se poate!..."

— „Nu dragă, te rog... Défense absolue... Lichidele între mese, interzise..."

— „Atunci o ţigară?..."

— „O ţigară da..."

Bebeluş deschide cutiuţa de argint de pe măsuţa pirogravată şi dă Cocuţei o ţigară cu cap aurit...

Cocuţa, mirată:

— „Nuvoteuri, dragă?..."

— „M!... ştii: aşa şi-aşa... Le-a procurat Răducu de la.... diplomaţi..."

— „Da, fireşte: numai diplomaţii au dreptul la aşa ceva?!..."

Aprind amândouă câte-o ţigară. Trag câte-un fum, se aşează pe taburete, tac. Cocuţa (mereu ea) rupe tăcerea:

— „A ajuns ceva revoltător, dragă, ce se petrece cu tutunul... Exploatează, dragă, ceva revoltător...

— „Tocmai asta spunea Răducu: „nu mai merge, am să le spun verde..."

— „Şi Gogu tot aşa: „e ceva de speriat!..."

Fumul ţigărilor se împrăştie prin odae şi pe urmă, agale, ca un sul albicios, se prelinge pe fereastră, împrăştiindu-se brusc când ajunge afară. Căţelul cu botul pe labe de pe măsuţă priveşte şi parcă surâde celor două doamne, care se privesc, pufăesc fumul şi-şi zâmbesc.

Cocuţa, din nou:

— „Dragă, ştii că a căzut mauve-ul?!..."

— „Serios?!... E ne mai auzit!..."

— „Vorbeam eri cu madame Polizo, premiera de la „Julie" şi terifiată, mi-a spus: madame, mauve-ul cade... Am rămas uite-aşa..."

— „Nu mai înţeleg nimic... Abia se fixase şi... gata!..."

Doamnele mai trag câte-un fum şi iar se revoltă:

— „Să ştii că numai casa „Pommier" e de vină."

— „Surêment, Bebeluş dragă..."

Doamnele îşi surâd, se potolesc, şi deplasează discuţia:

— „A, apropos!... tot Cocuţa vorbeşte — am văzut pe mademoiselle Pasco... Inchipueşte-ţi: avea nişte tocuri la ghete... uite... numai atâta..."

— „Cum se poate?!..."

— „Zice că aşa-i în... Scandinavia..."

Cocuţa preface pe d-ra Pasco:

— „Doamnele mele, trebue să ne emancipăm. Emanciparea este..."

Cocuţa se opreşte şi întreabă:

— „Ce este emanciparea, dragă, en fin de compte?..."

— „M!... călcâe scurte şi rochii fără hanşuri..."

— „Merçi..."

— „Să se îmbrace şi să se încalţe aşa mademoiselle Pasco..."

— „Cred şi eu: domnişoară de 45 ani..."

— „O!..."

— „Oribil!..."

— „E şi indecent..."

— „Asta spunea şi Gogu...'

— „Şi Răducu..."

Uşor înveselite, doamnele tac... Ţigările s'au isprăvit. Fumul pluteşte în odae, şi se prelinge agale pe geam, destrămându-se brusc când ajunge afară. Căţelul de pe măsuţă păstrează acelaş surâs.

Cocuţa îşi trage mănuşele.

— „Pleci?..."

— „Bebeluş dragă, mai am două vizite..."

— „Da?... Ce rău îmi pare!..."

— „Şi mie... Ce vrei?... Obligaţii...

— „Ştiu-ştiu..."

„Bebeluş dragă" ridicându-se:

— „Prin urmare, a căzut mauve-ul?..."

— „Definitiv..."

— „Nici la pălării?..."

— „Nimic..."

— „Şi ce culoare crezi că-i ia locul?..."

— „M!... lupta e între lit-de-vin şi grenouille..."

— „Interesant..."

— „Madame Polizo crede că bate lit-de-vin-ul...'

— „Aşa cred şi eu, are mai multă amploare..."

— „Şi eu tot aşa..."

Doamnele se despart:

— „Bebeluş dragă, à toi..."

— „De tout mon coeur, aussi...

Se îmbrăţişează uşor şi-şi potrivesc apoi pieptănătura...

Cocuţa, cu interes:

— „Când vii pe la mine?..."

— „Cum mă lasă treburile... menajul... ştii... corvada-

— „Te aştept... Aurevoir!...

— „Aurevoir, ma chérie..."

Merg până la peron, îşi dau mâna... şi zâmbesc... Bebeluş se întoarce în vestibul...

Işi duce mâna la ceafă, fără motiv... Priveşte împrejur, — ia căţelul de pe măsuţă şi-l pune pe căminul de faianţă. Se duce spre fereastră. Işi pune coatele pe geam şi-şi aduce aminte de buratec... Se întreabă: „oare mai orăcăeşte?..." Soarele se lasă devale, spre zare...

Bebeluş oftează... şi negândit şopteşte:

— „Păcat că a căzut mauve-ul... Era frumos..."

Un sul de fum tocmai atunci se scurge pe geam şi alergând în sus, se şterge vederii, ca o nălucă..

Bebeluş nu se mai gândeşte la nimic...

* * *

Viziune.

Dincolo de ploaia de lumină,
In zarea unui cer necunoscut,
Despovărat de tot ce te-a durut,
Te văd plutind, o, suflete al meu
Ca un vultur uriaş ce urci mereu,
Purtând în fâlfâitul grav şi cadenţat,
Adâncul înţeles al clipelor nemuritoare.

Sub tine cad poverile de soare
Şi fiecare rază rătăcită e un gând
Pe care eu l-am presărat plângând
In drumul tău.
Ingenunchiat în pulberea neştiutoare
Cu braţele de gânduri şi de şoapte,
Te strâng la pieptul slăbiciunei mele
Şi-aş vrea să te feresc de aspra noapte.

Şi totuş n'asculta la slăbiciunea mea;
Şi sboară tot mai sus în larguri.
In care lumile sunt şubrede catarguri
Pierdute'n zarea marelui necunoscut.

Şi dacă tu, în sborul tău vei obosi
Şi noaptea va întuneca lumina aripilor tale,
Atunci, îmbrăcat în giulgiul lacrămilor mele
Tu te vei prăbuşi fără viaţă
Şi răscolind în urma ta cântări de stele,
In infinitul rob al năzuinţii tale
Te vei sdrobi de lumile de ghiaţă...

Dem. Gâlman

* * *

Primăvară

Din lumina albă de Duminică
Hai, suflete al meu, de te cuminică....

M'a sărutat pe buze, azi, viaţa —
Şi sufletul pe buze îmi e cald;
E primăvara asta : Un smarald
Prin care se străvede dimineaţa.

Şi primăvara trece acum pe lângă noi :
Simplă în carele trase de boi,
Limpede în trupurile copiilor goi
Cari se scaldă în gârlă....

Clară, o talangă s'a svonit dinspre târlă...
Suflete —
Văile văzduhului sunt date cu var
Proaspăt, de curând ;
Mai limpede e zarea ca oricând
Şi gândul mai hoinar :

Hai, suflete, cu mine dincolo de hotar....
Pe văile văzduhului de aur
S'a întins lumina caldă cu trupul de balaur
Un uliu încercue nemărginirea....

. . . .

O cireadă duce primăvara pe spete
Ca pe o fecioară goală ;
Pe râu dimineaţa fuge cu picioare mici de soare :
Sburdalnicii copii în palme vor s'o prindă....

O, suflete, — de n'ai fi lângă mine
In Fire te-aş vedea ca 'ntr'o oglindă— :
Simplu în carele trase de boi,
Neastâmpărat în trupurile copiilor goi
Cari se scaldă în gârlă, —
Larg —
Ca un cânt de talangă svonit dinspre târlă....

MIRCEA GHEORGHIU

Ortografia românească

VI

— TOT CONSONANTELE —

Este vorba acum despre consonantele S şi Z, a căror scriere încurcă în multe cazuri şi formează unul din punctele principale prin care diferă între ele sistemele şi subsistemele ortografice astăzi în uz la noi.

Cauza acestui fapt stă desigur în primul rînd în însăşi natura celor două consonante şi în al doilea în principiile fundamentale ale diverselor sisteme de ortografiare a limbii romîneşti. Astfel, pe lîngă aceea că S şi Z sună aproape la fel, trebue să recunoaştem că fiecare din ele au nuanţe intermediare, care măresc simţitor lipsa de orientare,—cum se poate vedea în exemplul următor, care redă seria de nuanţe intermediare între S şi Z: **casă** (s dur) — **lesne** — **bezнă** — **isbîndă** — **dezavantaj** — **azimă** (Z moale); apoi în multe dintre cuvintele în care S sau Z sunt nuanţate, etimologia sau morfologia recunosc la origine un S,, şi atunci sistemele acelea care ţin seamă suficient de aceste două criterii, reprezintă sunetul în chestiune prin litera S.—pe când adepţii sistemului fonetic puritan scriu numai Z, chiar cînd sunetul este numai o nuanţare foarte uşoară a unui S dur primitiv, ori o înăsprire apreciabilă lui Z.

Aşa stînd lucrurile, şi ţinta unicq a scriselor mele fiind provocarea unei reacţiuni care să ducă la o uniformitate raţională în scrierea limbii romîneşti,—este limpede, întîi, că trebue printre celelalte chestiuni ridicate să se dea şi acesteia atenţiunea cuventă, şi, al doilea, de aceea încerc mai jos să schiţez o cercetare metodică a problemei enunţate.

* * *

Inainte de a intra în materie, reiau chestiunea pusă în al treilea articol al acestei serii, — anume dacă se pot admite abateri de la principiul fundamental fonetic de scriere, şi de ce natură pot fi aceste abateri, — chestiune a cărei importantă legătură cu subiectul articolului de faţă se va putea deduce după examinarea sumară a acestuia.

Arătasem acolo că se pot admite abateri, atunci cînd aplicarea riguros integrală a principiului ar conduce numai la o complicare inutilă a scrisului, fără să aducă vreun avantaj însemnat pentru citit. Indicasem apoi sumar un asemenea caz, cînd un sunet apare numai într'o poziţiune perfect determinată, şi nici odată într'o alta, — şi lăsasem atunci ca desvoltarea acestui caz să o fac în articolul de faţă. Şi în sfîrşit, în acel articol, mai arătasem şi unul din motivele pentru care, într'un sistem ortografic bazat pe principiul fonetic, nu se pot face concesiuni principiului etimologic, pentru că orice asemenea concesiuni nu pot fi în general cuprinse printre abaterile admise mai sus.

Revenind la cazul amintit, am să arăt că, atunci cînd un sunet apare, numai el, într'o poziţiune specială, poate să fie reprezintat şi printr'o altă literă decât aceea care îl reprezintă de obicei; cu două condiţiuni: 1. ca litera înlocuitoare să nu reprezinte un sunet care şi el să poată apărea în acea poziţiune, şi 2. ca o asemenea grafie să aibă o justificare într'un fenomen **morfologic** (flexiune sau compunere), însă nicidecum o justificare de natură **etimologică** (relativă la evoluţiunea, la istoricul formei cuvîntului). Astfel se poate prezinta ca exemplu, în unele privinţe, sunetul **m** înaintea labialelor explosive **(p, b, m)**, mai ales în prefixele **îm-** şi **im-**; aşa acestea pot fi scrise **în-** şi **in-**, chiar în poziţiunea citată, (grafie pe care morfologia o justifică), pentru că nu am putea citi cuvintele înbrobodit sau inportant de pildă, altfel de cât îmbrobodit şi important.. Nu am însă de gînd să preconizez acest fel de scriere, pentru că un uz de multe veacuri l-a exclus din toate ortografiile, etimologiste strict ori pur fonetiste, cum de exemplu şi în ungureşte, unde nu se mai scrie, ca odinioară, enber (= om), ci numai ember, — sau, alte exemple, analoge cu cel citat pentru romîneşte: comparativul adjectivului **kᵘlön** (= special, particular), pe lîngă forma normală, rar uzitată, **kᵘlönebb**, are o alta curentă, contrasă, kᵘllönb sau külömb; — sau cînd se anexează postpoziţiunile **- ba** şi **- ban** (= la, în), nunui cuvînt terminat în **n**, de pildă : honba sau homba (în patrie), — ori azonban sau azomban (= în acest timp). In altă ordine de idei, dar în aceeaş materie, oferă un exemplu ortografia limbii cehe, unde literele T, D şi N· **întotdeauna** înaintea unui **i** sau **í** desemnează nu sunete dentale, ci palatale, fără ca să fie nevoie de litere particulare sau de diacritice, deoarece **niciodată** înainte de **i**, literele în chestiune nu au sunetul dental; astfel: **pití** (pronunţă: pi 'tchi) = a bea; **divadlo** (pron.: dghi'vadlo)=teatru ; **nic** (pron. gn ca franţuzeşte; gniţ) = nimic.

Aşa dar, se poate susţine că este admisibilă, şi în cadrul unei ortografii fonetiste, reprezintarea unui sunet printr'o altă literă decît aceea care îl reprezintă obicinuit, însă în cazuri cu totul speciale şi cu condiţiunile pe care le-am pus mai sus. Dar în stabilirea unor atari cazuri de excepţiune, trebue să se procedeze cu toată circumspecţiunea, pentru că o exagerare, oricît de uşoară, poate constitui un delict de etimologism, ceea ce trebue complet evitat într'o ortografie pretinsă pur fonetică.

* * *

Venind acum la chestiunea care formează subiectul acestui articol, este interesant să examinăm cum a fost soluţionată de sistemele ortografice astăzi în uz la noi.

Astfel în primul rînd, Academia în 1904, prin regulele ortografice edictate foarte sumar şi incomplet, fără să aibă totuş o atitudine bine hotărîtă şi consequentă, înclină manifest către scrierea lui S relaxat şi a lui Z asprit, prin litera Z. O parenteză este necesară aci, ca să arăte celor care nu cunosc aceasta, ce sunt aceste faimoase „regule ortografice" ale Academiei. In prima parte sunt date regule extrem de sumare despre scrierea literelor, şi a doua parte este un glosar de cuvinte date ca exemple pentru aplicarea regulelor; iar totul poate încăpea foarte bine în trei coloane întregi de ale „Adevărului Literar". Glosarul cuprinde vreo 880 de cuvinte; să se compare acest număr cu cele vreo 35.000—40.000 de cuvinte ale limbii romîneşti, şi să se tragă încheierea !

Revenind la chestiune, dintre cele 880 de cuvinte ale glosarului, peste 225 (mai mult de sfert deci), sunt tocmai cele care o exemplifică. Dintre acestea din urmă, vreo 120 (jumătate) sunt neologisme literare şi tehnice, şi celelalte sunt cuvinte romîneşti, literare ori numai populare. Să cercetăm mai întîi neologismele; în marea majoritate a lor, sunetul care ne interesează este aşezat între vocale, şi face parte din rădăcina cuvîntului **(antiteză, bazalt, curtezan, fază, fizică, mizerie, prozodie, vizită** etc.), şi numai în cîteva este şi final **(abuz, acciz, aviz, etc.), fuz, extaz, obuz,** şi **repaos)**; ca să arăt cît de puţin circumspectă a fost compunerea glosarului, dau un exemplu, în care aceeaş rădăcină a fost reprodusă în şase cuvinte, inutil evident: **compoziţie, depozit, expoziţie, poziţie, prepoziţie** şi **propoziţie.** In toate aceste cazuri, cînd acel S primitiv pronunţat aproape Z este în rădăcină şi intervocalic sau postvocalic final, Academia l-a scris Z (exceptând **repaos**), şi tot aşa în verbele terminate în **-iză (a coloniza, a favoriza** etc.), ca şi în adjectivele terminate în **-ez (burghez, francez)**; unde totuş îi recunoaşte la origine un S, fiindcă nu permite formarea pluralului în **-eji (franceji)**. Cînd S a fost lîngă o consonantă, l-a scris S, aşa : entuziasm, **miasmă, expansiune, insolent, consistent,** cu o excepţiune : extensziune (şi totuş sunt sigur că nu scrie tenziune!)

Trebue deosebite dintre aceste neologisme acelea în care S-Z, deşi cuprins în corpul cuvîntului şi intervocalic, este totuş un S iniţial precedat de un prefix : **filozof, prezident, a rezervà,** unde Academia îl scrie tot Z, deşi în alte compuse, unde este precedat de o consonantă, îl scrie S: rezist — sub**sist,** in**sist**; rezultă — consult; reziliez — consiliez etc.

Mai este de notat aci că Academia scrie cuvintele franţuzeşti **paysage, paysagiste,** anume peisaj, peisajist. pe când şi în franţuzeşte, şi în romîneşte, acel S nu nu se pronunţă altfel decît Z.

* * *

Cât priveşte acum felul în care scrie Academia sunetul în chestiune în cuvintele mai vechi romîneşti, este de observat în primul rînd că acolo unde el este intervocalic, a admis, mai mult sau mai puţin tacit, grafia cu Z; şi în al doilea, că acolo unde este lîngă o consonantă, după cum rezultă din exemplele date în glosar. I-a scris când Z, cînd S, fără însă ca din exemple să se poată scoate normele principiale de călăuzire.

Astfel, l-a scris Z în unele cuvinte **(brazdă, văzduh; guzgan, a mîzgăli; bezmetic, iazmă; bezнă, praznic; izrail)**, şi S în altele **(năsbutie, lesne, basma)**; — astfel l-a scris S în prefixele **răs- (răsbat, răsboi, răsmeriţă, răstimp)**, şi **s- (a sbate, a sdrobi, a sgiria, smintit, a svînta)**, şi Z în prefixul **iz- (izbîndă, a izgoni, izmene, izvor).**

Aci este de notat că Academia nu a fost de sigur fixată în privinţa pronunţării a două cuvinte, şi a dat în glosar ambele forme : ovăs — ovăz şi caraghios — caraghioz, deşi este cert că formele ovăz şi caraghios au manifestă precădere asupra celorlalte.

* * *

In sfîrşit, ultima din chestiunile ce pune glosarul Academiei este a prefixului **des-**, pentru a cărui scriere recomandă forma des-, cînd cuvîntul astfel determinat începe cu o consonantă **(a desdăunà, desgust)** şi forma dez- **cînd urmează a vocală (a dezarmá,** deziluziune, **dezordine).**

Alăturea de aceasta se ridică şi chestiunea prefixelor **cis-** şi **trans-**, pentru a căror scriere Academia omite să dea o normă analogă ; astfel că este îndoeală dacă este bine scris, după Academie, cisalpin şi transitiv, sau trebue scris cizalpin şi tranzitiv.

In privinţa felului cum au resolvat celelalte ortografii în uz această chestiune, nu sunt multe de spus. După cum am arătat în al doilea articol, unele dintre ele, chiar dintre cele fonetiste, scriu S acolo unde se poate aduce o justificare etimologică sau morfologică, iar altele Z. Este fără interes o desvoltare a acestui punct; pe de o parte în unele sisteme procedarea în această chestiune este lipsită de consequenţă, pe de alta în celelalte nu este conformă principiilor fundamentale puse. Şi cum niciunul dintre ele nu şi-a expus punctul de vedere nici măcar aşa de puţin complet cum a făcut Academia, ar fi greu să se scoată conclusiuni utile dintr'o examinare mai amănunţită.

* * *

Trecînd acum la cercetarea chestiunii pe baza principiilor admise şi a normelor stabilite în treacăt în articolele precedente şi în prima parte a acestuia, sunt următoarele lucruri de observat :

1. Principiul fundamental fonetic nu se poate în acest caz aplica într'o interpretare riguros integrală, pentru că sunetele S şi Z nu sunt bine distincte, şi un număr de sunete intermediare fac nuanţat trecerea de la unul la altul. Marcarea acestor nuanţe nu se poate face uşor, — ca în muzică prin bemol şi diez, — şi chiar dacă s'ar realiza, a fi o complicaţiune zadarnică şi greoaie a scrisului, fără nici un avantaj pentru citit, — ba poate din potrivă.

2. In privinţa lui S intervocalic, se pare că singurul semn propriu adequat este litera Z, afară de cazurile cînd este la origine iniţial şi precedat de un prefix terminat în vocală, sau este sunetul final al unui prefix care determină o rădăcină începută prin vocală, (resultat, president, present, resist, filosof, resiliez, resolv; — transitiv, transacţiune, transalpin; cisalpin; desamăgit, desarmat, desinfectez, desobicinuit, desordine, desmint etc.) cazuri în care se poate admite principial o discuţiune contradictorie.

3. Vine apoi chestiunea lui S radical urmat de consonantă; cînd aceasta este C (= K), Ch, T, P, L sau F, evident că sunetul despre care vorbesc este chiar S, sau pe aproape **(iască, schelă, stare, viespe, iesle, sfînt)**; dar sună mai aproape de Z înainte de G (velar), Gh, D, B, R, N, M şi V **(mîzgă, văzduh, năzbutie, izrail, bezнă, iazmă** etc.). Şi se pune deci întrebarea dacă poate servi această constatare drept criteriu în stabilirea normei de scriere, — sau dacă nu cumva este cazul să se ţină seamă de principiul stabilit la începutul acestui articol, scriindu-se peste tot sunetul acesta cu o singură literă (de pildă S), fiindcă pronunţarea i-o indică fenomenul fonologic constatat mai sus.

4. In sfîrşit, rămîne chestiunea prefixelor **răs-, s-** şi **iz-**, a cărei discuţiune este mai uşoară, fiindcă introduce imperativ un element nou, criteriul morfologic, — şi a cărei resolvare poate influenţa simţitor resolvarea chestiunii de sub punctul 3, cum şi pe a celei de a doua de sub 2.

* * *

Ca notă finală, atrag atenţiunea asupra felurilor diverse cum au interpretat doi reprezintanţi principali ai ortografiei Academiei, normele de scriere a sunetului S-Z, difuz edictate în glosar. Unul, „Monitorul Oficial" (şi deci şi Ministerul Agriculturii) direct inspirat de glosar scrie izlaz, pe cînd „Dicţionarul Universal" al lui L. Şăineanu, condus de sigur de fenomenul constatat la punctul 3 de sus, scrie islaz.

* * *

In orice caz, chestiunea merită să fie discutată şi amănunţită, dar şi aceasta, ca şi o propunere categorică de resolvare a ei într'un anumit sens, nu intră în cadrul acestei serii de articole, care are ca scop numai punerea în lumină, uneori poate într'o lumină nouă, a problemelor încă nedeslegate ale ortografiei romîneşti.

ION ROMOSIAN

* * *

Cărţi şi Reviste

LUIGI TONELLI. IL TEATRO ITALIANO DALLE ORIGINI AI GIORNI NOSTRI, Ed. Modernissima, Milano 1923.

Volumul, care cuprinde nu mai puţin de 420 pagini, este o istorie a teatrului italian din sec, XVIII şi până în zilele noastre. O asemenea lucrare, care a lipsit până acum Italiei, este menită să pună în lumină una din cele mai vii manifestări ale vieţii intelectuale. Ca să dea impresia cea mai exactă a faptelor, fără ca să uite nici judecata temeinică asupra tuturor operilor care au marcat şi pregătit drumul teatrului italian contimporan, Luigi Tonelli a întrebuinţat metoda cea mai potrivită, metoda, dacă o putem numi aşa, istorico-estetică.

Cercetând mai întâiu teatrul religios al Italiei, drama liturgică, acea „lauda" specific franciscană care a făcut gloria unui *Sacapone da Todi, Tonelli,* insistă asupra caracterului mitologic şi pastoral al teatrului, studiind operele: *„Aminte"* de Tasso şi *„Pastor fido"* a lui Guarsini. Prin comedia renaşterii (cu „Mandragore" a lui *Machiavelli)* şi tradiţia poporană (farsa, „commedia dell'arte" şi apoi „Fiaba" lui *Gozzi)* autorul intră mai în adâncul cercetării sale cu melodrama lui *Metastasio* şi teatrul lui *Alfieri.* De aci, dela paralela dintre *Schiller* şi *Manzoni,* începe importanţa deosebită a lucrării. Notăm din perioada de după 1860 studiul amănunţit asupra lui *Goldoni,* ale cărui capod'opere — spune Tonelli — nu sunt comediile de caracter, cum s'a crezut până acum, ci piesele de moravuri.

Din epoca actuală Tonelli nu are preferinţe; nu le are pentru că nici *Chiarelli,* nici *Pirandello* nu sunt studiaţi cu entuziasm. Şi cred că tocmai aci trebuia să stăruie mai mult studiul de faţă. Iubitor al teatrului, Luigi Tonelli a dat însă o lucrare completă şi pe alocuri cu judecăţi sigure.

* * *

L'EUROPE NOUVELLE (10 Mai) aduce un articol al lui *J. J. Gateau,* întitulat „opera lui *Knut Hamsun* şi primii traducători francezi". Din opera scriitorului norvegian avem până acum, în româneşte, romanele: „Victoria" şi „Pan", acesta din urmă în editura „Vieţii Româneşti". La noi s'a scris foarte puţin asupra lui Knut Hamsun; putem spune chiar că nu s'a scris nimic. Cele câteva notiţe din ziarele noastre n'au putut să-i lămurească creaţiunea. Iată de ce găsesc binevenită o caracterizare scurtă a lui Gateau:

„Incă din 1894, cu „Pan", Knut Hamsun trece drept un maestru magician nu numai în Scandinavia, dar chiar în Germania. Vagabondajul interior şi hoinăria inteligentă printre oameni alcătuiesc o artă odisseiană mai sinuasă şi mai comprehensivă, cum n'a fost obişnuit să vadă spiritul norvegian „rectiliniu" şi morocănos, acest spirit al cărui radicalism al sufletului de mai înainte părea ca o traiectorie naturală"... In operele lui găsim pe *acelaş Knut Hamsun, vagabond etern, domestic şi adânc îndrăgostit de femeia lui, amestecând în mod tainic propriul roman mintal cu romanul real. Aceasta dă operelor sale un text cu două sau trei planuri pe care cititorul rătăceşte fără să se piardă într'un „du-te vino" supărător, un text cu două sau trei feluri de stil plin de salturi şi cu ton măreţ"...*

Popularitatea naţională a investit lui Knut Hamsun un primat literar, rectificat, în 1920, de premiul Nobel.

* * *

NĂZUINŢA (Aprilie). Un număr de 92 pagini, aproape tot închinat deportatului în insulele Canare: *Miguel de Unanumo.* Studiat din mai multe puncte de vedere, cu extrase din operele sale mai caracteristice, exrectorul Universităţii din Salamanca a găsit în Ţara Românească un singur om care l-a înţeles mai bine şi care a reuşit să-i pună în adevărată lumină opera; este harnicul traducător din spanioleşte şi profesor în Craiova, d. *Al. Papescu-Telega.* Dăm aci, în traducerea d-sale, una din cele mai bune poezii ale lui Unamuno *(Es de noche en mi studio* = E noaptea în odaia mea de lucru):

Aci noaptea, singur, în odaia-mi de lucru);
cărţile tac
lampa cu uleiu,
scaldă în lumină paşnică foile albe
lumină ca de altar:
cărţile tac;
ale poeţilor, gânditorilor, învăţaţilor,
minţi dorm,
şi par'că 'n juru-mi s'ar învârti
cu băgare de seamă moartea.

Din restul sumarului, relevăm reflecţiile d-lui *Mircea Florian* asupra „Realităţii *lumei exterioare"* şi nuvela d-lui *Ion Dongorozi* (Licăr mistuit) care încadrează tragicul vieţii cu duioşia liniştitoare a durerilor trecute:

„Cucoana Constanţa cearcă să zâmbească şi să se ridice de pe fotel. In ochii lui d-l Ieremia Nanu, lacrămile se trudesc să-şi facă vad. Cucoana Constanţa pleacă capul şi-şi îneacă cu greu un oftat, învrăstat cu mijală de suspin.

— Constanţo!

— Ieremio dragă!

Cucoana Constanţa hohoteşte înăbuşit, cu capul rezemat pe umărul lui frate-său, iar d-l Ieremia, cu ochii împăienjeniţi şi glasul săltat de tremur, se trudeşte să potolească pe soră-sa, „inimă slabă de muiere"...

O poezie a d-lui *Radu Gyr* aduce, cu imagini noi şi originale, atmosfera melancolică a primăverii din târgurile liniştite. Deşi suntem tentaţi s'o cităm întreagă, pentru frumuseţea unor versuri ca acestea:

...Când serile târzii n'or fi urîte,
se va cina în chioşcuri mohorîte

şi'n para vreunei lămpi, ce-o să le cheme,
s'or sinucide gâzele boeme...

lipsa de spaţiu ne sileşte să scoatem numai finalul, care e de o plastică desăvârşită:

...Dar Primăvara, galbenă de pârg,
s'o deslipi din vechiul nostru târg, —

şi-o vom zări, curând, cum se usucă
în mărăcinii strânşi lângă-o ulucă...

...Ne vom mâhni atunci, pe rând, în parte,
cum te mâhneşti la orişicare moarte —

şi-om merge gravi, cu inima povară,
ducând la groapă altă primăvară...

Numărul e completat cu versuri de d-nii *George A. Petre* şi *Eugen Constant.*

* * *

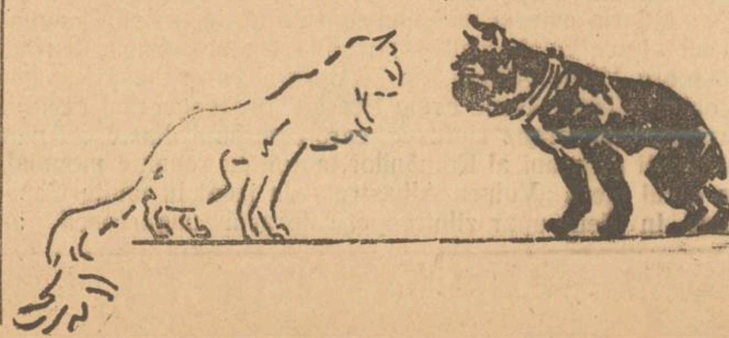
REVISTA GENERALĂ A ÎNVĂŢĂMÂNTULUI (Aprilie) comentează bicentenarul naşterii lui *Kant* cu articole de d-nii *G. G Antonescu* şi *R. Petre,* tratându-se despre „Pedagogia morală a lui Kant" şi „Valoarea pedagogică a moralei kantiene". Un lung articol al d-lui dr. *A. Hermann* despre „Şcoala activă"; unul al d-lui *Paul I. Papadopol* despre „Inutilitatea examenelor de admitere" pun în discuţie problemele noi care se agită în legătură cu noua reformă a învăţământului. Tot în direcţia aceasta este îndreptat articolul d-rei *Victorina Gorgos* (Teatrul în slujba şcoalei):

„Sunt elevi, căror „Andromaque" sau „Le Cid" le rămâne în memorie ca o plicticoasă temă şcolară, împărţită în atâtea şi atâtea fragmente, câte lecţii necesită studiul ei".

„Aceştia sunt elevii, cari, din lipsa unei imaginaţii bogate, nu pot face sinteza piesei din analiza ce împarte frumuseţea unitară în detaliile pe care le impune analiza. Dar această închegare a întregului artistic e absolut necesară, căci ea mişcă şi cultivă sufletul. Cine se mărgineşte la analiză, face mai mult un exerciţiu intelectual; iar sinteza făcută în clasă în chip abstract, nu va rămâne ca o imagine luminoasă în sufletul elevilor lipsiţi de imaginaţie Sinteza aceasta luminoasă a întregului artistic o dă teatrul"...

Cronică bogată şi interesantă completează numărul.

GEORGE BAICULESCU

Ispăşiri

Sufletul s'a prăbuşit sub munţi de dureri
şi ţipa groaznic pentru bucuria
care a alungat din mine ciocârlia
fiindcă a ştiut să cânte nemai pomenit
de frumos.

Ştiu. Sunt un om blestemat
să port sub unghii infinit
şi haos.
E ruşinos
dar nu pot strânge
mai mult în gând şi'n trup,
sufletul care s'a ridicat de jos
şi-a gâtuit bucuria
şi ciocârlia
care ştia să cânte atât de frumos.

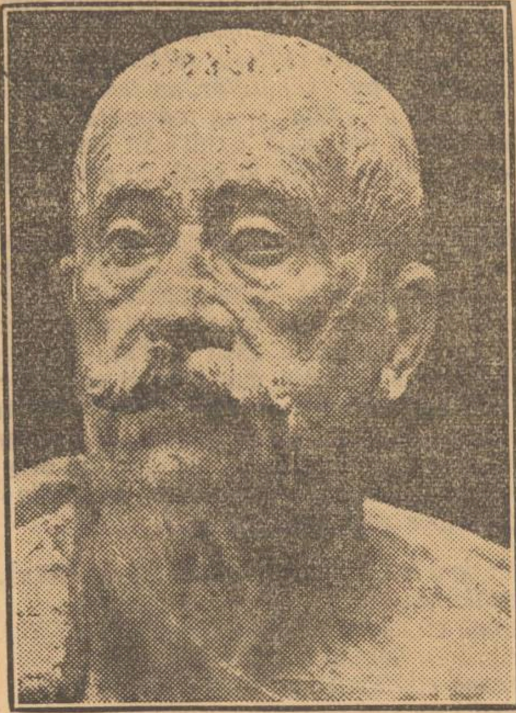
Ce pot face dacă Dumnezeu
care nu m'a cunoscut pân'acum
m'a obligat să scot din vise fum,
din gânduri pietre pentru drum,
şi fiindcă am iubit
[or poate nu-mi era permis?]
m'a sfărâmat
şi m'a alungat
din paradis.
Din paradisul
Ce'l purtam în trup şi'n vis.

Horia Robeanul

ÎNSEMNĂRI

Un bust de Bourdelle

Muzeul Simu şi-a îmbogăţit comoara cu bustul iniţiatorului, lucrat de marele sculptor francez Bourdelle. E un eveniment artistic de care trebue să ţinem seama. Alături de „Arcaşul Héraklés", „Fructul", „Beethoven" şi portretul d-nei Simu, — bustul cel nou este o nouă atracţie pentru — din nenorocire — rarii amatori de artă care îşi fac timp să viziteze muzeele.

A. Simu de Bourdelle

De o expresivitate puternică redând caracterul modelului, şi prinzând tocmai acea taină misterioasă, care dă viaţă formelor omeneşti, noua lucrare, prin o interpretare savantă, este fructul unui fin spirit de observaţie.

Bourdelle este un răsvrătit care rupe cu tradiţia tiparelor sculpturale şi cu formulele reci în care s'a închistat arta sculpturei prin academiile oficiale, ce omoară individualitatea artistului.

Un răsvrătit ca şi Anatole France, care cu intuiţia oamenilor de geniu, deschide drumuri noui eternelor frumuseţi ale sufletului omenesc.

Propaganda artistică ungară în străinătate

Ziarele noastre politice s-au ocupat în de ajuns cu propaganda maghiară din străinătate. Ungurii sunt meşteri în plasarea intrigilor şi foarte evident că nu vor scăpa nici o ocazie, ca să demonstreze causa pierdută la Conferinţa din Paris.

Propaganda se susţine însă nu numai pe teren politic, ci dimpotrivă, o acţiune de propagandă artistică poate folosi mai mult decât celelalte. Dovada că un Paderewski a putut folosi mai mult Poloniei decât sutele de aşa numiţi propagandişti, cari au străbătut Continentul susţinând causa naţiunei din care făceau parte. Este interesant în privinţa aceasta să cunoaştem câteva acţiuni de propagandă artistică a Ungurilor.

Inainte de războiu în această propagandă nu s-a făcut cu sistem. Guvernele oligarhice ale Ungariei nu s'au interesat mult de soarta artei maghiare, deşi se găsea câte-o excepţie în sânul politicianilor unguri, cari atribuia rolul ce i se cuvine artei. Intre aceştia făcea parte baronul Wlassits, contele Nicolae Bannfy şi mai ales fostul ministru de instrucţie: dr. Alexandru Berzeviczy, care avea legături foarte intime cu cercurile artistice din Italia şi Franţa, şi fireşte le exploata pe aceste în favoarea artei ungare.

Propaganda artistică ungară s'a instituit în ultimii ani, după Conferinţa păcii. In ministerul cultelor din Budapesta s'a înfiinţat o secţiune de artă, pe care o conduce fictiv secretarul de stat dr. Robert Kertesz, dar este ştiut, că instrucţiile sunt date şi azi de contele Bannfy, care el însuşi, artist şi scriitor, se ocupă de propaganda artistică.

Ungaria oficială a luat parte de atunci la nenumărate expoziţii. Anul trecut pictorii unguri au aranjat mai multe la Londra, Stockholm şi Helsingfors. Anul acesta pictura ungurească este reprezentată la Veneţia, şi însuş secretarul general al ministerului cultelor din Budapesta a asistat la deschiderea acestei expoziţii, neuitând să salute pe regele Italiei şi pe Mussolini accetuând.... superioritatea artei maghiare, faţă cu Statele limitrofe. Autorii ungari: Molnar, Lengyel şi Brody sunt judecaţi chiar şi în Asia. (Zilele trecute s-a anunţat piesa Liliom a lui Molnar la Tokio). Musicianii: Bartok, Kodaly, Dohnanyi sunt cu emfază propagaţi, deşi cultura indigenă nu apreciază prea mult geniul lui Bartok, atât de triumfal comentat la Paris de „Revue Musicale" şi la Londra de societatea Filarmonică. In America se îngrijeşte un întreg aparat de propagandă, care a plasat pe actriţa Fedak Sari şi pe tenorul Ernest Kirali, teatrul Lyceum din New-York aranjează matineuri ungureşti, cu piese ungare scrise de autori din Budapesta ca Ernest Vajda (Fata Morgana). In Spania ungurii asemenea au un propagandist al artei ungare, pe scriitorul „Lorenzo Azertis", sub care pseudonim se ascunde un romancier ungur cu numele Lorant de Orbook. Dl. Azertis a publicat multe articole în AVC din Madrid îndemnând publicul spaniol să se intereseze de arta ungară şi ca rezultat un preot jezuit din Barcelona a organizat cu ajutorul d-lui dr. A. Revesz, o serie de matineuri ungureşti, la cari s'a vorbit de Petöfi, Madach şi Ady.

Austria este şi mai mult asaltată de artiştii unguri. Una dintre celebrităţile teatrului contemporan austriac d-şoara Vilma Aknay, de la Burg-Theater, este unguroaică. Ziarul „Neue Freie Presse" are concursul scriitorului ungur Franz Herczeg, care este unul dintre cei mai înfocaţi duşmani ai Românilor, autor cu renume mondial, a cărui piesă „Vulpea Albastră", s'a jucat în multe Capitale. In Viena apar zilnic opere de artă ungurească, aproape întreaga literatură ungară este tradusă în limba germană şi plasată în Austria.

Proprietarul teatrului VIG din Budapesta este un american Ben Blumenthal, care face tot posibilul ca să se propage arta ungară în America şi celebrul dramaturg, asemenea american G. H. Miller, a cumpărat pentru toate teatrele opere teatrale ungureşti. Artiştii caricaturişti unguri au năpădit ziarele mondiale, d. Vertes, Vadasz, Dezsö, au pătruns până la **Le Matin, Daily News** şi **Telegraaf.**

Auzim că în California sunt nenumăraţi artişti de cinematografi unguri angajaţi la marile usine de cinematografie.

Presa ungară din Budapesta, nu uită să ţină la curent ori ce succes ce-l au în străinătate artiştii unguri, şi când cu festivalul Petöfi la Sorbona, întreaga Ungarie a răsunat de gloria propagandei sale.

Succesul artei adevărate poate bucura pe orice om dar exploatarea artei în favorul politicei este o apucătură oportunistă, care displace oamenilor culţi. Geniul unui Petöfi, Madach ori Ady nu are lipsă de comentatori politici, căci aparţine, chiar pentru valoarea lui adevărată întregei lumi civilizate.

(St. D.)

Un nou volum de dl Iosif Nyirö

Dl Iosif **Nyirö** este unul dintre cei mai de seamă prozatori contemporani ai Ungurilor din România. **Nyirö** reprezintă poporanismul în literatura Ardealului în sens „modernisat" — subiectivismul primitiv împins până la naivitate, stilul bogat şi brodat pe o fantezie cuceritoare, observaţiunea psihologică tratată dupe cele mai rafinate indicii, au făcut din d. **Iosif Nyirö**, un scriitor apreciat şi cunoscut şi în literatura noastră. Noul volum al eminentului prozator poartă titlul: „Omul cioplitor de Hristos" şi cuprinde 24 de nuvele scurte.

Dintre toate pare mai sufestivă însăş aceea, după care a fost botezat şi titlul cărţei: „Omul cioplitor de Hristos". Este tragedia unui artist-sculptor, pe care mâniile îl silesc ca să cioplească în lemn.... crucifixuri. Măestria cu care este descrisă starea sufletească a artistului nenorocit, demoralizat de neurastenie... emoţionanta psihologie a „omului bun" deprimat trupeşte şi sufleteşte prin împrejurări vitrege.... fac din nuvela lui **Nyirö** o bucată de adevărată artă. Este sugestivă şi povestea, ce se spune în fiecare secol numai odată... „Deasupra capului copilului care doarme".... „Răzbunare", „Se fură fructele" şi „Te înţeleg floare" sunt asemenea bucăţi cari impresionează prin sinceritatea cu care sunt scrise. Credem că în loc să se traducă lucrări hibride din literatura ungară din România, ar fi bine, ca să se tâlmăcească în româneşte proza viguroasă a d-lui **Iosif Nyirö,** care alături de d-nii **Daniil Nagy** şi **D. Sipos** este cea mai făgăduitoare speranţă a literaturii ungare la noi.

Titayna

Avem în Bucureşti — în turneu de propagandă femenistă — pe scriitoarea franceză Titayna autoarea romanului „Simplement".

Titayna aparţine unei vechi familii catalane. Născută la Rousillon, unde şi-a trăit copilăria, scriitoarea de mai târziu a venit la Paris în vârstă de nouă ani. La 24 de ani Titayna a publicat în diverse reviste, câteva nuvele în care se constată un pretios dar de observaţie, un stil elegant şi personal.

Titayna

Romanul care apare acuma „Simplement" este scris în 1922 şi ne înfăţişează tragedia unui suflet liniştit care îşi trăeşte viaţa în cumplită monotonie. Bucuria de a trăi o va simţi numai în suferinţă, când va iubi cu pasiune pe cineva care nu merită această iubire. O fiinţă neinteresantă şi banală.

Titayna a venit la noi chiemată de Fundaţia Carol.

A vorbit despre femee, — nu despre drepturile ori datoriile fameei, ci despre femee, pur şi simplu. Nici odată un conferenţiar n'a fost mai convingător, mai decisiv, mai elocvent. Fiindcă Titayna a susţinut în conferinţa ei că femeea este, la urma urmei, ceva foarte interesant şi, zău, minunat... Niciodată nu s'a putut susţine o teză cu mai multă competenţă, decât cea care înobila alaltăeri tribuna Fundaţiei Carol, când Titayna a isbutit fără nici o silinţă, fără nici o sistemă, fără nici o peroraţie, ci numai cu câteva frânturi de gând discrete şi cu o revărsare de spirit care se făcea cu atât mai darnic şi mai seducător cu cât se cheltuia mai fără cruţare, — numai cu prezenţa ei mai elocintă decât toate poemele, să ne convingă...

O însemnată reformă în Franţa

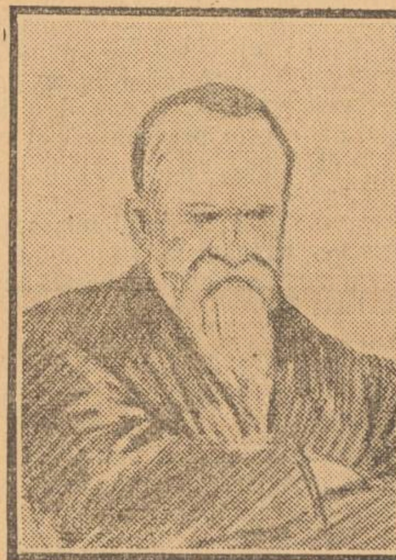
Ministrul instrucţiunei publice din Franţa, d. Henry de Jouvenel, a creat un consiliu al literilor cerut multă vreme de scriitorii francezi. De azi înainte ori de câte ori va fi vorba de pensii, burse, subvenţii, decoraţii.... etc.... în sfârşit de ori ce sprijin al guvernului, faţă de literatură şi literaţi, propunerea va fi supusă aprobărei unui consiliu alcătuit din douăzeci şi cinci de intelectuali. Administraţia va numi şi ea trei delegaţi cu drept de vot în comisiune. Noua instituţiune, departe de a crea o bisericuţă şi de a împedeca evoluţia firească a literaturii, sprijinind pe unii din scriitori şi îndepărtând pe alţii, va lucra independent de ori ce amestec oficial.

Henry de Jouvenel

Ministrul ar fi spus: „Azi trăim în plin favoritism. Avem parlamentarizmul — nu-i sunt duşman în politică — cu recomandaţiile.

Cu toate intrigile şi compromisurile, astăzi, literatura nu reprezintă nimic. I-am spus: „Intră"! „Invăţământul o ignora".

Renè Doumic

Care vor fi avantagiile? Din punct de vedere pur literar o ameliorare a soartei scriitorilor, distribuirea sinceră a recompenselor şi participarea în mod egal la propăşirea culturei. Din punct de vedere naţional ar fi activarea propagandei intelectuale în străinătate.

„Acolo, spune ministrul, suntem reprezentaţi numai prin literatura pornografică. Publicaţiuni nedemne, murdăresc în lung şi 'n latul lumei, prestigiul victoriei şi renumele Franţei. Una din însemnatele chiemari ale consiliului înfiinţat acuma este supravegherea expansiunei intelectuale. Graţie acestui consiliu, parlamentul va fi mai darnic, ca înainte, în acordare de credite".

Academia Franceză a desemnat ca reprezentant al ei în acest consiliu pe d. René Doumic secretarul ei general. Academicianul, care este şi directorul revistei „des Deux Mondes" e încântat de noua reformă şi aşteaptă precizarea ideilor confraţilor.

Cărţi scumpe

De o vreme încoace cartea a devenit scumpă nu numai pentru proletarul intelectual, ci şi pentru clasa de mijloc bine situată. Azi exigenţele vieţii sunt tot mai scumpe şi obligaţiunile sociale multiple, silesc pe individ, ca să jertfească tot mai puţin pe altarul lui Thoth.

Pentru a demonstra afirmaţiunea noastră ar fi necesar şi instructiv un plebiscit... şi s'ar dovedi că majoritatea intelectualilor noştri sunt obligaţi să fie... închişi la pungă, când este vorbă de cărţi. In deceniile trecute când cartea era în raport cu celelalte articole scumpe, operele autorilor treceau uşor. Editorul se îmbogăţea din cărţi, şi scriitorii aveau acces în mulţime. Azi când în raport cu scumpetea cartea este mai ieftină decât multe articole prime, editorul se îngrozeşte să publice şi scriitorul aleargă după editor, iar publicul (atât de dividat în noua formaţie socială) priveşte cu indiferenţă la grozava agonie a cărţei. Acei, cari în cursul războiului au hărăzit averi mari, nu cumpără cărţi, iar intelectualii nu pot cumpăra, căci înainte de toate dictează poruncile stovigoarea, duhul omenesc....

Este interesant să reproducem o informaţie din străinătate cu privire la o aşa numită aucţiune de cărţi, ce s'a ţinut săptămâna trecută la Paris. Un bibliofil parisian a hotărît că-şi va desfiinţa colecţiunea de cărţi rare şi cum aucţiunile au totdeauna succes, M-r Vignaud a anunţat că va pune sub ciocan cărţile sale... A publicat în jurnale un anunţ şi fixând ziua licitaţiei... aştepta liniştit rezultatul.... Rezultatul a fost că la licitaţie nu s'au presentat decât douăzeci de persoane, hiene notorice, cari au oferit preţuri ridicole pentru operele adunate cu multă trudă. Astfel s'a oferit în licitaţie pentru romanele complecte ale lui Voltaire, cu notiţele marelui scriitor francez.. 200 de franci. Versurile lui Baudelaire s'au vândut cu 70 franci... Pentru zece scrisori de ale lui Byron, M-r Vignaud a încasat fantastica sumă de 24 Frcs... şi cea mai scump plătită operă a fost un roman original al lui Balzac, pentru care s'a plătit importanta sumă de 60 Fr.

La protestele dese ale publicului licitator că preţul este... foarte urcat, distinsul bibliofil a trebuit să renunţe la răspuns, căci altfel (cum însuşi se exprimă) ar fi înjurat suruguieşte...

„In schimb", spune in memorial Monsieur Vignaud, „mi s'au cumpărat cu preţ bun ciorapii vechi, o redingotă a la Wellington şi nişte pantaloni de curasier". Morala fiind că Byron trebuia să se nască croitor.

CITIŢI
Cuvântul Liber
Număru 17
vguroasă revistă politică şi culturală scrisă de cei mai apreciaţi publicişti :: independenţi ::
Exemplarul 5 Lei

CITIŢI
SPORTUL
CEA MAI MARE PUBLICAŢIE CARE REDA AMĂNUNŢIT ÎNTREAGA VIAŢA SPORTIVA DIN ŢARA ŞI STRAINATATE
DE VÂNZARE LA TOŢI CHIOŞCARII ŞI DEPOZITARII DE ZIARE

Adeverul Literar şi Artistic
Preţul abonamentelor:
In ţară:
Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „
In străinătate:
Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

CUM NE VINDECAM DE REUMATISM ŞI GUTTA
BROSURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREŢI LA „FARMACIA VOREL" DIN PIATRA-N.

CUM NE CURATIM SANGELE SI NE INTARIM TRUPUL
BROSURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREŢI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.